

M HKA 2018

Jaarverslag

Inhoud

1	INLEIDING	10
2	AFDELINGSNIEUWS	18
2.1	PRESENTATIE	
2.1.1	Programmering	
2.1.2	Productie	
2.1.3	Cinema Zuid	
2.2	ABCD	
2.2.1	Museaal Onderzoek	
2.2.2	CKV – Centrum Kunstarchieven Vlaanderen	
2.2.2.1	Situering	
2.2.2.2	Ontwikkeling waarderingskader	
2.2.2.3	Veldanalyse kunstarchieven Vlaanderen	
2.2.2.4	Opstart (proef)trajecten	
2.2.2.5	Dienstverlening en netwerking	
2.2.2.6	Adviescommissie	
2.2.2.7	Communicatie	
2.2.3	Bibliotheek	
2.2.3.1	Kunst	
2.2.3.2	Film	
2.2.4	Collectiebeheer	
2.2.4.1	Nieuwe aanwinsten 2018	
2.2.4.2	Bruikleenverkeer	
2.2.4.3	Preventieve conservering	
2.2.4.4	Restauratie / conservatie	
2.2.4.5	Objectregistratie	
2.2.4.6	De Vrielynck collectie	
2.2.4.7	Panamarenkohuis in de Biekorfstraat	
2.2.5	Content Management / Digitale werking	
2.2.5.1	Ensembles.org	
2.2.5.2	Technische documentatie	
2.2.5.3	Statistieken	
2.2.5.4	Webplatformen	
2.2.5.5	Digitale bezoekersaantallen – onderzoeks- en tentoonstellingsplatformen	
2.3	PUBLIEKSWERKING	
2.3.1	Bezoekers	
2.3.2	Uitdagende en veelzijdige programmatie	
2.3.3	Extra Muros	
2.3.4	Evenementen en externe samenwerkingen	
2.3.5	M HKA constituency's	
2.3.6	Digitale communicatie	
2.3.7	Publiekszorg	
2.3.8	Stages 2018	
2.4	ONDERSTEUNING	
2.4.1	Financiën en HR-beleid	
2.4.2	Organisatie en beleid	
2.4.3	Gebouw M HKA – Panamarenkohuis	
2.4.4	Evaluatie infrastructuur	
2.4.5	Veiligheid en welzijn op het werk	
2.4.6	Raad van Bestuur en Algemene Vergadering	

3	SOCIAAL-ECONOMISCH VERSLAG	64
3.1	Omzet (uitgaven versus inkomsten)	
3.2	Personeel	
3.3	Werkingskosten	
3.4	Groei subsidies en toelagen	
3.5	Kunstenaars	
4	VERWERVINGEN - BRUIKLENEN 2018	68
4.1	Aankopen 2018	
4.2	Schenken 2018	
4.3	Werken in bruikleen aan het M HKA	
4.4	Bruiklenen 2018	
4.4.1	Langdurige bruiklenen	
4.4.2	Tijdelijke bruiklenen	
5	BEZOEKERSAANTALLEN 2018	90
5.1	Overzicht 2015-2016-2017	
5.2	Overzicht 2018	
5.3	Analyse bezoekersaantallen 2018	
5.4	Digitale bezoekersaantallen	
5.4.1	Social media: resultaten per tentoonstelling	
5.4.2	Website M HKA.be	
5.4.3	Onderzoeks- en tentoonstellingsplatformen	
6	M HKA TENTOONSTELLINGEN	98
6.1	AMVK	
6.2	Sanguine/Bloedrood. Luc Tuymans on Baroque	
6.3	James Lee Byars - The Perfect Kiss	
7	COLLECTIETENTOONSTELLINGEN	106
7.1	DE COLLECTIE	
7.2	COLLECTIEGEBONDEN PRESENTATIES	
7.2.1	Craigie Horsfield - Above the Bay of Naples from Via Partenope	
7.2.2	A 37 90 89: Het museum voorbij	
7.2.3	Nikita Kadan - The possessed Can Witness in the Court	
7.2.4	21 MARS 1975 17H23 - Jacqueline Mesmaeker	
7.2.5	ERCOLA 1968 - 2018	
7.3	3 ARCHIEFTENTOONSTELLINGEN	
7.3.1	Hugo Roelandt, een keuze uit het archief	
7.3.2	Ian Hamilton Finlay - Bibliothele uitgaven uit de verzameling van Wilfried Wynants	
7.3.3	ERCOLA 1968 - 2018	
8	IN SITU	116
8.1	Cevdet Erek - AAAAA	
8.2	Thea Gvetadze - Becoming Thea Merlani	
8.3	Haseeb Ahmed - The Wind Egg	

9	LODGERS	122
9.1	#13 Oushoorn & Milius	
9.2	#14 Aria	
9.3	#15 Baumusik	
9.4	#16 Heterotropics - On Connecting Principles	
10	INBOX	130
10.1	w what* - Widu Gasti & werk mee	
10.2	Lieven Van Stappen - Dear Agathe, Agathe dear...	
10.3	Ziekenhuisschool: Showing Off T(h)ree	
10.4	Dawid Wojtalewicz - Kwadrato Roso s Pektywa	
10.5	Frank F. Castelyns	
10.6	Lamart Offspace & Pieter Steyaert (SEAD)	
10.7	Joyce in Art	
10.8	Artur Eranosian	
10.9	Tamara Van San - Big Red Babel & Other Miscellanea	
10.10	Caroline Coolen - Gather Thistles, expect Prickles	
10.11	Alexander Schleber - Color Space	
10.12	Leo Copers - L'Art Corrompt l'Argent	
10.13	Bert Lezy - De dagelijkse Lezy	
11	EXTRA MUROS	146
11.1	MUSEUM E!: Dromen	
11.2	CLUB SOLO	
11.3	MIDDLEGATE 2 - Het verhaal van Dimpna (Geel)	
12	EVENEMENTEN	154
12.1	STRUCTURELE EVENEMENTEN	
12.1.1	Art's Birthday - Jubileum	
12.1.2	4 ^e Antwerp Art Weekend 2018	
12.1.3	Artist Talks	
12.1.4	Prijs voor de Jonge Kunstkritiek 2018	
12.2	OCCASIONELE EVENEMENTEN	
12.2.1	Beuys - A Documentary	
12.2.2	Presentatie publicatie 'Wrijving van gedachten' Antwerpen - Zundert	
12.2.3	Finissage AMVK en launch L'Internationale publicaties	
12.2.4	Lezing Common Room	
12.2.5	Workshop en film rond en over de magische lantaarn	
12.2.6	Studienamiddag: Volgens de regels van de kunst. Over de zorg voor kunstarchieven	
12.2.7	Boekvoorstelling 'The image revisited' (Ludion) - Luc Tuymans in gesprek met Gottfried Böhm	
12.2.8	Book Launch Kurt Ryslavy, 'Negotium'	
12.2.9	Luc Tuymans en Francesca Cappelletti over Caravaggio	
12.2.10	Ercola Strip Talk	
12.2.11	Artist Talk i.s.m. AIR Antwerpen: Naufus Ramirez Figueora	
12.2.12	Lezing Haseeb Ahmed n.a.v. de IN SITU-presentatie 'The Wind Egg'	

12.3	EVENEMENTEN BEMIDDELING	
12.3.1	Krokuskriebels	
12.3.2	Paasateliers	
12.3.3	Slow Art Party	
12.3.4	Erfgoeddag – Kiezen	
12.3.5	Dag van de dans	
12.3.6	Zomerateliers	
12.3.7	Insta Takeover – Antwerp Queer Arts Festival	
12.3.8	Museumnacht – 14 ^e editie	
12.3.9	Cultuurmarkt	
12.3.10	DAKkan – Festival	
12.3.11	Herfstateliers	
12.3.12	Kunstendag voor kinderen	
12.3.13	Lerarennocturne	
12.3.14	Kerstateliers	
12.3.15	Yoga@M HKA	
12.3.16	Panamarenkohuis	
13	PUBLICATIES	170
13.1	Flankerende publicaties	
13.1.1	10 jaar Art's Birthday	
13.1.2	AMVK	
13.1.3	Hugo Roelandt: Let's Expand The Sky	
13.1.4	Bloedrood/Sanguine. Luc Tuymans on Baroque	
13.1.5	James Lee Byars – The Perfect Kiss	
13.1.6	Middle Gate II – Het verhaal van Dimpna	
13.1.7	Lieve Van Stappen – Dear Agathe, Agathe Dear, ...	
13.1.8	Artur Eranosian – A New Language	
13.1.9	Caroline Coolen – Carlina Vulgaris	
13.1.10	Alexander Schleber – Color Space	
13.1.11	Leo Copers – Dreams are Made of This	
13.1.12	Bert Lezy – 365 tekeningen van het jaar 2018	
13.1.13	The Long 1980's – Constellations of Art, Politics and Identities	
13.1.14	The Constituent Museum – Constellations of Knowledge, Politics and Mediation	
13.2	Tijdschriften	
13.2.1	Afterall	
13.2.2	E-flux	
14	ARTtube	176
15	CINEMA ZUID	180
15.1	Filmhistories	
15.2	Reeksen	
15.3	Off-Stream	
15.4	P/Re-Run	
15.5	Matinees	
15.6	Zazie op zondag	
15.7	Te Gast	
15.8	Extra	
15.9	De zomer van Cinema Zuid	
15.10	Educatief aanbod in Cinema Zuid	

16	EXTERNE WAARDERING	192
16.1	Vragen aan de instelling en medewerkers	
16.2	Buitenlandse werkopdrachten	
16.3	Bezoek aan toonaangevende kunstmanifestaties en tentoonstellingen in binnen- en buitenland	
16.4	Opleidingen en leermogelijkheden binnen en buiten de instelling	
17	ORGANOGRAM	200
18	SEMI-VASTE MEDEWERKERS M HKA	204
18.1	Wijk-werk-medewerkers	
18.2	Jobstudenten	
18.3	Artikel 60	
18.4	Vrijwilligers	
19	BEDRIJVENCLUB EN SPONSORWERVING	210
19.1	Activiteiten	
19.2	Ledenaantal	
19.3	Specifieke sponsoring	
19.4	M HKArt Circle	
20	NOCTURNES EN VERHUUR ACCOMMODATIE	218
21	VRIENDEN VAN HET M HKA	224
22	FOTOCREDITS	230

1 Inleiding

Het M HKA heeft een geslaagd 2018 achter de rug, zowel structureel – door de historische stappen naar de toekomst die de Vlaamse regering nam met betrekking tot een volwaardige museale infrastructuur – als in de dagelijkse werking. Opvallend bij de internationale bezoekers in 2018 is dat Rusland en China op de achtste en negende plaats komen te staan. Er zijn 143.737 bezoekers, waarvan 91.824 betalend. De heroriënteringen van de voorbije jaren werpen vruchten af. De herinrichting van de gelijkvloerse verdieping, de herprofilering van de grote tentoonstellingen, de toevoeging aan de programmering van diverse kleine tentoonstellingen die vaak in samenwerking met het veld gebeuren, bijkomende aandacht genererende tijdelijke collectie- en archiefpresentaties, en een grotere aandacht voor evenementen.

De tentoonstelling *Sanguine/Bloedrood. Luc Tuymans on Baroque* die doorreist naar de Fondazione Prada in Milaan is de *high profile* tentoonstelling van het jaar, het boegbeeld en het meest succesvolle event van het Antwerpse barokjaar. Ook de twee andere grote tentoonstellingen zijn zowel inhoudelijk als wat publiekswaardering betreft succesverhalen. Met AMVK krijgt de Antwerpse kunstenaar Anne-Mie Van Kerckhoven eindelijk de status van topkunstenaar. Deze expo reist verder naar het Fridericianum in Kassel. Met *James Lee Byars – The Perfect Kiss* wordt in het najaar de tweede tentoonstelling gerealiseerd in het drieluik van monografieën rond Wide White Space Gallery. De Amerikaan Byars, internationaal al een tijd een absolute referentie, krijgt er ook in Vlaanderen zijn gerechtvaardigde plaats door, en hij wordt ook opnieuw gesitueerd in de Antwerpse context die voor hem ooit zijn lanceerplatform was.

In de middelgrote projecttentoonstellingen in de rechtervleugel op de benedenverdieping wordt de reeks IN SITU verdergezet, met middelgrote projecttentoonstellingen door jonge en *mid-career* kunstenaars. In 2018 komen de Turkse kunstenaar Cevdet Ereğ, de Georgische Thea Gvetadze en de Amerikaan Haseeb Ahmed aan bod.

De collectie- en archiefpresentaties worden soms ingezet om nieuwe aanwinsten te tonen, zoals het ensemble van Nikita Kadan of het werk *21 MARS 1975 17H23* van Jacqueline Mesmaeker, maar ook om onderzoeksgericht te werken, zoals bij *A 37 90 89: Het museum voorbij*, *ERCOLA 1968-2018* en *Hugo Roelandt: een keuze uit het archief*. Verschillende van deze presentaties gaan door als een samenwerking waarbij externe partijen het programma mee gestalte geven, als deel van het streven van het M HKA om de instelling mee te laten bepalen door zijn gemeenschap, vanuit het met de museumconfederatie L'Internationale ontwikkeld gedachtegoed van een *consistency*-gericht museum. Het meest radicaal gebeurt dit in het samen met AIR opgezette LODGERS-programma, waarbij kleinere organisaties uit de Eurocore-regio worden uitgenodigd om de kabinetten op de hoogste verdiepingen van het M HKA over te nemen. In 2018 zijn dit Oushoorn & Milius, ARIA, baumusik en Heterotropics. Ook Cinema Zuid, de basis voor de evenementiële werking van het M HKA, werkt zowel structureel samen met een aantal partijen zoals de universitaire filmopleidingen, en daarnaast vaak met gasten, zoals deSingel, deBuren, de Vlaamse Opera of het Toneelhuis.

Extra Muros is voor M HKA eveneens een druk en ambitieus jaar met een verderzetting van de presentaties in Club Solo in het Nederlandse Breda, het project *Museum E: Dromen*, een duurzame samenwerking rond hedendaagse kunst met bewoners van het woonzorgcentrum Immaculata in Edegem, en de grootschalige tentoonstelling *Middlegate II – Het verhaal van Dimpna* in samenwerking met CC De Werft op vier locaties in Geel.

Deze zichtbare presentatiewerkingen worden ondersteund door een hele reeks andere projecten. Publiekswerking staat niet enkel in voor de vele manieren om presentaties te ontsluiten naar hun publieken en voor publiekszorg. Het draagt ook de ontwikkeling van de *constituency*-werking, bouwt mee de evenementiële werking uit – met het jaarlijkse Art's Birthday als hoogtepunt, maar ook openingen met telkens meer dan 1000 bezoekers – en rolt een doorgedreven strategie uit op het vlak van social media, waar het M HKA een paar jaar geleden nog een achterblijvertje was.

Bij de afdeling Ondersteuning is HR aan een systematisch traject bezig om de interne procedures te verhelderen en goed te implementeren, met als grootste meerjarentrajecten een nieuw arbeidsreglement en een herziening van de functieclassificatie. Veel tijd van de afdeling Ondersteuning gaat in 2018 naar de opstart van een nieuwe beleidsperiode en naar de optimalisatie van het bestaande gebouw met FoCI, waarbij vooral de HVAC-installatie kopzorgen geeft.

Het vijfjarige Europese samenwerkingsproject *The Uses of Art* van de museumconfederatie L'Internationale wordt afgesloten en een nieuw vierjarig traject *Our Many Europes* (OME) wordt opgestart. Aan dit OME-project kent de jury een evaluatiescore toe van 95 op 100, de hoogste score binnen dit meest ambitieuze culturele EU-programma waarin maar 18% van de aanvragen werden gehonoreerd.

Het M HKA zet in 2018 ook zijn ontwikkeling verder van een onderzoekswerking als deel van de *backoffice*, met zowel verdere uitklaring van het theoretisch kader hiervan, onder meer door een nota die museaal onderzoek limitatief definieert, in samenhang tot diverse soorten extern gevoerd onderzoek, als in de praktijk, met als koninginnenstuk het FWO-project rond Sekula.

Het collectiebeheer wordt verder geoptimaliseerd voor zover de beperkte capaciteit dit toestaat. Naar aanleiding van een interne verhuis in Katoen Natie wordt een volledige inventarischek uitgevoerd, waarbij ongeveer 10% van de collectie in dit externe depot een fout in de registratie blijkt te hebben, wat in samenwerking met Katoen Natie wordt rechtgezet. De eigen basisregistratie van het M HKA wordt uitgebreid met de registratie per object van standplaatswijzigingen, interne en externe tentoonstellingen, en langdurige en tijdelijke bruiklenen. De collectie Vrielynck wordt verder ontsloten via een samenwerkingsverband met de onderzoeksgroep Visuele Poëtica van de Universiteit Antwerpen

De collectie beeldende kunst kent een versterking van de aanwezigheid van de internationale avant-garde in de jaren zestig en zeventig, door de verwerving van werk van Emmett Williams, Jacqueline Mesmaeker, André Cadere (met privésteun), de schenking van aanvullend werk van Alain Arias-Misson en ORLAN door de kunstenaars, van twee vroege werken van Bernd Lohaus door Isi Fiszman, en van een verzameling visuele en concrete poëzie – in het bijzonder grafisch werk van de Schotse dichter-uitgever en beeldend kunstenaar Ian Hamilton Finlay – door dichter-kunstenaar Wilfried Wynants, en van het beeldend oeuvre van architect en kunstenaar Alfons Hoppenbrouwers door de Stichting De la Salle Noord-België. Van recente kunstenaars die op deze traditie voortbouwen is er een schenking door Narcisse Tordoir en een aankoop van David Claerbout. Er zijn ook enkele gerichte aanwinsten van jongere kunstenaars die interessant zijn in het collectieprofiel, waaronder Gerard Herman, Nico Dockx, Christophe Terlinden, Rein Dufait, en Ben Sledsens. Ook de Russische collectie wordt verder versterkt, dankzij de impuls van de V–A–C Foundation.

Het meest ambitieuze project van de afdeling museale werking in 2018 is echter de voorbereiding van het Centrum Kunstarchieven Vlaanderen, in uitvoering van het beleid van de minister van cultuur en kaderend in het institutioneel meerjarentraject dat het M HKA in 2018 aanzet, met een werking die al anticipeert op de uitdagingen van een nieuwe infrastructuur.

De Vlaamse Regering lanceert tijdens haar Ministerraad van 20 juli 2018 het traject voor een nieuw “Vlaams Museum voor Hedendaagse Kunst” dat de opvolgerinstelling van het M HKA wordt, dit na diverse vooronderzoeken vanaf 2014 over de infrastructurele en institutionele situatie van het M HKA.

De Vlaamse Regering bevestigt haar principiële goedkeuring voor de locatiekeuze van de site Zuidersluis/Hof van Beroep in Antwerpen voor de bouw van een nieuw “Vlaams Museum voor Hedendaagse Kunst”. Ze geeft de opdracht aan minister Sven Gatz om in overleg met de Stad Antwerpen de overdracht van de grond van deze site van de stad naar de Vlaamse overheid uit te werken. Indien er bij de valorisatie van de huidige site een meerwaarde wordt gerealiseerd, na de transactie met de stad, dan wordt deze meerwaarde geïnvesteerd in de nieuwbouw.

De Vlaamse Regering geeft haar goedkeuring voor de keuze van de Open Oproep voor de aanstelling van een ontwerpteam voor de “Bouw van een Vlaams Museum voor Hedendaagse Kunst” en mandateert minister Sven Gatz om van start te gaan met de procedure, ze geeft hem opdracht om een definitief projectdossier en projectbudget op te maken.

Met deze historische infrastructuurbeslissing vervult de Vlaamse Gemeenschap alvast een basisvoorwaarde om het decretaal vastgelegde niveau als cultureel-erfgoedinstelling in de toekomst te kunnen halen. Terecht stipuleert de regering in haar argumentatie dat het M HKA niet alleen een van de twee musea is die is aangeduid als instelling van de Vlaamse Gemeenschap, maar nu ook als cultureel-erfgoedinstelling. Deze nieuwe categorie in het Cultureelerfgoeddecreet van 2017 vereist een kwalitatief en managementmatig toonaangevende werking, die een internationale referentie is en een uithangbord voor Vlaanderen. Tevens wordt in de beslissing aangehaald dat de beleidsnota Cultuur 2014-2019 het M HKA een kerninstrument noemt voor het beheer en onderzoek van het hedendaagse kunstpatrimonium van de Vlaamse Gemeenschap, een museum dat een permanente collectie uit dient te bouwen die de landelijke ontwikkelingen in hun internationaal perspectief toont, en dat de dimensie van onderzoek en de archiefwerking dient te intensifiëren.

Desondanks werd in de uitvoeringsbesluiten van het nieuwe erfgoeddecreet (nog) geen gepast adviseringstraject ontwikkeld om een aanpak van deze nieuwe maatstaf van internationale excellentie te toetsen. Het M HKA werd eind 2017 in tegendeel gevraagd in te dienen bij de aanvragen voor landelijke werkingssubsidies. Daardoor verliest het M HKA de advisering via een visitatiecommissie zoals het eerder als eigen instelling had en zoals ook voorzien voor de kunsteninstellingen in het Kunstendecreet. Het M HKA stelde bij indiening in dit kader een zeer gematigde vraag van 700.000 euro die enkel een optimalisatie van de bestaande werking beoogt, geen internationale excellentiedoelen. Op 15 mei worden de voorlopige adviezen bekendgemaakt, op 20 juni de definitieve, op 28 september volgt de beslissing. Het M HKA krijgt een verhoging van 450.000 euro. In absolute termen is dit een bedrag gelijkaardig aan de groeiende Vlaamse subsidies voor de landelijk ingedeelde musea, in relatieve termen veel minder.

Ondanks het feit dat de beoordeling niet op een geëigende wijze specifiek voor het M HKA als enige Vlaamse cultureel-erfgoedinstelling gebeurde, besliste de Raad van Bestuur deze zaak niet aanhangig te maken bij de Raad van State om de andere erfgoedbeslissingen niet te hypothekeren. Wel vraagt de raad van bestuur om de procedure te herzien met respect voor het specifieke statuut van het M HKA.

In een brief aan voogdijminister Gatz van 1 oktober dankt de Raad van Bestuur van het M HKA deze voor zijn inspanningen voor het gebouwtraject en pleit ze ervoor dat dit traject ook meteen wordt gecomplementeerd door een even gestructureerd institutioneel traject, waarbij het paradigma van cultureel-erfgoedinstelling de leidraad is.

In december 2018 wordt de nieuwe beheersovereenkomst tussen de Vlaamse Gemeenschap en de v.z.w. Museum van Hedendaagse Kunst (M HKA) ondertekend over de werking van het M HKA en van het Centrum Kunstarchieven Vlaanderen (CKV). Daarbij worden voor het eerst alle elementen van de relatie tussen het M HKA en haar voogdij-overheid samengebracht.

In de loop van 2018 wordt het via een projectsubsidie mogelijk een concreet voorbereidingstraject met een VTE te lopen voor het door de minister reeds in verschillende beleidsbrieven aangekondigde Centrum Kunstarchieven Vlaanderen (CKV), gericht op de uitwerking van een waarderingskader voor en veldanalyse van kunstarchieven in Vlaanderen, met een veldbevraging en zelfs al de opstart van proeftrajecten. Het Letterenhuis en het Centrum Vlaamse Architectuurarchieven begeleiden dit verdere voortraject en er werd een adviescommissie opgericht voor de verdere doorwerking ervan. Het grootste deel van de voorziene nieuwe werking hiervoor dient aangevraagd op een afzonderlijke aanvraag voor het luik 'dienstverlenende rollen' in het decreet. Deze aanvraag wordt door de beoordelingscommissie positief beoordeeld.

Het M HKA krijgt hier van de minister voor de volgende vijf jaar een jaarlijks startbedrag van 200.000 euro (op een vraag – enkel voor deze dienstverlenende rol, niet voor het hele CKV – van 470.000 euro). Omdat de 2 VTE die dit startbedrag mogelijk maakt het CKV niet mogelijk maken, beslist de Raad van Bestuur van het M HKA ook een deel van de 450.000 euro groeimiddelen hiervoor te alloceren.

De opstart van het CKV past in het meerjarentraject van het M HKA naar de opening van het nieuwe museum toe, een meerjarentraject waarvan krijtlijnen worden voorgesteld op de vergadering van de Raad van Bestuur van 1 oktober. Na deze vergadering keurt het bestuur ook een oriënteringsnota *Horizon M HKA op nieuwe locatie* goed, omdat er ook in deze vroege fase van het lopend gebouwtraject al nood is aan een heldere institutionele horizon. De oriënteringsnota zal gebruikt worden als referentiekader in de uitrol van concrete beleidslijnen vanaf nu.

Ook de discussie in de Raad van Bestuur in de loop van 2018 over toekomstscenario's voor Cinema Zuid past reeds in deze meerjarenperspectief. Deze discussie mondt op 17 december uit in een principieel akkoord met een kaderovereenkomst voor structurele samenwerking tussen het M HKA en Villanella, met tijdelijke verhuis van de filmmuseale functie naar DE Studio, met het oog op een latere terugkeer ervan naar de nieuwe infrastructuur als deel van de forumwerking.

Een ander belangrijke beslissing die de Raad van Bestuur neemt in het kader van deze meerjarenperspectief is de versterking van het directieteam, voor de tussenfase voorafgaand aan de opening van de nieuwbouw, door de aanwerving van een geassocieerd directeur die de dagelijkse publieksgerichte werking van M HKA zal leiden.

De Raad van Bestuur verwelkomt in 2018 zijn vier onafhankelijke bestuurders; dhr. Eugene Tan en dhr. Vasif Kortun, aangetrokken voor hun internationale artistiek- en cultureel-inhoudelijke ervaring en hun ervaring in de uitbouw van topinstellingen, prof. Dr. Frederik Swennen voor zijn uitgebreide kennis inzake juridische materies, en mevr. Katrien Mattelaer voor haar expertise inzake het opzetten en de financiering van complexe projectstructuren.

Op zijn vergadering van 6 april keurt de Raad van Bestuur een huishoudelijk reglement voor de Raad van Bestuur goed, samen met een deontologische code voor het M HKA.

Nicolas Maeterlinck

M HKA verhuist naar Hof van Beroep in Antwerpen

Kristien Bonneure

vr 23 feb 2018 17:45

Het Antwerpse Museum voor Hedendaagse Kunst verkast naar de plek waar nu het Hof van Beroep staat. Daar wordt een gloednieuw gebouw opgetrokken.

Meest g

2 Afdelingsnieuws

2.1 PRESENTATIE**2.1.1 Programmering**

Gedreven voor en door kunst(enaars) zorgde M HKA in 2018 eens te meer voor een veelzijdig jaarprogramma van zowel exclusieve als diverse grotere en kleinere tentoonstellingen, bijzondere collectie- en archiefpresentaties, verrassende evenementen en randactiviteiten evenals, niet te vergeten, een uniek aanbod van filmvoorstellingen in Cinema Zuid.

M HKA, jaargang 32, verwelkomde hiermee in 2018 dan ook niet minder dan bijna 145.000 bezoekers onder zijn dak.

Met de heropening in de lente van 2017, na een grootschalige verbouwing die tot een nieuwe ruimtelijke indeling van de gelijkvloerse verdieping leidde, koos M HKA ervoor om zijn activiteiten van 'kunsthalwerking' te verleggen en opteerde ervoor een breed publieksmuseum met een museaal project te worden. Hiertoe werden een aantal nieuwe formats in het leven geroepen (o.m. archieftentoonstellingen, collectiegerelateerde expo's, semi-permanente collectiepresentaties...) die in 2018 verder werden uitgebouwd.

De semi-permanente opstelling van **collectiewerken** getoond in het labyrint, de groepstoegang en in de centrale leeszaal (zie 7.1) werden onveranderd gelaten. De ruimte links achter de balie werd voor het eerst benut om wisselend, recente aankopen of schenkingen te tonen en was in 2018 het podium voor een schenking aan M HKA door Is Fizman: twee vroege sculpturen van Bernd Lohaus en een beeld van Angel Vergara bezetten deze ruimte.

De ronde en de rechthoekige zalen palend aan het labyrint op het gelijkvloers werden ingezet voor vijf zeer gevarieerde, collectiegerelateerde presentaties (zie 7.2).

Naast collectiewerken, een monumentaal wandtapijt van **Craigie Horsfield** (zie 7.2.1) en een ensemble van **Nikita Kadan** (zie 7.2.3) werd ook het werk **'21 MARS 1975 17H23'** van de Brusselse conceptuele kunstenaar **Jacqueline Mesmaeker** (zie 7.2.4) in de kijker gesteld. Naast deze drie solo's kwamen ook twee groepsexpo's gewijd aan twee kunstenaarsinitiatieven uit de late jaren '60 aan bod. Enerzijds **'A 37 90 89: Het museum voorbij'** (7.2.2), een onderzoek naar het legendarische centrum, gelegen achter het KMSKA, waar in 1969 door een groep kunstenaars de toenmalige kunst en kunstinstellingen op losse schroeven werden gezet. Deze archiefexpo werd aanvullend gedocumenteerd met een 150-tal foto's van **Maria Gilissen**, een bevoorrechte getuige van de acties en evenementen in A 37 90 89. De tweede groepstentoonstelling **'ERCOLA 1968-2018'** (7.2.5) belichtte voor het eerst in 50 jaar het ontstaan in de praktijk van dit divers en tegendraads kunstenaarscollectief dat nog steeds actief is en waar zich recent jonge kunstenaars als Vaast Colson en Dennis Tyfus bij aansloten. Gezien het grote aantal deelnemende kunstenaars, meer dan 50, werd uitzonderlijk de ruimte voorbehouden voor **'Archieftentoonstellingen'** ook tijdelijk door Ercola ingepalmd. Eerder dat jaar was daar **'Hugo Roelandt: een keuze uit het archief'** (zie 7.3.1) te zien, een eerste presentatie van materiaal uit de jaren '70 uit het Roelandt-archief dat M HKA momenteel aan het inventariseren, documenteren en het ontsluiten is. Hierop volgde de archieftentoonstelling **'Ian Hamilton Finlay'** (zie 7.3.2) die aandacht vroeg voor het grafisch werk van deze Schotse kunstenaar via bibliothele uitgaven uit de verzameling van Wilfried Wynants.

In de punt- en aangrenzende zaal, gesitueerd rechts op de benedenverdieping, werd de reeks **IN SITU** verdergezet. Het gaat hier om middelgrote tentoonstellingen waarbij productie van nieuw werk en experimentele presentatie door jonge en midcareer kunstenaars vooropstaat. Eerst kwam de Turkse

Cevdet Erek aan bod met ‘AAAAA’ (zie 8.1), gevolgd door ‘**Becoming Thea Merlani**’ met werken van de Georgische **Thea Gvetadze** (zie 8.2) om te besluiten met de presentatie ‘**The Wind Egg**’ van **Haseeb Ahmed** (zie 8.3).

Naast deze deels nieuwe aanpak op het gelijkvloers, werden in de andere museumruimtes bestaande formats verdergezet zoals de **grote tentoonstellingen** die à ratio van 3 per jaar gecontinueerd werden op de volledige tweede verdieping.

We startten met de spraakmakende onderzoekstentoonstelling ‘**AMVK**’ (zie 6.1), een groot overzicht van het innovatieve en interdisciplinaire oeuvre van Anne-Mie Van Kerckhoven. Na de M HKA-presentatie reisde deze expo verder naar het Fridericianum in Kassel.

Ook voor de tweede tentoonstelling binnen dit format, ‘**Sanguine/Bloedrood. Luc Tuymans on Baroque**’ (zie 6.2), was M HKA niet het eindstation. Deze expo waarin Luc Tuymans vanuit een persoonlijke invalshoek sleutelwerken uit de barok liet diagoleren met werk van andere oude meesters en van hedendaagse kunstenaars, werd na Antwerpen ook getoond in de Fondazione Prada in Milaan.

Derde expo expo in rij toonde het oeuvre van de performance- en installatiekunstenaar ‘**James Lee Byars – The Perfect Kiss**’ (zie 6.3). Deze tentoonstelling was de tweede van een drieluik (Joseph Beuys in 2017, Marcel Broodthaers in 2019) gewijd aan sleutelfiguren uit de naoorlogse avant-garde die van grote relevantie zijn voor de nieuwe generaties. In deze presentatie werd o.m. gefocust op de activiteiten van Byars in België tijdens de periode 1969-1994 en meer specifiek op zijn bijzondere link met de Antwerpse baanbrekende Wide White Space Gallery en met het I.C.C. Dit onderzoek resulteerde in het tonen van nooit eerder geëxposeerd werk van deze enigmatische kunstenaar.

Op de zesde verdieping werd het **LODGERS**-programma, in samenwerking met AIR, verder uitgewerkt. Hiervoor worden organisaties, verenigingen en/of initiatiefnemers uit de Benelux-Rijnlandregio, die zich richten op artistieke producties maar niet over een eigen tentoonstellingsruimte beschikken, uitgenodigd. Vier organisaties werden in 2018 uitgenodigd om elk, voor de duur van 3 maanden, hun praktijk te toetsen aan een publiek en ermee in interactie te gaan. Dit resulteerde in zeer diverse activiteiten gaande van (wisselende) expo's, performances, lezingen, publieke colleges, workshops tot symposia, live-concerten en zelfs de lancering van een nieuwe T-shirt lijn... In 2018 waren de gasten achtereenvolgens **Oushoorn & Milius** (zie 9.1), **ARIA** (zie 9.2), **baumusik** (zie 9.3) en **Heterotropics** (zie 9.4).

In de voorbije jaren bezetten in totaal 16 logés de Lodgers-ruimte en M HKA, in samenspraak met AIR, nam de beslissing om het op dit getal te houden en nieuwe wegen in te slaan met deze ruimtes. De bevindingen en conclusies van dit hosting-format zullen in 2019 hun beslag vinden in een publicatie, die momenteel in druk is.

Net als het LODGERS-format is ook het INBOX-concept (zie 10.1-13) op de 5e verdieping gratis toegankelijk. De **INBOX**-ruimte wordt voorbehouden voor verrassende mini-expo's, éénmalig of in reeks en met een duur variërend van één tot maximaal vier weken. Aan deze kleine presentaties zijn al of niet reflectieve momenten gekoppeld: kunstenaarsgesprekken, symposia, debatten, boek- en multipelpresentaties maar ook performances en concerten zorgden voor zowel een verdiepende als een verfrissende dynamiek. Deze bescheiden presentaties, dertien in 2018, laten ons toe in te gaan op de vragen uit het veld, we kunnen er kort mee op de bal spelen en ze zijn een potentieel om een nieuw bezoekerssegment aan te trekken. De INBOX-activiteiten leidden bovendien meermaals tot schenkingen, publicaties van boeken, affiches, multipels e.d. door externe partners en ze genereren specifieke persaandacht. Een win-winsituatie...

M HKA is ook al jaren **EXTRA MUROS** actief (zie 11, 1-3). Zo presenteert het museum al een tijdje werken uit de eigen collectie bij presentaties van **Club Solo** (zie 11.2) in het Nederlandse Breda. In 2018 werden M HKA-werken van respectievelijk Narcisse Tordoir, Nikita Kadan en Alevtina Kakhidze in dialoog/confrontatie gebracht met werken van Georg Korsmit, Stijn Peeters en Joke Robaard.

Voor het project **'Museum E: Dromen'** (zie 11.1), een duurzame samenwerking rond hedendaagse kunst met bewoners van het woonzorgcentrum Immaculata in Edegem, werden eveneens M HKA-collectiewerken gepresenteerd.

Kers op de taart was in 2018 ongetwijfeld de tentoonstelling **Middlegate 2 – Het verhaal van Dimpna** (zie 11.3) die M HKA in samenwerking met CC De Werft op vier locaties in Geel uitwerkte als een vervolg op de tentoonstelling Middlegate die Jan Hoet in 2013 in Geel realiseerde.

De **structurele evenementen** werden op 17 januari 2018 traditiegetrouw ingeluid met de feestelijke viering van **Art's Birthday** (zie 12.1.1). Dit jaar gebeurde dit met extra luister omwille van de 10^e viering van de verjaardag van de kunst in M HKA. Ter gelegenheid van dit 2^e lustrum ontwierp Kerry James Marshall een werk dat gedurende een jaar het buitengevelpaneel opfleurfde en werd er – als verjaardagscadeau voor de 1500 feestvierders – een publicatie gerealiseerd met een overzicht van 10 jaar Art's Birthday-evenementen in M HKA.

Ook de reeks **Artist Talks** (zie 11.1.3) werd succesvol verdergezet. In samenwerking met Antwerpse galeries vonden in het auditorium en in Cinema Zuid, 10 kunstenaarsgesprekken plaats met Johan Pas als moderator.

Bovendien werden ook tal van **occasionele evenementen**, momenten van reflectie of artistieke creatie, ingepland. Die werden zowel geïnitieerd door de afdeling Presentatie (zie 12.2, 1-12) als door de collega's van Bemiddeling (zie 12.3, 1-15). Het ging zowel om boekvoorstellingen, performances, lezingen, debatten als filmvoorstellingen en workshops.

M HKA realiseerde in 2018 ook heel wat **publicaties** (zie 13,1-14). Het betreft zowel papieren als digitale edities en ze werden zowel in eigen beheer als in co-productie met externe partners uitgegeven. Ook de samenwerking met het Engelstalige internationale kunsttijdschrift **Afterall** (zie 3.2.1) waarvan M HKA co-uitgever is, werd verdergezet en resulteerde in de publicatie van nummers 45 en 46 van dit gerenommeerde tijdschrift.

Voor het collectieve videoplatform **ARTtube** (zie 14) werden door M HKA 2 videofilms geproduceerd, één in het kader van de expo Sanguine en een tweede omtrent de extra murs-expo Middlegate 2 in Geel. Vermits ARTtube eind 2018 ophoudt te bestaan, zal M HKA vanaf 2019 een eigen YouTube-kanaal aanbieden waarop alle eigen video's, de oude ARTtube realisaties maar ook nieuwe producties, te bezichtigen zullen zijn.

Samenvattend kunnen we stellen dat in 2018 het M HKA eens te meer zijn beste beentje voorzette om een inhoudelijk divers – van mondiaal tot lokaal, van gisteren tot vandaag – van wetenschappelijk spannend tot visueel intrigerend, aanbod aan films, tentoonstellingen en daaraan gelinkte activiteiten te realiseren en dit voor een ruim publiek van zowel leken als experts.

2.1.2 Productie

2018 was een transitiejaar voor de cel Productie!

Het was een druk maar ook zeer boeiend jaar dankzij een reeks van uiteenlopende kleine en grote projecten.

Interne organisatie

De nieuwe samenstelling van het team Productie vereiste een herziening van de interne procedures van de afdeling. Het personeelsaantal van het team van productiemedewerkers werd verminderd met 0,5 vte. In juni werden twee nieuwe collega's aangeworven.

Tijdelijke tentoonstellingen

De tentoonstellingen op de tweede verdieping waren elk op hun manier uitdagende en succesvolle projecten. AMVK was de grootste overzichts-tentoonstelling ooit van het werk van de multidisciplinaire kunstenares Anne-Mie Van Kerckhoven; *Bloedrood* was een ambitieuze tentoonstelling met Luc Tuymans als curator en sleutelwerken van onder anderen Caravaggio, Anthony van Dyck, On Kawara, Edward Kienholz en Michaël Borremans. Tentoonstellingen van dit kaliber vergen een hoog professionele aanpak door de productie- en werfploeg van het M HKA. De werkzaamheden verliepen in een open en constructieve sfeer in samenwerking met Studio Tuymans en de Stad Antwerpen.

Productie sloot het jaar goed af met *James Lee Byars. The Perfect Kiss* mede dankzij de ervaring die verworven werd bij de realisatie van de tentoonstelling *Joseph Beuys: Greetings from the Eurasia* en dit zal ook zijn vruchten afwerpen in het vooruitzicht van de toekomstige tentoonstellingsreeks. Marcel Broodthaers, het derde en laatste project in deze tentoonstellingsreeks. De IN SITU-tentoonstellingen blijven uitdagende projecten om technisch uit te werken. De werfleiders van het M HKA slaagden hierin dankzij hun creativiteit en vaardigheden.

Het LODGERS-programma op de 6de verdieping werd eind 2018 afgesloten. Samen met de tentoonstellingen van INBOX zorgde dit opnieuw voor een dynamische en creatieve vibe in de bovenste zaaltjes van het museum.

Extra Muros

Het fijne 'Middel Gate II' project werd opgebouwd in Geel. Dergelijke extra muros presentaties zijn voor de technische ploeg altijd een uitdaging, maar fijn om te doen. Het vraagt extra voorbereiding en creativiteit om even weg te gaan van de 'dagelijkse' museumomgeving. Het verwerft nieuw inzichten en contacten.

De verschillende tentoonstellingsconcepten vragen telkens een andere manier van aanpak en organisatie, van communiceren en overleggen, en daarvoor geeft de afdeling productie constant aandacht aan de verbetering van haar huidige werkwijzen en aan de ontwikkeling van nieuwe efficiënter procedures. Bovendien heeft de komst van twee nieuwe medewerkers gezorgd voor een nieuwe impuls bij de evaluatie en reorganisatie van de werking. De focus lag hierbij enerzijds op het aanbieden van een minimum standaard kwaliteitsniveau en anderzijds op competentieontwikkeling, kennisuitwisseling tussen de medewerkers en nieuwe overlegvormen die meer succes, plezier en voldoening moeten geven aan medewerkers.

Sinds een 7-tal jaar stelt de productiecel op regelmatige basis stagiaires te werk bij de voorbereidingen en uitvoeringen van de verschillende projecten. Deze stagiaires komen overwegend uit het buitenland.

De Cel Productie werd in 2018 ondersteund door de volgende stagiaires

Maria Adelaide Rossi (Italië)

Master Beeldende Kunsten, Universiteit van Bologna

Stageperiode: 09 oktober 2017 — 26 januari 2018

Betrokken bij de Productie van het project Cevdet Erek (IN SITU)

Marta Masiero Ramos (Brazilië)

Postgraduaat Culture Studies, Koninklijke Academie voor Schone Kunsten, KASK

Stageperiode: 15 januari — 12 maart 2018

Betrokken bij de productie van de tentoonstelling 'Sanguine'

Egle Burjanaite (Litouwen)

Bachelor Beeldende Kunsten, Art Academy Vilnius, Litouwen

Stageperiode: 11 december 2017 — 30 maart 2018

Betrokken bij de productie van de tentoonstelling 'AMVK' en 'James Lee Byars'

Nikki Weynants (België)

Bachelor Luca School of arts Brussel

Stageperiode: 3 april 2018 — 28 juni 2018

Betrokken bij de productie van de tentoonstelling 'James Lee Byars'

Veronica Vallani (Italië)

Bachelor in Arts and Humanities, Universiteit van Verona

Stageperiode: 2 april 2018 — 31 augustus 2018

Betrokken bij de afbouw van de tentoonstelling 'AMVK' en de productie van 'Sanguine' en 'James Lee Byars'

Viola Maggiotti (Italië)

Bachelor Communicatiemanagement, Universiteit van Turin

Stageperiode: 27 augustus 2018 — 20 december 2018

Betrokken bij de productie van de tentoonstelling 'James Lee Byars'

Bronte Isabella (Australië)

Dual bachelor in Communication and Art, University of Queensland

Stageperiode: 01 oktober 2018 — 18 december 2018

Betrokken bij de productie van de tentoonstelling 'James Lee Byars' en 'Laure Prouvost'

Als museum vinden wij het belangrijk om studenten de mogelijkheid te geven praktische ervaring op te doen op de werkvloer. Wij vinden het ook belangrijk dat zij het maximale uit deze stage kunnen halen. Om deze reden worden ze ook zeer dicht bij de werking betrokken en geven we ze relatief veel verantwoordelijkheid. Hierdoor leren ze verantwoordelijkheid te nemen, zelfstandig werken en leren ze het belang inzien van accuraat te werken. Er wordt zeer sterk de nadruk gelegd op opvolging, elke dag opnieuw, zelfs van de kleinste taken. Onze ervaring leert dat ze doorgaans zeer tevreden hun stage beëindigen en merken dat ze een enorme praktische ervaring hebben opgedaan. Het belangrijkste is dat ze hun stage eindigen met een positief gevoel, zowel naar het leerproces toe, als het M HKA als instelling, dat ze daar op een positieve manier op terugblikken en er positief over praten. Het zijn onze ambassadeurs in het internationale kunstenveld.

Taken waarbij stagiaires ingeschakeld worden:

- opzoeken van informatie over kunstenaars en kunstwerken
- correspondentie met kunstenaars en bruikleengevers
- opvragen van offerte bij kunsttransportfirma's
- planning opmaken (verschillende planningen op verschillende momenten in het proces)

- verslagen maken van de projectvergaderingen
- aanhalen van klein materiaal
- accommodatie en transport voorzien en regelen voor de kunstenaars
- onderzoek voor publicaties
- opvang/ontvangst van de kunstenaars
- onderzoek en ontwikkeling van processen van het museum

2.1.3 Cinema Zuid

In 2018 concentreerde Cinema Zuid zich als culturele filmvertoner op de verderzetting van de filmwerking, zoals deze bij het publiek gekend staat: het aanbieden van een brede waaier aan film, die de hele filmgeschiedenis behelst. De reguliere werking werd verdergezet in de vaste formats **Filmhistories**, **Reeksen**, **Off-Stream**, **Matinee**, **P/Re-Run** en **Zazie op Zondag**, die een vaste waarde zijn bij Cinema Zuid.

De **Filmhistories**, geprogrammeerd op dinsdag- en donderdagavond, legt een traject af doorheen meer dan 100 jaar filmgeschiedenis. De reeks bestaat hoofdzakelijk uit klassiekers en sleutelfilms, die de ideale instap bieden voor wie vat wil krijgen op de filmgeschiedenis. **Filmhistories** loopt steeds tijdens het gehele academiejaar vanaf september tot juni. Het format zet in op het chronologisch vertonen van filmklassiekers, op digitale drager maar liefst nog steeds op pellicule (35 mm), en wordt samengesteld in samenwerking met de Cinematek, UAntwerpen, het KASK en Sint-Lucas Hogeschool. Tijdens de vertoningen van de stille films aan het begin van het academiejaar werkt Cinema Zuid samen met muzikanten Ronn Andriessen, Jacques Motmans en Hilde Nash die de vertoningen van live pianobegeleiding voorzien. Naast deze live soundtrack, worden de films uit deze reeks ook regelmatig ingeleid door een expert in het vak.

Tweemaal per maand doceert prof. dr. Wouter Hessels, docent Filmgeschiedenis aan KASKA-DKO, RITCS en VUB, zijn lessen ter plaatse in Cinema Zuid als inleiding tot de film die diezelfde avond zal worden vertoond. Deze lessen zijn toegankelijk voor het grote publiek en zetten stevast in op het aanwakken van de liefde voor de film door de toeschouwer een behapbare context aan te bieden. De films die voorzien worden van deze lessen en inleiding worden in samenspraak met professor Hessels geselecteerd. Enkele titels van films die tijdens 2018 werden vertoond in deze reeks zijn *Rosemary's Baby* (Roman Polanski), *Un soir, un train* (André Delvaux), *Herfstsonate* (Ingmar Bergman), *Solaris* (Andrzej Tarkowski), *Les Amants du Pont Neuf* (Leos Carax), *The Last Command* (Josef Von Sternberg), *Spione* (Fritz Lang), *The Public Enemy* (William Wellman) en *Rashômon* (Akira Kurosawa).

Op vrijdag- en zondagavond vertoont Cinema Zuid haar **Reeksen**, waarin het werk van een regisseur of andere filmpersoonlijkheid, een genre, stijl, de productie van een land belicht wordt of ingehaakt wordt op een actueel thema. De voornaamste inzet van dit format is een reeks van films programmeren naar aanleiding van de actualiteit, een thema, etc. Tijdens 2018 eerde Cinema Zuid in haar **Reeksen** bijvoorbeeld regisseurs zoals Agnès Varda, Hugo Claus, Aki Kaurismäki en Ingmar Bergman maar werd er ook een reeks voorzien rond 50 jaar 2001: *A Space Odyssey*, counterculture, long take cinema en Hitchcock en de literatuur. Ook binnen haar Reeksen werkt Cinema Zuid regelmatig samen met externe partners en werden er inleidingen voorzien door mensen met kennis van zaken, zoals Hilde Van Mieghem, Marc Didden, John Vervoort, Guido Van Eijck, Jonas Govaerts en Max Moragie.

Op woensdagavond is er bij Cinema Zuid ruimte voor al wat 'anders' is in **Off-Stream**. Dit format bestaat uit een eigenzinnig programma met spraakmakende documentaires, bijzondere animatiefilms, cultklassiekers, curiositeiten en films met een behoorlijk randje af. Het label op zich staat als waarborg voor een prikkelende avond film, zoals deze nergens anders beleefd

kan worden. In Off-Stream werkt Cinema Zuid samen met externe partners zoals AnimaFestival Brussel, Mooov en Offscreen Festival, waarbij **Off-Stream** een 'best-of' programmeert van films die tijdens deze festivals worden aangeboden. De reeks nodigt ook mensen uit om zelf een programma aan te reiken. Zo werd in 2018 een kortfilmreeks voorgesteld door de Quay Brothers, maakte Wilfried Huet een selectie kunstfilms, stelde Steven Jacobs zijn boek *Screening Statues: Sculpture in Cinema* voor met een reeks over sculptuur in film. In samenwerking met het M HKA presenteerde kunstenaar Mike Bouchet een aantal gekozen films en in samenwerking met het FOMU stelde fotograaf Harry Gruyaert zijn documentaire voor. Deze 'curatoren' leidden ook steeds zelf hun filmavond in. **Off-Stream** biedt ruimte voor een hybride programmering waarin speciale, 'one-time-only' screenings een belangrijke plaats hebben.

Tijdens het weekend, op vrijdag- en zaterdagavond en op zondagnamiddag, vertoont Cinema Zuid haar **P/Re-Run** selectie. In dit format komen recente films aan bod die een (extra) kans verdienen en we het publiek ter (her) ontdekking aanbieden. Van grote prijswinnaars, over debuutfilms tot nooit eerder vertoonde prenten, in de **P/Re-Run** reeks komen deze films samen. Binnen dit format wordt ook het label '**Please Release Me**' opgenomen, een nauwe samenwerking tussen Cinema Zuid en vier andere arthouse cinema's in Vlaanderen (Kunstencentrum BUDA/Kortrijk, KASKcinema/Gent, Cinema Zed/Leuven en The Roxy Theatre/Koersel), waarin er aan het einde van elke maand een film wordt vertoond die niet in België gedistribueerd wordt maar die deze vijf bioscopen door de handen in elkaar te slaan toch kunnen aanbieden buiten het reguliere circuit. Deze samenwerking wordt verder gesteund door Knack Focus. In **P/Re-Run** vertoont Cinema Zuid regelmatig films die in geen enkele andere Antwerpse bioscoop te zien zijn. Enkele titels die in dit format werden vertoond zijn *Wonderstruck* (Todd Haynes), *Mimosas* (Oliver Laxe), *On Body and Soul* (Ildiko Enyedi), *God's Own Country* (Francis Lee), *The Guilty* (Gustav Möller), *Wildlife* (Paul Dano), etc.

Op donderdagnamiddag programmeert Cinema Zuid haar matineevoorstellingen. De **Matinees** zijn een vast begrip en worden druk bijgewoond door een breed publiek van bezoekers die de cinema van hun jeugd willen herbekijken of willen delen met jongere generaties. De Matinees bieden cinema zoals deze niet meer gemaakt wordt en zelden nog op groot scherm te zien is. Net als in onze Reeksen wordt voor de Matinees gezocht naar een aanleiding zoals een verjaardag van een populaire acteur of actrice of een recent overlijden. Deze namiddagvoorstellingen worden inzichtelijk en laagdrempelig ingeleid door een vaste inleider, Jacques Declercq. Enkele titels die in 2018 op ons scherm te zien waren, zijn *Sunset Boulevard* (Billy Wilder), *Gilda* (Charles Vidor), *Funny Girl* (William Wyler), *Network* (Sidney Lumet), *Mon Oncle Benjamin* (Edouard Molinaro) en *Miracle on 34th Street* (George Seaton).

Om de drie weken zijn er met **Zazie op Zondag** in onze twee zalen parallele kindervertoningen. We selecteren binnen deze programmatie films voor twee verschillende leeftijdsgroepen, de allerkleinsten en de grotere broers en zussen, omdat de **Zazie op Zondag** veelal door gezinnen wordt bijgewoond. Zo kunnen de ouders zich ook opsplitsen over de beide zalen. De films worden speels en kort ingeleid. Regelmatig vierden onze jongste bezoekers ook hun verjaardag tijdens/voorafgaand aan één van de twee voorstellingen en zorgt Cinema Zuid voor snoep en geschenkjes. De jarige wordt ook in de bloemetjes gezet tijdens de inleiding en krijgt daarenboven een versierde zaal en stoel.

Tijdens de zomermaanden is er stevast een 'light' programmatie met een iets minder frequent ritme (van woensdag tot zaterdag) en vooral ook met een zomerse insteek en invulling. Naar goede jaarlijkse gewoonte programmeren we rond Jazz Middelheim een reeks films onder de noemer 'JAZZ@TheMovies'.

Voor de jongere garde werd opnieuw SOUND/Track gepresenteerd: een reeks bijzondere films over hedendaagse muziek. Andere thema's waren in 2018 Italo-Gothic, films met Stéphane Audran, maar ook de Elvis Presleydag kon een tweede editie organiseren in Cinema Zuid.

In juli ontvangen we onze collega's van CINEA die opnieuw een intensief Zomerfilmcollege samenstelden en waarvan de avondvoorstellingen toegankelijk zijn voor het publiek van Cinema Zuid. In 2018 werden Brian de Palma, Eric Rohmer en 'Best Of Bordwell' als thema's gekozen.

Aanvullend bij de dagelijkse reguliere programmering werkt Cinema Zuid ook evenementen uit met andere culturele actoren als deSingel, deBuren, de Vlaamse Opera, Toneelhuis e.a. Deze samenwerkingen krijgen een plaats in de reeksen **Te Gast** en **Extra**. In **Te Gast** werkten we samen met Opera/Ballet Vlaanderen en vertoonden we films die een thematisch of visueel verband hebben met hun producties.

In **Extra** werden er programma's uitgewerkt rond De Dag Van De Dans 2018, het Breedbeeldkortfilmfestival, Museumnacht (met stevast uitverkochte rondleidingen achter de schermen van onze cinema en in de projectiecabine waar nog op pellicule wordt gedraaid), de Belgische Folies Belges (i.s.m. M HKA).

Vanzelfsprekend werkt Cinema Zuid ook evenementen en special screenings uit met het M HKA. Dit kunnen parallelle voorstellingen zijn in het kader van een tentoonstelling maar ook specifieke M HKA events zoals Artist Talks met prominente kunstenaars.

Cinema Zuid blijft daarnaast haar educatieve aanbod ontwikkelen, met workshops (bv. 'Word Filmarcheoloog'), rondleidingen (bv. Rondleiding achter de schermen), films à la carte (schoolvoorstellingen waarbij de films door de school worden geselecteerd), films uit het aanbod van JEF en Mooov. Voor het secundaire onderwijs worden Franse en Duitse films aangeboden, alsook filmklassiekers zoals *Les 400 Coups* (François Truffaut) en *The General* (Buster Keaton).

2.2 ABCD

2.2.1 **Museaal onderzoek**

In 2016 stelde M HKA een reflectienota Museaal Onderzoek op om tot een onderzoeksplan te komen. Deze visienota brengt diverse onderzoeksperspectieven waarmee museaal onderzoek zich kan verbinden in kaart en tracht een antwoord te formuleren op de vraag naar een eigen bepaling van museaal onderzoek, dat – sterk gekenmerkt door een inter- en transdisciplinaire aanpak – best met 'forensisch onderzoek' vergeleken kan worden. Ook worden in de nota enkele eigenschappen omschreven die algemeen gelden voor dit museaal onderzoek en hoe M HKA deze in zijn museumwerking operationaliseert.

Sinds 2002 vormde M HKA een systematische praktijk van onderzoek en beeldvorming van zijn collectie, die voorlopig zou worden afgerond in 2013 met het tweede collectieoverzichtsboek 'Het Karakter van een Collectie'. Parallel hieraan ontwikkelde M HKA een historiografische visie, met centraal de vraag naar de internationale naoorlogse avant-garde en een contextuele onderzoekspraktijk. Beide worden momenteel in belangrijke mate verdergezet op het samenwerkingsplatform van de Europese museumconfederatie De Internationale.

De onderzoekgerichtheid blijkt niet alleen in de presentatiewerking, maar ook in de dieptewerking met sommige kunstenaars zoals met Jimmie Durham

of met Panamarenko, van wie M HKA tevens het huis en archief beheert. Het vindt ook uitdrukking in meerjarige onderzoekssamenwerkingen zoals die met KASK in 2008 voor het doctoraat in de kunsten rond animatie van Edwin Carels, of het ambitieuze project dat in 2015 startte op initiatief van prof. Hilde Van Gelder en de Universiteit Leuven, met twee doctoraten rond het Allan Sekula ensemble in het M HKA. Daarnaast is er vanuit het M HKA in 2016 een parallel traject opgestart voor inventarisatie, digitalisering, fotografie en beschrijving. Naast een fysieke bewaring is er een uitvoerige databank ontwikkeld die het uitgangspunt zal vormen voor een nieuwe online *catalogue raisonné*. In functie van de tentoonstelling Allan Sekula. Collective Sisyphus te Barcelona, werd in 2017 het betreffende webplatform in een eerste fase ontwikkeld.

Met de Antwerpse Academie werd in 2016 een samenwerking opgestart rond het archief van Hugo Roelandt, dat in 2018 verder ontwikkeld werd en waarbij M HKA op termijn tot een duurzaam onderzoekplatform wil komen over de kunstenaar en performance-kunst in België.

De voorbije jaren richtte M HKA zich dan ook op het geleidelijk uitbouwen van instrumenten die de onderzoekoutput kunnen kwantificeren en zichtbaar maken, zoals het in 2011 opgestarte *ensembles.org* dat het kerninstrument vormt waarop deze output gerichte ontwikkelingen uitgelijnd zijn. Daarnaast wordt onderzoek ook ontsloten via instrumenten zoals discursieve webplatformen (Afterall, L'Internationale Online), het videoplatform ARTtube, diverse digitale onderzoekplatformen en e-books.

Het verzamelen en bundelen van inhoudelijke informatie over de nieuwe aanwinsten werd ook in 2018 verdergezet. Voor 55 collectiekunstenaars werden gedegen en duurzame meertalige collectieteksten geschreven met afgeleide publiekgerichte teksten.

2.2.2 CKV – Centrum Kunstarchieven Vlaanderen

2.2.2.1 Situering

Reeds een decennium lang bestaat er in het M HKA een archief-gestuurde collectievisie en een aanzet tot archiefwerking, zie bijvoorbeeld het Panamarenko-archief. Daarnaast werd in 2011 een digitale werking naar voor geschoven als katalysator van die archiefwerking, met *ensembles.org* als platform. Sindsdien zet het M HKA jaar na jaar stappen om een doorgedreven professionele archiefwerking uit te bouwen. Begin 2017 startte M HKA met de oprichting van een Centrum Kunstarchieven Vlaanderen (CKV). Minister Sven Gatz bepaalde deze bijkomende functie van een kennisknooppunt voor kunstarchieven onder de koepel van het M HKA in zijn beleidsnota cultuur bij de aanvang van zijn legislatuur.

Na de realisatie van een archiefinfrastructuur en depot in de zomer van 2017, werd eind dat jaar een beleidsplan 'dienstverlenende rol' ingediend onder het nieuwe erfgoeddecreet opdat een veldondersteuning kan starten vanaf 2019.

Het CKV zal zich vanaf dat jaar toeleggen op de zorg voor kunstarchieven in Vlaanderen. Beeldende kunstarchieven en nalatenschappen behoren onlosmakelijk tot ons cultureel erfgoed. Ze worden echter her en der bewaard en zijn vaak niet of gedeeltelijk ontsloten. Het is onder meer daarom noodzakelijk dat er afzonderlijke aandacht komt voor behoud, beheer en structurering van beeldende kunstarchieven en nalatenschappen. Om dit veld goed te bedienen wil het Centrum Kunstarchieven Vlaanderen een gedistribueerd model hanteren, waarin bewaring, zorg, betekenisgeving en brede ontsluiting in belangrijke mate decentraal gebeuren.

Het Centrum richt zich op archiefvormers uit het brede veld van de hedendaagse beeldende kunst: kunstenaars, kunstenaarscollectieven, galerieën, kunsthallen, curatoren, verzamelaars, kunstcritici, kunstorganisaties, ... Daarnaast brengt het Centrum archiefpotentieel en expertise in kaart, en zet het de eigen expertise en acties in voor beeldende kunstarchieven in

Vlaanderen. Het Centrum zal dit veld van kunstarchieven en nalatenschappen sensibiliseren en activeren, door onderzoek, contextualisering en maatschappelijke activering van kunstarchieven te stimuleren. Het Centrum zal hiertoe zelf enkele initiatieven nemen, parallel met een werking via de netwerken waar het Centrum deel van uitmaakt. Het Centrum Kunstarchieven Vlaanderen volgt ook de ontwikkelingen in het internationale veld en zet de eigen *best practices* internationaal uit.

Kortom, om de hoge nood aan een integraal veldbeeld, aan meer bindingen, aan het zichtbaar maken, valoriseren en activeren van archivalisch potentieel en capaciteit, aan het overzichtelijk maken van ondersteunende expertises in Vlaanderen en aan kaders buiten Vlaanderen groeit vandaag een Centrum voor Kunstarchieven Vlaanderen in de schoot van het MHKA.

Ter voorbereiding van het eerste werkingsjaar werd in 2018 een voortraject opgezet met de uitwerking van een waarderingskader voor en veldanalyse van kunstarchieven Vlaanderen. Mede op basis hiervan werden een aantal instrumenten met betrekking tot basiszorg kunstarchieven uitgewerkt, voorts werden een aantal onderscheiden proeftrajecten opgestart.

Het Centrum voor Kunstarchieven Vlaanderen (CKV) kreeg per 1 oktober 2018 de bevestiging, voor de beleidsperiode 2019 – 2023, een jaarlijkse werkingstoelage (startsubsidie) te ontvangen van 200.000 euro voor zijn dienstverlenende rol. Binnen de marges van deze subsidie werd in het najaar 2018 een actieplan voor 2019 opgesteld. Dienstverlening alsook resultaatgebonden projecten staan daarin centraal.

2.2.2.2 Ontwikkeling waarderingskader

Een eerste stap naar het zorg dragen voor en valoriseren van beeldende kunstarchieven en nalatenschappen is de waardering ervan. Het Centrum zet daarom een door het beeldende kunstveld gedragen reflectie op, die leidt tot het ontwikkelen van een waarderingskader en -methodologie voor de in Vlaanderen aanwezige beeldende kunstarchieven en nalatenschappen. Deze reflectie zal in de toekomst op geregelde tijdstippen worden herhaald, om het waarderingskader te laten sporen met het dynamische beeldende kunstenveld.

In het voorjaar van 2018 werden bestaande (internationale) waarderingsmethodes en tools verzameld zoals onder meer het model *Significance 2.0. A Guide to assessing the significance of collections, management, and use*, van de Collections Council of Australia (2009); het *Reviewing Significance 3.0. A framework for assessing museum, archive and library's collections' significance* (2018) van Caroline Reed en *Op de museale weegschaal. Collectiewaardering in zes stappen* van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Werkendam (2013). Ook de uitgave *Kwaliteitsvol waarderingstraject. Basisnormen* van FARO (2017). Ook kennis en resultaten uit waarderingstrajecten uit Vlaanderen werden betrokken in het ontwikkelen van een hanteerbaar opzet waarderingskader kunstarchieven, zoals bijvoorbeeld *Collectie Agfa Gevaert. Waarderen en herbestemmen* van Fotomuseum Antwerpen en het Archief en Documentatiecentrum Vlaams Nationalisme (ADVN) uit 2017, het *Stappenplan religieus erfgoed* (website CRKC) en de demoversie waarderingsformulier Vlaams Architectuur Instituut (VAi) uit 2018.

Bovendien diende het waarderingskader rekening te houden met de specifieke context van het hedendaagse beeldende kunst(erfgoed)veld. Doordat actoren (kunstenaars, kunstmusea, kunstwetenschappers, ...) het verleden door hun vernieuwende bril (her)bekijken, zijn zij cruciaal voor het stuk van het verleden dat rechtstreeks resoneert met onze tijd. Ze zoeken hedendaagse relevantie in en voor bestaande kunstwerken en archieven. Waarderen is bijgevolg 'toekomstgericht', concreet betekende dit dat een gedegen inschatting van het 'ontwikkelingspotentieel' van een archief en/of collectie een cruciaal onderdeel is in het waarderingsproces. Bovenstaande *Reviewing Significance 3.0* en *Op de museale weegschaal* bleken daarbij een waardevolle bron.

In juni 2018 werd een eerste versie van het waarderingskader intern besproken, herwerkt en bijgesteld. Dat resulteerde in een waarderingsgrid met daarin per rubriek diverse vraagstellingen die bijdragen tot een genuanceerd en objectiverende waardering. Praktische gegevens gaan de feitelijke waardering vooraf: zoals een beknopte beschrijving van de aanleiding voor de waardering (de vraagstelling), datering waardering en opgave van wie de waardering uitvoert.

De waardering toetst de waarde van een archief en/of collectie op drie vlakken, deze van de actor (cultureel-historische waarde, de sociaal-maatschappelijk waarde), deze van de gebruiker (de gebruikswaarde of 'markability') en deze van het fysieke archief zelf (comparatieve waarde naar veld, beheer, etc. toe). Kwantitatieve indicatoren ondersteunen de kwalitatieve, inhoudelijke analyse binnen deze specifieke waarderingsrubrieken. Een vergelijkende schaal van 'laag' naar 'uitzonderlijk' biedt de mogelijkheid om beknopt de mate van het specifieke belang in te schalen, hetzelfde geldt voor het geografische belang. Ontwikkelingspotentieel *as is* en 'zoals gewenst' kunnen in een laatste kolom verder beargumenteerd en onderbouwd worden. Al deze –overwegend– tekstuele data dienen als basis voor een samenvattende waardebeoordeling of *state of significance*. Deze waardebeoordeling vormt het fundament of de onderlegger voor verdere acties met betrekking tot het gewaardeerde archief (herbestemming, verdere inventarisering, selectie, ...) of het biedt een gemotiveerde basis waarom géén verdere acties dienen te worden ondernomen (lage kunsthistorische waarde, gebrek aan ontwikkelingspotentieel, geen sleutelarchief, ...).

In de zomer en najaar 2018 werd het waarderingsgrid toegepast op diverse cases van kunstenaarsarchieven, onder meer Philippe van Snick, Jef Lambrecht, Hugo Roelandt en Svend Thomsen. Aanleidingen waren onder meer vragen naar schenking, naar diepere ontsluiting en valorisatie en naar (her)bestemming. Bij het opstellen van deze waarderungen werden diverse partijen uit de erfgoedgemeenschap betrokken, ook de archiefvormer of hun erven. Voorst werd bij het opstellen van het waarderingskader en de aftoetsing ervan beroep gedaan op enkele collega's uit L'Internationale waarvan M HKA deel uitmaakt, met name de archiefafdeling van MACBA in Barcelona (Spanje), van het MF+MSUM in Ljubljana (Slovenië) en met SALT in Istanbul (Turkije).

Tevens werd een Basisdocument Waarderen opgesteld dat in kort bestek voor de medewerkers CKV nadere context en toelichting geeft bij het stapsgewijze verloop van een waarderingstraject.

Op basis van de ervaringen tijdens het proefgebruik van het grid en na aftoetsing met de Adviescommissie begin 2019, zal het grid – indien vereist – worden aangepast en nadien ter beschikking worden gesteld voor het veld, onder meer via de website CKV en zal het onlosmakelijk onderdeel uitmaken van de dienstverlening.

CKV nam deel aan de collegagroep waarden FARO alsook de collegagroep documenteren waarderingstraject van FARO.

2.2.2.3 Veldanalyse kunstarchieven Vlaanderen

In het vroegere archiefdecreet werden vanaf 2004 door de toenmalige thema-archieven en landelijke expertisecentra acties ondernomen rond in het in kaart brengen van erfgoed. Binnen de kunsten ging dat om thema's architectuur (nu: VAI), podiumkunsten, muziek (nu: CEMPER) en literatuur (Letterenhuis). Voor het kerkelijk erfgoed gebeurde dat door het CRKC.

In een vooronderzoek voorjaar 2018 werden binnen het CKV deze mogelijke *best practises* verzameld, en werd een *survey* opgesteld met betrekking tot reikwijdte en methodologie, output en fasering of looptijd. De output betrof telkens een kwalitatieve veldanalyse die mettertijd de basis was voor a) verdiepende, thematische, ... vervolgttrajecten, b) publicaties zoals bijvoorbeeld het *Architectuurarchieven in Vlaanderen. Kwalitatieve veldbeschrijving en analyse van het Vlaamse architectuurarchieflandschap* (2006)

en c) registratie in Archiefbank Vlaanderen en de eigen databank (zoals ODIS, Brocade). Gehanteerde methode was deze van een gerichte bevraging – schriftelijk of via plaatsbezoek – bij een divers maar hanteerbaar set van respondenten zoals archiefvormers, bewaarinstellingen, ...

Binnen de context van het kunstendecreet startte in 2013 PACKED vzw, het expertisecentrum digitaal erfgoed, met het traject 'Erfgoedzorg in de kunstensector'. In dat traject werd tussen 2014-2015 een behoefteanalyse archieven en collecties hedendaagse beeldende kunst opgesteld. Verschillende actoren werden daartoe bevraagd: estates, galerieën, privé-verzamelaars, kunstenuorganisaties, onderzoekers, ... In totaal ging het om 20 respondenten waarvan 1 kunstenaar. Een aantal zaken uit het rapport zijn ondertussen gerealiseerd zoals de oprichting van een Collectieplan Vlaanderen, dit is Archiefpunt Vlaanderen (2017) en de toekenning van een startsubsidie aan het Centrum voor Kunstarchieven Vlaanderen (2019).

Archiefbank Vlaanderen organiseerde van 2015-2017 de campagne kunstenerfgoed. Daarbij bracht het verschillende kunstarchieven in beeld via zijn overkoepelende databank private archieven o.a. door (globale) registratie.

Voorts werd rond de tafel gezeten met archivaris Wim Lowet (Vlaams Architectuur Instituut) en met onderzoekster Evelien Verschueren van Strip Turnhout om ervaringen en kennis omtrent het in kaart brengen van kunsterfgoed te delen. Wat betreft mogelijkheden tot opzet van een veldkaart, werd op 22 juni deelgenomen aan de internationale studiedag *Mapping the Art Market*, georganiseerd door het Departement 'Art Market Studies', Instituut Kunstgeschiedenis van de Universiteit van Keulen, Duitsland.

Op basis van dit vooronderzoek en met het oog op de toekomstige dienstverlening van het CKV werden 15 actoren bevraagd. Als handvat stonden volgende vragen centraal:

- Welke archieven en collecties bewaar je? (mapping content)
- In welke toestand bevinden ze zich? (mapping archiefzorg)
 - materiële zorg
 - mate en manier van ontsluiting
- Wat verwacht je van CKV? (mapping concrete behoefte)

Telkens werd in het verlengde van deze vragen gepeild naar mogelijke en reële kansen en bedreigingen. Gesprekken vonden onder meer plaats met Studio Verdran Kopljar (Antwerpen), Jo Coucke (over galerij-archieven Vlaanderen), Trampoline Gallery (Antwerpen), Archief voor Hedendaagse Kunst van België (AHKB, Brussel), Mu.zee (archief- en bibliotheekwerking, Oostende), Paul Van Hoeydonck (Wijnegem), Serge Largot (Grandpré, Frankrijk), Stichting Luc Peire (Knokke), CC de Warande, afdeling Expo en Stadsarchief (Turnhout), Els Bervoets / Archief Paul Bervoets (Antwerpen), Studio Koen Van Den Broek (Merksem) en Marcel Rademaekers / groep Lumen Numen (Leuven). Zie ook de lijst van gesprekken in het hfst.16 – Externe Waardering.

De uitkomst bevestigde enkele verzuchtingen uit de analyses in de andere kunst domeinen, alsook de veldanalyse van PACKED zoals de nood aan duidelijke en eenvoudige (hands on) begeleiding bij archiefzorg, nood aan sensibilisering en het verhogen van *archival awareness*, vragen bij de onduidelijke grens tussen archief en collectie, de vraag naar omgang met digitaal archief, naar (digitaal) depot, ...

Vanzelfsprekend hadden kunstenaars vragen bij de materiële zorg voor hun archieven, maar opvallend was hun nood aan *best practices* of concrete voorbeelden inzake het *presenteren* van hun archieven. Daarbij werd niet gedacht aan een archief(beheer)systeem, wel aan een 'platform' dat archief en werk/oeuvre integraal voor een publiek ter beschikking stelt. 'Ontsluiten' betekent voor archiefvormers in de eerste plaats (visueel) 'presenteren'; of anders gesteld: archiefzorg staat in de eerste plaats in functie van valoriseren, van het ontwikkelingspotentieel.

Voorts zien archiefvormers 'oral history' als een onmisbare, noodzakelijke vorm van archiveren (d.i. documenteren).

Bedoeling is dat de mapping vanaf 2019 (verder) vertrekt vanuit de dienstverlenende rol opdat een fijnmaziger, kwalitatieve veldkaart kan worden opgebouwd, eventueel gekoppeld aan gerichte, verdiepende acties. Archiefbank Vlaanderen is hierbij een belangrijke partner.

2.2.2.4 Opstart (proef)trajecten

Het CKV startte in 2018 een aantal proeftrajecten op waarbij archiefzorg, kennisdeling en expertise-opbouw sleutelbegrippen zijn. De trajecten hebben betrekking op kunstenaarsarchieven (levende actor), archieven beheert door een estate of erven (wijlen actor); de archieven bevinden zich in privaat bezit, of zijn ondergebracht bij het M HKA.

De trajecten werden opgedeeld in vier categorieën:

- Basisinventarisatie (cases: Luc Deleu – T.O.P.Office, Jef Lambrecht en Isi Fiszman) – type 1
- Diepte inventarisatie (case Els Dietvorst) – type 2
- Ontwikkeling en ontsluiting van voorbeeldprojecten in de vorm van digitale (oeuvre-) catalogi (cases: Jef Verheyen, Phillipe van Snick, Collectie Wilfried Wynants, Narcisse Tordoir, Hugo Roelandt) – type 3
- Experimentele trajecten (case: performances Otobong Nkanga) – type 4

Voor elk type project werden actiefiches opgemaakt met daarin opgave van onder meer de gewenste resultaten, planning en opvolging alsook budgettering. Om de gewenste resultaten te bereiken werden een vast set 'instrumenten' ontwikkeld waaruit kan worden geput:

- Document basisbeschrijving archieven (ISAD-G conform)
- Waarderingsgrid en state of significance (supra)
- Een sjabloon projectfiche
- Een opzet biografische fiche (ISAAR-CPF conform)

Mede op basis van deze proeftrajecten werd een flow chart (of stappenplan) archiefzorg opgesteld, met nadere definiëring dienstverlening (DV), koppeling aan instrumenten, mogelijkheden tot verdiepende werking en opties voor verdere valorisatie:

FASE I [DV]	FASE II [Type 1]	FASE III [Type 2, 3, 4]
1. Sensibilisering < Basiszorg	9. Beslissing	16. Content verwerking + Ensembles.org
2. Kennismaking	10. Projectfiche	17. Beschrijvingen + Kunsthistorisch Kader
3. Gesprek met globale inventaris	11. Clearen rechten	18. Diepgaand onderzoek
4. Archiefbeschrijving	12. Detailinventaris	19. Open Platform #Outputformats
5. Waardering	13. Digitalisering	
6. Statement of significance	14. Beeldverwerking / Storage	
7. Fiche archiefbank Vlaanderen	15. Bio / Closed Platform	
8. Veldkaart / Website		

Over de opstart en opvolging van deze projecten was er wekelijks intern overleg. Er werd voor de proeftrajecten vertrokken vanuit een longlist waarin mogelijke projecten werden opgelijst.

2.2.2.5 Dienstverlening en netwerking

Dienstverlening

Organisatie studiedag

Op 18 juni organiseerde CKV samen met Archiefbank Vlaanderen en Packed vzw de studiedag 'Volgens de regels van de kunst. Over de zorg voor kunstarchieven'. Tijdens het eerste gedeelte kregen de aanwezigen informatie over recente ontwikkelingen in de wereld van beeldende kunstarchieven: Archiefbank Vlaanderen en het Centrum voor Kunstarchieven Vlaanderen

(CKV) stelden hun werking voor. Daarna volgden twee inspirerende praktijkvoorbeelden over de omgang met archief binnen een onderzoekscontext (Steven Jacobs – UGent) en binnen de tentoonstellingspraktijk (Anthony Hudek – KASK Gent). Met een inleiding tot TRACKS werden kunstenaars in het tweede gedeelte wegwijs gemaakt in archiefzorg. In een afsluitend panelgesprek met onder meer kunstenaars polste het CKV naar motivaties, uitdagingen en obstakels in verband met archiefzorg.

Na afloop was er ruimte voor vragen en nagesprekken waarvan verschillende archiefvormers of hun erven gebruik maakten. Met ruim 50 deelnemers was de studiedag zonder meer een succes.

Daarnaast vond adviesverlening in verband met archiefzorg centraal in bovenstaande trajecten, of gebeurde dat ook naar aanleiding van een concrete vraag zo onder meer werd advies verleent aan de erven kunstenaar Jakob Smits (29/11).

Netwerking

In 2018 startte het CKV met de opbouw van een netwerk in het veld van de kunstarchieven, het deed via reeds vermelde acties omtrent veldanalyse, waardering en proeftrajecten, maar ook door lezingen of presentaties te geven bij diverse leden uit de erfgoedgemeenschap, van onderzoekers tot archiefvormers.

- Op 5/06 gaf Evi Bert (CKV) een lezing op een studiedag georganiseerd door de BUP, de overkoepelende vereniging van de Belgische Moderne en Hedendaagse kunstgaleriën. In haar lezing lichtte ze de toekomst en uitdagingen van het CKV toe, en welk belang hierin die van de galerijen is.
- Op 19/10 gaf Jan Stuyck (CKV) een gastcollege over het Centrum Kunstarchieven Vlaanderen in opleiding Kunstwetenschappen, Universiteit Gent (contact: Aurelie Daems), met daarin aandacht voor de werking van het CKV en kunstwetenschappelijk onderzoek.
- Op 26/10 gaf Jan Stuyck (CKV) een presentatie over opzet, voorbereidende en toekomstige werkzaamheden van het CKV op een vergadering van de Werkgroep lokaal Overheidsarchief (VVBAD/WLOA).
- Op 18/12 vond een overleg plaats tussen CKV en 'SOS estates', bestaande uit de estates Philippe Vandenberg, Jean-Paul Laenen, Joris Gekhiere, Raoul De Keyser, Rafael Buts, Jan Vercruyssen en Bernd Lohaus.

Voorts is het CKV lid van de Werkgroep Privaatrechtelijke Archieven (WPA) van de Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek, Archief & Documentatie (VVBAD, Berchem).

Mede dankzij de aanwerving van nieuwe medewerkers in 2019 zal het CKV dit netwerk verder uitbouwen.

2.2.2.6 Adviescommissie

In 2018 werd een adviescommissie CKV opgericht, die fungeert als klankbordgroep waarin de erfgoedgemeenschappen de (dagelijkse) processen, instrumenten en prioriteiten kunnen toetsen en evalueren. Een eerste bijeenkomst vond plaats 10 september 2018 van 14.00 tot 17.00 u. in het M HKA, een tweede op 30 november 2018, 10.00-13.00 u. (Maurice Verbaet Art Center, Antwerpen). De commissie bestaat uit: Kaat Debo (ModeMuseum, Antwerpen), Katrien Mattelaer (lid Raad van Bestuur M HKA), Femke Vandenbosch (Studio Koen Van den Broek), Maurice Verbaet (Maurice Verbaet Art Center), Sofie van de Velde (Galerij Sophie van de Velde), Michel Vermote (Archiefbank Vlaanderen), Steven ten Thije (Van Abbemuseum, Nederland), Tijs Visser (o-projects). Voor M HKA volgen Bart de Baere (directeur) en Jan de Vree (hoofd Collectie) de vergaderingen mee op, voor CKV waren dat Evi Bert en

Jan Stuyck. Bedoeling is om de samenstelling van deze commissie binnen de twee jaar te wisselen, dat biedt de mogelijkheid meerdere actoren uit de cultureel-erfgoedgemeenschappen actief te betrekken bij de werkzaamheden van het Centrum. Tevens werd afgesproken om vanuit de Adviescommissie in kleinere groep concrete uitdagingen operationeel aan te pakken, zo zal in 2019 ingezet worden op samenwerking privé/publiek, op kunstarchieven en onderzoeksmogelijkheden en op quick wins.

2.2.2.7 Communicatie

In voorbereiding tot de start van CKV in 2019 stelde het Centrum zich voor op de website van het M HKA, in de rubriek 'Onderzoek': <https://www.muhka.be/research/ckv>; een eigen website wordt begin 2019 gelanceerd.

Voorts berichtte het CKV over zijn werkzaamheden via Instagram @ckvcentrum

CKV

Instagram (start 19 juni 2018 – @ckvcentrum)

Posts	Volgers
89	Van 0 naar 198 = +198

2.2.3 Bibliotheek

2.2.3.1 Kunst

2018 is het tweede jaar dat de M HKA-bibliotheek op twee niveaus werkt: de handbibliotheek in de leeszaal op het gelijkvloers en het onderzoeks- en documentatiecentrum op de derde verdieping.

Na een evaluatie van de werking in 2017 worden de vaste bibliotheek-medewerkers weer voltijds ingeschakeld voor de werking in de onderzoeks-bibliotheek.

Voor de werking en de permanente bemanning in de leeszaal wordt een beroep gedaan op externe medewerkers (o.a. jobstudenten). Zij helpen de bezoekers, verwijzen hen indien nodig door naar de onderzoeksbibliotheek, houden de leeszaal in orde, en helpen in de mate van het mogelijke met verwerking van materialen voor bibliotheek, archief, ensemblebank. Vermits in de leeszaal zowel bezoekers komen die boeken ter inzage/onderzoek aanvragen aan het personeel, als bezoekers die zelf boeken nemen om ze in te kijken, worden hier geen cijfers bijgehouden van het exact aantal raadplegingen.

Het bibliotheekwerk binnen de afdeling kunst wordt uitgevoerd door één voltijds medewerker, en vier vrijwilligers, elk à rato van een halve dag per week.

In 2018 telt de afdeling kunst van de onderzoeksbibliotheek 93 bezoekers (in dit cijfer worden geen M HKA-medewerkers of M HKA-gidsen meegerekend).

Bibliotheekcollecties: vorming, omvang en verwerking

Voor wat betreft collectievorming is vnl. ingezet op de verwerving van boeken over/door referentiekunstenaars uit de collectie, en dit met het oog op de verdere aanvulling van de collectie monografieën in de leeszaal. Verder is bijzondere aandacht gegaan naar de aankopen van collecties specifieke publicaties, v.b. de kunstenaarspublicaties van Rein Dufait en Nel Aerts, en volledige sets kunstenaarspublicaties gepubliceerd door Triangle Books (Brussel), Art Paper Editions (Gent), Posture editions (Gent) en LLS Antwerpen. Tevens is de volledige tijdschriftenreeks van de Academie van Waasmunster verworven (GA – Tijdschrift van de Galerij van de Academie van Waasmunster). Deze reeks is, naast registratie in Adlib, volledig beschreven en van afbeeldingen voorzien in de M HKA-ensemblebank, net zoals de volledige collectie publicaties van het voormalige I.C.C. (Internationaal Cultureel Centrum Antwerpen).

- Boeken: Einde 2018 bedraagt het aantal boeken 36.760 exemplaren. Deze volledige collectie boeken is opgenomen in het registratieprogramma Adlib. Het overgrote deel is geregistreerd met een volledige titelbeschrijving, een kleiner gedeelte enkel met basisbeschrijving (titel en technische gegevens). Er wordt voortdurend met terugwerkende kracht ingezet op het vervolledigen van de titelbeschrijvingen. Verschillende deelcollecties zijn ondertussen eveneens opgenomen in de M HKA-ensemblebank, o.a. de kunstenaarspublicaties van de jaren '80, de publicaties van het M HKA, de publicaties van het ICC, de artist novels, GA (zie hoger) ... Ook de in het vorige jaar ontvangen boekenschenken (zie jaarverslag 2017) zijn verwerkt. De deelcollectie artist novels telt einde 2018 434 boeken, verwerkt in Adlib en ensembles.org. De volledige collectie is dit jaar doorgelicht en gecontroleerd op aanwezigheid en fysieke toestand van alle items. De deelcollectie artist publications (artist books & artist catalogues) is uitgegroeid tot 1.820 items. De publicaties, uitgegeven in de jaren '80, zijn volledig ontsloten in Adlib, en opgenomen met afbeelding in de Ensemblebank (zie hoger).
- Tijdschriften: Het aantal titels (± 970) is ongewijzigd gebleven, waarvan een 23-tal abonnementen op binnen- en buitenlandse tijdschriften. Stand van zaken exciperen op artikel: Volgende tijdschriftenreeksen (die niet meer verschijnen) zijn volledig geëxcerpeerd per artikel: Kunstbeeld, Artefactum, Kunsten Museumjournaal, Modern Panter, Stedelijk Museum Amsterdambulletin, M HKAzine, M HKA-krant en M HKA-gids. Aan volgende tijdschriftenreeksen (die nog verschijnen) wordt continu gewerkt: Artforum, Metropolis M, Flash Art, H ART. Ook is gestart met de verwerking van Kunst Nu, het tijdschrift van de Vereniging voor het Museum van Hedendaagse Kunst, Gent.
- Audiovisuele materialen: geregistreerd en beschreven in Adlib: 417 videotapes, 55 audio-Cd's, 78 mini DV-tapes, 285 Cd-R, 399 dvd, 51 audiocassettes, 34 lp(vinyl), 10 singles, 11.744 dia's. In 2018 is het extra nazicht en de controle van de dia's, afkomstig uit de ICC-collectie (zie jaarverslag 2017), afgerond.
- Tussenwerken: 75 items, beschreven en geregistreerd in Adlib, verpakt in aangepast papier en bewaard in dozen.
- M HKA-persknipsels: volledig opgeschoonde collectie (72 ringmappen), die per artikel wordt geregistreerd in Adlib.

Fysieke reorganisatie van de kunstbibliotheek

Door inplanting van een handbibliotheek op het gelijkvloers in 2017, en de verhuis van een 2000-tal boeken van de onderzoeksbibliotheek naar de leeszaal in de inkomhal, dringt zich een fysieke, plaats besparende reorganisatie op van de boekencollectie in de onderzoeksbibliotheek. Deze reorganisatie gebeurt in twee stadia. Een jobstudent (à rato van twee weken) zorgt voor een eerste, dringende verschuiving van een gedeelte van de boeken. Einde van het jaar wordt gestart met een volledig nazicht/opschoning/verschuiving van het ganse boekenbestand.

Adlib: problemen

In samenwerking met de leverancier van het registratieprogramma Adlib wordt een grondig nazicht uitgevoerd van zowel invoermodule als onlineversie.

2.2.3.2 Film

Vandaag is de gehele kunstbibliotheekcollectie geïnventariseerd, beschreven en online beschikbaar via *muhka.be* en het Adlib Bibliotheek Systeem. Daarnaast is er ook de filmbibliotheekcollectie die de vertrekbasis vormt voor alles wat zich roert met betrekking tot de kennisvorming en reflectie omtrent

film, video en nieuwe media. De collectie bevat meer dan 10.000 boeken en catalogi, 796 tijdschriftentitels (afkomstig uit 51 verschillende landen), 41 lopende abonnementen en knipselmappen opgenomen in een lokale & verouderde Filemaker database. Met het oog op de infrastructuurwerken (02-04/2017) en een nieuwe werking realiseerde M HKA een gecentraliseerd en gebruiksvriendelijk informatiesysteem (ADLIB) en een doorgedreven uniforme & up-to-date werking voor de gehele bibliotheek.

De filmbibliotheek maakte de overstap naar het volledig geïntegreerd systeem ADLIB voor diverse bibliotheekmaterialen die het M HKA beheert, waarbij door alle collecties gebruik wordt gemaakt van dezelfde terminologie en waar ook zoekopdrachten kunnen worden uitgevoerd door de collecties heen.

De bibliotheek van Cinema Zuid is eveneens een handbibliotheek wat betekent dat alle materialen moeten geraadpleegd worden in de leeszaal en niet geleend kunnen worden. Het aantal werken dat kan worden aangevraagd is niet gelimiteerd.

Artikels en recensies hieruit zijn eveneens ontsloten in de database. Verder zijn er duizenden knipsels (circa 60 lopende meter documentatiemappen) afkomstig uit een scala van de Belgische nationale pers en andere publicaties.

Documentatiemappen worden dagelijks aangevuld en zijn gerangschikt op regisseur of personaliteit, gebeurtenis, land of onderwerp. De thematische mappen zijn ontsloten, de andere alfabetisch gerangschikt op naam.

Fotomappen: filmfoto's, diapositieven en negatieven (circa 12 lopende meter). De bibliotheek levert ook het fotomateriaal voor de programmabrochures van Cinema Zuid. De foto's, diapositieven en negatieven werden gedigitaliseerd met de hulp van vrijwilligers. Twee vrijwilligers zijn gestart met het digitaliseren van de documentatiemappen. Drie vrijwilligers helpen bij het invoeren van boeken en tijdschriften.

De bibliotheek werd door 42 bezoekers geraadpleegd, voornamelijk studenten van UA, UGENT, KUL, MADFAC, SKI Gent...

<https://www.muhka.be/nl/research/libraries-and-archives>

<http://adlib.muhka.be/kunst>

<http://adlib.muhka.be/film>

2.2.4 Collectiebeheer

Het personeelsbestand bestaat uit: 1 vte Afdelingsverantwoordelijke, 2,3 vte collectiemedewerkers behoud & beheer en 1 vte 'art-handler'.

2.2.4.1 Nieuwe aanwinsten 2018

De omvang van de collectie steeg in 2018 met 1267 naar 3997 aanwinsten. Er waren 12 aankopen via de Vlaamse Gemeenschap, 1166 werken uit 28 schenkingen, en er werden 47 kleinere kunstwerken, edities en multiples met eigen budget aangekocht. Van de Vlaamse Gemeenschap kreeg het M HKA meerdere werken van verschillende kunstenaars in bewaring (zie hoofdstuk 4), alsook 2 langdurige bewaargevingen van De Vleeshal Middelburg.

M HKA formuleerde in 2013 een collectiebeleidsvisie in een collectiebeleidsplan. Deze visie bestaat uit de volgende elementen:

- Inhoudelijk is zij geworteld in de eigen kunstscène, zijnde de naoorlogse avant-garde in Antwerpen en in Vlaanderen. Dit avant-gardistische verleden wordt gebruikt als een platform om de multipolaire wereld van vandaag te bekijken en aan te kunnen. Daarbij worden drie invalshoeken gehanteerd, die eveneens verankerd zijn in de historiek:

- Een nadruk op het beeld, dat immers sinds midden jaren 1980 de centrale uitdaging is van kunstenaars als Luc Tuymans, David Claerbout, of Marijke van Warmerdam
- Een nadruk op actie, kunst die vertrekt vanuit het performatieve, in Antwerpen startend met de happenings in de jaren 1960.
- Een maatschappijbevraging zoals die de motor is van kunstenaars als Luc Deleu, Ria Pacqué, of Anne-Mie Van Kerckhoven.
- Men kan deze invalshoeken ook als de drie assen zien die samen een ruimte bepalen: elk goed performatief werk zal ook een beeldkwaliteit hebben, een beeld heeft steeds een performatieve dimensie en elk goed kunstwerk heeft een maatschappelijk potentieel. Deze positionering verschaft het M KHA eigenheid en complementariteit ten overstaan van andere musea in Vlaanderen en de omliggende internationale regio.

De belangrijkste algemene principes die het museum hanteert bij zijn verwervingsbeleid kunnen als volgt worden samengevat:

- Aanwinsten dragen inhoudelijk bij tot de collectievisie van het museum zoals uiteengezet in het collectiebeleidsplan; ook schenkingen en langdurige bruiklenen zullen in dit kader worden beoordeeld;
- Het publiek wordt maximaal inzicht verschaft door het verwerven van gerichte referenties en van betekenisvolle items; er wordt niet naar encyclopedische volledigheid gestreefd. Aanwinsten zullen een maximaal hefboomeffect bewerkstelligen; ze betreffen ook symbolisch kapitaal en willen de duurzame impact van het publiek domein via dit engagement zo groot mogelijk maken;
- Tenslotte wordt er in het verwervingsbeleid ook een aantal technische vereisten in aanmerking genomen, waaronder vooral toekomstige werkingskosten voor de te verwerven werken.

In 2018 kende de collectie ook een versterking van de internationale avant-garde uit onze regio in de jaren zestig en zeventig met nadruk op performativiteit en maatschappijkritisch engagement. Zo kon het belangrijke fluxus ensemble uitgebreid worden met werk van **Emmett Williams**, de Amerikaanse dichter, performancekunstenaar en medeoprichter van de Fluxusbeweging. Williams heeft altijd in samenwerking met collega's de mogelijkheid gezien om zijn al erg vrije, niet-conformistische spel uit te breiden. Zo ook met Robert Filliou en Daniel Spoerri, twee kunstenaars die ook in de M HKA collectie vertegenwoordigd zijn. Het kernensemble rond de visuele en concrete poëzie werd de voorgaande jaren geleidelijk internationaal gecontextualiseerd, met toevoegingen van grafiek, schetsen en films van diverse visuele dichters. In 2018 verwierf het museum aanvullend werk van **Alain Arias-Misson**, die 6 panelen met documentatie over de 6 Public Poems die hij tussen 1968 en 2013 in België hield, schonk. Met dichter/kunstenaar Wilfried Wynants kwam het museum overeen dat zijn verzameling visuele en concrete poëzie integraal werd geschonken, inzonderheid grafisch werk van de Schotse dichter-uitgever en beeldend kunstenaar **Ian Hamilton Finlay**.

Uit onderzoek naar wat getoond werd in de avant-garderuimtes in onze regio, kwamen er gerichte aanvullingen. Zo verwierf het museum een geschilderde ronde houten staaf van **André Cadere**, die daarmee de grenzen tussen schilderkunst en beeldhouwkunst uitdaagde. Cadere staat symbool voor de hoge internationaliteit van de avant-garde scène in Vlaanderen in de jaren 1960 en 1970. Zo is ook de Nederlandse kunstenaar Jan Henderikse te beschouwen, die zowat overal ter wereld heeft gewoond, maar nu zijn tijd verdeelt tussen Antwerpen en Brooklyn. Henderikse was lid van de in de jaren zestig opgerichte Nul-beweging, die een rigoureuze kunst nastreefde, in contrast tot het toen heersende Action Painting.

De Franse kunstenaar **ORLAN** schonk een recente installatie. Ze staat voornamelijk bekend voor de reeks MesuRAGE-performances die ze in 1968 aanvatte waarbij ze met haar eigen lichaam instellingen en straten of pleinen met een mannennaam opmat. In haar recente video-installatie 'Pêche aux migrants', die ze voor 'Het Vlot' creëerde, zet ze haar recente thema van veranderlijke identiteit en metissage in op een van de zwaarste onderwerpen van deze tijd, waarbij ze het opvissen omzet in het geluksspel van de kermis.

In 2018 werd de collectie punctueel versterkt met landelijke referentiekunstenaars die in een internationale avant-garde context te situeren zijn. Hoewel haar praktijk verwant is aan conceptuele kunst, gaat het concept voor **Jacqueline Mesmaeker** een werk niet noodzakelijk vooraf, maar vloeit het eerder voort uit de ervaring en het plezier van het kijken. Haar werken zetten een vorm van visueel denken in gang waar ook de blik van de kijker actief in betrokken wordt. Met het werk 21 MARS 1975 17H23, tegelijk een variatie op mail-art en een conceptuele benadering van fotografie, brengt Mesmaeker een inversie tot stand in de relatie tussen tijd en ruimte eigen aan het medium.

Binnen het kader van zijn onderzoek naar de internationale avant-garde scene in Vlaanderen in de jaren 1960, inventariseert en verzorgt M HKA het archief van Isi Fiszman, 'bewaarder van kunstwerken' (dixit Fiszman) die een sleutelrol speelde bij onder meer Wide White Space Gallery en A 37 90 89. Recent schonk hij werk van Angel Vergara, een kunstwerk dat op ludieke wijze de racismediscussie doorzet die reeds door A 37 90 89 werd gevoerd.

In 2018 hing een tweede schenking samen met het onderzoek naar Ercola – Experimental Research Center of Liberal Arts –, eind jaren 1960, begin jaren 1970 een van de artistieke broedplaatsen in Antwerpen. Ercola was onderwerp van een tentoonstelling en een publicatie in M HKA. In een depot bleken zich nog twee vroege werken van **Bernd Lohaus** te bevinden die toebehoorden aan Fiszman. Deze vervulden nu het ensemble Lohaus in het M HKA., dat ook uitgebreid werd met recenter werk uit 2004. Kenmerkend is vooral het materiaalgebruik en het gebruik van taal. Lohaus werkte meestal met hout dat hij vond op wandelingen langs de Schelde en waarop hij minimale ingrepen op uitvoerde.

Er werden ook kunstwerken verworven van recente kunstenaars die op de avant-garde traditie hebben voortgebouwd, met in 2018 een schenking door **Narcisse Tordoir** van een 100-tal maquettes uit de jaren '90. Ook enkele gerichte aanwinsten van jongere kunstenaars die interessant zijn in het collectieprofiel, w.o. Gerard Herman, Nico Dockx, Christophe Terlinden en Rein Dufait.

In 2018 kon het museum de collectie uitbreiden met enkele referentiewerken over beeldbevraging. Zo werd het kernensemble van **David Claerbout** uitgebreid met een monumentale projectie die het verval toont van het olympisch stadion van Berlijn uit 1936 in real time. Het verloop is dag en nacht, jaar in, jaar uit te volgen, de kijker ziet precies dezelfde weersomstandigheden als die van in Berlijn (zij worden gedownload in realtime).

Het is een uiterst langzame vorm van wraak op de gedachte van de EMPIRE, en zijn architectuur van de macht. Het Olympisch stadion met zijn indrukwekkende nazi-architectuur stond immers symbool voor van de grootsheid van het derde rijk.

Werk van de jonge kunstenaar **Ben Sledsens** sluit bij deze categorie van beeldbevraging aan. Hoewel de werken op het eerste zicht eenvoudig en zelfs naïef overkomen, zijn ze picturaal gesofisticeerd. Met een kleurrijk palet streeft hij naar geladen en leesbare beelden. De werken evoceren schoonheid en maken een eigen werkelijkheid die als een droom verschijnt. In zijn werken verwijst hij voortdurend naar de kunstgeschiedenis, hij vertaalt de klassieke

genres van de schilderkunst – het portret, het stilleven, het interieur, het landschap – naar de beeldtaal van zijn eigen utopische universum

De Stichting De la Salle Noord-België schonk het M HKA bijna gans het beeldend oeuvre van architect en kunstenaar **Alfons Hoppenbrouwers** (1930-2001). Vanuit een interesse voor Gestaltpsychologie, barokmuziek en architectuur ontwikkelde Hoppenbrouwers geometrisch werk waarin hij onderzocht hoe abstracte opposities en cognitieve opstellingen van wiskundige berekeningen vorm genereren en kleur kunnen ordenen. Het geschonken oeuvre omvat een 1000-tal schilderijen op houtvezelplaten Unalit.

M HKA bouwde door eerdere engagementen in diverse bewegingen een substantiële kunstcollectie op uit de voormalige Sovjet-Unie, die zingevend kan worden ingezet binnen een Euraziatisch perspectief. In 2018 kende de collectie een uitbreiding met enkele aanwinsten van kunstenaars uit de Moskouse kunstscene, w.o. een reeks collages van **Evgeny Granilshikov**. Van de video- en nieuwe mediakunstenaar **Dimitri Venkov** werden via het samenwerkingsverband met de Moskouse V-A-C Foundation videowerken verworven, 'Krisis', een filmisch re-enactment van een Facebook-discussie tussen Russische en Oekraïense kunstenaars na de afbraak van het Lenin-beeld in Kiev tijdens de protesten in Maidan. Het debat onthult een samenleving die diep is verdeeld door geschiedenis, politiek en esthetiek. Eveneens via de V-A-C Foundation verwierf het museum werk het kunstenaarscollectie **Where Dogs Run**, Ruslands meest vooraanstaande groep mediakunstenaars. Hun multimediale installaties komen vaak tot stand door een combinatie van quasi wetenschappelijke onderzoeksinstrumenten en hypermoderne technologieën. In de installatie wordt de tekst van de Russische grondwet door een machine omgezet in morsecode, die vervolgens in de vorm van waterdruppels op hete strijkijzers druppelt. Op deze manier wordt de talige informatie omgezet in waterdamp, waarbij tegelijkertijd de geprojecteerde tekst eveneens geleidelijk verdampt.

Van het uit Sint-Petersburg afkomstig kunstenaarscollectie **North-7** verwerft het M HKA een vier meter hoge installatie, een installatie in de vorm van een tempelfaçade. De groep houdt zich vooral bezig met onderzoek naar collectiviteit binnen één project; interactieproces als een artistieke verklaring; suprematie van het experiment over de uitkomst. In hun meest recente project *The School of Active Drawing en Performative Posing* wordt de reguliere studiepraktijk een experiment in plastische choreografie. Begonnen in de voortuin van de Academie voor Schone Kunsten, werd het project verder uitgebreid naar de ruimte van de Sint-Petersburgse Ovcharenko Gallery. Met "North-7 museum" maken ze voor M HKA een eigen museum.

Met haar delicate esthetiek slaagt die Moskou wonende **Sveta Shuvaeva** erin zich los te maken van de Sovjet en post-Sovjet stilistische taal en haar eigen idioom te ontwikkelen. Zij reageert op de hedendaagse trend van kunst die zich beweegt in het decoratieve, het mooie en het vrijblijvende. Op verschillende manieren brengt de kunstenaar relevante kwesties naar voren, zoals geweld tegen vrouwen, gelijkheid, een gebrek aan inhoud, architectuur zonder doel. Met de installatie 'Lake View Special Offer' die volledig uit papier is opgebouwd, refereert ze naar een reclamecampagne voor de verkoop van onroerend goed, die inspeelt op de hoop van een prachtig leven.

Daarnaast deed het museum in 2018 enkele opportuniteitsaankopen van kunstenaars uit de scenes die aandachtsgebieden zijn voor het M HKA en van referentiële kunstenaars van elders die passen in dit collectieperspectief, zoals de Georgische kunstenaar **Thea Gvetadze**, de uit Iran afkomstige **Nazanin Fakoor** en **Ho Tzu Nyen** uit Singapore.

Andere toevoegingen aan de collectie zijn o.a. werken van Pamela Brandt, Sofie Muller, Michel Matyn, Ysbrant, Tamara Van San, Artur Eranosian, en Bosco Sodi.

Daarnaast verwierf het museum enkele kleinere werken, edities en multiples van diverse kunstenaars. Zie hoofdstuk 4 voor een volledig overzicht van nieuwe aanwinsten.

2.2.4.2 Bruikleenverkeer

De doelstelling van het bruikleenverkeer is de zichtbaarheid van de collectie te maximaliseren door een beleid van collectie-inzet complementair aan de collectiepresentaties, zonder evenwel deze te hinderen. In 2018 gaf M HKA 195 werken van de collectie in langdurige bruikleen aan 27 publieke en/of semi-publieke instellingen. Er werden 55 werken uit de M HKA-collectie ingezet in 26 internationale tentoonstellingen, en 212 werken in 27 lokale tentoonstellingen. Coherente delen uit de collectie werden uitgeleend in het kader van de duurzame samenwerking met Woonzorgcentrum Immaculata/Museum E! Het ensemble van Jimmie Durham maakte een rondreis door de VS; het ensemble Jan Fabre werd in het kader van de Stigmata en performance tentoonstelling uitgeleend aan het Centro Andaluz de Arte Contemporaneo te Sevilla, en een selectie van AMVK werd tentoongesteld in het Fridercianum te Kassel. Een bijzonder project betrof de extra muros presentatie *Middle Gate II. Het verhaal van Dimpna te Geel* (zie hoofdstuk 11.3).

Zie hoofdstuk 4.4 voor een volledig overzicht van het bruikleenverkeer.

2.2.4.3 Preventieve conservering

In 2018 werd er veel zorg besteed aan het beheer van het klimaat van de zalen, dit voornamelijk vanwege de baroktentoonstelling *Sanguine*, waarvoor strenge klimaateisen golden. In samenwerking met FoCI werd ook een extern onderzoek opgezet over het HVAC-systeem, waarvoor collectie alle data leverde. Dit moet resulteren in aanpassingen van het systeem in 2019.

Naar aanleiding van een interne verhuis in Katoennatie van blok 20 naar blok 3, ging Christine Lambrechts enkele weken ter plekke om een volledige inventarischeck uit te voeren. Er bleken veel fouten te zitten in het stockbeheer van Katoennatie, labels ontbraken vaak en het aantal colli per werk was vaak fout. Ongeveer 10 procent van de collectie in depot had een fout in de registratie, dit werd in samenwerking met Katoen Natie rechtgezet.

Bijkomend werden de meeste kisten met organisch materiaal gecontroleerd op schade door micro-organismes, schimmels of insecten. 4 Kunstwerken bleken effectief aangetast (zie rubriek 2.2.4.4 Restauratie/conservatie).

Alle kisten en verpakkingen werden verder ook gereinigd en vernieuwd indien nodig. Er werd een lijst bijgehouden van nieuwe kisten die nog moeten worden aangemaakt.

De verhuis werd niet afgerond in 2018, in 2019 zullen de laatste stuks verhuisd worden, en krijgt het M HKA van Katoen Natie een lijst met alle afmetingen per colli in het externe depot.

2.2.4.4 Restauratie/conservatie

Afronden waterschade 2017

Alle openstaande schades die in 2017 werden veroorzaakt door een waterbreuk dichtbij het kelderdepot, werden in 2018 afgerond. Papierrestauratrice Valerie Sizère bracht de laatste werken binnen, waarna het dossier bij de verzekering kon worden afgesloten.

So537_05	Jef Lambrecht	365 poezie	zijdepapier, 365 vellen	s.d.	lichte verkleuring van papier
	Panamarenko	Zonder titel	37 posters en affiches		golven, verkleuringen, kringen
	Affiche Clint Burnham	Clint Burnham	papier, kader		schade enkel aan passe-partout
BK7413_M271	Sven t' Jolle	Table de Matieres dialectiques	editie op papier	1987	golving, lichte verkleuring

- Patrick van Caekenbergh – De Hemelpoort (KIO_2003_004)
De restauratie van de voetstukken van De Hemelpoort, opgestart in 2017, werd dit jaar afgerond.
- Suchan Kinoshita – Honingklok (Moo296)
Tijdens manipulatie van de Honingklok trad er glasbreuk op in het middengedeelte van de zandloper, waarna het werk onherstelbaar werd verklaard. Een nieuwe klok werd geleverd augustus 2018.
- Fred Bervoets – Landschap (BK00266)
Het schilderij werd jarenlang in slechte omstandigheden bewaard, waardoor het vuil werd en een aantal lacunes in de verflaag waren ontstaan. Mia Vandekerckhove restaureerde het werk, waarna het in depot kwam van het M HKA.
- Kozaric – Found Sculpture (So423)
Tijdens de tentoonstelling Middle Gate II, viel het bovenste sculptuur van het onderste, waardoor het schade opliep. Aangezien het hout door invloed van weer en wind sowieso in slechte staat was, werd gekozen voor een gedeeltelijke vervanging van de houten blokken die het beeldhouwwerk vormen.
- Berlinde De Bruyckere – Spreken (So269)
Na een bruikleen werd een kleine barst op de rug van de voet van één van de sculpturen ontdekt. Omdat er ook al een aantal dekens loskwamen en de gehele structuur minder stabiel stond, werd geopteerd voor een grote restauratie waarbij de interne structuur wordt verstevigd, de dekens weer worden vastgenaaid en de waslaag overal hersteld. Deze restauratie zal doorlopen in 2019 en word uitgevoerd door het atelier van Berlinde De Bruyckere.
- Jimmie Durham – A Dead Deer (BK6913_M159C)
Een kort, geveerd touw van kokosvezel aan de kin van het sculptuur brak middendoor af en moest weer aan elkaar genaaid worden. Joke Van Der Meersch voerde de restauratie uit, en verstevigde ook de andere fragiele touwtjes die aan het werk bevestigd zijn.
- Sigifride Bruna Hautman – Since I know, you cannot sit on a cloud (BK5490)
Wegens de fragiliteit van het gebruikte materiaal (gips) en de onstabiele interne structuur van het sculptuur was er veel schade aan de buitenzijde opgetreden. Narcisse Tordoir herstelde de twee onderdelen, en probeerde ook om de structuur te verstevigen, om nieuwe schade te voorkomen.
- François Curlet – Chanter L'Enfer (BK7731_M480)
Tijdens de demontage van het werk brak een stukje van een kapstok af, het metaal was een composiet materiaal, waardoor er moest gewerkt worden met lijm en een verbindingsstuk om het geheel weer stevig te maken.

- James Lee Byars – Extra Terrestrial (shadow of an extra terrestrial man) (Soog6)
Een bezoeker stapt tijdens de presentatie in de overzichtstentoonstelling van James Lee Byars op de linkerarm van het sculptuur en veroorzaakte zo een grote scheur. Deze werd opnieuw genaaid en verstevigd met extra tule.
- Alfons Hoppenbrouwers
Tijdens de verhuis in Katoen Natie viel een kartonnen palletbox om, waardoor er veel glasbreuk optrad bij de ingekaderde schilderijen van Alfons Hoppenbrouwers. De restaurators van de Phoebus Foundation (verbonden met Katoen Natie) namen de reiniging en kleine restauraties van de werken op zich.
Lijst betrokken kunstwerken:
AH 08.97 476
AH 07.99 560
AH 02.90 83 (3000)
AH 05.96 420 2
AH 03.00 580 (Plooien)
AH 12. 97 500 (overlapping)
AH 10.96 436
AH 03.94 282
AH 06.96 425
AH 03.95 330 /II
- Bill Woodrow – Bible Blood (BK5761_M86)
Bij controle in Katoen Natie bleek er veel schade door motten aan het werk, veel van de bekleding onder en bovenaan de stoel werd opgevreten door de motten. Er werden geen levende exemplaren aangetroffen. De restauratie wordt opgestart in 2019.
- Liliane Vertessen – MM Lola (BK007956)
Tijdens de ophanging van het werk in de extra muros presentatie Middlegate II kwamen er barsten in twee van de plexi voorzijdes. Deze werden nadien door eigen medewerkers vervangen.
- Katie Heck – Holy Hauruck (onderdeel hoed)
Alle kisten van de installatie werden geopend, bij één onderdeel, een hoed met een bezem, werden dode motten aangetroffen, zij hadden zich ingevreten in het vilt. Er is weinig zichtbare schade. Het werk zal worden gereinigd en behandeld in 2019.
- Didier Vermeiren – Un bloc de pierre 80 x 80 x 20 cm sur un bloc de polyuréthane 80 x 80 x 20 cm (BRGR02)
Het werk viel, in zijn kist, vanop grote hoogte in het depot van Katoen Natie. Na inspectie bleek er geen zichtbare schade te zijn. De kist werd later vervangen.
- Jan Fabre – Ik, aan het Dromen (BK6962)
Wegens veroudering van de lijm kwamen veel duimspijkers van het sculptuur los. Verder leed het werk onder stof en oxidatie, waardoor het al zijn glans verloren was. Een team restauratoren van Angelos, het restauratieatelier van Jan Fabre, verving de oude duimspijkers door een mengeling van oude en nieuwe duimspijkers. Dit gebeurde steeds op maandag, zodat het werk nooit uit de permanente collectiepresentatie is gehaald.
- Jan Van Munster – Energielijn plus-Minus
Dit werk werd niet teruggevonden na de inventariscontrole bij Katoen Natie.

2.2.4.5 Objectregistratie

Verbeteringen inzake de basisregistratie van de museumcollectie werden ook in 2018 verder gezet. De basisregistratie is uitgebreid met de registratie per object van standplaatswijzigingen, interne en externe tentoonstellingen, en langdurige en tijdelijke bruiklenen.

2.2.4.6 De Vrielynck collectie

Door het wegvallen van de collectiemedewerker die instond voor het beheer en ontsluiting van de Collectie Vrielynck, is de werking rond deze deelcollectie tijdelijk stopgezet. In 2015 echter werd een samenwerkingsverband aangegaan met de onderzoeksgroep Visuele Poëtica van de Universiteit Antwerpen en maken we deel uit van een Europees Cultureel Erfgoed project (<http://www.jpi-culturalheritage.eu>) omtrent de magische lantaarn. Projectleider van dit project is Frank Kessler van de Universiteit van Utrecht (andere partners zijn de Universiteiten van Exeter, Girona en Salamanca). De UA wierf voor dit project voor een periode van twee jaar een deeltijdse onderzoeker aan die onder meer de collectie magische lantaarn en slides van de Vrielynck Collectie verder zal ontsluiten, toevoegen aan Ensembles alsook aan een internationale digitale databank (LUCERNA: <http://www.slides.uni-trier.de/>) en zichtbaarheid geven d.m.v. publicaties, workshops en conferenties. Het Europees netwerk zou de collectie een grotere internationale zichtbaarheid geven en een standaard ontwikkelen voor de archivering en bewaring van dit soort cultureel erfgoed. In 2018 kende dit project een verderzetting. In het kader van een festival werden 7 Magische Lantaarns van de Collectie Vrielynck uitgeleend voor het project 'CITY/ LAND' van Sara Vanaght in het Kaaitheter te Brussel.

2.2.4.7 Panamarenkoku in de Biekerstraat

Het Panamarenkoku werd in 2013 volledig ontsloten en is publiek toegankelijk (zie ook hoofdstukken 2.4 en 12). In 2013/2014 werd op inhoudelijk vlak de inventarisatie van de vele documenten, foto's en objecten die in het pand werden aangetroffen op een behoorlijk peil gebracht. In 2019 zal de inventarisatie in de diepte verder worden uitgewerkt, en zal er een aanzet tot een visie worden ontwikkeld met een overzicht van het reeds gevoerde onderzoek, het in beeld brengen van de basisstructuur onderzoekslijnen binnen het oeuvre van de kunstenaar, en de opzet van een meerjarenplan om de diverse archieven volgens deze lijnen verder te ontsluiten.

2.2.5 Content Management / Digitale Werking

2.2.5.1 Ensembles.org

Het M HKA is een museum voor hedendaagse beeldende kunst, film en beeldcultuur. Het is een open ontmoetingsplaats van en voor de kunst, de kunstenaar en het publiek. Het M HKA ambieert een voortrekkersrol in Vlaanderen en een internationaal profiel voortbouwend op de Antwerpse avant-garde traditie. Het M HKA overbrugt de verhouding tussen artistieke en brede samenlevingsvragen, tussen het internationale en het regionale, kunstenaars en publiek, traditie en vernieuwing, reflectie en presentatie. Centraal daarbij staat de collectie met verwerving, beheer en onderzoek.

M HKA Ensembles (ensembles.org) vormt sinds 2010 een belangrijke digitaliserings-inspanning van het M HKA. Dit webplatform heeft als doel de kunstwerken en kunstenaars beter te contextualiseren met behulp van nieuwe media; het onderzoek en de kennis dat we verzamelen te bewaren en te ontsluiten. De toepassing werd tot twee jaar terug in het museum ontwikkeld, vandaag wordt de technische ontwikkeling uitgevoerd door 10to1 in Antwerpen. Om de ensemblebank succesvol te maken heeft het M HKA een aantal parallelle inspanningen gedaan.

Het kunstwerk 'tot leven doen komen' door te verbinden en te contextualiseren heeft pas zin wanneer je over de grenzen van de instellingen werkt. M HKA wil ensembles.org zo breed en internationaal mogelijk opstellen in het veld. M HKA ontwikkelde in 2015 de bestaande software verder, met als

doelstelling externe partners zoals kunstenaars, archiefinstellingen of partnermusea, de mogelijkheid te bieden aan de slag te gaan met een databank die op termijn kan opengesteld worden of data kan uitwisselen met andere toepassingen (API).

Doelstellingen 2018: ensembles.org extern aanbieden om het gestructureerd multi-disciplinair onderzoek in netwerkverband te stimuleren.

Dit betekent dat we op middellange termijn onze diensten beschikbaar willen stellen aan externe kleine en middelgrote organisaties in binnen- en buitenland (**Ensembles As A Service / EAAS** gebaseerd op **Software as a Service**, vaak afgekort als **SaaS**, ook wel eens **Software on Demand** genoemd, is software die als een online dienst wordt aangeboden. Een gebruiker hoeft de software niet aan te schaffen, maar sluit bijvoorbeeld een contract per maand af, eventueel in combinatie met andere parameters. De SaaS-aanbieder zorgt voor installatie, onderhoud en beheer, de gebruiker benadert de software over het internet bij de aanbieder. Er is geen “fysieke” softwareoverdracht, de applicatie bevindt zich volledig in de ‘cloud’. Gebruikers krijgen via hun internetbrowser toegang tot het platform en beheren en ontsluiten hun data via dezelfde weg. Hierbij kunnen alle functionaliteiten of applicaties die zowel de front-end en back-end bedienen als totaalpakket beschikbaar worden gesteld.

EAAS heeft als voordeel voor de gebruiker dat deze, doordat hij geen eigenaar is, noch investering, noch beheer hoeft te doen van een complexe IT-infrastructuur. Beperkte beheerskosten voor de gebruiker zijn mogelijk doordat M HKA de kosten voor de infrastructuur en het beheer van de infrastructuur en de applicaties kan spreiden.

Een aandachtspunt hierbij is dat de gegevens niet alleen in eigen huis worden beheerd, zodat via een samenwerkingsovereenkomst tussen M HKA en de gebruiker speciale aandacht voor het aspect informatiebeveiliging en auteursrechten op zijn plaats is.

2.2.5.2 Technische documentatie

M HKA Ensembles is een webapplicatie, geschreven in Ruby. Het framework dat we gebruiken is Ruby on Rails (RoR). Verder wordt er gebruik gemaakt van HTML 5, CSS 3 en Javascript (jQuery framework). Momenteel draaien we versie 3.1.10 van het framework en gebruiken we volgende gems: pg, will_paginate, jquery-rails, rqrqr, rmagic, aws-sdk, paperclip, acts-as-taggable-on, rdiskcount, httparty, delayed-job, hirefireapp, client_side_validations, paper_trail, postmark-rails, friendly-id, geocoder, country_select, rqrqr-rails3. Via Github wordt de code in repository bewaard en beheerd. De infrastructuur wordt als dienst gehuurd in the Cloud bij Amazon.com (Amazon EC2 via Heroku (PaaS), Amazon S3). De database (PostgreSQL) wordt eveneens gehost door Heroku.

2.2.5.3 Statistieken

Voor 2018 kunnen we **88.550** (62.532 in 2017) gebruikers tellen met **114.474** sessies (83.266 in 2017) en **427.329** (355.957 in 2017) paginaweergaves.

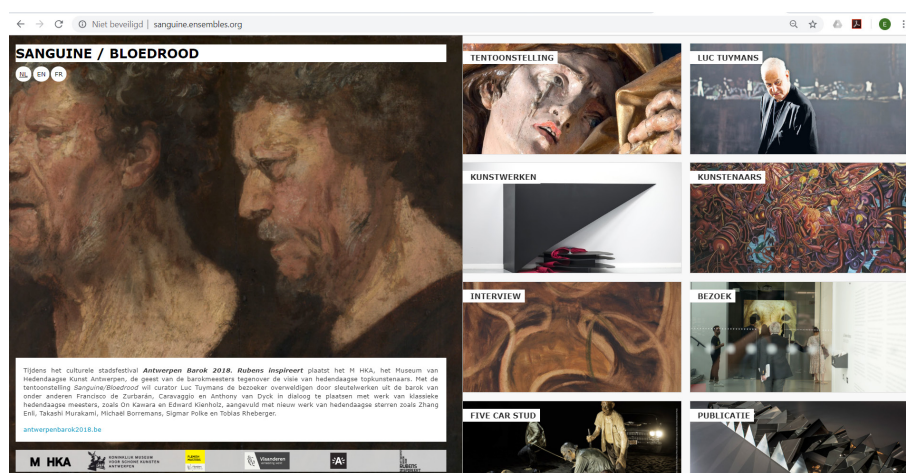
Dit betekent ook **88,1%** (74,07% in 2017) nieuwe gebruikers en **11,9%** (25,9% in 2017) terugkerende bezoekers met een gemiddelde browsetijd van **2:44 min.** (3:06 min. in 2017).

Sinds dit jaar wordt de Engelstalige applicatie het meest geraadpleegd gevolgd door de Nederlandstalige, de Franstalige en alsook de Duitstalige.

Voor 2019 verwachten we een stijging van 12,5% en mikken we op een minimum van **100.000** gebruikers door een focus op open data; publieksvriendelijke collectie – en kunstenaarsteksten en een meer interactieve & gerestylede front-end.

Gebruikers	88.550
Nieuwe Gebruikers	88.150
Sessies	114.474
Paginaweergaves	427.329
Sessieduur	00:02:44
NL	45,77%
FR	7,62%
EN	27,47%
DE	3,32%

2.2.5.4 Webplatformen

Onderzoek werd door M HKA vanaf het begin niet als een afzonderlijk domein gezien maar als een transversale verantwoordelijkheid. Dit is een fundamentele inzet. Er kunnen ook relevante inzichten komen vanuit de publiekswerking waar men merkt dat bezoekers inzichten aandragen en waar men formuleringen zoekt die bruggen naar bezoekers slaan, en bij de technici voor wie een kunstenaar schetst wat hij precies wil en waarom. Ook deze dienen geborgd te worden, toegevoegd aan het weefsel van inzichten. M HKA wil zijn hele werking maximaal een kwaliteit geven van handelend denken en denkend handelen.

Omdat resultaten op zoveel mogelijk manieren dienen te renderen en duurzaam verder in de toekomst moeten kunnen worden ingezet, werd meteen voor een digitale basis gekozen.

Onderzoek gaat zo niet verloren. Als strategische kerntaak van zijn onderzoek-gedreven museale werking ziet M HKA de toevoeging aan databases van een inhoudelijk structurerende laag. Deze kan zowel uitdrukking zijn van onderzoek als een publieke ontsluiting ervan worden. M HKA kan hierdoor zowel onderzoek onthalen als het aansturen of een reële inbreng hebben in onderzoek dat in samenwerking gebeurt. Deze aandacht voor een dergelijke structurerende laag van databases maakt het ook mogelijk dat diverse afdelingen van het museum een inbreng hebben en dat in de dagelijkse werking inzichten worden toegevoegd en geformatteerd die een basis kunnen zijn voor verder onderzoek later. Dit kan ook gesystematiseerd worden: de werkprijktijkt kan bewust geredigeerd worden en zo een basis vormen voor onderzoeksinspanningen. Zowel de inhoudelijke informatie, de structurerende laag als de ontsluiting ervan kunnen incrementeel groeien.

Als publieke en presentatiegerichte instelling zal het museum er steeds naar streven om deze capaciteit ontsluitbaar en ontsloten te maken. Communicatie- en publiekswerkingsinspanningen kunnen met de onderzoekslagen in de database verbonden worden en zo een toegang worden om deze onderzoeksinspanningen effectief publiek te maken.

M HKA merkte dat in zijn werking inhouden vaak voortdurend hermaakt werden, en dat aangemaakte inhouden moeizaam en soms helemaal niet konden worden teruggevonden in de in 2005 – administratief opgezette – mappenstructuur voor digitale archivering. Het zag hetzelfde in zijn samenwerkingen met kunstenaars; een beeldkeuze die gebeurde werd een volgende keer b.v. niet aangehouden maar het door de kunstenaar ontoreikend verklaarde beeld werd door een volgende medewerker opnieuw geselecteerd.

Daarom formuleerde M HKA in 2011 het projectplan *ensembles.org*; een CMS dat erop gericht is om inhouden en hun formattering te behouden en incrementeel te structureren. Items, actoren, en evenementen kunnen worden geïdentificeerd en voorzien van een groeiend aantal digitale assets – visueel en tekstueel –, die ook kunnen worden geannoteerd. De items, actoren, en evenementen kunnen vervolgens worden gerelateerd in diverse zingevende structureringen of ensembles. Deze inzet is een kwalitatief onderzoek-gedreven complement naast de steeds groeiende mogelijkheden om data automatisch te ontsluiten en te verwerken.

Bijzonder aan de inzet is ook dat de museale publiekswerkingslaag en de onderzoekslaag aan elkaar gekoppeld zijn. Punctuele onderzoeksresultaten zijn niet noodzakelijk publiek ontsloten maar kunnen dat wel worden, zodat een digitale gebruiker van eenvoudige communicatielagen over publiek-vriendelijke teksten naar meer complexe informatie kan doorklikken.

Er zijn nog heel wat stappen te zetten om *ensembles.org* optimaal in een museale digitale eco-sfeer te laten draaien. De belangrijkste daarvan gaan om goede koppelingen met andere systemen, om te beginnen de koppeling aan een DAM-systeem dat een goede digitale archivering koppelt aan lage resolutiebestanden die op het net ontsloten kunnen worden. Dit is een prioriteit die voor het gehele veld dient te worden aangepakt.

M HKA bouwt geleidelijk instrumenten uit die het in staat stellen om binnen zijn capaciteit tot een meer krachtige output te komen. *Ensembles.org* is het kerninstrument waarop deze outputgerichte ontwikkelingen uitgelijnd zijn. De nieuwe website die begin 2016 werd gelanceerd is op *ensembles.org* gebouwd en ook het reviseren van de hele institutionele software, waarvoor in 2015 een opportunity scan gebeurde, dient erbij aan te sluiten. Daarnaast zijn er echter ook instrumenten die specifiek op formattering van inzichten gericht zijn:

- digitale onderzoekplatformen zijn een logisch outputdoel voor gestructureerde onderzoekoutput rond een onderwerp. Na ervaring te hebben opgedaan met casuïstisch opgezette sites vanaf 2012, startte M HKA in 2015 met een formattering hiervan zodat dergelijke sites snel kunnen worden gebouwd als een publieksgerichte vertaling van op *ensembles.org* gestoeld onderzoek.
- E-books kunnen een verdere doorwerking van digitale onderzoekplatformen zijn. Deze werking werd in 2014 opgestart als een samenwerking tussen de partners van De Internationale, ze werd in 2015 geoperationaaliseerd door Project Projects en wordt in 2017/2018 verder ingebed in de eigen werking.
Downloads via *muhka.be* (andere cijfers gelden via de tentoonstellingsplatformen < 250)
Middlegate; <https://www.muhka.be/research/publications/online-publications/detail/3-middle-gate-ii-the-story-of-dymphna> (downloads = 6)
Sanguine; <https://www.muhka.be/research/publications/online-publications/detail/1-sanguine-bloedrood-luc-tuymans-on-baroque> (downloads = 1534)

- EAAS of ensembles.org 2.0. staat toe dat de ensemblesoftware ook wordt aangeboden aan derden, waarbij M HKA webruimte ter beschikking kan stellen zonder er zelf toegang toe te hebben of met beperkte rechten in een samenwerkingsverband.

2.2.5.5 Digitale bezoekersaantallen – Onderzoeks- en tentoonstellings-platformen

amvk.ensembles.org

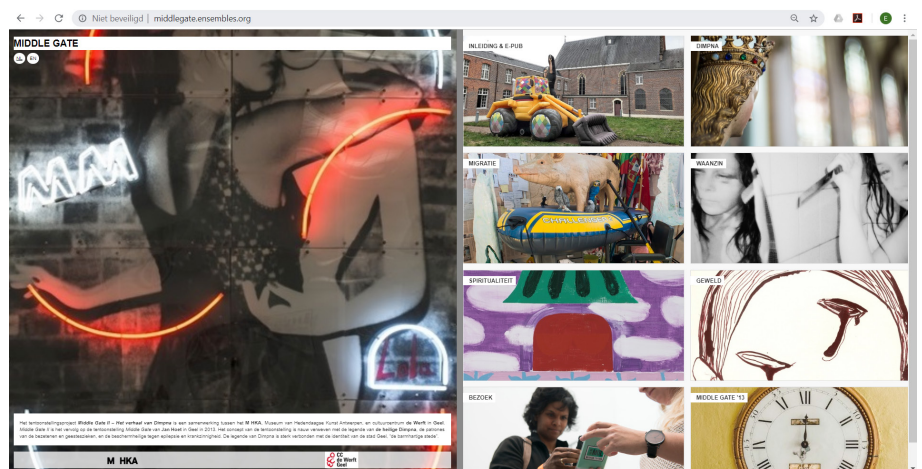
PLATFORM / amvk.ensembles.org – 2018

Gebruikers	2304
Nieuwe Gebruikers	2297
Sessies	3530
Paginaweergaves	18.594
Sessieduur	00:05:03

hugoroelandt.ensembles.org

PLATFORM / hugoroelandt.ensembles.org – 2018

Gebruikers	435
Nieuwe Gebruikers	431
Sessies	478
Paginaweergaves	981
Sessieduur	00:00:59

middlegate.ensembles.org

PLATFORM / middlegate.ensembles.org – 2018

Gebruikers	791
Nieuwe Gebruikers	791
Sessies	1195
Paginaweergaves	5759
Sessieduur	00:03:36

PLATFORM / sanguine.ensembles.org – 2018

Gebruikers	688
Nieuwe Gebruikers	688
Sessies	1009
Paginaweergaves	7450
Sessieduur	00:06:45

vac.ensembles.org

PLATFORM / vac.ensembles.org – 2018

Gebruikers	646
Nieuwe Gebruikers	646
Sessies	646
Paginaweergaves	501
Sessieduur	00:00:44

2.3 PUBLIEKSWERKING

2.3.1 **Bezoekers**

De afdeling publiekswerking bestaat uit de teams Communicatie/Marketing, Bemiddeling en Publiekszorg en heeft als doel om zo veel mogelijk mensen te laten kennismaken met het M HKA en hen te enthousiasmeren voor hedendaagse kunst. De relatie tot het publiek is wat de verschillende teams met elkaar verbindt. De term publiek is echter zeer algemeen en eerder beperkend. Omdat er niet zo iets bestaat als één homogeen publiek spreken we liever over onze 'publieken'. Het laat toe de bijzondere diversiteit onder de museumbezoeker te duiden, zowel wat betreft wie ze zijn maar vooral ook welke de verwachtingen zijn die ze koesteren ten overstaan van het museum en de werking. Een bepaalde bezoeker kan ook verschillende verwachtingen hebben of zijn verwachtingen kunnen variëren doorheen de tijd of de reden voor of de setting van een bezoek. Het is de taak van de afdeling publiekswerking om in haar werking tegemoet te komen aan deze grote diversiteit en de vele publieken te prikkelen en daar waar mogelijk een blijvende connectie te maken tussen bezoeker en museum. Cruciaal hierin is de diversiteit van je bezoekers te kennen. Welke motieven liggen aan de oorsprong van een bezoek en met welke verwachtingen komen ze naar het museum? Komen hun bevinden overeen met die verwachtingen en zullen ze hierna overwegen het M HKA verder te volgen en/of plannen ze een vervolg bezoek? Om een antwoord te vinden op al deze vragen is het belangrijk de nodige data te verzamelen én met onze publieken in dialoog te gaan. In 2018 werden de gegevens die worden bijgehouden over onze bezoekers geëvalueerd en werd de rapportering bijgesteld. Het resultaat is een analytische tabel waarbij we op basis van de kassagegevens (inkomsttarieven) en de persoonsgegevens (leeftijd en herkomst) een gedetailleerd beeld hebben van de aantallen, de herkomst en leeftijdscategorieën van de betalende bezoekers. Naast deze kwantitatieve benadering is in 2018 verder gewerkt met Toerisme Vlaanderen voor het kwalitatief bevragen van de M HKA bezoeker. In tegenstelling tot de oorspronkelijke bedoeling is het niet gelukt om het volledige jaar, tijdens de duur van de drie tijdelijke tentoonstellingen, te peilen. De verzamelde resultaten zijn daarom nog te beperkt om er conclusies uit te kunnen destilleren. De samenwerking zal de komende jaren worden verder gezet en de pool met medewerkers die het publiek bevraagt werd uitgebreid. Op die manier moet het mogelijk zijn om gedurende elke

campagne publieksbevragingen te organiseren. In het kader van het in kaart brengen van de verschillende bezoekersprofielen en verwachtingen van onze publieken werd afgelopen jaar ook een interessante samenwerking in kader van een masterproef Cultuurmanagement succesvol afgerond. In kader hiervan werden voor het eerst verschillende personae voor het M HKA opgesteld en werd voor elke personae een bezoekerscyclus opgesteld. De bevindingen van de bezoekerscycli vormen voor alle teams binnen publiekswerking nuttige en verrassende aandachtspunten waar op korte en middellange termijn dient op verder gewerkt te worden.

Voor de ontwikkeling en uitwerking van het publieksaanbod, dat wil tegemoet komen aan onze verschillende publieken, wordt er steeds vertrokken vanuit het artistieke programma van het museum. De verschillende presentaties vormen het vertrekpunt voor de communicatie en bemiddeling. De programmatie in 2018 kende een paar opvallende presentaties die beschikten over een bijzonder potentieel inzake bereik van het M HKA kernpubliek van kunstkenner en -liefhebbers maar had tevens potentieel naar een breder publiek, zowel nationaal als internationaal.

2.3.2 Uitdagende en veelzijdige programmatie

De aftrap werd gegeven met de tentoonstelling AMK. Anne-Mie Van Kerckhoven (ook bekend als AMVK) is een kunstenaar van een bijzondere complexiteit. Ze is geboren in 1951 in Antwerpen, waar ze nog steeds woont en werkt, en sinds de jaren 1970 actief is als beeldend kunstenaar, grafisch ontwerper en performer. AMVK heeft de afgelopen jaren belangrijke internationale bekendheid verworven. De tentoonstelling bood een genereuze inkijk in een uitgebreid oeuvre, zijn visuele kracht en verfijning. Ze had als doel AMVK voor te stellen als een innovator van vormen en vertolker van stemmingen – voor de bloedbaan van de samenleving als geheel. De nabijheid van de kunstenaar is steeds een enorme troef naar pers en publiek. Een groot opgezette overzichtstentoonstelling te kunnen tonen in de thuisstad van de kunstenaar werkt is een onmiskenbare troef. De nabijheid van de kunstenaar was ook zeer verrijkend voor het uittekenen van de communicatie – en marketingstrategie. In nauw overleg met AMVK en vertrekkend vanuit een kunstwerk dat zij zelf aanbracht werd de visuele identiteit van de tentoonstelling voor de communicatie-campagne en het bezoekersaanbod ontwikkeld. Deze nauwe samenwerking resulteerde in een unieke campagne die de tentoonstelling op passende wijze in de publieke ruimte zichbaar maakte. Vanuit de eigenheid van de kunstenaarspraktijk was er een grote openheid en interesse bij AMVK voor de digitale communicatiestrategie. De intensieve campagne, vooral op instagram, zorgde voor een groot boost op vlak van volgers en zorgde ervoor dat de tentoonstelling ook digitaal sterk aanwezig was. Ook op gebied van pers aandacht was de tentoonstelling een voltreffer. De aanwezigheid en beschikbaarheid van AMVK was een absolute meerwaarde naar de nationale en internationale pers toe. Dit alles resulteerde in een druk bijgewoonde tentoonstelling die op heel wat waardering kon rekenen bij de bezoekers.

Op vraag van AMVK en in nauw overleg met het team bemiddeling werd een flankerend bezoekersprogramma ontwikkeld tijdens de duur van de tentoonstelling. Er werden in 'noisebars' en 'movietalks' georganiseerd in samenwerking met en in aanwezigheid van AMVK. De tentoonstelling werd afgesloten met een succesvolle finissage waarop het publiek opnieuw de kans kreeg om AMVK aan het woord te horen. Dit flankerend aanbod werd door alle partijen als zeer positief geëvalueerd. Het bood zowel verbreding als verdieping. Het organiseren van deze atypische activiteiten in de schoot van de tentoonstelling bracht nieuwe publieken naar het museum en gaf de mogelijkheid aan de bezoeker om nog dieper te graven en de kunstenaar op verschillende momenten zelf aan het woord te horen.

In kader het Antwerpse Barokjaar dat van start ging in mei 2018, plaatste het M HKA de geest van de barokmeesters tegenover de visie van

hedendaagse topkunstenaars. Met de tentoonstelling **'Sanguine/Bloedrood'** wou curator **Luc Tuymans** de bezoeker overweldigen door sleutelwerken uit de barok van onder anderen **Georges de La Tour**, **Francisco Goya** en **Carravaggio** in dialoog te plaatsen met werk van klassieke hedendaagse meesters, zoals **On Kawara**, **Roberto Cuoghi** en **Edward Kienholz**. Deze groots opgezette en unieke tentoonstelling loste op gebied van publieksbereik en nationale en internationale persaandacht alle verwachtingen in. Het M HKA rondde de kaap van 33 000 bezoekers en kon terug kijken op bijzonder geslaagde perscampagne. De installatie Edward Kienholz, die voor het eerst te zien was in België, in een dome voor het museum, en de komst van twee Carravaggio's waren de absolute trekpleisters. Tot tweemaal berichtte het VRT journaal voor deze tentoonstelling. Dit was samen met het coververhaal in de cultuurbijlage in de New York Times het absolute hoogtepunt op vlak van persbereik. Het bezoek van Hare Majesteit de Koningin gaf alleen maar meer glans aan deze bijzondere tentoonstelling.

De marketingcampagne vormde een onderdeel van de breed opgezette campagne door de stad Antwerpen en Toerisme Vlaanderen ter promotie van het barokjaar. De externe communicatie viel dan ook onder de huisstijl van het barokjaar, die ontwikkeld was door de stad Antwerpen en Toerisme Vlaanderen. Binnen de zeer uitgebreide affiche – en advertentiecampagne was voor het M HKA de extra katern in de krant De Standaard een absolute best practice. De tentoonstelling kwam hier zeer uitgebreid in aan bod en werd gepositioneerd als één van de absolute must-see tentoonstellingen van het voorjaar en zomer. De katern die door het M HKA, in nauw overleg met de Stad Antwerpen, werd gemaakt, verschaftte de mogelijkheid om niet alleen beeld maar ook achtergrond aan te reiken aan de lezers van De Standaard.

Het M HKA had wel volledige vrijheid in het uitdenken en ontwerpen van het bezoekersaanbod. In nauw overleg met de curator, Luc Tuymans werd gewerkt met een beeld van het werk van Edward Kieholz. De visuele identiteit van de tentoonstelling die haar neerslag vond in het bezoekersmateriaal werd hier op geïnspireerd. Een belangrijk plaats binnen het publieksaanbod werd ingenomen door de e-pub die het M HKA speciaal voor de tentoonstelling ontwikkelde en gratis ter beschikking stelde. In de e-pub werd de bezoeker de nodige verdieping aangeboden aan de hand van begeleiden teksten en interviews met belangrijke protagonisten.

Een analyse van de bezoekersaantallen en -profielen leert ons dat het M HKA met de tentoonstelling Sanguine/Bloedrood vooral haar lokaal/nationaal publiek heeft weten te maximaliseren. Op vlak van internationale bezoekers werden geen grote verschillen opgetekend. We kunnen stellen dat vooral de nationale campagne van de stad Antwerpen en Toerisme Vlaanderen en de bijkomende persinitiatieven door M HKA in samenwerking met Studio Tuymans hun vruchten hebben afgeworpen op vlak van bezoekers uit de brede Antwerpse regio en Vlaanderen/België in zijn geheel. Opvallend was dat deze tentoonstelling opmerkelijk beter scoorde bij een gemiddeld ouder publiek. We kunnen hier dan ook besluiten dat de gewaagde combinatie van schone kunsten en hedendaagse werken een nieuw publiek naar het M HKA heeft gebracht.

'James Lee Byars: The Perfect Kiss' vormde een groot contrast met de overweldigende kracht van het barokproject. Deze tentoonstelling kaderde in een reeks monografische tentoonstellingen van het M HKA rond sleutelfiguren van de naoorlogse avant-garde die actief waren in Antwerpen, en die de stad situeren binnen een netwerk van scènes in de dichte Benelux- en Rijnlandregio's. In 2017 onderzocht *Groeten van de Euraziat* de activiteiten van Joseph Beuys in Antwerpen. In het najaar van 2019 wordt het drieluik afgesloten met Marcel Broodthaers.

Het was de eerste grote tentoonstelling van James Lee Byars in België. De tentoonstelling omvat ruim honderd werken en geeft een beeld van een artistiek oeuvre dat mee aan de basis ligt van de naoorlogse avant-garde. Ze vormt een eerbetoon aan zijn grote oversteek zo'n vijftig jaar geleden. Van

1969 tot 1976 zal Byars persoonlijke contacten opbouwen met de brede kring die zich rond zijn galerie Wide White Space in Antwerpen gevormd had.

De afwezigheid van de kunstenaar kon naar het publiek en pers toe worden opgevangen door de aanwezigheid van prominente personen zoals Anny De Decker en Flor Bex, die de kunstenaar op een bijzondere manier hebben gekend. Hun ervaringen met en herinneringen aan James Lee Byars maakten van deze tentoonstelling een unieke gebeurtenis waar ook vanuit publiekwerking dankbaar gebruik konden worden gemaakt. Getuigenissen werden verwerkt in het bezoekersmateriaal maar werden ook dankbaar opgepikt door de pers. In samenwerking met onze vaste mediapartner KLARA vond een live uitzending van POMPIDOU plaats in het M HKA met gasten waaronder Anny De Decker die de kunstenaar persoonlijk heeft gekend en hedendaagse kunstenaar Dennis Tyfus die aangaf wat de impact van de James Lee Byars is op de huidige generatie kunstenaars.

Ook voor deze tentoonstelling werd door team bemiddeling een flankerend programma ontwikkeld dat de nodige verdieping verschafte bij het werk van James Lee Byars. Tijdens de tentoonstelling werd gedurende drie zaterdagen dieper in gegaan op een aantal motieven die doorheen het oeuvre van Byars lopen. Kunstenaars en denkers werden uitgenodigd om deze thema's samen met het publiek te onderzoeken.

2.3.3 Extra Muros

De werking van het M HKA beperkt zich niet enkel tot de fysieke ruimte van het museum. M HKA kent een lange traditie in opmerkelijke extra muros projecten waarbij de collectie wordt tentoongesteld in de publieke ruimte of op openbare plaatsen, vaak in samenwerking met externe partners. Het tentoonstellingsproject **'Middle Gate II – Het verhaal van Dimpna'** is een samenwerking tussen het M HKA en cultuurcentrum **de Werft in Geel**. *Middle Gate II* is het vervolg op de tentoonstelling *Middle Gate* van **Jan Hoet** in Geel in 2013. De tentoongestelde werken gaan telkens in dialoog met de specifieke locatie en de daar reeds aanwezige (kunst)werken en objecten. *Middle Gate II* benadert met vaak nooit eerder getoonde werken uit de M HKA-collectie vier maatschappelijke thema's die ook in de legende van de heilige Dimpna urgent waren. Vier kunstenaressen werken actief mee aan de tentoonstelling. Ze maken elk een campagnebeeld voor het thema waar ze aan meewerken: **Tinka Pittoors** (de kroon/migratie), **Liliane Vertessen** (de duivel/waanzin), **Nel Aerts** (het boek/spiritualiteit) en **Els Dietvorst** (het zwaard/(seksueel) geweld).

Extra muros projecten zijn omwille van hun uniek en vaak ongewoon karakter steeds een uitdaging. Ze dwingen iedereen los te komen van de vertrouwde werking. Voor publieks- en communicatiemedewerkers is het steeds bijzonder verrijkend om aan de slag te gaan op een nieuwe locatie en aansluiting te zoeken met de manier waarop de externe partners werken met hun publieken. De samenwerking met cc de Werft verliep uitermate vlot en was bijzonder complementair. De partners waren uitermate enthousiast voor de inbreng van het M HKA op vlak van vormgeving en publiekswerking. In nauw overleg werd een campagnebeeld en daaruit voortvloeiende huisstijl voor de het promotie- en bezoekersaanbod ontwikkeld. Team Bemiddeling en de M HKA-gidsen stonden de publieksmedewerkers in Geel bij op vlak van achtergrond bij de collectiewerken en methodiek voor de rondleidingen. De expertise en het standaard aanbod van M HKA op vlak van digitale bemiddeling vormde ook een grote meerwaarde. Dankzij het door M HKA speciaal ontwikkeld online platform kon de bezoeker met behulp van QR codes toegang krijgen tot verdiepende achtergrond bij de collectiewerken. Verder werd ook een uitgebreide bezoekersgids aangeboden in de vorm van een gratis te raadplegen e-pub.

Ook op vlak van promotie en persaanpak was er een grote complementariteit tussen M HKA en cc de Werft waarbij M HKA de nationale media voor haar rekening nam en cc de Werft de media uit de brede regio wist te engageren. Cc de Werft wist dankzij haar netwerk de zichtbaarheid in en rond

Geel te maximaliseren. Dit alles resulteerde in een bijzondere mooie opkomst waarbij de kaap van 8000 betaalde bezoekers werd gerond. Met het oog op publieksverbreding en het vergroten van de naamsbekendheid van en het draagvlak voor het M HKA zijn deze projecten van groot belang. Ze helpen het museum mensen te bereiken en te laten kennismaken met het M HKA en hedendaagse kunst op voor hen zeer vertrouwde locaties. Hierdoor worden belangrijke drempels weggenomen en kan het museum in rechtstreekse dialoog treden met nieuwe publieken.

2.3.4 Evenementen en externe samenwerkingen

Naast het gedifferentieerde bezoekersaanbod in kader van de verschillende presentaties vormt de eventwerking een tweede belangrijke pijler binnen de afdeling publiekswerking. Eigen evenementen zoals Art's Birthday op 17 januari 2018 en de drie openingen bij de start van de tentoonstellingen op de tweede verdieping zijn uitgegroeid tot vaste waarden. Ze brengen een feestelijke toets binnen in de werking en verschaffen ons de mogelijkheid om de brede groep van partners, stakeholders en M HKA fans samen uit te nodigen. Het zijn unieke momenten in het zichtbaar maken van de steeds groeiende M HKA gemeenschap. Het is uitermate belangrijk om deze grote groep van mensen die samen het M HKA maken gepast te bedanken en met elkaar in contact te brengen. Daarom werd bij de start van 2018 beslist om de traditionele vip opening om te vormen tot previews voor M HKA stakeholders en partners van de tijdelijke tentoonstellingen. De traditionele aanpak van rondleiding en afsluitende receptie in het M HKA FE werd verlaten en in de plaats daarvan wordt bij elke opening tussen 18 u. en 20 u. een preview georganiseerd. Gasten die persoonlijk worden uitgenodigd, worden ontvangen in de leeszaal van het museum waar ze kunnen genieten van een uitgebreide receptie. Op die manier laten we toe dat dit deze previews ook uitgroeien tot interessante netwerkmomenten. Tijdens de preview kunnen de genodigden in primeur kennismaken met de tentoonstelling alvorens de museumdeuren om 20 u. open gaan voor het brede publiek. Met deze aanpak poogt het M HKA zowel voor haar geprivilegieerde partners en als voor het brede publiek open te staan en iedereen optimaal de kans te geven om deel uit te maken van de openingen. Gemiddeld verwelkomt het M HKA op een openingsavond tussen de 1000 en 1200 bezoekers wat ervoor zorgt dat de openingen steeds als zeer succesvol worden ervaren.

M HKA speelt ook traditiegetrouw in op de vele evenementen die door andere organisaties worden aangereikt. Vaste waarden zijn Erfgoeddag, Museumnacht, Cultuurmarkt en Kunstendag voor Kinderen. Elk van deze evenementen bieden het M HKA de kans om de veelzijdigheid van zijn werking te tonen aan een breder publiek. De kracht van dit soort evenementen blijft dat ze sterk drempelverlagend werken en nieuwe publieken naar het museum brengen. Het is de ambitie van team bemiddeling om ook op die dagen de trouwe M HKA bezoeker te blijven prikkelen en verrassen zodat ook zij met een tevreden gevoel op een bezoek kunnen terugkijken. Deze evenementen zijn ook het moment bij uitstek om het familievriendelijk karakter van het M HKA bij een breed publiek onder de aandacht te brengen aan de hand van allerlei activiteiten.

Naast deze grootschalige evenementen, die vaak worden ondersteund door een grootschalige promotiecampagne, wil M HKA ook vinger aan de pols houden van nieuwe initiatieven al dan niet binnen andere disciplines. In 2018 deed M HKA mee met de SLOW ART DAY, een initiatief dat voor in Angelsaksische landen erg populair is, en de bezoeker wil laten stil staan en tijd nemen om echt naar kunst te kijken en te ervaren. Door de deelname wil M HKA het concept van SLOW ART ook mee promoten in Vlaanderen. Samenwerkingen in kader van Dag Van de Dans opent dan weer de deuren naar andere disciplines en mensen. Het symboliseert de ambitie van het M HKA een open huis te willen zijn en zijn bezoekers op vele manieren te willen prikkelen en uitdagen.

M HKA gaat ook steeds actief op zoek naar nieuwe partners en/of evenementen binnen de stad om interessante samenwerkingen op te zetten. Afgelopen jaar was er een eerste bescheiden samenwerking tussen M HKA en Antwerp Pride. M HKA stelde haar communicatiekanalen ter beschikking van de Antwerp Pride en nodigde Pride bezoekers uit voor gratis rondleidingen in de tentoonstelling Sanguine/Bloedrood. Dankzij de organisatie van Antwerp Pride kwam het M HKA ook in contact met het Queer Art Festival en ontstond er een inhoudelijk samenwerking in het kader van dit festival. Het Queer Art Festival gaf mee vorm aan de invulling van het programma voor Museumnacht en deelden hun eigenzinnige kijk op de M HKA collectie door middel van een eigen selectie die werd gedeeld op de M HKA instagram account. Beide samenwerkingen werden als bijzonder positief en waardevol geëvalueerd en krijgen het volgende jaar zeker navolging. Ze bieden het museum opnieuw de unieke kans om nieuwe publieken aan te spreken en zich te engageren in het maatschappelijk debat. Intern wordt dit soort samenwerking bijzonder goed onthaald omdat ze een unieke kans bieden aan verschillende afdelingen om samen met externe partners te werken. Naast de collega's van bemiddeling is ook de verantwoordelijke digitale communicatie en een vertegenwoordiger van de afdeling collectie nauw betrokken bij het tot stand komen van dit soort inhoudelijke samenwerkingen.

De meest opvallende nieuwkomer in de zoektocht naar nieuwe vormen om mensen warm te maken voor hedendaagse kunst was de interventie van M HKA op de festivalweide van Pukkelpop. Samen met vijf andere musea, het Vlaams Cultuurhuis de Brakke Grond, ARTtube en Pukkelpop werden de krachten gebundeld om kunst te presenteren op een van de muzikale pop- en rockhoogtepunten van de zomer, Pukkelpop 2018. Onder de noemer '#PKP18ART' werd gepoogd aan de hand van uitdagend en divers aanbod de festivalganger in warm te maken voor hedendaagse kunst en design. Gedurende drie dagen (16 tot en met 18 augustus) kan het publiek tussen 11 u. 's ochtends en middernacht op verschillende locaties kennismaken met jonge kunstenaars, performers en vormgevers met een fraaie waaier van 40 activiteiten. Het opzet van #PKP18ART overstijgt echter het evenementiële. Het initiatief kent eveneens een belangrijke onderzoekscomponent waarbij de betrokkenheid van jongeren van 16 tot 26 jaar voor cultureel erfgoed en de kunsten te verhogen. Doorheen het project loopt een 'lerende cyclus' die de musea helpt om proefondervindelijk jongerenwerking met betrekking tot hun beleving van erfgoed, kunst en vormgeving te verhogen. Op de festivalweide ligt de focus op het betrekken, bevragen en het interpreteren, om nadien de acties bij te sturen. De resulterende participatie- en communicatiekennis wordt vervolgens opgenomen en getoetst aan de praktijk in de reguliere werking van musea. De samenwerking met partnerorganisaties in Nederland biedt kansen om over de grenzen kennis uit te wisselen en praktijkvoorbeelden met elkaar te delen.

2.3.5 M HKA constituency's

Zowel binnen de publiekswerking in kader van tentoonstellingen als binnen de eventwerking wordt steeds getracht om nieuwe publieken aan te boren en nieuwe inhoudelijke domeinen te verkennen. In dit kader is het samenwerken met derden een uitgelezen manier om als initiatiefnemer of host nieuwe inzichten, inhouden en publieken te kunnen ontvangen en eigen ervaringen en expertise te delen. Deze manieren van samenwerken zijn echter in constante evolutie en onderhevig aan tendensen en evoluties binnen de maatschappij. Het is voor het M HKA dan ook een voortdurend zoeken en proberen om de vinger aan de pols te houden van wat leeft in de maatschappij en bij onze (potentiële) bezoekers. Daarnaast is het voor het M HKA ook belangrijk om de civiele maatschappij zichtbaar te maken binnen het museum en in haar werking. De relatie tot die civiele maatschappij wordt vaak gevat in de term 'forumfunctie' van het museum. Wat deze forumfunctie precies kan beteke-

nen voor het museum en hoe die zich kan ontwikkelen en veruitwendigen is een proces dat de komende jaren steeds meer aan belang zal winnen binnen het domein van de publiekswerking.

Afgelopen jaar werd een aanzet gedaan om bestaande samenwerkingsvormen (Museum E in woonzorgcentrum Immaculata, Ziekenhuisschool, onderwijsveld, werking Panamarenkohuis in relatie tot de buurt, Lodgerswerking, ...) te gaan herdefiniëren vanuit die forum-gedachte. De komende jaren zal verder worden gezocht naar partners en vormen van samenwerkingen om samen de forumfunctie van het museum mee vorm te geven. Parallel hieraan loopt het traject binnen de Europese museumconfederatie L'Internationale waar zowel theoretisch als concreet wordt nagedacht over en gewerkt op het gegeven van 'consistency'. Hierbij wordt gepoogd om een definitie te geven aan het gegeven van constituency-werking binnen musea en hoe deze specifieke relatie tot georganiseerde en/of individuele actoren binnen de civiele maatschappij mede verantwoordelijk kan zijn voor vernieuwde visie op publiekswerking. In 2018 werd hierin een belangrijke stap gezet met de publicatie en voorstelling van het boek *The Constituent Museum – Constellations of Knowledge, Politics and Mediation*. Een uitgave van L'Internationale waarbij de verschillende partners, waaronder M HKA, bijdragen leverden over hun werking met constituents.

2.3.6 Digitale communicatie

Het M HKA bereikt met haar meervoudige programmatie en gelaagd publieksaanbod een zeer diverse groep van mensen. Het is de opdracht van het team communicatie en marketing om een zo breed mogelijke groep te informeren, te enthousiasmeren en in contact te brengen met het M HKA. Het aanboren van nieuwe publieken en die vertrouwde bezoeker aan het M HKA te weten binden en te zorgen voor een duurzame relatie tussen museum en bezoeker. De digitale communicatie is het afgelopen jaar geëvolueerd tot één van de belangrijkste instrumenten in het bereiken en binden van het publiek. Een doorgedreven strategie op vlak van social media, met nadruk op Facebook en Instagram, hebben gezorgd voor een niet aflatende stijging in het aantal volgers. Ze blijven één van de belangrijkste kanalen om bezoekers naar digitale M HKA platformen, zoals de website en ensembles.org, toe te leiden. Facebook wordt vooral ingezet om het publiek te informeren over activiteiten. Hierdoor neemt het social media forum meer en meer de rol over van de kalenderfuncties op de website. Instagram is dan weer uitermate geschikt om de beleving in het museum te tonen en de bezoeker een blik achter de schermen te tonen. Instagram is een op en top internationaal forum waar het museum sterk kan inzetten op het verbreden van haar fanbasis, nationaal maar vooral ook internationaal.

Dankzij het sterk visueel karakter van een medium is instagram het ideale medium voor musea. Naast de focus op het beleven van wat er in het museum te zien is wordt instagram ook ingezet voor meer inhoudelijke verdiepingen. Iedere maandag, wanneer het museum is gesloten, verschijnt er een post op Instagram dat een werk uit de M HKA-collectie belicht. Deze posts kunnen in het thema van een tentoonstelling, een gebeurtenis of willekeurig zijn.

De digitale nieuwsbrieven blijven een belangrijk instrument om het M HKA kernpubliek en geïnteresseerden op de hoogte te houden. Het is een belangrijk instrument in het binden van bezoekers aan het museum. Het is hierin van groot belang dat de ontvangers zoveel mogelijk informatie op maat krijgen. In navolging van de maatregelen die moesten worden genomen inzake de nieuwe Europese GDPR regeling werd er voor geopteerd om het nieuwsbriefaanbod volledig te hertekenen. In de verplichte mededeling als gevolg van de GDPR regelgeving werd aan de bestaande (en nieuwe volgers) gevraagd naar welk soort informatie ze op zoek zijn. Er werden vier categorieën gedefinieerd namelijk *Tentoonstellingen*, *Activiteiten*, *Programma Onderwijs* en *Programma bedrijven en events*. De lezer kan intekenen op één of meerdere categorieën

en ontvangt van dan af informatie op maat. De *Tentoonstellingsnieuwsbrief* wordt verstuurd voorafgaand van elke opening en bevat informatie over de verschillende tentoonstellingen die daaropvolgend te zien zijn. Bij het begin van elke maand wordt een *Activiteiten nieuwsbrief* gestuurd naar alle geïnteresseerden met daarin een overzicht van alle activiteiten die gedurende die maand worden georganiseerd. Dit biedt de mogelijkheid om het zeer diverse bezoekersaanbod gepast in de kijker te zetten. Eén van de grote voordelen is dat op die manier het aanbod naar families meer zichtbaarheid kan krijgen. Tot slot zijn er mailings naar specifieke doelgroepen met het onderwijs – en B2B aanbod. Naar het anderstalig M HKA publiek wordt ook de mogelijkheid aangeboden een Engelstalige nieuwsbrief te ontvangen. Deze nieuwsbrief valt samen met de Tentoonstelling nieuwsbrief en geeft een overzicht en achtergrond bij de programmatie.

Zoals te verwachten heeft de bevraging van de lezers naar aanleiding van de GDPR regelgeving voor een drastische terugval in het aantal volgers gezocht. Iedereen die zich niet actief aanmeldde, werd uit het adresbestand geschrapt. Het voordeel hiervan is dat het bestand werd geactualiseerd en we een goed beeld kregen van de mensen die echt geïnteresseerd zijn in de M HKA communicatie. Vrij snel na het verstrijken van de GDPR deadline in mei werd duidelijk dat er een constante instroom was van nieuwe volgers. Eerste analyse van de cijfers leerde ook dat de tijd dat mensen spenderen aan het lezen van de nieuwsbrief steeg. Naast de inhoudelijke herpositionering van de nieuwsbrief werd ook de vormgeving van de nieuwsbrief herbekijken. Eind 2018 werd gewerkt aan een nieuw voorstel voor het nieuwsbrief sjabloon dat ons in 2019 moet toelaten om visueel meer onderscheid te maken tussen de verschillende programma onderdelen.

In 2018 werd voor het eerst ook structureel ingezet in het aanmaken van digitale content voor communicatiedoeleinden. In het verleden werden, in kader van ArtTube, geregeld video's gemaakt maar deze hadden meer een documentair karakter. Voor het eerst werd ingezet op het produceren van videomateriaal dat kon worden ingezet op de social media kanalen en worden gedeeld door de M HKA volgers. Hiervoor werd een samenwerking gestart met het productiehuis de Filmcentrale die in gedurende 2018 drie video's hebben gemaakt naar aanleiding van de tentoonstellingen AMVK, Haseeb Achmed – The Wind Egg en Sanguine/Bloedrood. Luc Tuymans on Baroque. Het concept voor de verschillende video's kwam steeds tot stand in nauw overleg met de kunstenaar met als gevolg dat het steeds om een persoonlijk portret ging dat de eigenheid van elke tentoonstelling gepast wist weer te geven. Ze zijn een belangrijke schakel om op digitale kanalen de vibe rond een tentoonstelling levendig te houden. De video's zijn een prima aanvulling op de meer traditionele campagne (pers, affiches, advertenties) en kunnen gedurende de ganse duur van de tentoonstelling worden ingezet als krachtig promotiemiddel. De waardering bij de digitale volgers is duidelijk af te lezen aan het aantal likes en keren dat de video door volgers wordt gedeeld via hun persoonlijke pagina's.

In kader van de tentoonstellingen *Cevdet Ereğ – AAAAA* en *Sanguine/Bloedrood. Luc Tuymans on Baroque* werd in samenwerking tussen de teams bemiddeling en communicatie en marketing gestart met Facebook live uitzendingen waarbij afwisselend de kunstenaar of M HKA gidsen in een bijdrage van maximaal een kwartier live duiding gaven bij de tentoonstelling. Deze digitale mini- rondleidingen blijven nadien raadpleegbaar op Facebook. Beide initiatieven waren een experiment en werden gunstig geëvalueerd. In toekomst zal worden gekeken of en waar dit opnieuw kan worden ingezet.

Ook binnen het bezoekersaanbod werd het digitale aanbod voor de bezoeker uitgebreid. M HKA ontwikkelde in 2018 voor het eerst twee e-pubs die gratis ter beschikking werden gesteld van het publiek. De e-pubs, die zowel op de website van het M HKA als op de specifiek voor de tentoonstelling ontwikkelde platformen wordt aangeboden zijn een bundeling van alle beschikbare informatie omtrent de tentoonstelling. Er werd een e-pub ontwikkelt in kader van *Sanguine/Bloedrood. Luc Tuymans on Baroque* en het extra muros project

Middle Gate II – Het verhaal van Dimpna. Het biedt het voordeel veel meer en dus meer verdiepend te kunnen werken dan de traditionele bezoekersbrochures. De e-pubs zijn steeds beschikbaar in het Nederlands en het Engels.

2.3.7 Publiekszorg

Naast teams Bemiddeling en team Communicatie en Marketing fungeert team Publiekszorg als het gezicht van het museum en staan zijn in rechtstreeks contact met de bezoeker. Team publiekszorg bestaat op zijn beurt uit de onthaalploeg en het team van erfgoedbewakers en hosts. Het team bestaat uit vaste M HKA medewerkers (erfgoedbewakers) en een pool aan jobstudenten (hosts). In 2018 met de pool van jobstudenten aanzienlijk uitgebreid omwille van de vele bijkomende vragen op vlak van onthaal en host functies. De tentoonstelling *Sanguine/Bloedrood*. Luc Tuymans on *Baroque* vergde een bijzondere grote inzet op vlak van bewaking gezien de vele kostbare werken van oude meesters. De twee Caravaggio werken vereisten een specifieke manier van bewaking. Ook de dome op de *Gedempte Zuiderdokken* voor de *Kienholz* installatie zorgde voor bijkomende en zeer specifieke eisen op vlak van bewaking. Zo diende de dome 24/24 te worden bewaakt en was de installatie toegankelijk voor het publiek tot 20 u., twee uur na sluitingstijd van het museum. Om tegemoet te komen aan deze bijkomende en specifieke eisen werd een structurele samenwerking met G4S opgestart gedurende de ganse periode van de tentoonstelling. Ook de tentoonstelling in het najaar *James Lee Byars: The Perfect Kiss*, kende omwille van haar fragiliteit bijzondere eisen op vlak van bewaking en begeleiding van de bezoeker. Ook hier was de standaard inzet van erfgoedbewakers en hosts onvoldoende en werden extra jobstudenten aangezocht en ingeschakeld om het bezoekerscomfort te garanderen en bewaken. De continue vraag naar het inzetten van meer jobstudenten als host en baliepersoneel in het museum bracht met zich mee dat de bestaande selectie- en evaluatieprocedure werd geëvalueerd en aangepast zodat een constante aanwerving en opvolging mogelijk is door de verantwoordelijke Publiekszorg.

M HKA startte in 2018 een samenwerking met ontwerpster Marieke Hensen die een beperkt aanbod van M HKA geïnspireerde gadgets en papierwaren ontwikkelde voor de M HKA shop. Het vertrekpunt is een grafische weergave van het gebouw. Dit ontwerp komt op verschillende dragers zoals postkaarten, bloc-notes en vaatdoeken terug. Dit aanbod van originele M HKA geïnspireerde producten is een mooie aanvulling op het aanbod dat voornamelijk bestaat uit boeken en multiples.

2.3.8 Stages 2018

Phaedra Berkvens

Universiteit Antwerpen – Master Geschiedenis – Stage Publieksgeschiedenis
13.02.2018 — 02.05.2018

Zinzi Maria Kok

University Utrecht: Language- and Culturestudies –
Majors: Art, Culture and History - Postcolonial- and Genderstudies
03.04.2018 — 30.06.2018

Senne Schraeyen

Master Kunstwetenschappen, VUB
10.02.2018 — 13.05.2018

Rien Schellemans

Lerarenopleiding Beelden Kunsten, AP Hogeschool
11.01.2018 — 27.02.2018

2.4.1 Financiën en HR-beleid

M HKA sloot in 2018 de jaarrekening af met een deficit van 156.179 euro. Dit verlies is in hoofdzaak te wijten aan de kosten verbonden aan het tentoonstellingsproject 'Sanguine' en de stijging van de structurele vaste kosten.

De uitdagingen voor het HR-team in 2018 waren zeer groot. Met de aanwerving van een tweede vaste HR-medewerker in februari, ging dit nieuwe team de uitdagingen met veel enthousiasme aan.

In 2018 werd met de sociale partners een akkoord gesloten over een nieuw systeem voor de financiering van de groepsverzekering, van toepassing op medewerkers die vanaf 1 juli 2018 in dienst kwamen. HR organiseerde hieromtrent samen met de verzekeraar informatiesessies voor alle personeelsleden.

Daarnaast werd een nieuw organogram opgesteld. In het kader van het beleidsplan 2019- 2023 en de oprichting van het Centrum voor Kunstarchieven werden er verschillende vacatures uitgeschreven en nieuwe medewerkers aangeworven.

Ten derde ging er heel wat tijd en energie naar de optimalisatie van de interne werking van de HR-cel. Verschillende interne procedures, afsprakennota's, policy's en checklist werden uitgeschreven, indien nodig goedgekeurd door het managementteam en geïmplementeerd (bv. regeling overuren, afspraken i.v.m. gelegenheidsgeschenken voor het personeel, aanwervingsprocedures, tijdsregistratie...). De uitdaging bestond er niet alleen in om deze te implementeren, maar ook strikt op te volgen en toe te passen. Een uitdaging die de HR-medewerkers strikt ter harte namen en waaraan in de toekomst ook de nodige aandacht zal worden gegeven. Voor het beheer van de jobstudenten stapte HR in 2018 over naar de digitale tool www.onlinewerkrooster.be. Door deze overschakeling boeken niet alleen de HR-medewerkers, maar ook de teamcoach publiekswerking en de medewerker facility efficiëntiewinst. Tevens is deze optimalisering een belangrijke stap naar verdere digitalisering.

Tenslotte werd in 2018 de tekst van het nieuwe arbeidsreglement verder besproken en onderhandeld met de sociale partners, waardoor dit project in zijn eindfase terechtkwam. De verdere uitwerking werd overgeheveld naar 2019 met de bedoeling het nieuwe arbeidsreglement te implementeren in 2020. Ook het project rond de functieclassificatie, in samenwerking met Mondea, werd in 2018 verder uitgewerkt. Hierbij wordt nagegaan of de functievereisten- en inhoud nog overeenstemmen met het baremieke loonsysteem. Dit vereist in de eerste plaats een herziening van alle functiebeschrijvingen, wat een aanzienlijke werkload met zich meebrengt. Vandaar dat dit project nog een verder verloop kent in 2019 met de bedoeling het in dat jaar af te sluiten.

In 2018 was er ook ruimte voor fijne personeelsaangelegenheden. HR participeerde actief in de werkgroep organisatiecultuur (WOC), een overlegstructuur waar verschillende HR-materies worden afgetoetst en geadviseerd. In overleg met het WOC organiseerde HR het jaarlijkse nieuwjaarsfeest en een personeelsuitstap naar Mons.

De HR-medewerkers kijken vooruit naar een 2019 dat minstens even uitdagend wordt dan 2018. Het ontwikkelingstraject voor leidinggevendenden wordt verder onderzocht en opgestart, evenals de functionering- en evaluatiecyclus. Het nieuwe arbeidsreglement vergt een goede communicatie naar het personeel en een zorgvuldige implementatie. Hierbij is een onderzoek naar een efficiënte en aangepaste tijdsregistratie een absolute must. Daarnaast analyseert HR, met het oog op een optimalisatie, de huidige personeelssubsidiëring. Tot slot staat een

onderzoek en een investering in een gedegen online HR-tool op de planning. Hiermee kunnen de HR-processen, in de eerste plaats de selectie- en aanwervingsprocedures, in de toekomst beter en efficiënter worden gemonitord.

2.4.2 Organisatie en beleid

Het M HKA stond voor een hele reeks beleidsmatige veranderingsuitdagingen die veel capaciteit van de directie vergden, namelijk het uitwerken van de beleidsplannen voor werkingssubsidies voor de functies van een collectiebeherende organisatie en voor het bekomen van een werkingssubsidie voor een landelijke dienstverlenende rol voor het CKV. Dit resulteerde in de afsluiting van een nieuwe beheersovereenkomst voor de periode 2019-2023, de vastlegging van een samenwerkingsprotocol voor de gunning van de volledige studieopdracht voor het bouwen van een Vlaams Museum voor Hedendaagse Kunst via de procedure van een Open Oproep en de opstart en opvolging van diverse vergadertrajecten gerelateerd aan een nieuw museumgebouw op 't Zuid.

Daarnaast gat de raad van bestuur toestemming om de onderhandelingen op te starten met Villanella rond de verhuis van de Cinema Zuid filmwerking naar DE Studio met het oog op de ontwikkeling van een forumfunctie binnen de institutionele toekomsthorizon van het M HKA.

Reeds enkele jaren besteedt het M HKA aandacht aan projectwerking. Het M HKA werkt met multidisciplinaire werkgroepen als platform voor de organisatie van tentoonstellingen, waarbij specifieke aandacht uitging naar de financiële opvolging op projectniveau, inclusief de projecten in het kader van 'The Uses of Art' van de museumconfederatie L'Internationale, gesubsidieerd door de EU. Deze museumconfederatie sloot het vijfjarig programma *The Uses of Art – The Legacy of 1848 and 1989* af met op de teller 1.250.000 bezoekers, 888.000 websitebezoekers, 21 tentoonstellingen, 20 conferenties, 1 MA programma, 21 publicaties, en een online forum. De Europese Unie heeft een nieuwe subsidie toegekend aan de museumconfederatie voor een periode van vier jaar voor het project 'Our Many Europes (OME)'. Het M HKA werkt binnen dit kader samen met de internationale hoofdpartners Reina Sofia, MACBA, Van Abbe, Moderna Galerija en Museum Stzuki, met geassocieerd partner SALT en andere niet-museum partners zoals de Valand Academie in Zweden en het College of Art and Design in Ierland. OME is gericht op de Europese artistieke culturen van de jaren 1990 en zet in op publieksontwikkeling en transnationale uitwisseling van personeel.

2.4.3 Gebouw M HKA - Panamarenkoku

Om aan de vraag van het publiek te blijven voldoen hebben de gidsen wekelijkse rondleidingen verzorgd in het Panamarenkoku op de zaterdagen. Het vandalisme is dit jaar beperkt gebleven tot enkele gesneuvelde ruiten. Er werd een samenwerking opgestart met brouwerij Seef.

2.4.4 Evaluatie infrastructuur

Er heeft een studie aan de HVAC-installatie plaatsgevonden door een ingenieursbureau. Het resultaat van deze studie is de specificatie van een gebouwbeheerssysteem, waarvan de installatie is voorzien voor 2019. In samenwerking met FoCI zijn de huidige onderhoudscontracten geëvalueerd, een aantal zullen in 2019 worden ondergebracht bij reeds bestaande raamcontracten van FoCI. Het Facilitair Bedrijf heeft afgelopen jaar verschillende kleinere werken laten uitvoeren aan onze installaties en het gebouw, in 2019 wordt de achtergevel aan de Cockerillkaai onder handen genomen.

2.4.5 Veiligheid en welzijn op het werk

Op het gebied van veiligheid wordt de ingeslagen weg voortgezet. Stelselmatig wordt gezocht naar nieuwe manieren om veiliger te werken. Het Comité voor Preventie en Bescherming op het Werk (CPBW) komt een keer per maand samen. Sinds enkele jaren wordt er jaarlijks een evacuatieoefening gehouden.

Jaarlijks worden ook verschillende werknemers onderworpen aan een medisch onderzoek.

De adviserend geneesheer bracht zoals elk jaar verslag uit van zijn bezoek aan het M HKA.

2.4.6 Raad van Bestuur en Algemene Vergadering

Raad van Bestuur

In 2018 zetelden de volgende bestuurders in de raad van bestuur:

- Dhr. Herman De Bode, voorzitter
- Mevr. Yolande Avontroodt, ondervoorzitter
- Dhr. Joy Donné
- Mevr. Annick Garmyn
- Dhr. Jan Rombouts
- Mevr. Liesbet Sommen
- Dhr. Toon Wassenberg
- Dhr. Vasif Kortun, onafhankelijk bestuurder
- Mevr. Katrien Mattelaer, onafhankelijk bestuurder
- Dhr. Frederik Swennen, onafhankelijk bestuurder
- Dhr. Eugene Tan, onafhankelijk bestuurder

De raad van bestuur is de wetmatige vertegenwoordiger van het M HKA en is samengesteld uit zeven door de Vlaamse Regering voorgedragen bestuurders en vier onafhankelijke bestuurders, aangesteld overeenkomstig het decreet van 22 november 2013 betreffende deugdelijk bestuur in de publieke sector.

De huidige bestuurders werden benoemd voor een termijn die loopt tot en met 31 oktober van het tweede volledige jaar na de algehele vernieuwing van het Vlaams Parlement, d.w.z. tot en met 31 oktober 2021.

De leden van de raad van bestuur voeren hun mandaat onbezoldigd uit.

De werking van de bestuursorganen van het M HKA is goed uitgebouwd. Er wordt gewerkt met een brede groep van bestuurders die regelmatig samenkomt en haar controle- en beleidstaak kwalitatief invult. De leden zetten hun ervaring, competenties en netwerk in voor het M HKA.

De raad van bestuur is tevens een klankbord voor de werking van M HKA in al zijn facetten, van de collectie, presentatie, wetenschappelijk onderzoek tot publiekswerking.

Er werden twee gespecialiseerde comités opgericht die de raad van bestuur op specifieke terreinen bijstaan, namelijk een *benoemings- en remuneratiecomité*, die de vereisten vaststellen waaraan de onafhankelijke bestuurders dienen te voldoen op het vlak van bekwaamheden, kennis en ervaring, en een *audit-comité* met als kerntaak de bewaking van de financiële rapporteringen en de controle van interne en externe audit- en organisatieprocessen.

De Vlaamse Regering stelde twee regeringsafgevaardigden aan om toezicht uit te oefenen op de werking en de financiële situatie van het M HKA. Mevrouw Kristina Houthuys is sinds 2010 afgevaardigde van de Vlaamse minister bevoegd voor Cultuur, en mevrouw Karin Heremans is sinds 2015 afgevaardigde van de Vlaamse minister bevoegd voor Financiën en Begroting. De regeringsafgevaardigden worden op alle vergaderingen uitgenodigd en op dezelfde wijze als de bestuursleden in kennis gesteld van de dagorde en de voorbereidende stukken. Beide afgevaardigden zetelen met raadgevende stem in de raad van bestuur.

De raad van bestuur tracht minimaal vijf keer per jaar samen te komen. Er werd afgesproken dat in het kader van lopende dossiers of gesprekken, of inzake belangrijke inhoudelijke thema's, klankbordwerkgroepen kunnen opgericht worden waarin externen kunnen zetelen met een hoge betrokkenheid en/of expertise ter zake.

In het voorjaar 2018 maakten de vier onafhankelijke bestuurders zich vertrouwd met de materies die relevant zijn voor hun nieuwe functie van bestuurder van het M HKA.

De raad van bestuur beraadslaagde vijf keer in 2018 om het beleid uit te stippelen en beslissingen te nemen, namelijk op 5/02, 26/03, 4/06, 1/10 en 17/12. De vergaderingen werden geleid door de voorzitter van de raad van bestuur of bij diens afwezigheid door de ondervoorzitter.

In het licht van de grote uitdagingen waar het M HKA in de huidige beleidsperiode voor staat, vonden er daarnaast ook een aantal tussentijdse voortgangsgesprekken in persoon, telefonisch of via conference call plaats, en werden sommige bestuursleden gemandateerd om over bepaalde complexe dossiers beslissingen te nemen.

De bestuursleden uit het buitenland engageerden zich om twee à drie van de vijf vergaderingen bij te wonen.

De raad van bestuur oefent onder meer de volgende bevoegdheden uit:

- het vastleggen van richtlijnen voor de inrichting, de oriëntatie, de organisatie, de coördinatie en de kwaliteitsbewaking van de werking van M HKA en het bewaken van de afstemming van de krachtlijnen hiervan op het cultuurbeleid van de Vlaamse Gemeenschap;
- het vastleggen van de bestuursstructuren;
- het bepalen van de lijnen van het arbeidsreglement;
- de goedkeuring van de beleidsplannen;
- het jaarlijks vastleggen en goedkeuren van de begroting, de jaarrekening en het jaarverslag, alsmede het vastleggen van de principes van toewijzing van de middelen;
- het bepalen van de personeelsformatie;
- het toezicht op de uitvoering van het maatschappelijk doel;
- alle aankopen van kunstwerken boven 17.500 euro;
- alle substantiële schenkingen;
- alle andere wettelijk voor de raad van bestuur voorbehouden bevoegdheden.

Zoals vastgesteld in het huishoudelijk reglement delegerde de raad van bestuur de volgende bevoegdheden aan de algemeen en zakelijk directeur:

- het aanwerven en ontslaan van personeelsleden andere dan de directie en de leden van het managementteam;
- het stellen van daden en het afsluiten van alle overeenkomsten welke voor de dagelijkse werking noodzakelijk zijn binnen de perken van de door de raad van bestuur en algemene vergadering goedgekeurde begroting;
- postvolmacht en gemandateerde bij openbare en private bankinstellingen;
- het dagelijks beheer zowel in administratieve als in financiële transacties;
- het ondertekenen van alle akten en verbintenissen van dagelijks bestuur.

De raad van bestuur behandelde in 2018 de volgende agendapunten en/of nam beslissingen binnen de volgende domeinen:

Museumgebouw: locatieonderzoek, vergaderstructuur, projectdefinitie en ruimtelijke vertaling in programma van eisen	goedkeuring
Aankoopbeleid: evaluatie van het aankoopbeleid van de voorbije 5 jaar strikt gebaseerd op het door de raad van bestuur goedgekeurde Collectiebeidsplan 2012-2013; vraag naar het uitwerken van een visueel plan met aankoopprioriteiten ter voorbereiding van de architectuurwedstrijd voor het nieuwe museumgebouw.	kennisname
Actieplan 2018	kennisname
Toekomstscenario Cinema Zuid en samenwerking met cultuurhuis DE Studio	goedkeuring
Aankopen en schenkingen 2018	goedkeuring
Jaarverslag en jaarrekening 2017	goedkeuring
Benoemingen en ontslagen effectieve leden Algemene Vergadering	kennisname
Bestuurlijke documenten: Deontologische Code M HKA 2018 en huishoudelijk reglement	goedkeuring
Werkingsubsidies en rol onder het Cultureel-erfgoeddecreet voor de beleidsperiode 2019 – 2023	kennisname
Rapportering auditcomité: budgetuitvoering, aankoopprocedure voor kleine aankopen, functiestudie uitgevoerd door de afdeling ondersteuning/HR onder begeleiding van het organisatieadviesbureau MONDEA	goedkeuring
Museumpas	goedkeuring
Horizon M HKA op nieuwe locatie: sneuvelnota	goedkeuring
Beheersovereenkomst: meerjarentraject M HKA	goedkeuring
Personeelsaanpassingen met het oog op het meerjarentraject	goedkeuring
Europese subsidie-aanvraag L'Internationale 'Our Many Europes' (OME)	goedkeuring
Aanwerving geassocieerd directeur	goedkeuring
Actieplan en begroting 2019	goedkeuring
Organogram 2019	goedkeuring
Beheersovereenkomst 2019 – 2023	goedkeuring
Samenwerkingsovereenkomst Departement Cultuur, Jeugd en Media en het agentschap Facilitair Bedrijf en vzw. M HKA m.b.t. de bouw van een Vlaams museum voor hedendaagse kunst te Antwerpen	goedkeuring
Vergaderdata 2019	kennisname

Algemene Vergadering

De Algemene Vergadering oefent de volgende bevoegdheden uit conform de wettelijke verplichtingen:

- statutenwijziging;
- benoeming en afzetting van bestuurders;
- goedkeuring van begrotingen en rekeningen;
- vrijwillige ontbinding;
- aanvaarding en uitsluiting van effectieve en toegetreden leden;
- bepalen van de bezoldiging van de commissarissen;
- kwijting aan de bestuurders en aan de commissarissen;
- de omzetting in een vennootschap met sociaal oogmerk en alle gevallen waarin de statuten een beslissing van de algemene vergadering vereisen.

De algemene vergadering, waarin ook alle leden van de raad van bestuur zetelen, komt jaarlijks tweemaal samen, namelijk in maart om het jaarverslag en de rekeningen goed te keuren, en in december om het actieplan en de begroting te bekrachtigen.

De algemene vergadering is een sleutelgegeven in de *governance* van een instelling als M HKA. De vereniging was in 2018 uitgegroeid tot 52 effectieve leden en 13 ereleden die vele momenten vertegenwoordigden uit de historie van de instelling, van de stichtende leden tot de leden van de vorige raad van bestuur. Door het grote aantal leden was een quorum halen moeilijk geworden. Aan de leden werd daarom een rondschrijven gestuurd m.b.t. de voorgeschreven procedures van beraadslaging, vertegenwoordiging en stemming waarin er gepeild werd naar de bereidheid om werkend lid te blijven of erelid te worden. Vijftien leden lieten in maart 2018 weten van status te willen veranderen. De vzw M HKA telde op 31/12/2018 34 effectieve leden en 29 ereleden. De ereleden zijn niet stemgerechtigd en worden uitgenodigd voor de algemene vergadering in maart bij de voorstelling van het jaarverslag.

In 2017 besliste De Vlaamse regering om in de Vlaamse kunstinstituten de decreetgeving inzake deugdelijk bestuur zo volledig en volwaardig mogelijk te introduceren. Het M HKA werd verzocht het nodige te doen en de verplichtingen aangaande de samenstelling van de bestuursorganen na te komen. De statuten van M HKA vzw werden in 2017 conform de bepalingen in het decreet deugdelijk bestuur gewijzigd. In 2018 werden de basisprincipes van deugdelijk bestuur neergeschreven in een Deontologische Code.

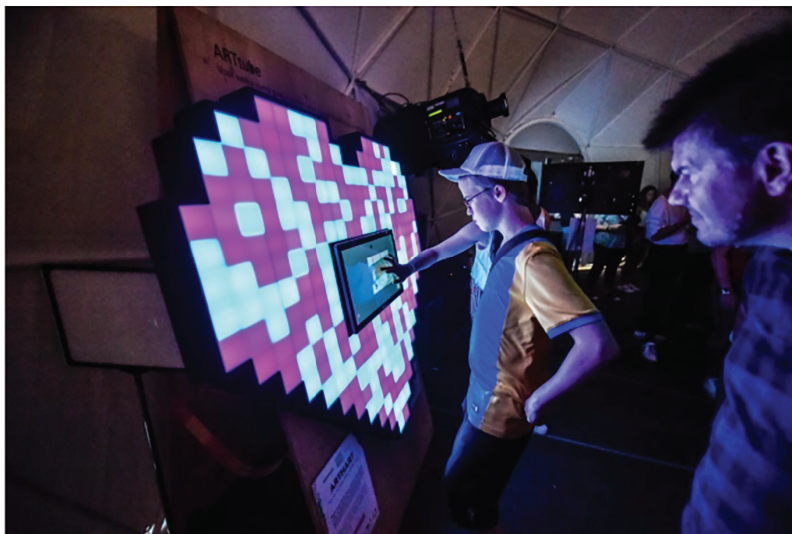
De Deontologische Code 2018 van het M HKA is een richtlijn voor de algemene vergadering van de vzw Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen, voor zijn regeringsafgevaardigden, zijn raad van bestuur, zijn adviserende organen, de directeur, het personeel en de vrijwilligers van het M HKA. De methodologie om tot deze code te komen, werd besproken in de raad van bestuur van het M HKA en werd goedgekeurd in de vergadering van 4 juni 2018. De code zal herzien worden begin 2020 en opnieuw in 2022. Het belangrijkste referentiekader voor deze code is de Ethische Code voor Musea van de ICOM. De Deontologische Code van M HKA moet begrepen worden in relatie tot andere documenten zoals het huishoudelijk reglement van de raad van bestuur, het collectiebeleidsplan, e.a.

De focus van goed bestuur ligt op de werking en de samenstelling van de raad van bestuur en de algemene vergadering. Daarnaast is er in de relaties tussen de bestuurders en het management en de relaties met diverse stakeholders aandacht voor een brede invulling van het begrip deugdelijk bestuur die een maatschappelijk verantwoorde aanpak vooropstelt.

De uitdaging van het M HKA bestaat erin om in de komende jaren een duurzame waarde te creëren voor alle stakeholders en deze laten doorsijpelen naar alle geledingen in de instelling. Zo werden in 2018 de bestuursorganen nauw betrokken bij de vraag naar het programma van eisen en het onderzoek dat import.export Architecture voert als vervolg op hun onderzoek samen met Antea Group en Rebel naar de locatie en programma van eisen voor de nieuwbouw.

animaties verwerkt.

We willen onszelf wel laten scannen, maar de wachtrij is te lang en te rumoerig. Even later zinken we zalig weg in een van de autozetels van de kleine bioscoop Art Tube, waar kunstdocumentaires van vijf minuten worden vertoond, voor een speeddate met Neo Rauch en Pipilotti Rist. Jammer dat de geluidscrash van de nabijgelegen tenten hier op zijn heftigst is.

Dankzij 'Art hart' in de Think Tank kom je je kunstprofiel te weten. © Koen Bauters

Pukkelpop heeft al lang een traditie van kunst op het terrein, meestal in de vorm van maffe performers (en hun steampunkachtige voertuigen) op de wei en in Petit Bazar. Dit jaar werd bovendien met enige bombarie het kunstproject #PKP18ART aangekondigd. De Brakke Grond, Fomu, KMSKA, Muhka, Momu, Museum M, Smak en de Nederlandse organisatie Art Tube brengen kunst naar de wei.

3 Sociaal-economisch verslag van de werking

De cijfermatige gegevens hieronder vermeld, zijn een 'momentopname'.
Het betreft de aantallen en bedragen op 31/12/2017, m.a.w. geen gemiddelde
over het jaar.

3.1 OMZET Uitgaven versus inkomsten

	Totaal uitgaven	Totaal inkomsten	Groei % inkomsten	Resultaat van het boekjaar
2012	6.159.021,00	6.022.780,00	5,03	-136.241,00
2013	5.984.123,00	6.001.739,00	-0,35	17.616,00
2014	6.544.419,00	6.631.862,00	10,50	110.813,00
2015	6.286.962,00	6.479.171,00	-2,30	192.209,00
2016	5.980.166,00	6.166.035,00	-4,83	185.869,00
2017	6.600.297,00	6.429.225,00	4,27	-171.072,00
2018	7.885.546,00	7.729.179,00	20,22	-156.367,00

3.2 PERSONEEL Aandeel loonkosten in de totale uitgaven

	Totale uitgaven	Loonkost	% tav uitgaven – inv. subsidies
2012	6.159.021,00	3.376.286,00	54,8%
2013	5.984.123,00	3.587.109,00	59,9%
2014	6.586.992,00	3.607.886,00	54,8%
2015	6.286.962,00	3.420.643,00	54,4%
2016	5.980.166,00	3.414.992,00	57,1%
2017	6.600.297,00	3.557.001,00	53,9%
2018	7.885.546,00	3.824.953,00	48,5%

3.3 WERKINGSKOSTEN

Presentatie

	Totale Uitgaven	Presentatie	% totale uitgaven
2012	6.159.021,00	887.262,00	14,41%
2013	5.984.123,00	683.461,00	11,42%
2014	6.544.419,00	968.469,00	14,80%
2015	6.286.962,00	728.517,00	11,59%
2016	5.980.166,00	885.682,00	14,81%
2017	6.600.297,00	878.377,00	13,31%
2018	7.885.546,00	1.910.611,00	24,23%

ABCD

	Totale Uitgaven	ABCD	% totale uitgaven
2012	6.159.021,00	221.695,00	3,60%
2013	5.984.123,00	229.240,00	3,83%
2014	6.544.419,00	266.254,00	4,07%
2015	6.286.962,00	229.240,00	3,65%
2016	5.980.166,00	515.423,00	8,62%
2017	6.600.297,00	596.851,00	9,04%
2018	7.885.546,00	313.619,00	3,98%

Publiekswerking

	Totale Uitgaven	Publiekswerking	% totale uitgaven
2012	6.159.021,00	546.476,00	8,87%
2013	5.984.123,00	434.896,00	7,27%
2014	6.544.419,00	488.787,00	7,47%
2015	6.286.962,00	434.896,00	6,92%
2016	5.980.166,00	207.546,00	3,47%
2017	6.600.297,00	246.223,00	3,73%
2018	7.885.546,00	594.069,00	7,53%

Infrastructuur

	Huisvesting en onroerende infrastructuur	Qua afschrijving
2012	348.000,00	194.068,00
2013	207.569,00	195.202,00
2014	287.822,00	218.574,00
2015	302.411,00	203.104,00
2016	204.823,00	195.493,00
2017	315.323,00	366.706,00
2018	306.706,00	440.656,00

3.4 GROEI SUBSIDIES EN TOELAGEN

jaar	Vl. Gem.	% groei	stad	% groei
2012	4.645.000,00	1,00%	118.348,00	73,02%
2013	4.726.000,00	1,74%	68.349,00	-42,25%
2014	4.727.000,00	0,02%	224.298,00	228,17%
2015	4.615.000,00	-2,37%	75.000,00	-66,56%
2016	4.661.000,00	1,00%	75.000,00	0,00%
2017	4.740.000,00	1,69%	75.000,00	0,00%
2018	5.006.000,00	5,61%	75.000,00	0,00%

3.5 KUNSTENAARS

Werking met kunstenaars	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Actief ¹	129	162	165	389	358	303	373
Passief ²	641	644	997	509	561	503	817
Totaal	770	806	1162	898	919	806	1190

1 productie- en aanpassingen van nieuw werk, lezingen, symposia, voordrachten, kunstenaarsgesprekken, concerten...

2 louter presentatie van de werken zonder interactie: ophangen kunstwerken, film- en videoprojecties...

4 Verwervingen – Bruiklenen 2018

4.1 AANKOPEN 2018

AANKOPEN VLAAMSE GEMEENSCHAP – M HKA 2018

- Bernd Lohaus
Ohne Titel, 2004
- David Claerbout
Olympia, 2016
- Jacqueline Mesmaeker
21 Mars 17h23, 1975
- Nazanin Fakoor
Light Drawing, 2016
- Pamala Brandt
Night Shovel, 2017
Night Honey, 2017
- André Cadere
Bare de Bois ronde, 1974
- Sofie Muller
AL/IL/17, 2017
- Thea Gvetadze
I fit takes forever, I will wait for you, 2012
- Emmett Williams
Portraits of..., 1977
- Ben Sledsens
Two Knights and a Lady, 2018
- Sveta Shuvaeva
Lake View Special Offer, 2018

EIGEN AANKOPEN M HKA 2018

- Vaast Colson
N 50°53'41,47" – E 4°20'29,48"*, 2017
- Oushoorn & Milius
Doelenshop, 2018
- François Curlet
Operation Mandarous, 2017
- Jef Geys
234, 2017
- Nel Aerts
Lord Nelson FW17 (jeansvestje) + boekjes, 2017
- Ria Pacquée
Waiting, 1993

- Nico Dockx
Edities diverse

- Ian Hamilton Finlay
16 zeefdrukken, 1971-1985

- Denicolai & Provoost
Reward System, 2018

- Christophe Terlinden
Échelle (bronze), 2017

- Jef Geys
Affiche, 2016

- Duclaux
Pluck Up, 2018

- Sexus
Bonnsed Villers, 2018

- Guillaume Bijl
Composition Trouvé (Smile), 2016

- James Lee Byars
TH F I PH (editie in cassette boek), 1977
— This is the Ghost of JLB Calling, 1969

- Heide Hinrichs
Stille Schwestern

- Ho Tzu Nyen
Degrees of Intimacy: Drive, Desire, Disappointment, 2017

- Arnaud Labelle-Rojoux
SIGNÉ PABLO, 2017

- Mike Bouchet
Energy Log, 2018

- Idris Sevenans
Not everything is a publication, 2018

- Jacqueline Mesmaeker
Camera non assistée, 1996-2002

- Rein Dufait
ELPHA, 2017

- A37 90 89
Document affiche A37 90 89 / AUGUST, 1969

- Marcel Broodthaers; Panamarenko
Zonder titel (multiple), 1967

- Caroline Coolen
Gather thistels, expect pickles, 2018

- NICC grafiekmap, 2018
map met grafiek Palestine, Aerts, Van Snick, Arocha-Schraenen
- NICC grafiekmap, 2018
map met grafiek De Gruyter en Theys, Strik, Segers, Tusek
- Futura
8 documenten/posters uitgegeven door Futura:
Mathias Goeritz, Die Goldene Botschaft, 1965
Klaus Burkhardt, coldtypestructure, 1965
Max Bense, Tallose Berge, 1965
Reinhard Döhl, 4 texte, 1965
Louis Zukofsky, "a" – 9, 1966
Bohumila Grögerova et Josef Hirsal, Job Boj, 1966
Claus Bremer, Engagierende Texte, 1966
Diter Roth, Zum Laut Lessen, 1966
- Gerard Herman & Stefaan Dheedene
Storm in een glas water, 2018
- 11 documenten uitgegeven door de 'alternatieve ruimte'
A379089, Antwerpen 1969
- Dirk Van der Eecken
Disconditions, 2018

4.2 SCHENKINGEN 2018

- Vaast Colson
Goofy, 2017
- Vladimir Sorokin
Zonder titel, s.d.
- Jean Katambayi
Afrolampe, 2017
- Where Dogs Run
The Evaporation of the Constitution of the Russian Federation, 2017
- Ward Weis
De laatste Art's Birthday laatste, 2012-2018
- Richard Venlet
Studio MF, 2017
- ORLAN
La Pêche aux migrants, 2017
- Narcisse Tordoir
100-tal maquettes, 1990-1999
- Alexander Shein
Zonder titel, 2017
- Taus Makhacheva
Zonder titel, 2017

— Albert Hoppenbrouwers
Archief met een 1000 schilderijen, 1993-2001

— Bernd Lohaus
Ohne Titel, 1966
— Ohne Titel, 1967-1968

— Evgeny Granilshchikov
Zonder titel, 15 collages, s.d.

— Frank F. Castelyns
Zonder titel, s.d.
— Zonder titel, s.d.

— Thé van Bergen
Zonder titel, 2017

— Vaast Colson
Zonder titel, 2017

— Kasper Bosmans
Legend: Jubilee, 2016

— Jan Henderikse
Heaven, 2018

— Ysbrant
Zonder titel, sd
— Angels in my studio, 1976
— Salome and her Mother, 1979
— Salome and her Mother, 1979
— Salome and her Mother, 1979
— Judith, 1979
— Salome, in slow motion, 1980
— Ouvreuse, 1980
— Zonder titel, s.d.
— Zonder titel, s.d.

— Where Dogs Run
Anti-Chanson, s.d.

— Artur Eranosian
Dageraad, 2018

— Daniel Dewaele
Art & Society, are there solutions?, 1982
— Voorbehouden Daniel Dewaele, 1976

— Tamara Van San
Big Red Babael, 2012

— Bosco Sodi
Mur, 2018
— Mur, 2018

— Dimitri Venkov
Krisis, 2016

- North-7
North-7 museum, 2018

- Alain Arias-Misson
Vietnam Public Poem, 1967-2018
- The G D Public Poem, 1968-2018
- PoemX Public Poem, 1970-2018
- Chomsky Generative Grammar Public Poem, 1972-2018
- Gan(t) Public Poem, 2007-2018
- Linguistic Public Poem, 2013-2018

- Ronny Delrue
V.v.G. Memory revisited, 2017
Editie 1/100
- V.v.G. Memory revisited, 2017
Origineel

- Dirk Vander Eecken
Disconditions

- Jan Hendrikse
SPAM, 2008

- OOGST magazines
OOGST magazines 2016 (vol. 5, 6, 7, 8) met multiples
- OOGST magazines 2017 (vol. 9, 10, 11, 12) met multiples

- Nico Dockx en Dennis Tyfus
We know this sounds quite ridiculous, but we just follow the lines, 2018

- Alexandra Phillips en Jan Hendrikse
You, I, 2018
platenspeler met grammofoonplaat

Zie overzicht schenkingen Vrienden van het M HKA aan het museum op pg. 229-230.

4.3 WERKEN IN BRUIKLEEN AAN HET M HKA

Werken in langdurige bruikleen van de Vlaamse Gemeenschap

- Fred Bervoets
Landschap, 1966
BK00266

- Edith Dekyndt
Chronology of Tears/Untitled, 2014
BK007935
- Svadbard, 2014
BK007936
- Untitled, 2014
BK007937

- Leo Copers
POPLEX, 1971
BK5439

— POPLEX – gedenkteken, 1971

BK5440

— POPLEX, 1971

BK5441

Guillaume Bijl

— Project mbt Kunstliquidatie, z.d.

BK5741

Walter Swennen

— Zonder titel (Manivelle), 1986

BK7185

Leo Copers

— De begrafenis van Magritte, z.d.

BK 7791

Jef Geys

— 4 werktekeningen

BKW00009

Phillippe Van Snick

— Eilanden, 2016

BK007965

Wim Catrysse

— Outward Bound

Nel Aerts

— The Best Helmsmen Stand On Shore, 2017

BK007963

Pascale Marthine Tayou

— Pascale's Eggs, 2014

W. Kreits

— Liggend Naakt

BK4345

Guy Mees

— Verloren Ruimte

BK5525

**WERKEN IN LANGDURIGE BRUIKLEEN VAN DE VLEESHAL -
MIDDELBURG**

Nora Turato

— Leaning is the new sitting, 2018

VH1016

Bas Van den Hurk

— Some Triangles, 2011

VH1017

4.4.1 Langdurige bruiklenen 2018

Kabinet van de Vice-eersteminister en de Minister van Buitenlandse Zaken Institutionele hervormingen, FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking P&O Gebouwen buitenland Roerend Patrimonium – Kunst & Antiek, Karmelietenstraat 15, 1000 Brussel

- Patrick Van Caeckenbergh, *Tekening van Oude Bomen, winter 2010-2011*, 2010, BK7799_M503_1
- Patrick Van Caeckenbergh, *Tekening van Oude Bomen, winter 2010-2011*, 2010, BK7799_M503_2
- Patrick Van Caeckenbergh, *Tekening van Oude Bomen, winter 2010-2011*, 2010, BK7799_M503_3

EU-Berlaymont – European Commission, Office for infrastructure and logistics, 1049 Brussel

- Marthe Wéry, *Untitled*, 1974, So239
- Henny Schrijver, *Innerlandscape early day*, 1986, VH0154
- Henny Schrijver, *Innerlandscape late at night*, 1986, VH0155

VOKA, Kamer van Koophandel Antwerpen – Waasland, Zetel Antwerpen, Markgravestraat 12, 2000 Antwerpen

- Michelangelo Pistoletto, *Cittadellarte*, 2003, UFO2003_022

Hof Van Beroep, Waalsekaai 35A, 2000 Antwerpen

- Jean Bilquin, *Zonder titel*, 1985, So086
- Hugo De Clercq, *Mandala*, 1973, So108
- Bernard Pagès, *Crayon Petite Maille*, 1974, So022
- Bernard Pagès, *Crayon, Grande Maille*, 1974, So020
- Bernard Pagès, *Crayon Maille Moyen*, 1974, So021
- Bernard Pagès, *Doré, Grand Maille, petite pinceau*, 1974, So017
- Bernard Pagès, *Doré, Maille moyenne, petite pinceau*, 1974, So018
- Bernard Pagès, *Doré, petite Maille, petit pinceau*, 1974, So019
- Bernard Pagès, *Zonder titel (Grillage Triple Torsion Maille de 10 mm)*, 1971, So016
- Laurent Cruyt, *Zonder titel (testbeeld)*, s.d., So103
- Berlinde De Bruyckere, *Zonder titel*, 1994, BK6867_D
- Berlinde De Bruyckere, *Zonder titel*, 1994, BK6867_E
- J.C. Farhi, *Jack and Jill*, 1986, So136
- Dré Sprankenis, *Winipeg*, 1973, So219
- Thé Van Bergen, *Zwart-wit-zwart*, 1979, So225
- Georges Flips, *Cyclus*, 1988, So139
- L. Van Malderen, *Mégalithes 54 + 122 + 124*, 1979, So230
- L. Gerdes, *Schwarzes Bild VI*, 1987, So011
- L. Gerdes, *Schwarzes Bild VII*, 1987, So012
- Willy Van Sompel, *Ondergaand in het Westen*, 1983, BK5762_M87
- J. de Guimarães, *Ange Blue*, 1983, So005
- Daniel Dezeuze, *Claie inachevée*, 1974, So007
- Walter Swennen, *Zonder Titel 1*, 2005, Mo0120
- Walter Swennen, *Zonder Titel 2*, 2005, Mo0121

UZA, Universitair Ziekenhuis Antwerpen, Wilrijkstraat 10, 2610 Wilrijk

- Korrie Besems, *Away, Away, Away*, 1988, BK5973
- Eduard Bal, *Zonder titel*, 1975, So076
- Eduard Bal, *Zonder titel*, 1975, So073
- Gilbert de Bontridder, *Tweeluik S77F*, 1977-1979, So073

- Gery De Smet, *Van Goeden Huize*, 1995, BK7290_M242A
- Dominique Stroobant, *H2/95*, 1978, So221
- Hugo Duchateau, *Project voor grote zaal – rust na de eerste laag*, 1977, So133

UIA, Universiteit Antwerpen, Universiteitsplein 2610 Wilrijk

- Pol Mara, *Niche de ma poule aux diamants*, 1980, So183
- Eddy Nolf, *Zonder titel*, 1978, So195
- Hugo Declercq, *Mandala*, 1973, So109
- Cel Overberghe, *Zonder titel*, 1958, So200
- Yves De Smet, *Hammering, snowing, eating & pouring*, 1973, So123
- Philippe Vandenberg, *Zonder titel*, 1981, So227

Allen and Overy LLP, Antwerpen, België

- Jan en Paul Schietekat, *Herinnering aan een reis*, 1987, BK5575_M57
- Koen van den Broek, *190 #1*, 2004, BK7658_M419
- Panamarenko, *Copyright Panamarenko*, 2005, So340
- Gert Robijns, *Untitled (replica Frize)*, 2003, BK7521_M360
- Bernard Frize, *Ouverture (Overture)*, 1998, BK7195_M210
- Pieter Laurens Mol, *Specific Impulse*, 1985, BK5759_M84
- Guillaume Bijl, *Sorry*, 2014, Moo228
- James Casebere, *Cell with Rubble*, 1997, BK6933_M165
- Manon de Boer, *Untitled (Sylvia & Annemiek)*, 2001, BK7674_M429
- Bart Stolle, *Debris*, 2011-2012, BK7798_M502
- Donald Judd, *Untitled*, 1988, BK7213_M220A_J

Allen and Overy LLP, Brussel, België

- David Nash, *Crack and Warp Column*, 1996, BK6934_M166
- Paul Casaer, *Hert*, 1994, So068
- Luc Tuymans, *Altar*, 2002, BK7409_M267
- Kate Blacker, *Portable Glory*, 1986, BK5217_M30
- Olga Tobreluts, *Modernisation*, part III, 2002, So485_03
- William Sweetlove, *Muse*, s.d.
- Panamarenko, *Panamarenko. Thermo Voltaic Convertor*, 2001
- Panamarenko, *Panamarenko. Scotch Gambit*, 2002
- Panamarenko, *Panamarenko. Das Flugzeug*, 1968
- Panamarenko, *Panamarenko. Atom and Manpower*, 1975
- Panamarenko, *Panamarenko*, 1978
- Panamarenko, *Panamarenko. Raven's Variable Matrix*, 2000
- Vahram Aghasyan, *The Ruins of our Time*, 2007, BK7728_M477
- Roma Pas, *Zonder titel*, 2002, VHo286a
- Roma Pas, *Zonder titel*, 2002, VHo286b
- Guy Mees, *Lost Space*, 1991, BK5971
- Dirk Braeckman, *M.F.- G.D.- 99*, 2000, BK7266
- Charif Benhelima, *Minus Two*, 2006, BR07_DBo7
- Charif Benhelima, *Permanent Address*, 2006, BR07_DBo10
- Charif Benhelima, *Playtime*, 2005, BR07_DBo11
- Charif Benhelima, *Park*, 2005, BR07_DBo9
- Jan Vercruysse, *Agnes Sorel ou les Avant-Gardes*, 1988, BK6094
- Vanessa Vanobberghen, *Tracing Cheikh Anta Diop*, 2014, So494
- John Baldessari, *Throwing 3 Balls in the Air to get a Straight Line (best of 26 attempts)*, 1973, Moo063
- Sergey Bratkov, *Portrait of the Lawyer and his wife*, 2000, BK7491_M343
- Jan Cox, *Papageno*, 1976, So491_32
- Jan Cox, *Papageno*, 1976, So491_33
- Tina Gillen, *Waterschute I*, 1999, BK7060_M206
- Robert Zandvliet, *Zonder Titel*, 1999, BK7042_M201

Vlaamse Overheid – Departement Internationaal Vlaanderen –
Buitenland, Vlaams Huis Madrid, Spanje

- Juan Muñoz, *Conversation piece with a stick*, 1994, BK 6846/M148
- Joris Ghekiere, *Zonder Titel*, 2008, BK 7712/M461

Vlaamse Overheid – Departement Buitenlandse Zaken –
Algemene Afvaardiging van de Vlaamse Regering in Wenen,
Oostenrijk

- Carla Arocha, *Persiana*, 2004, BK7828_M532
- Hicham Benohoud, *Petites Images coupées*, 2004, BK7623_M391
- Bert De Beul, *Zonder Titel*, 1994, BK6921_M160B
- Bert De Beul, *Zonder Titel*, 1994, BK6921_M160D
- Raoul De Keyser, *Maaigem en Kabinet*, 1991, BK5914
- Jef Geys, *Een dag, een nacht, een dag*, 2002, BKW00009_1
- Jef Geys, *Zonder titel*, 2002, BKW00009_4
- Joris Ghekiere, *Zonder titel*, 2007, BK7713_M462
- Walter Swennen, *Popelier + poppermeke*, s.d., BK7688_M440C
- Walter Swennen, *Zonder titel*, s.d., BK7688_M440G
- Walter Swennen, *Zonder titel*, s.d., BK7688_M440K
- Walter Swennen, *Zonder titel*, s.d., BK7688_M440N
- Luc Tuymans, *Shore*, 2005, BK7645_M410
- Luc Tuymans, *Niks*, 2003, UFO35
- Luc Tuymans, *Die Zeit*, 1994, BK6923_M162
- Luc Tuymans, *Het gesprek*, 1995, So286
- Luc Tuymans, *Firewood*, 1994, BK6922_M161
- Koen van den Broek, *190 #2*, 2004, So390

Van Innis & Delarue, Kantoor Antwerpen, België

- Panamarenko, *Reis naar Egypte I*, 1990, Mo0081
- Panamarenko, *Reis naar Egypte II*, 1990, Mo0082
- Koen van den Broek, *Orange Border*, 2001, BK7658_M420
- Peter Rogiers, *Zonder titel*, 1998 – 1999, BK7035_M194
- Ben, *C'est le courage qui compte*, 1987, So027

Cabinet of Commissioner Marianne Thyssen, Employment,
Social Affairs, Skills and Labour Mobility
European Commission, Brussels, Belgium

- Ana Torfs, *Toast*, 2003, BK7613_M384
- Koen van den Broek, *Zonder titel*, 2013, So490
- Panamarenko, *Blimp*, 2013, So480

Vlaamse Overheid – Kabinet van Vlaams minister cultuur, media,
jeugd en Brussel Sven Gatz, Brussel, België

- Danny Matthys, *Terras*, 1974, So386
- Jean-Marie Bijtebier, *Untitled*, 1997, BK6945_M172
- Alain Arias-Misson, *The G D Public Poem*, 1968 – 2011, So446
- Alain Arias-Misson, *Poemx, the Baptismal Public Poem*, Knokke, 1970, So447
- Eddy De Vos, *Mexican Revolution*, 1996, BK7040_M199B
- Denmark, *Six Days a Week*, 1998, BK7201_M216
- Raoul De Keyser, *Zonder Titel*, 1988, BK5634_M66
- Raoul De Keyser, *Centrum*, 1991, So411
- Bert De Beul, *Zonder titel*, 1994, BK6921_M160C
- Michelangelo Pistoletto, *Zonder Titel*, 2004, Mo0036a
- Paul De Vree, *People*, 1974, BK3954
- Kerim Ragimov, *Human Project: Portrait n°13*, 1994-2003, So288
- David Claerbout, *Nasty Girl (Christmas Wishes)*, 2012, BK7806_M510
- David Claerbout, *Untitled (communist girl)*, 2012, BK7807_M511

- David Claerbout, *Untitled (Meditation without feet)*, 2012, BK7805_M509
- Berlinde De Bruyckere, *Zonder Titel* (selectie 3 tekeningen), 1994, BK6867
- Paul De Vree, *Love*, 1976, BK3350
- Thierry De Cordier, *Le discours Alpin*, 1987, BK5610_A
- Raoul De Keyser, *Maaigem en kabinet*, 1991, BK5914

UNAIDS, Zwitserland en Departement Internationaal Vlaanderen,
Brussel, België

- David Nash, *Vessel and Volume*, 1986, BK5493_M46
- Teun Hocks, *Untitled*, 1989, BK5909_M103

Kabinet van Vlaams Minister van Begroting, Financiën en Energie,
Bart Tommelein

Kreupelenstraat 2, 1000 Brussel

- Eric Colpaert, *Les promeneurs*, 1987, BK5910_M104
- Hicham Benohoud, *Salle de classe (serie 2, 2000-2002)*, 2000-2002, BK7624_M392
- Thierry Renard, *Zon-en feestdagen*, 1999, BK7061_M207
- Danny Matthys, *Beneficio Guatemala*, 2010, So460_01
- Danny Matthys, *Close reading*, 201, So460_02
- Danny Matthys, *Massive Gold*, 1979-2010, So460_20
- Dmitry Gutov, *But, for true need – You heavens, give me that patience, patience I need”. Or in a nutshell Patience*, 2013, So487
- Marin Kasimir, *Labor & Artifex*, 1989, BK7030_M190
- Marc Vanderleenen, *Zonder titel nr 2007*, BK7038_M197B
- Marc Vanderleenen, *Zonder titel nr 974*, BK7038_M197A

Staatssecretaris voor Bestrijding van de sociale fraude,
Privacy en Noordzee, Philippe De Backer

Finance Tower, Kruidtuinlaan 50 bus 155, 1000 Brussel

- Luc Tuymans, *Worshipper*, 2005, BK7641_M406
- Ricardo Brey, *Birthplace*, 2014, Moo211
- Althea Thauberger, *Hiker's Bliss (not afraid to die)*, 2003, BK7565_M365
- Lidwien van de Ven, *Untitled*, 2000, BK7261_M231
- Ronny Delrue, *Zonder titel*, 1996, BK7027_M188A
- Ronny Delrue, *Zonder titel*, 1997, BK7027_M188B
- Ronny Delrue, *Zonder titel*, 1997, BK7027_M188C
- Bert De Beul, *Zonder titel*, 1993, BK6921_M160A

Burgemeester en Schepenen, Stad Tongeren, Ac Praetorium,
Patrick Dewael

Maastrichterstraat 10, B-3700 Tongeren

- Jan Cox, *Herinneringen aan mijn kinderjaren*, 1980, So491_52
- Nicolàs Uriburu, *Project coloration Trafalgar Square Fountains*, 1974, So224
- Jan De Lauré, *Zonder titel*, 2014, BK7833_M528
- Ricardo Brey, *Birthplace*, 2014, Moo211
- Ido Bar-El, *Untitled*, 2000, BK7313_M249
- Bert De Beul, *Untitled*, 1992, BK6126_M126

Vlaamse Overheid, AGENTSCHAP BINNENLANDS BESTUUR,
Afdeling Oost-Vlaanderen

Koningin Maria Hendrikaplein 70 bus 1, 9000 Gent

- Gery De Smet, *Sociale Controle*, 1998, BK7290_M242B
- Gery De Smet, *Kost en inwoon*, 2001, BK7290_M242C
- Gery De Smet, *Als bouwen kunst wordt*, 2001, BK7290_M242E
- Danny Matthys, *Vertikalen, begrenzing van weiland*, 1974, So318
- Marc Maet, *Het Hart*, 1984, BK7683_E

— Provincie Oost-Vlaanderen, ambstwoning van de gouverneur,
Vlasmarkt 11, 9000 Gent
— Raoul De Keyser, *Pénétrant*, 1995, BK6961_E

— Kabinet Maggie De Block Minister van Sociale Zaken
en Volksgezondheid
— Kruidtuinlaan 50 bus 175, 1000 Brussel
— Michel Mouffe, *La limite des anges*, 1999, BK7043/M202
— Wout Vercammen, *Massa's*, 1972, BK7837_M531
— Maha Maamoun, *Cairosapes*, 2003, BK7835_M529 (3 van de 7)

— Ambassade van België in India, New Delhi, India
— 50 n Shantipath, Chanakyapuri, New Delhi
— Boran Hansda, *Kanhu portrait*, 2008, BK7702_M452_C
— Boran Hansda, *Sidhu portrait*, 2008, BK7702_M452_B
— CK Rajan, *Untitled*, 1992-1996, BK7653_M416 (6 collages)

— Ambassade van België: Algemene Afvaardiging van
de Vlaamse Regering
— Koninginnegracht 86 2514 AJ Den Haag, Nederland
— Nadia Naveau, *Mr. Bunnykins Autumn Days*, 2008-2012, So473
— Jan Cox, *Oh! Those Voices*, Boston, 1972, 1972, So491_25
— René Heyvaert, *Untitled*, 1974-1981, So408_08
— René Heyvaert, *Untitled*, 1974-1981, So408_07
— René Heyvaert, *Untitled*, 1974-1981, So408_14
— Luc Tuymans, *Plant*, 2003, BK7678_M4334
— Paul De Vree, *A Rose*, 1964-1965, U_2002_3
— Paul De Vree, *Coscienza*, 1975, BK7615_M386
— Paul De Vree, *Rose*, 1971-1981, BK7287_M239_10
— Paul De Vree, *Het leven is een baccarat*, 1966-1981, BK7287_M239_02
— Paul De Vree, *Une autre histoire d'O*, 1966-1981, BK7287_M239_01
— Paul De Vree, *Homage to Mrs. Martin Luther King*, 1968-1979,
BK7286_M238_04
— Paul De Vree, *Toute prédication*, 1966-1979, BK7286_M238_01
— Wout Vercammen, *Vlaams Landschap*, 1972, So234
— Panamarenko, *Pepto Bismo (studie)*, 1990-1995, P109
— Panamarenko, *Antwerpse Luchtschipbouw 4 juni – 31 augustus 2005*, 2005
— Danny Matthys, *Zonder titel*,
— Jan Vercruysse, *Fontaine/Lustre*, 1991, BK6098
— Jan Vercruysse, *Facile à Faire*, 1989, BK 6096
— Hans Op de Beeck, *Merry Go Round*, 2005, UFO_081
— Walter Swennen, *Zonder titel*, s.d., BK 7688_M440D
— Walter Swennen, *Zonder titel*, s.d., BK 7688_M440I
— Walter Swennen, *Zonder titel*, s.d., BK 7688_M440O
— Walter Swennen, *Zonder titel*, s.d., BK 7688_M440M

— National Museum of Contemporary Art, Athens (EMST),
Athens, Greece
— Kallirois Av., 11743, Athens, Greece
— Danny Matthys, *Vivre D'Abord*, 1979, BK7573_M368
— Danny Matthys, *Brabantdam 59*, 1975,

— Kabinet Geert Bourgeois, Minister-president van de Vlaamse Regering
en Vlaams Minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed
— Martelaarslein 19, 1000 Brussel
— Fred Bervoets, *Liefde aan de Schelde*, 2007, BK7647_M411
— Fred Bervoets, *Zonder Titel*, 2009, So424_1
— Fred Bervoets, *Zonder Titel*, 2009, So424_2
— Fred Bervoets, *Zonder Titel*, 2009, So424_3

- Kabinet Liesbeth Homans, Viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams Minister van Binnenlands Bestuur, Inburgering, Wonen, Gelijke Kansen en Armoedebestrijding
Arenbergstraat 7, 1000 Brussel
- Dan Van Severen, *Zonder Titel*, 1992, BK6055_M115
- Museum Hof Van Busleyden
Frederik de Merodestraat 65, 2800 Mechelen
- Jimmie Durham, *Tower*, 2009, BK7723_M472
- DOMITYS Emerald Haven
Léon Stynenstraat 40, 2000 Antwerpen
- Luc Tuymans, *Ballroom Dancing*, 2005, BK7642_M407
- Vaast Colson, *Kalpetran*, 2003, BK7611_M382
- Philip Huyghe, *Double Portrait (left)*, 1997, BK6929_A

4.4.2 Tijdelijke bruiklenen 2018

- Cultuurcentrum Sint-Niklaas, Sint-Niklaas
WORKFLOW
20.04.2018 — 02.09.2018
- Richard Artschwager, *Platzmöbel*, 1993, BK6191_M143
- Museo de Arte Moderno de Buenos Aires, Argentinië
Historia de Dos Mundos: arte experimental
07.07.2018 — 14.10.2018
- Teresa Burga, *Autorretrato. Estructura. Informe*, 9.6.1972, 1972, BK7804_508
- Whitney Museum of American Art, New York, Verenigde Staten
Jimmie Durham
29.01.2017 — 28.01.2018
- Jimmie Durham, *Jesus. Es geht um die Wurst*, 1992, BK6156_M136
- Jimmie Durham, *Treff*, 1992, S0307
- Jimmie Durham, *Untitled*, 1991, BK6913_M159B
- Jimmie Durham, *Untitled (Armadillo)*, 1991, BK6913_M159A
- Remai Modern, Saskatoon, Canada
Jimmie Durham
23.03.2018 — 05.08.2018
- Jimmie Durham, *Jesus. Es geht um die Wurst*, 1992, BK6156_M136
- Jimmie Durham, *Treff*, 1992, S0307
- Jimmie Durham, *Untitled*, 1991, BK6913_M159B
- Jimmie Durham, *Untitled (Armadillo)*, 1991, BK6913_M159A
- Munchmuseet Oslo, Noorwegen
Moonrise. Dumas-Munch
29.09.2018 — 13.01.2019
- Marlene Dumas, *Sacrifice*, 1993, BK6152_M134
- ARGOS Centre for Art and Media, Brussel
Faraway/Nearby
27.01.2018 — 22.04.2018
- Berlinde De Bruyckere, *Spreken*, BK7198_M213
- Nykytaiteen museo Kiasma, Helsinki, Finland
Vladislav Mamyshev-Monroe: Russian Stardust
09.02.2018 — 29.07.2018
- Vladislav Mamyshev-Monroe, *Pirate TV*, 1990, BK7566_M367

Cultuurcentrum Het Gasthuis, Aarschot

De Kunstkamer, Panamarenko

06.05.2018 — 27.05.2018

- Panamarenko, *Pastille-motor*, 1991, BK6151_M133
- Panamarenko, *Poster Pastille*, 2000
- Panamarenko, *Poster Motors Pastille*, 1990
- Panamarenko, *Poster Bing of the Ferro Lusto*, 2000
- Panamarenko, *Klein groen boekje Catapult Max*, s.d.
- Panamarenko, *Tekening, Insectenvleugels, gesigineerd*
- Panamarenko, *Poster Gerechtshof Britse Lei Antwerpen*, 2001

Club Solo, Breda, Nederland

George Korsmit

26.01.2018 — 25.02.2018

- Narcisse Tordoir, Brehim Konê, Alioune Bâ, *Africoeur de Bogolan*, 2014

Club Solo, Breda, Nederland

Stijn Peeters

27.05.2018 — 24.06.2018

- Nikita Kadan, *The Chronicle*, 2016, BK007960
- Nikita Kadan, *The Spectators*, 2016, BK007959

Club Solo, Breda, Nederland

Joke Robaard

25.11.2018 — 23.12.2018

- Alevtina Kakhidze, *The Most Commercial Project*, 2010, BK7926

BOZAR, Centre for Fine Arts, Brussel

Con Amore, een tentoonstelling voor Hugo Claus

28.02.2018 — 22.07.2018

- Luc Tuymans, *Vlaams Dorp*, 1995, BK6883

Museum E – Immaculata, Edegem, België

21.03.2017 — 21.09.2017

- Bernd Lohaus, *Grote Sculptuur*, 1986, BK5244
- Francis Alÿs, *When Faith Moves Mountains*, 2002, BK7510
- Kerim Ragimov, *Human Project: Portrait n°16*, 1994-2003, So291
- Luc Tuymans, *Refribell*, 1981-1982, BK6979_05 tot BK6979_10
- Luc Deleu, *Le paquebot "France"*, 1970, So111
- C.K. Rajan, *Untitled*, 1992-1996, BK7653_M416
- Sergey Bratkov, *Eurotel*, 2009, Mo0077_1

Stichting International Film Festival Rotterdam, Nederland

Curtain Call

25.01.2018 — 4.02.2018

- Paul Van Hoeydonck, *Fallen Astronaut*, 1971, So456

Galerie Grimm, Amsterdam, Nederland

The Liar's Cloth

22.02.2018 — 31.03.2018

- Ana Torfs, *Du Mentir Faux*, 2000, BK7509
- Ana Torfs, *Toast*, 2003, BK7613_M384

Kunsthalle Wien, Wenen, Oostenrijk

Guy Mees, The weather is quiet, cool and soft

01.02.2018 — 29.04.2018

- Guy Mees, *Happening News*, 1.1965 n°5

- FOAM, Amsterdam, Nederland
The Other Half – The Activist Photography of Jacob Riis
16.02.2018 — 15.04.2018
 — *Bi-unial dissolving lantern by McIntosh Stereopticon Co Chicago, ca 1910*
- Le Musée de la Vie wallonne à Liège Cour des Mineurs
Le jardin du Paradoxe
16.02.2018 — 16.08.2018
 — *Ria Pacquee, Zes foto's van verschillende performances 1982-1988, 1989, BK5760_M85*
 — *Robert Filliou, Banqueroute, 1968, So532_01*
- Willem Twee Muziek en Beeldende Kunst, 's Hertogenbosch, Nederland
Distortion
07.01.2008 — 25.03.2018
 — *Suchan Kinoshita, Staubstelle, 1996, VHo200*
- Fondazione Prada, Milaan, Italië
Sanguine. Luc Tuymans on Baroque
18.10.2018 — 25.02.2019
 — *Lili Dujourie, The Kiss, 1986, BK5216_M29*
 — *Jan Vercruysse, Atopies (VIII), 1986, BK7249_A-G*
 — *Bruce Nauman, Good Boy, Bad Boy, 1982, BK5953_M111*
 — *Berlinde De Bruyckere, In Flanders Fields, 2000, BK7276_M235*
- De Leerexpert/Ziekenhuisschool, Antwerpen
Showing Off T(h)ree
30.01.2018 — 08.01.2019
 — *Panamarenko, Poster Multimillionaire, 1966*
 — *Jef Geys, L'origine du Ciel, 2017*
 — *Jef Geys, L'origine du Ciel, 2017*
 — *Christophe Terlinden, Limace, 2006, BK7629_M397*
 — *Gordon Matta-Clark, Tree Dance, 1971, BK7761_M488_1*
- 36° Festival International du Film sur l'art de Montréal –
FIFA Experimental Section, Montréal, Canada
IDEM
08.03.2018 — 18.03.2018
 — *Taus Makhacheva, Tightrope, 2015, So504_2*
- Museum für Kunst und Gewerbe Hamburg, Duitsland
12.04.2018 — 14.10.2018
 — *Allan Sekula, Pélé Signed Football, s.d.*
- Forum Tri vzw
Scene-Unseen/Aanwezig-Afwezig
15.07.2018 — 30.09.2018
 — *Toon Tersas, Hill 881, 1966-1967, BK7450_M305A*
 — *Toon Tersas, La société général de banque, 1966-1967, BK7450_M305B*
 — *Toon Tersas, Lea & Perrins, 1966-1967, BK7450_M305C*
 — *Toon Tersas, De duurste reportage ter wereld, 1966-1967, BK7450_M305D*
 — *Toon Tersas, Etra, 1966-1967, BK7450_M305E*
 — *Toon Tersas, Rixdorfer illustrierte Zeitung, 1966-1967, BK7450_M305F*
 — *Toon Tersas, Ons volk ontwaakt, 1966-1967, BK7450_M305H*
 — *Toon Tersas, Arwa Stretch schönere Beine, 1966-1967, BK7450_M305I*
 — *Toon Tersas, Hoe de culturele revolutie in haar werk gaat, 1966-1967, BK7450_M305G*
 — *Toon Tersas, Omo wast niet alles wit, 1966, BK 7468/M323,*
 — *Toon Tersas, Ich hab' noch ein Koffer in Berlin, 1963, BK 7469/M324*
 — *Toon Tersas, Tagebuch einer zorniger Zeitkritik, 1966, BK 7450/M305*

Garage Museum of Contemporary Art, Moskou, Rusland
Garage Triennial of Russian Contemporary Art
10.3.2017 — 14.05.2017

- Taus Machacheva, *Way of an Object*, 2013, So504_1

Museum E – Immaculata, Edegem
09.04.2018 — 09.10.2018

- Sergey Maslov, *Declaration of Love*, 1993, So429_01
- John Körmeling, *Starting House*, 1991, BK5968
- Kati Heck, *Holy Hauruck*, 2016, BK7921
- Vyacheslav Akhunov, *1 M²*, 2007, So438_1
- Hermann Pitz, *Duplex Rehearsal*, 1992, BK6069_M119
- Paul De Vree, *To be(d) or not to be(d)*, 1971 (repro 2002), So330_25
- Paul De Vree, *De Mens*, 1973, BK 3965
- Paul De Vree, *Manifestatie*, 1972, BK 3961

Museum E – Immaculata, Edegem
09.04.2018 — 09.10.2018

- Vaast Colson, *No more Superheroes*, 2001, Moo159,
- Vaast Colson, “CONTAINERS & ACOUSTICS. We’ re in toghether, you’re in it alone Type (John)”, BK7832_M527
- Vaast Colson, *Goofy*, s.d., So564,
- Vaast Colson, *Quest Object*, 2013, Moo178
- Vaast Colson, *I am a son, a colson*, 2014, So527
- Vaast Colson, *Screwed, een selectie aangepaste ophangsystemen*, 2011, So458
- Vaast Colson, *Wishing Well Edition*, 2011, Moo157

Centrale for Comtemporary Art, Brussel
RESISTANCE

- 26.09.2018 — 27.01.2019
- Robert Filliou, *Boîte Optimiste n°2 – Vive le mariage*, 1969, Mo0007
- Robert Filliou, *Optimistic Box n°1*, 1968, Mo0006

Witte de With Center for Contemporary Art, Rotterdam, Nederland
Presentatie Jef Geys Witte de With
04.05.2018 — 19.08.2018

- Jef Geys, *Kempisch Informatieboek, Gevoelsspeeldoos J. Geys*, 2017

Museum M, Leuven
René Heyvaert

- 28.09.2018 — 10.02.2019
- Guy Mees, *Imaginair Ballet*, 1998, BK7206
- René Heyvaert, *Zonder titel*, 1981, So393
- René Heyvaert, *Zonder titel*, 1974-1975, So392
- René Heyvaert, *Zonder titel*, 1976, So407
- René Heyvaert, *Zonder titel*, s.d., So408_05
- René Heyvaert, *Zonder titel*, s.d., So411
- René Heyvaert, *Zonder titel*, s.d., So410

Van Eyck Academie, Maastricht, Nederland
The Puppetshow

- 28.06.2018 — 24.08.2018
- Taus Makhacheva, *Way of an Object*, 2013, So504_1
- NS Harsha, *Sensual*, 2007, BK7699_M449B
- Alice Creischer, *The Greatest Happiness Principle Party*, 2001, BK7734_M483

- Axel Vervoordt Gallery, Wijnegem
Jef Verheyen – Ideale Ruimte
14.04.2018 — 02.06.2018
 — Jef Verheyen, *Essentieel*, 1964
- ARGOS Centre for Art and Media, Brussel
Picturing History
22.09.2018 — 23.12.2018
 — Alfredo Jaar, *Real pictures/Emmanuel*, 1999, BK6939_M169A
 — Alfredo Jaar, *Real pictures/Ntarama*, 1995, BK6939_M169B
 — Alfredo Jaar, *Real pictures/Rubavu*, 1995, BK6939_M169C
 — Herman Pitz, *Camera*, 1997, BK6966_M175
- Vzw Cultuurcentrum Mol
Mol Kiest Kunst
15.09.2018 — 28.10.2018
 — Ann Veronica Janssens, *Zonder titel*, 1997, BK6972_M181
 — Christophe Terlinden, *Draakpoten*, 2005, BK7628_M396
 — Wim Delvoye, *Twee Delftse Butaangasflessen*, 1988, BK5588
 — Elly Strik, *Portrait of myself*, 1998, BK7036_M195C
 — Paul Van Hoeydonck, *Embedded Cities*, 1958, So377
 — Jan Fabre, *Rohrschach*, 1995, BK7683_C
- Cultuurcentrum Knokke-Heist vzw
Stephan Balkenhol
27.10.2018 — 13.01.2019
 — Stephan Balkenhol, *Eckfigur*, 1999, BK7199_M214
- Busan Biennale Organising Committee, Busan, Zuid-Korea
Busan Biennale 2018
08.09.2018 — 11.11.2018
 — Nikita Kadan, *The Possessed can witness in a court*, 2015, Moo250
- PXL-MAD School of Arts, Hasselt
Get out of Art School
17.09.2018 — 28.09.2018
 — Gordon Matta-Clark, *Office Baroque*, 1977, UFO_085
- Koninklijke Academie voor Schone Kunsten, Antwerpen
NAUGHTY KIDS/PUNK IN ANTWERP/1978-2018
06.09.2018 — 22.09.2018
 — Hugo Roelandt, *Solo Performance 1977*, 1977, So575_0020,
 — Jan Fabre, *Katalogus Atelier Workshop 77*, 1979,
 — Jan Fabre, *Curiosity House 1977*, 1977, So358
 — Jan Fabre, *Zelfportret met condoom*, 1977, So358_B
 — Jan Fabre, *The readymake of the performance money*, 1980, So353
- Centro Andaluz de Arte Contemporaneo, Sevilla, Spanje
JAN FABRE – STIGMATA, PERFORMANCES & ACTIONS 1976 – 2017
22.03.2018 — 02.09.2018
 — Jan Fabre, *Action Cleaning the Museum*, 1979, So371
 — Jan Fabre, *Galerij Workshop/ Burried (Homage to Pieter Engels)* 1979, So361
 — Jan Fabre, *Gevonden (Burglaries & Street Fights)*, 1978, So359
 — Jan Fabre, *Koop bij Jan Fabre (Bill us later)*, 1979, So356
 — Jan Fabre, *Art Love - Jan Fabre - Luc Vermeulen - Frits Francken Gallery (T.W.C.), Essential Multiple*, 1980, So357_1
 — Jan Fabre, *Masterpiece on vertical piano*, 1996, So369
 — Jan Fabre, *Action: Bic Art Propaganda invitation*, 1979
 — Jan Fabre, *Action: Bic Art Propaganda Dali-Ilad*, 1979

- Jan Fabre, *Ilad of the Bic Art*, 1980
- Jan Fabre: *Homo Fabere catalogue*, 1981
- Jan Fabre, *Homo Fabere poster*, 1981
- Jan Fabre, *Homo Fabere invitation*, 1981
- Jan Fabre, *Ilad of the Bic Art. Action: Bic Art Prints*, 1980
- Jan Fabre, *Ilad of the Bic Art. The Bic Art Room*, 1981

Musée de la Photographie asbl, Charleroi

Liliane Vertessen. A love supreme

28.04.2018 — 16.09.2018

- Liliane Vertessen, *Blue Feathers*, 1978, BK 5796_M94

Fondation CIVA, Brussel

Brussels unbuilt 2: lier/délier la ville

31.05.2018 — 15.10.2018

- Luc Deleu, *Station Europa Centraal – Gare Europe Centrale*, 1986, BK5959_M112

Centro Andaluz de Arte Contemporáneo – CAAC, Sevilla, Spanje

A Thousand Roaring Beasts: Display Devices for a Critical Modernity

19.10.2017 — 04.03.2018

- Sara Van der Heide, *Art History*, 2011, VHo320

Iets BVBA, Gent

CHARIVARI (Roeselare)

15.09.2018 — 16.12.2018

- Jimmie Durham, *Jesus. Es geht um die Wurst*, 1992, BK6156_M136

Van Abbemuseum, Eindhoven, Nederland

Taus Makhacheva: Storeroom

22.09.2018 — 06.01.2019

- Taus Makhacheva, *Way of an Object*, 2013, So504_1

Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, Brussel,

Magritte, Broodthaers en de Hedendaagse Kunst

13.10.2017 — 18.02.2018

- Barbara Kruger, *We Are Not What We Seem*, 1988, BK5859_M99
- Jan Vercruyssen, *La Feinte*, 1982, BK6855
- James Lee Byars, *The Intellectual Murderer Shoes*, 1975, BK7671_M426

Boghossian Foundation, Brussel

Of Links and Exiles

15.11.2018 — 03.02.2019

- Hassan Darsi, *Portraits de Famille, Série V: Souk Had Oulad Fraj*, 2004, BK7636_M404

Kaaitheater, Brussel

CITY: LAND

09.10.2018 — 13.10.2018

- *Lanterna magica Fabriekje*, 1889, RV1_129
- *DRGM*, 192, s.d., RV1_162
- *The Ideal*, 1906, RV1_167
- *Lanterne Riche*, 1885, RV1_079
- *Lantern Tour Eiffel*, 1889, RV1_001
- *Lanterna Magica*, s.d., RV1_NGO
- *Lanterna Magica*, s.d., RV1_163

Documenta und Museum Fridericianum, Kassel, Duitsland
AMVK

09.11.2018 — 24.02.2019

- Anne-Mie Van Kerckhoven, *Videoklok*, 1987, BK2019_01
- Anne-Mie Van Kerckhoven, *Attributen en Substantie*, 1994, BK6894
- Anne-Mie Van Kerckhoven, *5 versus 11*, 1990, BK2019_02
- Anne-Mie Van Kerckhoven, *Deconstructief intellect met te flauw verleden*, 1976, BK 7529,
- Anne-Mie Van Kerckhoven, *Van Boeken Dromen*, BK 7545

Museum Hof van Busleyden, Mechelen
Semi-permanente collectie

17.06.2018 — 16.06.2019

- Pascale Marthine Tayou, *Pascale's Eggs*, 2014-2018, BK007986

Mu.ZEE, Oostende

Guy Mees – The Weather is Quiet, Cool and Soft

24.11.2018 — 10.03.2019

- Guy Mees, *Happening News 11*, 1965, nr 5. Guy Mees, Hugo Heirman, Panamarenko
- Guy Mees, *Portretten*, 1969, BK7207
- Guy Mees, *Portretten*, 1971, BK7309_M245
- Guy Mees, *Portretten*, 1974, BK7308_M244
- Guy Mees, *Zonder titel (trap)*, UFO2008_008
- Guy Mees, *Trap*
- Guy Mees, *Water te Water*, 1970, So278

Rijksacademie Amsterdam, Nederland

Rijksacademie OPEN

20.11.2018 — 25.11.2018

- Marlow Moss, *Compositie met dubbele lijn en blauw vlak*, 1934, VHo092

Stad Geel, Geel

Middlegate II. Het verhaal van Dimpna

14.09.2018 — 04.11.2018

- Philippe Van Snick, *Eilanden*, 2016, VN2018_004
- Rosa El-Hassan, *Lichtmahl*, 1996, VHo285
- Jacqueline Mesmaeker, *Camera non assistée*, 1996-2010, Moo334
- Alfons Hoppenbrouwers, *Untitled*, s.d., So393, reeks van 10 werken
- Johan Tahon, *Strobe*, 1997, UFOTAHON2
- Johan Tahon, *Amor Spheroid*, 1997, UFOTAHON1
- Dmitry Gutov, *But, for true need - You heavens, give me that patience, patience I need. "Or in a nutshell Patience"*, 2013, So487
- Rita McBride, *Minimanager*, 2004, VHo287-0290
- Nazanin Fakoor, *Light Drawing*, 2017, VN2018_14
- Sofie Muller, *AL/IL/17*, 2017, VN2018_12
- Mary Ellen Solt, *Lobelia, Geranium, Wild Crab, Zinnia, Crab, Beginning or end, Lilac, Forsythia, Zig zag*, 1966
- Evgeny Granilshchikov, *Zonder titel*, s.d., So556_01
- Evgeny Granilshchikov, *Zonder titel*, s.d., So556_02
- Evgeny Granilshchikov, *Zonder titel*, s.d., So577_01
- Evgeny Granilshchikov, *Zonder titel*, s.d., So577_02
- Evgeny Granilshchikov, *Zonder titel*, s.d., So577_03
- Evgeny Granilshchikov, *Zonder titel*, s.d., So577_04
- Evgeny Granilshchikov, *Zonder titel*, s.d., So577_05
- Evgeny Granilshchikov, *Zonder titel*, s.d., So577_06
- Evgeny Granilshchikov, *Zonder titel*, s.d., So577_07
- Evgeny Granilshchikov, *Zonder titel*, s.d., So577_08
- Evgeny Granilshchikov, *Zonder titel*, s.d., So577_09

- Evgeny Granilshchikov, *Zonder titel*, s.d., So577_10
- Evgeny Granilshchikov, *Zonder titel*, s.d., So577_11
- Evgeny Granilshchikov, *Zonder titel*, s.d., So577_12
- Evgeny Granilshchikov, *Zonder titel*, s.d., So577_13
- Evgeny Granilshchikov, *Zonder titel*, s.d., So577_14
- Evgeny Granilshchikov, *Zonder titel*, s.d., So577_15
- Nel Aerts, *The Best Helmsmen Stand on Shore*, 2017, VN2018_005
- Suchan Kinoshita, *Honingklok*, 2017, Moo296
- Vadim Fishkin, *countup-count down*, 1994, UFO_2015_02
- Guy Mees, *Verloren Ruimte*, 1988, BK6928
- Edith Dekyndt, *Chronology of Tears / Untitled*, 2014, BK007935
- Johanna Kandl, *Ohne titel (Who's Got the Big Picture)*, 2006, BK7594_M375
- Bia Davou, *Sail – Odyssey*, 1982
- Where Dogs Run, *Evaporation of the Constitution of the Russian Federation*, 2017, So567
- Ivan Kozaric, *Found sculpture*, 2009, So423
- Ivan Kozaric, *Zonder titel*, 2011
- Ivan Kozaric, *Zonder titel*, 2011
- Barbara Visser, *Le monde appartient à ceux qui se lèvent tôt*, 2002, BK7412_M270a_e
- Els Dietvorst, *Maquette: Skull 3*, 2008, So410
- Koka Ramishvili, *War from my Window*, 1991, So435_3
- Hugo Roelandt, *Gevoelens tegenover iets of iemand*, 1974, So575_0009
- Guillaume Bijl, *Project -Pleasure m.b.t. Cultuurverspreiding*, 1977, BK7589_1
- Guillaume Bijl, *Project-Pleasure m.b.t. Rubensjaar ()* 1977, BK7589_2
- Guillaume Bijl, *Project m.b.t. Kunstliquidatie*, 1977, BK7589_4
- Guillaume Bijl, *Project m.b.t. kunstliquidatie*, s.d., BK5741
- Guillaume Bijl, *Project-pleasure m.b.t. Behandeling kerk*, 1977, BK4019_1
- Lili Dujourie, *Hommage à... III*, 1972, BK6159
- Bruce Nauman, *Violent Incident-Man/Women Segment*, 1986, So061
- Liliane Vertessen, *MM LOLA*, 1983, BK007956
- Susana Pilar Delahante Matienzo, *Pase. Acceso ilimitado (Come in, unlimited access)*, 2003, BK7727_M476
- Wafae Ahalouch el Keriasti, *Some like it not*, 2003, BK7736/M485
- Vaast Colson, *1 hour 30 minutes sculpture*, 2003, BK7612_M383
- Vanessa Van Obberghen, *Tracing Cheikh Anta Diop*, 2014, So494
- Nikita Kadan, *The Chronicle*, 2016, BK007960
- Danny Devos, *Jockel – Bibliographie*, 1993, BK7928
- Danny Devos, *Jockel – Bett Des Jägers*, 1993, BK7927
- Danny Devos, *Jockel – The Murders of Jutta Rahn, Klara Tesmer and Maria Hettgen*, 1993, BK007946_01
- Danny Devos, *Jockel – The Murder of Ilona Harke*, 1993, BK007946_02
- Danny Devos, *Jockel – The Murder of Marion Ketter*, 1993, BK007946_03
- Danny Devos, *Jockel – Jockeltraum*, 1993, BK007946_04
- Danny Devos, *Jockel – Jockelporträt*, 1993, BK007946_05
- Danny Devos, *Jockel – Joachim Kroll Serial Card*, 1993, BK007946_06
- Marlene Dumas, *Sailor's Dream*, 1996, BK6911_M157D
- Marlene Dumas, *Blind Joy*, 1996, BK6911_M157A
- Anne-Mie Van Kerckhoven, *Concept of Anxiety*, 1993, VH0173_1
- Anne-Mie Van Kerckhoven, *Traïte du Caractère*, 1993, VH0173_2
- Michèle Matyn, *Home Town Story*, 2005, BK7685
- Liza May Post, *Duwen*, 1994, VH0254
- Maryam Najd, *Mediterranean Blanket II*, 2016, Moo260
- Maryam Najd, *I was raised to be covered III*, 2014, So529
- Victoria Begalskaya, *Aphrodite's Girdle*, 2014, So536
- Olga Tobreluts, *Modernisation*, 2002, So485
- N.S. Harsha, *Orgasm*, 2007, BK7699_M449A
- Wout Vercammen, *Orgasme-strijder*, 1972, BK7838_M532

- Arturas Raila, *Under the Flag*, 2000, Moo239
 - François Curlet, *Chanter l'enfer*, 2010, BK7731_M480
 - Minette Vari, *Alien and Alien Texted version*, 1998, BK7214_M221
 - Ina Wudtke, *A Portrait of the Artist as a Worker*, 2006, So381
 - Jan De Lauré, *Untitled*, s.d., BK7833_M528
 - Jan De Lauré, *Sterven is oefenen #2*, 2015, BK7898
 - Cindy Sherman, *Untitled nr. 120 A*, 1983, BK5798_M96
 - Donna Kukama, *Not Yet (and No One Knows Why)*, 2009, So496
 - Joëlle Tuerlinckx, *Zonder titel*, 1999, UFO2003_023a
 - Nadia Naveau, *Nicholas Heracles*, 2012, So472
 - Rebecca Horn, *Film 1: Performances I, 1970-1972*, BK7508_M351_1
 - Rebecca Horn, *Film 1: Berlin – Exercises in nine parts, 1974-1975*, BK7508_M351_4
 - Sigefride Bruna Hautman, *Since I know, you cannot sit on a cloud*, 1987, BK5490
 - Hüseyin Bahri Alptekin, *TREMOR, RUMOUR, HOOVER*, 2001, BK7923
 - Douglas Gordon, *Self-Portrait (Kissing with Scopolamine)*, 1994, VHo282
 - Yang Zhenzhong, *On the pillow*, 2000, BK7716_M465
 - Sergey Bratkov, *Glue Sniffers*, 2001, BK7494_M346
 - Barbara Kruger, *We are not what we seem*, 1988, BK5859_M99
 - Jan Cox, *Herinneringen aan mijn kinderjaren*, 1980, So491_52
 - Jan Cox, *Oh! Those Voices, Boston*, 1972, 1972, So491_25
 - ORLAN, *De la mesure à la démesure*, 2012, So474_02
 - Taus Makhacheva, *Landscape*, 2013, So516
 - Jan Van Oost, *Zonder titel*, 1993, BK6138
 - Frank Theys, *Night Fever*, 2011, So454
 - Anne Daems, *Zonder titel (Vrouw aan de bushalte)*, 1996, BK7244
 - André Cadere, *Barre de Bois rond*, 1974, VN2018_13
 - Berlinde De Bruyckere, *Spreken*, 1999, BK7198_M213
 - Inge Godelaine, *Villa Wintermans*, 2009, Moo072
 - Babi Badalov, *I am euromental*, 2015, BK7896_03
 - Tinka Pittoors, *Lifestyle Storage*, 2014-2017, So562
 - Luc Deleu, *Mobile Medium University Revisited (floating U.I.A.)*, 1972-1982, So114
 - Fransje Killaars, *Zonder titel*, 2000, VHo247
 - Hiwa K, *Moon Calendar Iraq*, 2007, BK7729_M478
 - Aslan Gaisumov, *Volga*, 2015, BK007957
 - Almagul Menlibayeva, *Exodus*, 2009, So441_11
 - Ria Pacquée, *Inch 'Allah*, 2005, BK7525_M364
 - Loreta Visic, *Washuis*, 2000, BK7289_M241
-

5 Bezoekersaantallen 2018

5.1 BEZOEKERSAANTALLEN 2015-2016-2017

Aantal bezoekers 2015	M HKA Individuele bezoekers ¹	M HKA Deelnemers bemiddelings-activiteiten ²	Cinema Zuid Individuele bezoekers ³	Cinema Zuid Deelnemers bemiddelings-activiteiten ⁴	Totaal
januari	12.612	1.998	2.200	731	17.541
februari	11.650	1.736	2.162	1.504	17.052
maart	11.101	1.862	2.609	969	16.541
april	3.718	833	2.531	401	7.483
mei	4.060	627	1.618	392	6.697
juni	2.100	233	1.067	0	3.400
juli	2.792	41	2.177	90	5.100
augustus	6.073	74	3.463	0	9.610
september	2.712	255	1.583	56	4.606
oktober	3.099	784	1.728	797	6.408
november	3.501	779	1.937	579	6.796
december	2.917	356	2.173	192	5.638
Totaal	66.335	9.578	25.248	5.711	106.872

1 Deelnemers aan evenementen (voor zover een bezoek aan de tentoonstellingen onderdeel uitmaakte van de evenementen) en Museumnacht zijn inbegrepen.

2 Deelnemers die gereserveerd hebben voor een bemiddelingsactiviteit: museumbrunch, wandelgesprek, rondleidingen in vrije tijd en onderwijstijd, ateliers en workshops voor kinderen en bezoek aan Panamarenkoku.

3 Deelnemers aan evenementen zoals Museumnacht zijn inbegrepen, alsook gereserveerde privévoorstellingen.

4 Deelnemers van activiteiten geprogrammeerd door bemiddeling: filmvoorstellingen onderwijs, lezingen en filmvoorstellingen kinderen.

Aantal bezoekers 2016	M HKA Individuele bezoekers ¹	M HKA Deelnemers bemiddelings-activiteiten ²	Cinema Zuid Individuele bezoekers ³	Cinema Zuid Deelnemers bemiddelings-activiteiten ⁴	Totaal
januari	3.725	523	2.146	2.520	8.914
februari	7.161	795	1.844	964	10.764
maart	5.921	850	1.835	715	9.321
april	4.434	922	1.996	857	8.209
mei	5.513	949	1.282	233	7.977
juni	4.342	283	1.167	121	5.913
juli	3.085	88	1.189	0	4.362
augustus	7.415	50	3.980	0	11.445
september	9.540	405	1.452	125	11.522
oktober	7.275	609	1.312	453	9.649
november	10.320	829	1.803	1.358	14.310
december	8.935	408	1.831	209	11.383
Totaal	77.666	6.711	21.837	7.555	113.769

1 Bezoekers aan extra muros-tentoonstellingen, evenementen (voor zover een bezoek aan de tentoonstellingen onderdeel uitmaakte van de evenementen) en Museumnacht zijn inbegrepen.

2 Deelnemers die gereserveerd hebben voor een bemiddelingsactiviteit: museumbrunch, wandelgesprek, rondleidingen in vrije tijd en onderwijstijd, ateliers en workshops voor kinderen en bezoek aan Panamarenkoku.

3 Deelnemers aan evenementen zoals Museumnacht zijn inbegrepen. De cijfers van de gereserveerde privévoorstellingen werden niet meer in dit overzicht opgenomen, maar staan nu onder de aparte rubriek 5.3 BEZOEKCIJFERS – ZAALVERHUUR CINEMA ZUID EN M HKA ZONDER BEZOEK AAN TENTOONSTELLINGEN 2016.

4 Deelnemers van activiteiten geprogrammeerd door bemiddeling: filmvoorstellingen onderwijs, lezingen en filmvoorstellingen kinderen.

Aantal bezoekers 2017	Individuele bezoekers betalend	Individuele bezoekers gratis	Bezoekers tentoonstellingen EXTRA MUROS	Totaal
januari	6.615	1.261	13.000	20.876
februari	3.686	1.179		4.865
maart	3.433	0		3.433
april	4.745	7.596		12.341
mei	5.907	7.303		13.210
juni	3.540	5.351		8.891
juli	4.815	3.830		8.645
augustus	4.164	13.581		17.745
september	4.475	5.370		9.845
oktober	6.349	10.004	3.000	19.353
november	7.576	8.013		15.589
december	6.328	6.570		12.898
Totaal	61.633	70.058	16.000	147.691

TOELICHTING
EXTRA MUROS:

- Januari: 'Urgent Conversations - Athene - Antwerpen' in EMST Athene tot 29 januari 2017
- Oktober: 'SUPERDEMOCRATIE - De Senaat de Dingen' in de Senaat van 1 t.e.m. 31 oktober 2017

Bezoekers aan evenementen (voor zover een bezoek aan de tentoonstellingen onderdeel uitmaakte van de evenementen) en Museumnacht op zaterdag 05.08.2017 zijn inbegrepen.

Deelnemers die gereserveerd hebben voor een bemiddelingsactiviteit: museumbrunch, wandelgesprek, rondleidingen in vrije tijd en onderwijstijd, ateliers en workshops voor kinderen, bezoek aan Panamarenkohnuis, filmvoorstellingen onderwijs, lezingen en filmvoorstellingen kinderen zijn inbegrepen.

5.2 BEZOEKERSAANTALLEN 2018

Aantal bezoekers 2018	Individuele bezoekers betalend	Individuele bezoekers gratis	Subtotaal Museum	Panamarenko- huis	Cinema Zuid	Totaal
januari	4.265	5.013	9.278	0	2.373	11.651
februari	4.702	5.076	9.778	14	2.659	12.451
maart	4.854	3.165	8.019	26	1.947	9.992
april	3.828	5.983	9.811	29	1.727	11.567
mei	2.640	2.907	5.547	15	1.464	7.026
juni	6.204	3.320	9.524	14	1.005	10.543
juli	6.518	2.958	9.476	10	1.531	11.017
augustus	9.747	8.874	18.621	16	833	19.470
september	8.018	3.127	11.145	25	1.193	12.363
oktober	11.836	4.548	16.384	16	1.821	18.221
november	4.243	4.079	8.322	29	2.742	11.093
december	3.541	2.863	6.404	56	1.883	8.343
Totaal	70.396	51.913	122.309	250	21.178	143.737

5.3 ANALYSE BEZOEKERSCIJFERS M HKA 20185.3.1 BASISCIJFERS

M HKA heeft ook wat publiekscijfers betreft een goed jaar achter de rug. Een bredere publieksgerichtheid was een prioritaire vraag van de huidige minister. Daartoe werden de voorbije jaren heroriënteringen doorgevoerd over de hele lijn. Belangrijke componenten hiervan zijn onder meer de herinrichting van het gelijkvloers, de herprofilering van de grote tentoonstellingen, de toevoeging aan de programmering van diverse kleine tentoonstellingen die vaak in samenwerking met het veld gebeuren, bijkomende aandacht genererende tijdelijke collectie- en archiefpresentaties en een grotere aandacht voor evenementen.

Bij de basiscijfers wordt conservatief gewerkt. Verhuringen worden niet in de cijfers opgenomen. Enkel getelde bezoekers worden opgenomen. Bezoekers die via de historiektrap naar de cafetaria en het gratis deel boven gaan, zijn daarom eveneens niet opgenomen, al betreft dit niet enkel het cafetaria- en terraspubliek, maar ook vele van de bezoekers voor de openingen van de succesvolle nieuwe programma's van INBOX (met korte termijntentoonstellingen op initiatief van de kunstscène) en Lodgers (een programma waarbij M HKA de voorbije jaren de zijn kabinetten systematisch ter beschikking stelde van belangrijke kleine organisaties zonder eigen ruimte), en voor de vele micro-evenementen zoals boekvoorstellingen.

5.3.2 VERGELIJKING MET VAN ABBEMUSEUM

Vgl. Van Abbe	Van Abbe 2017	M HKA - Cinema Zuid 2018	M HKA + Cinema Zuid 2018
Betaald bezoek	74.868	70.396	91.824
Gratis bezoek	19.200	51.913	51.913
Verhuringen	10.741		
Totaal bezoek	104.809	122.309	143.737

Om een concrete toetssteen te hebben, werd vergeleken met Van Abbemuseum, een referentie voor het kabinet. Hierbij werd ook een kolom voorzien zonder de filmmuseale werking van M HKA, de kern van de toekomstige forumwerking in de nieuwbouw, omdat dit een bijkomende museale functie is die Van Abbe niet heeft. De betalende bezoekers van de extra muros collectiepresentatie in Geel werden wel meegenomen, omdat bij Van Abbe de permanente collectiepresentatie de voornaamste attractor van het museum is, en M HKA in de huidige infrastructuur nog geen noemenswaardige collectiepresentatie heeft, wat het de voorbije jaren heeft gecompenseerd door collectietentoonstellingen extra muros, om zo de collectie toch zichtbaar te maken.

De vergelijking werd gemaakt met de cijfers voor VA van 2017. De publiekscijfers van VA zijn over de voorbije vijf jaren heen stabiel; de prognoses voor 2018 en de resultaten van de jaren ervoor liggen in dezelfde lijn. Van Abbe rekent bij zijn 105.000 bezoekers verhuringen mee, goed voor 10.000 bezoekers, en bibliotheekbezoek, goed voor 3500 bezoekers. M HKA rekent deze twee categorieën niet mee. Van Abbe rekent bij zijn betalend bezoek ook 20.000 bezoekers mee in het kader van twee stadsevenementen (Dutch Design Week en Glow), een dergelijke externe input is er bij M HKA niet.

Teneinde de vergelijking relevant te maken, zijn bezoekers die indirect betalen meegenomen bij de betalende toeschouwers. Dit is vooral belangrijk voor de museumjaarkarthouders, in de Nederlandse situatie een zeer hoog aantal van het totale aantal bezoekers.

5.3.3 ANALYSE DIVERSITEIT BETALENDE BEZOEKERS

Herkomstland	Totaal	%
Nederland	8.670	46,6%
Frankrijk	2.336	12,6%
Duitsland	1.932	10,4%
Verenigd Koninkrijk	1.218	6,5%
Verenigde Staten	551	3,0%
Italië	455	2,4%
Spanje	339	1,8%
China	331	1,8%
Rusland	323	1,7%
Zwitserland	198	1,1%
Japan	189	1,0%
Australië	139	0,7%
Polen	127	0,7%
Canada	118	0,6%
Overige	1.675	9,0%
Totaal	18.601	100,0%

De publieksverbreding gaat niet ten koste van de internationale uitstraling. M HKA telde in 2018 18601 internationale betalende bezoekers. Zowat de helft daarvan zijn Nederlanders. De andere buurlanden zijn de volgende groepen in aantal.

Opvallend is dat bij de relevante landen (meer dan 300 bezoekers per jaar, dus meer dan een bezoeker per dag) naast de Verenigde Staten, Italië en Spanje nu Rusland en China op de achtste en negende plaats zijn komen te staan. Deze twee laatste landen vormen een groeipotentieel dat in andere West-Europese landen wordt onderkend. M HKA zal hier gezien zijn huidige collectie-opbouw bij de heropening van de nieuwe infrastructuur een sterk verhaal kunnen neerzetten met een *best case* voor Vlaanderen. Er zal daarom de volgende jaren reeds inleidend worden ingezet op deze landen door een basisbezoekersopvang voor deze taalgroepen in hun eigen taal, wat ook naar hun toeleidingsmedia zal worden gecommuniceerd.

5.3.4 SPREIDING BEZOEKERS BINNENLAND

Spreiding bezoekers binnenland	Totaal
Provincie Antwerpen	32.022
Oost-Vlaanderen	4.853
Brussels Gewest	3.491
Vlaams Brabant	2.950
West-Vlaanderen	2.041
Limburg	1.340
Luik	316
Waals Brabant	190
Henegouwen	165
Luxemburg	137
Namen	89
Totaal	47.594

5.3.5 SPREIDING BEZOEKERS STAD ANTWERPEN

Spreiding bezoekers Stad Antwerpen	Totaal
Antwerpen 2000	10.144
Antwerpen 2018	3.759
Berchem 2600	1.493
Borgerhout 2140	1.148
Antwerpen 2060	983
Antwerpen 2020	820
Wilrijk 2610	807
Deurne 2100	799
Ekeren 2180	366
Merksem 2170	331
Hoboken 2660	281
Antwerpen 2050	273
Antwerpen 2030	135
Berendrecht Zandvliet 2040	130
Totaal	21.469

5.4 DIGITALE BEZOEKERS

5.4.1 SOCIAL MEDIA: BEZOEKERS PER TENTOONSTELLING

oktober 2017 — januari 2018: Beuys

Facebook

Posts	Nieuwe volgers	Events
83	Van 10.721 naar 11.536 = +650	37

Twitter

Tweets	Nieuwe volgers
58	Van 2.919 naar 3.171 = +252

Instagram

Posts	Nieuwe volgers
61	Van 3.900 naar 4.550 = +650

februari 2018 — mei 2018: AMVK

Facebook

Posts	Nieuwe volgers
	Van 11.536 naar 11.999 = +463

Twitter

Tweets	Nieuwe volgers
	Van 3.171 naar 3.390 = +219

Instagram

Posts	Nieuwe volgers
	Van 4.550 naar 5.822 = + 1272

mei 2018 — augustus 2018: Sanguine

Facebook

Posts	Nieuwe volgers
	Van 11.999 naar 12.679 = +680

Twitter

Tweets	Nieuwe volgers
	Van 3.390 naar 3.409 = +19

Instagram

Posts	Nieuwe volgers
	Van 5.822 naar 7.277 = + 1.455

september 2018 — december 2018: James Lee Byars

Facebook

Posts	Nieuwe volgers
	Van 12.679 naar 13.205 = + 526

Twitter

Tweets	Nieuwe volgers
	Van 3.409 naar 3.449 = +40

Instagram

Posts	Nieuwe volgers
	Van 7.277 naar 9.550 = + 2.273

5.4.2 WEBSITE M HKA.BE

Website / muhka.be – 2018

Gebruikers	224.710
Nieuwe Gebruikers	220.407
Sessies	331.674
Paginaweergaves	1.201.731
Sessieduur	00:01:45
NL	48%
FR	8,8%
EN	21,12%
DE	3,03%

5.4.3 ONDERZOEKS- EN TENTOONSTELLINGSPLATFORMEN

Zie hoofdstuk 2.2.5. Content Management / Digitale werking.

6 M HKA Tentoonstellingen

6.1 **AMVK**
09.02 — 113.05.2018
M HKA, Antwerpen | 2^e verdieping

Anne-Mie Van Kerckhoven (ook bekend als AMVK) is een kunstenaar van een bijzondere complexiteit. Ze is geboren in 1951 in Antwerpen, waar ze nog steeds woont en werkt, en sinds de jaren 1970 actief is als beeldend kunstenaar, grafisch ontwerper en performer. Ze is altijd een pionier geweest. Ze moet, eerst en vooral, als een kunstenaar voor de toekomst worden beschouwd.

De praktijk van AMVK is volkomen interdisciplinair. Haar eerste medium was tekenen. Ze werkt al meer dan 40 jaar samen met baanbrekende wetenschappers. In 1981 richtte ze samen met kunstenaar Danny Devos de noise-band Club Moral op, die tien jaar actief was. De band werd in 2001 nieuw leven ingeblazen. Onder dezelfde titel organiseerde het paar tal van evenementen in Antwerpen tot 1993. Ze publiceren vanaf 1982 ook het tijdschrift *Force Mental*.

Naast deze samenwerkingen zijn zelforganisatie en zelfanalyse fundamentele elementen in het werk van AMVK. Haar creatieve betrokkenheid bij kunstmatige intelligentie en andere hedendaagse manifestaties van het mystieke kunnen niet worden losgemaakt van haar sociale denken en politieke betrokkenheid. Ze streeft er altijd naar om zichzelf met genadeloze eerlijkheid en directheid uit te drukken.

AMVKs werken zijn constellaties van beeldtaal en tekst. Om ze te maken gebruikt ze de materialen, hulpmiddelen en trucs van de commerciële grafiek: plexiglas, computers, professionele afdrukken.

AMVK heeft de afgelopen jaren belangrijke internationale bekendheid verworven. Deze onderzoekstentoonstelling was een uitgebreide versie van haar tentoonstelling *What Would I Do in Orbit?*, gepresenteerd in het Museum Abteiberg in Mönchengladbach en het Kunstverein Hannover in 2016-2017. Na M HKA reisde de AMVK-expo naar haar laatste station, een samenwerking tussen M HKA, documenta en Museum Fridericianum leidde tot een ultieme presentatie (9.11.2018 — 24.02.2019) in Kassel in het Fridericianummuseum. De publicatie diende ook als catalogus voor deze twee tentoonstellingen en werd gezamenlijk door de drie instellingen gepubliceerd. Bij de expo in Kassel werd extra een Duitstalige krant (48 pp.) gepubliceerd in co-operatie met M HKA.

Deze retrospectieve tentoonstelling bood een genereuze inblik in een uitgebreid oeuvre, zijn visuele kracht en verfijning. Ze bevatte honderden werken, van inkttekeningen tot complexe video-installaties. Ze stelde AMVK voor als een innovator van vormen en vertolker van stemmingen – voor de bloedbaan van de samenleving als geheel.

Curator: Anders Kreuger

AMVK Noise Bar

In M HKAFE initieerde Anne-Mie Van Kerckhoven tijdens de duur van de tentoonstelling op donderdagavonden van 20 tot 23 u. muzikale events. In de Noise Bar konden de bezoekers kennis maken met het resultaat van haar klankexperimenten.

- 01.03 met gastoptreden van Gijs Gieskens
- 05.04 met gastoptreden van Orphan Fairy Tale
- 03.05 met gastoptreden van Crimpers

AMVK Movie Talk

in de projectie ruimte van de tentoonstelling van 16 tot 18 u.

Op 17.02 en 14.04 AMVK lichtte het aanbod aan getoonde video's, klank en beeld toe.

Publicatie

Zie hoofdstuk 13.1.2 Flankerende publicaties.

PERSAANDACHT

NATIONAAL

- De Standaard
- De Tijd
- Knack
- De Morgen
- De Tijd
- VRT NWS/De Afspraak
- 100% Cultuur
- Humo
- Klara

INTERNATIONAAL

- NRC Handelsblad
- Contemporary Art Daily

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Digitale uitnodiging voor events
- Activiteit op website
- Highlight op homepage
- Opening night als activiteit op website
- Opening night op homepage
- Facebook event opening night met teasers
- Facebook events naar aanleiding van de activiteiten zoals de Noise Bars en Movie Talks
- Delen van persartikels op alle sociale mediakanalen
- Video met interview AMVK en curator Anders Krueger over de tentoonstelling werd gepromoot via Facebook, Instagram en Twitter
- Foto's en verslag van opbouw op Facebook en Instagram

- Insta story verslaggeving tijdens de opening
- Insta story om de activiteiten aan te kondigen
- Insta story om het begin en einde van de tentoonstelling aan te kondigen
- Instagram posts met werk uit de tentoonstelling
- Activiteiten en persartikels tweeten
- Delen van bezoekersfoto's en opinies op Instagram
- Applicatie in ensembles.org
- Platform

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

VOLWASSEN BEZOEKERS

- Muurtekst (NL, EN, FR)
- Brochure met tekst per werk (NL, EN, FR)
- Titelbordjes met QR-code
- Applicatie in ensembles.org
- Maandelijke noise bars
- Movie talks tijdens het weekend

GROEPEN - ONDERWIJS

- Geleide rondleidingen voor iedere leeftijd

GEZINNEN

- Gezinsspel in Salon
- Salon ingericht met verwerkingsopdrachten

GIDSEN

- Tweeledige opleiding voor de gidsen door AMVK

BUURT

- Gratis rondleiding voor de buurt

6.2 SANGUINE/BLOEDROOD. LUC TUYMANS ON BAROQUE

02.06 — 16.09.2018

M HKA, Antwerpen | 2^e verdieping

Tijdens het culturele stadsfestival *Antwerpen Barok 2018*. *Rubens inspireert* plaatste het M HKA de geest van de barokmeesters tegenover de visie van een hedendaagse topkunstenaar. Met de tentoonstelling *Sanguine/Bloedrood* wenste curator Luc Tuymans de bezoeker te overweldigen door sleutelwerken uit de barok van onder anderen Francisco de Zurbarán, Caravaggio en Anthony van Dyck in dialoog te plaatsen met werk van klassieke hedendaagse meesters, zoals On Kawara en Edward en Nancy Kienholz, aangevuld met nieuw werk van hedendaagse sterren zoals Zhang Enli, Takashi Murakami, Michaël Borremans, Sigmar Polke en Tobias Rehberger. Curator Luc Tuymans haalde via uitzonderlijke bruiklenen nationale en internationale topstukken naar Antwerpen. Een selectie werken van het KMSKA, die dé collectie Vlaamse barokkunst in Antwerpen beheert, kon hierbij niet ontbreken. *Sanguine/Bloedrood* was een visueel weelderige en uitdagende tentoonstelling die oude meesters binnen bracht in de experimentele ruimten van hedendaagse kunst.

De term 'barok' blijft iets van zijn oorspronkelijke negatieve lading hebben – overdrijving en mateloosheid – maar suggereert tegelijk iets spannends, iets onvatbaars. Net om dat onvatbare centraal te stellen, vroeg het M HKA Luc Tuymans om zijn visie op barok te geven. Hij liet al het stof van de term wegwaaien, en ging terug naar de intensiteit en intelligentie van de praktijk. Als tentoonstellingstitel koos Tuymans het evocatieve, poëtische *Sanguine/Bloedrood* – als een energiestroom van leven en dood. Het uitgangspunt was om de spanning tussen topwerken uit de barokperiode en hedendaagse meesters te onderzoeken en om zo de brug te slaan tussen

oude en hedendaagse kunst. Beide tijdperiodes roepen een gevoel van overweldiging op, maar ook van herkenbaarheid. En het is net die ambitieuze en ambivalente dialoog die van *Sanguine/Bloedrood* een uiterst relevante tentoonstelling maakte, als visualisatie van tijdsgewrichten die zowel positief als negatief naar verleden, heden en toekomst keken.

Het sleutelwerk uit de tentoonstelling was *Five Car Stud*, een recent opgedoken meesterwerk van Edward en Nancy Kienholz dat het koppel maakte voor de legendarische documenta 5 van Harald Szeemann in 1972. Daarna verdween het werk ruim veertig jaar tot het onlangs door de Fondazione Prada in Milaan werd aangekocht. Met akkoord van de Fondazione Prada – die na M HKA een tweede versie van *Sanguine/Bloedrood* toonde in Milaan – en van Nancy Kienholz werd *Five Car Stud* in een unieke en eenmalige presentatie getoond: in een koepeltent op de Gedempte Zuiderdokken, teruggekatapulteerd in het leven. De grote sculpturale installatie toont de executie-achtige castratie van een jonge Afro-Amerikaan in het Zuiden van de VS als represaille voor vermeende seksuele betrekkingen met een blank meisje. *Five Car Stud* dompelt de bezoeker onder in een nachtmerrie van extreem geweld. Na meer dan veertig jaar heeft het werk nog niets van zijn expressieve kracht, krachtige symboliek en urgentie verloren.

De verrassende keuze van Luc Tuymans bracht topwerken uit de schone kunst en de hedendaagse kunst samen in een mentale ruimte: de aandachts-wereld van een kunstenaar. Tuymans, zelf een figuratief schilder die er voortdurend naar streeft de traditionele grenzen van zijn praktijk uit te breiden, koos bewust om *Sanguine/Bloedrood* niet op te bouwen als een kunsthistorisch, canoniek overzicht, maar volgens een geheel eigen invulling. De intensiteit van het beeld stond centraal, de artistieke daadkracht en de blik van een maker die naar andere makers keek. Op die manier ontstond een associatief proces, niet-lineair, zoekend naar nieuwe verbanden tussen oude en nieuwe meesters, tussen heldere werken en potentiële werken – of het ‘heroverwegen’ van werken –, tussen leermeester en leerling. *Sanguine/Bloedrood* wenste niet compleet te zijn, en liet bewust gaten.

De tentoonstelling was een gezamenlijke organisatie van het M HKA, Studio Luc Tuymans en het KMSKA, Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen en Fondazione Prada. Volgend op de Antwerpse editie, werd het getoond in Fondazione Prada te Milaan vanaf oktober 2018 tot februari 2019.

Sanguine/Bloedrood toonde werk van John Armleder, Carla Arocha & Stéphane Schraenen, Fred Bervoets, Michaël Borremans, Mike Bouchet, Adriaen Brouwer, Caravaggio, Berlinde De Bruyckere, Thierry De Cordier, Cornelis De Vos, Francisco de Zurbarán, Lili Dujourie, Marlene Dumas, Zhang Enli, Jan Fabre, Lucio Fontana, Marcel Gautherot, Isa Genzken, Joris Ghekiere, Franciscus Gijsbrechts, Pierre Huyghe, Jonathan Johnson, Jacob Jordaens, On Kawara, Edward en Nancy Kienholz, Jukka Korkeila, Dominik Lejman, Takashi Murakami, Nadia Naveau, Bruce Nauman, Johann Georg Pinsel, Sigmar Polke, Tobias Rehberger, Peter Paul Rubens, Yutaka Sone, Henri Storck, Piotr Tolmachov, Pascale Marthine Tayou, Javier Téllez, David Gheron Tretiakoff, Dennis Tyfus, Anthony van Dyck, Jan Van Imschoot, Jan Vercruyse en Jack Whitten.

Curator: Luc Tuymans

Publicatie

Zie hoofdstuk 13.1.4 Flankerende publicaties.

PERSAANDACHT NATIONAAL

- De Morgen
- BRUZZ
- De Tijd
- De Standaard
- Gazet van Antwerpen
- VRT NWS
- Het Laatste Nieuws

- Belang van Limburg
- Le Vif
- Trends
- H ART
- Humo
- Le Soir
- VTM
- Knack
- L'Echo

- 100% Cultuur
- La Libre Belgique
- De Witte Raaf

INTERNATIONAAL

- De Telegraaf
- The New York Times
- Frankfurter Allgemeine Sonntagszeitung
- Cultured
- NRC Handelsblad
- El Economista
- Art Tribune
- Flash Art Magazine
- Mousse Magazine
- Westfälischer Anzeiger

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Digitale uitnodiging voor events
- Activiteit op website
- Highlight op homepage
- Opening weekend als activiteit op website
- Opening weekend op homepage
- Facebook event opening weekend met teasers
- Rapportage van de aankomst van de twee Caravaggio's
- Delen van persartikels op alle sociale mediakanalen
- Video met een blik achter de schermen van de opbouw en een interview met Luc Tuymans over de tentoonstelling werd gepromoot via Facebook, Instagram en Twitter aan de hand van de volledige video en video snippets
- Foto's en verslag van opbouw op Facebook en Instagram
- Insta story verslaggeving tijdens de opening
- Insta story om het begin en einde van de tentoonstelling aan te kondigen
- Instagram posts met werk uit de tentoonstelling
- Activiteiten en persartikels tweeten
- Een programmatie van drie Facebook Live momenten waarbij collega's uit het M HKA en KMSKA een werk toelichtten uit de tentoonstelling

- Delen van bezoekersfoto's en opinies op Instagram

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

Tijdens de feestelijke opening waren er doorlopend rondleidingen in de tentoonstelling en was er een aanbod voor gezinnen in het Salon. De allerkleinsten konden musiceren met House of Music. Muzikale opluistering in de leeszaal door Liam Byrne en Valgeir Sigurðsson.

VOLWASSEN BEZOEKERS

- Muurtekst (NL, EN, FR)
- Bemiddelingsbrochure in de vorm een gevouwen A3 met uitleg over de tentoonstelling
- Titelbordjes in MDF met QR-code
- Ensembles.org (NL, EN, FR)
- Webplatform: Sanguine.ensembles.org (NL, EN, FR)
- Video op ARTtube
- Gratis rondleidingen tijdens het openingsweekend
- Bijlage bij De Standaard

GROEPEN - ONDERWIJS

- Rondleidingen in NL, EN, FR

GEZINNEN

- Salon ingericht voor kinderen en gezinnen in NL, EN, FR
- Activiteiten tijdens openingsweekend (Babymusic, Salon,...)
- Familiespel beschikbaar in NL, EN, FR

GIDSEN

- Extra inhoudelijk opleidingsmoment door Amarant, curatorenrondleiding door Luc Tuymans.
- Stadswandeling over de barokgeschiedenis van Antwerpen

BUURT

- Rondleidingen voor de buurt

6.3 JAMES LEE BYARS – THE PERFECT KISS

05.10.2018 — 20.01.2019

M HKA, Antwerpen | 2^e verdieping

De nomadische performance- en installatiekunstenaar James Lee Byars (Detroit 1932 – Caïro 1997) provoceerde de naoorlogse kunstwereld met een poëtische houding geleid door drie motieven: de vraag, perfectie en dood. Zijn zoektocht naar uiterste zuiverheid van intentie en expressie werd aangestoken door de wens zich een direct, en daarmee onpersoonlijk, begrip te vormen van de wereld waardoor hij de Westerse romantische noties van zelfexpressie en genie oversteeg. Zijn oeuvre is een idiosyncratische mix van het meditatieve, het theatrale, het participatieve en het esthetische 'perfect'.

Met meer dan honderd werken was *The Perfect Kiss* de eerste retrospectieve tentoonstelling van James Lee Byars in België en was het tegelijkertijd een eerbetoon aan Byars als Europees kunstenaar, als Belgisch kunstenaar, zelfs als Antwerps kunstenaar. Byars reisde gedurende tien jaar tussen New York en Kyoto alvorens hij in 1969 aankwam in Europa, uitgenodigd door Anny De Decker en Bernd Lohaus voor een tentoonstelling in de Wide White Space Gallery in Antwerpen (18 april — 7 mei 1969). Zo ging Byars al snel deel uitmaken van een groep artiesten en kunstliefhebbers rond deze baanbrekende galerie – Joseph Beuys, Marcel Broodthaers, Jef Cornelis, Nicole en Herman Daled, Isi Fizman, en vele anderen – en werd hij een prominente

figuur op de Europese kunstscène met deelnames aan vijf Documenta's van 1972 tot aan zijn dood.

In 1976 organiseerde Flor Bex in het Antwerpse Internationaal Cultureel Centrum (ICC) het eerste veelomvattende onderzoek naar Byars werk. Het bevatte de collectieve performance *The Shadow of an Extraterrestrial Man*, waarvan het rekwisiet (ook bekend als *De Zwarte Reus van Antwerpen*) nu één van de kernwerken is in de collectie van het M HKA. Dit werk werd natuurlijk opgenomen in deze tentoonstelling.

The Perfect Kiss bevatte werken in verschillende genres en media (schilderen, beeldhouwen, installatie, video, performance en tekst), met de nadruk op Byars' aanwezigheid in België van 1969 tot 1994, in het bijzonder *Two in a Hat, Mask and Dress*, *75 in a Hat*, *A Pink Silk Airplane for 100* en *The World Question Center* (allemaal uit 1969), *The Black Book* (1971) en de *The Perfect Love Letter* (1974). Het kloppend hart van de tentoonstelling was een selectie nooit eerder tentoongestelde brieven van Byars aan zijn vrienden in België.

James Lee Byars – The Perfect Kiss was de tweede in een reeks monografische tentoonstellingen in het M HKA, die belangrijke figuren van de naoorlogse avant-garde presenteren die actief waren in Antwerpen en de stad situeren binnen een netwerk van scènes in de dichte regio van de Benelux en het Rijnland. De titel van de tentoonstelling verwijst naar een vaak en wereldwijd opgevoerde performance, waaronder in Brussel (1974) en in Antwerpen (1976) en is een uitnodigend gebaar na de *Greetings from the Eurasian* uit 2017, waarin Joseph Beuys' activiteiten in Antwerpen werden onderzocht. Het drieluik wordt in de herfst van 2019 afgesloten met Marcel Broodthaers.

Curator: Lotte Beckwé

Publicatie

Zie hoofdstuk 13.1.5 Flankerende publicaties.

PERSAANDACHT

NATIONAAL

- La Libre Belgique
- H ART
- De Standaard
- Het Nieuwsblad
- Gazet van Antwerpen
- Trends
- Het Laatste Nieuws
- Knack
- Le Soir
- Klara
- ATV
- Collect
- Mu in the city
- Artdependence
- The Word

INTERNATIONAAL

- Frieze
- Domus Magazine
- Contemporary Art Daily

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Digitale uitnodiging voor events
- Activiteit op website
- Highlight op homepage
- Opening night als activiteit op website
- Opening night op homepage
- Facebook event opening night met teasers
- Facebook events naar aanleiding van de activiteiten zoals het verdiepingsprogramma
- Delen van persartikels op alle sociale mediakanalen
- Foto's en verslag van opbouw op Facebook en Instagram
- Insta story verslaggeving tijdens de opening
- Insta story om de activiteiten aan te kondigen

- Insta story om het begin en einde van de tentoonstelling aan te kondigen
- Instagram posts met werk uit de tentoonstelling
- Activiteiten en persartikels tweeten
- Delen van bezoekersfoto's en opinies op Instagram

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

VOLWASSEN BEZOEKERS

- Muurtekst (NL, EN, FR)
- Bemiddelingsbrochure
- Tekst op bord bij elk hoofdstuk
- Titelbordjes in MDF met QR-code
- Ensembles.org (NL, EN, FR)
- Video in Salon, interview met Flor Bex
- Rondleidingen voor de buurt

VERDIEPINGSPROGRAMMA

- Tijdens de tentoonstelling *James Lee Byars – The Perfect Kiss* gaan we op drie zaterdagen dieper in op een aantal obsessies die doorheen het oeuvre van Byars lopen. We nodigen kunstenaars en denkers uit om samen met het publiek deze thema's te onderzoeken.
- 01.12.2018
Op 1 december vertrekken we van de obsessie van Byars voor de dood, die in goud en zwart in zijn werk verschijnt en verdwijnt. Tijdens deze namiddag kan je de voorstelling *Ain't done much healing* van Peter Seynaeve ontdekken, die balanceert op dunnen lijn tussen theater, performance en beeldende kunst. James Lee Byars zei ooit: "Ik annuleer al mijn werken als ik sterf." In de performatieve installaties van Koen Moerenhout zinderen deze woorden na. Zijn werk is een beeldende reflectie op de vraag wat het betekent om vandaag een tentoonstelling over Byars te maken.

- 15.02.2018
In aanloop naar de tentoonstelling zette Maarten Inghels (voormalig stadsdichter van Antwerpen) in de geest van James Lee Byars een briefwisseling op met collega's Eli Elise Hoopman en Vincent Van Meenen. Met deze brieven activeren ze het werk The Letter Reading Society of James Lee Byars in de tentoonstelling en verkennen ze de relatie tussen beeldende kunst en literatuur. Tijdens een rondetafelgesprek – met onder andere Cherica Convents, Anny De Decker en Maria Gilissen-Broodthaers – vragen we aan een aantal mensen die Byars goed gekend hebben hoe het was om een brief van hem te ontvangen. Als klap op de vuurpijl delen we een selectie nooit eerder getoonde brieven met het publiek.
 - 12.01.2019
Terwijl 2019 stilaan op dreuf komt, is het bijna tijd om afscheid te nemen van de tentoonstelling James Lee Byars – The Perfect Kiss. We willen u dan ook uitnodigen om op zaterdag 12 januari te komen meegenieten van de derde en laatste verdiepingsdag bij zijn oeuvre. Dit keer hebben Marie Julia Bollansée, Peter Aers, Melissa Mabeoone en het artistieke samenwerkingsverband W WHAT* - M HKA - IMMACULATA zich door de kunst van Byars laten inspireren om eigen werk te maken en/of te tonen. Samen met hen onderzoeken we de band tussen kunst en leven, voelen we de spanning van [terug]komen en [laten] gaan...
- GROEPEN
- Rondleidingen in NL, EN, FR
- GEZINNEN
- Salon ingericht voor kinderen en gezinnen
 - Familiespel beschikbaar in NL, EN, FR
- GIDSEN
- Extra inhoudelijk opleidingsmoment door Lotte Beckwé, curatorenrondleiding.
-

7 COLLECTIE- TENTOONSTELLINGEN

7.1. **DE COLLECTIE**

28.04.2017 — 05.04.2020

M HKA, Antwerpen | *Gelijkvloers links – labyrint*

Vanaf april 2017 toont het M HKA een **permanente basiscollectie** met referentiekunstenaars, de hedendaagse helden, de historische trekkers en smaakmakers uit de wereldwijde collectie van het museum. De collectietentoonstelling is gratis te bezoeken op de gelijkvloerse verdieping. Ook elders in het museum zijn permanent geïnstalleerde collectiewerken te zien.

Deze werken zijn gekozen uit de M HKA-collectie die momenteel uit ongeveer 5.000 werken bestaat. De ruggengraat ervan zijn eigen aankopen en werken die door de Vlaamse Gemeenschap zijn verworven. Daarnaast zijn er schenkingen en enkele andere publieke fondsen die het M HKA ontsluit. Het collectieverhaal vertrekt van de naoorlogse avant-garde in Antwerpen en Vlaanderen, en gebruikt dit verleden als uitgangspunt om de multipolaire wereld van vandaag en van de toekomst te begrijpen.

De M HKA-collectie ontwikkelt zich rond drie manieren om kunst te benaderen: beeld, actie en maatschappij. Hoewel geen enkel werk uitsluitend onder een van deze noemers valt, zijn het nuttige insteken om de eigenheid en de complementariteit van onze collectie te onderzoeken. Beeld, actie en maatschappij kunnen de drie assen zijn die samen de ruimte van een werk bepalen: elk performatief kunstwerk heeft een beeldkwaliteit, kijken is actie en elk kunstwerk verhoudt zich tot de maatschappij. Deze opdeling wil dan ook vooral een aanzet vormen voor het publiek om in interactie te gaan met de werken en nieuwe verbanden te leggen.

De collectietentoonstelling staat opgesteld

- in het labyrint met werken van Marina Abramovic & Ulay, Dirk Braeckman, James Lee Byars, David Claerbout, Thierry De Cordier, Raoul De Keyser, Lili Dujourie, Marlene Dumas, Jimmie Durham, Jan Fabre, Dan Flavin, Jef Geys, Jan Henderikse, Ilya & Emilia Kabakov, Gordon Matta-Clark, Almagul Menlibayeva, Otobong Nkanga, Cady Noland, Panamarenko, Michelangelo Pistoletto, Cindy Sherman, Joëlle Tuerlinckx, Luc Tuymans en Jan Vercruysse
- in de toegang voor de groepen met Fluxus-werken van Guillaume Bijl, Paul De Vree, Robert Filliou, Andrea Fraser, Anna Bella Geiger, Carlos Ginzburg, Rustam Khalifin & Yuliya Tikhonova, Martin Kippenberger, Lea Lublin, Danny Matthys, Eugenio Miccini, Luciano Ori, ORLAN, Anatoly Osmolovsky, Lamberto Pignotti, Sarenco, Nicolás Uriburu, Ben Vautier, Peng Yu
- in de leeszaal met kleinere werken van Evgeniy Antufiev, Alain Arias-Misson, Charif Benhelima, Peter Buggenhout, James Lee Byars, Vaast Colson, Luc Deleu, Els Dietvorst, Rein Dufait, Jan Fabre, Hans-Peter Feldmann, Robert Filliou, Hamish Fulton, Jef Geys, NS Harsha, Suchan Kinoshita, Ivan Kožaric, Bernd Lohaus, Taus Makhacheva, Yerbossyn Guy Mees, Meldibekov, Jacqueline Mesmaeker, Fanoi Mhkiye, Marlow Moss, Nadia Naveau, Ria Pacquée, Panamarenko, Laure Prouvost, Timothy Segers, Takis, Koen Theys, Luc Tuymans, Koen van den Broek, Paul Van Hoeydonck en werken uit de Collectie R. Vrielynck
- ruimte links achter de balie met wisselende collectiewerken (schenkingen, recente aankopen) met in 2018 de schenking van Isi Fisman: 2 schulpturen van Bernd Lohaus en een beeld van Angel Vergara.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Herhaaldelijk posten van foto's uit de collectie

7.2 COLLECTIEGEBONDEN PRESENTATIES

7.2.1 CRAIGIE HORSFIELD – ABOVE THE BAY OF NAPLES FROM VIA PARTENOPE, NAPLES, SEPTEMBER 2008 20.01 — 29.04.2018

M HKA, Antwerpen | Gelijkvloers – ronde zaal

De Britse kunstenaar Craigie Horsfield reflecteert met zijn tapijtwerken over het begrip ‘tijd’. De langzame totstandkoming van zijn werk staat in schril contrast met de vluchtigheid van het moment dat op het tapijt wordt afgebeeld. Ook het combineren van het moderne, vliegensvlugge medium fotografie met de eeuwenoude tapijtkunst levert een tegenstrijdigheid op. Voor Horsfield vormt het tapijt daarenboven ook een metafoor voor zijn visie op sociale relaties. De gekleurde draden waaruit het tapijt bestaat, stellen op zichzelf niets voor, maar vormen samen wel een indrukwekkend beeld. Op die manier wint volgens Horsfield het individu aan betekenis in de context van een uitgestrekter sociaal weefsel.

Het monumentale wandtapijt *Above the Bay of Naples from Via Partenope, Naples, September 2008* werd op maat gemaakt voor de ronde zaal van het M HKA, naar aanleiding van Horsfields solotentoonstelling *Schering en inslag* in 2010. Het werk werd vervaardigd in samenwerking met Flanders Tapestries, een textielfabriek in West-Vlaanderen. Onder leiding van Horsfield vertaalde het bedrijf één van zijn foto's – een panoramisch uitzicht op een vuurwerkshow in de baai van Napels – naar een gigantisch en zeer gedetailleerd geweven textielwerk.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Insta stories
- Foto's gedeeld van bezoekers via Instagram

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Muurtekst: titel op de benedenverdieping (NL, EN, FR)
- Postkaart (NL, EN, FR)
- Titelbordjes
- Teksten en archiefmateriaal worden opgenomen op Ensemble.org
- Rondleidingen

7.2.2 A 37 90 89: HET MUSEUM VOORBIJ 12.05.2018 — 06.01.2019

M HKA, Antwerpen | Gelijkvloers links – ronde zaal

In mei 1969 kondigde een losse groep kunstenaars en enthousiastelingen rond de galerie White Wide Space de oprichting van een nieuw centrum voor kunst en communicatie in Antwerpen aan. De Duitse curator Kasper Koenig stond aan het hoofd van A 37 90 89. “A staat voor A, ABC, anti-kunst enzovoort”, schreef hij in een aankondiging. “37 90 89 is het telefoonnummer. Het nummer zal 24 uur op 24 beantwoord worden.”

A 37 90 89 begon met een champagneontbijt op 21 juli 1969 tijdens de live uitzending van de landing van Apollo 11 op de maan. In de zes maand die daarop volgden bracht het programma een netwerk van neo-avantgarde kunstenaars uit West Europa en de Verenigde Staten samen in Antwerpen. Hun kunstacties verwerkten fundamentele vragen over de kunst en haar instituten in een maatschappelijke context. James Lee Byars realiseerde bijvoorbeeld een live-experiment via televisie, radio en telefoon waarbij hij wereldwijd vragen verzamelde, Marcel Broodthaers installeerde er zijn migrerende *Musée d'Art Moderne, Département des Aigles*, Addi Kōpcke, Robin Page en Tomas Schmit reconstrueerden in A 37 90 89 het café *Amadou* en Jörg Immendorff en zijn LIDL-collectief organiseerden er de LIDL Sport Week.

Hoewel A 37 90 89 slechts zes maanden open was, beïnvloedt het de discussie over het dilemma van musea en hun moeilijkheden om experimentele ideeën een plaats te geven bijna 50 jaar later nog steeds. Deze archieftentoon-

stelling wenste de ambitie en de geschiedenis van A 37 90 89 uit te spitten aan de hand van drie elementen: een film die alle historische documenten doorloopt, terwijl mannelijke en vrouwelijke stemmen fragmenten uit het archief voorlezen; een fototentoonstelling van Maria Gilissen en een re-enscenering van de LIDL Sport Week door Josef Dabernig.

A 37 90 89 – Foto's van Maria Gilissen, 1969

Als onderdeel van haar fotografie documenteerde Maria Gilissen de kunst-ruimte A 37 90 89 in Antwerpen in 1969. Het zijn haar foto's die het voortleven van dit kunstexperiment hebben verzekerd en die een wezenlijke rol speelden in het bepalen van zijn historisch belang. Voor deze tentoonstelling selecteerde Maria Gilissen een honderdvijftigtal foto's, en een sculptuur van Yola Minatchy herinnert aan Maria's aanwezigheid tijdens de evenementen.

Revisioning LIDL Sports Week (2018) Josef Dabernig

15 fotografische panorama's onderzoeken de landschappen van sportvelden in en rond Antwerpen. Deze geladen locaties zijn qua vorm en grootte vergelijkbaar met de locaties die LIDL in 1969 gebruikte voor zijn sportactiviteiten in Antwerpen. Josef Dabernig verbond het LIDL Sport Week-archief met nieuwe beelden en onderzoekt zo de manier waarop het archief zich van communicatiemedium tot kunstmedium ontwikkelt.

Gerelateerde activiteiten 17 — 25.08.2018

- LIDL – Sport Training Nr. 6: Football Match (2018)
Locatie: Ludo Coeckstadion, Berchem
- LIDL – Sports Training Nr. 7: Cycling Race (2018)
Locatie: Wielercentrum Antwerpen, Wilrijk

Curator: Barbara Vanderlinden

PERSAANDACHT

NATIONAAL

- KNACK
- GAZET VAN ANTWERPEN

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- 3 Muurteksten: titel op de benedenverdieping (NL, EN, FR)
- 2 Postkaarten (NL, EN, FR)
- Beeldteksten onder de foto's
- Rondleidingen
- Krant van gelamineerde A3's

7.2.3 NIKITA KADAN – THE POSSESSED CAN WITNESS IN THE COURT 20.01 — 29.04.2018

MHKA, Antwerpen | Gelijkvloers links – rechthoekige zaal

De Oekraïense kunstenaar Nikita Kadan begon vanuit zijn geboortestad Kiev een artistieke veroveringstocht om de bewogen en vooral gewelddadige geschiedenis van zijn volk, zijn land, en bij uitbreiding de hele voormalige Sovjet-Unie in kaart te brengen. Kadan tekent, schildert en maakt installaties – vaak in samenwerking met architecten, mensenrechtenactivisten en sociologen – en altijd met de blik op de duistere kant van het verleden. De kunstenaar wil aantonen dat de gruwel uit het verleden nog steeds zichtbaar en voelbaar aanwezig is in het leven van vandaag. Kadan toont niet alleen hoezeer hij zelf worstelt met cultuur, afkomst en patriottisme, maar vooral hoe de nefaste gevolgen van het misbruik ervan nog steeds het leven bepalen.

In 2015 kocht het M HKA Nikita Kadans installatie *The Possessed Can Witness in the Court*, een constructie van archiefrekken met werken van de kunstenaar en persoonlijke objecten. Later werden nog twee werken aangekocht: *The Chronicle*, een reeks tekeningen van slachtoffers van martelingen, pogroms, de slachtpartijen in Wolynië en van gevangenen tijdens het naziregime, en *The Spectators*, een portrettenreeks van ‘publieke vijanden’ uit de voormalige Oezbeekse socialistische sovjetrepubliek in de jaren dertig. Dit ensemble werd nu voor het eerst samen getoond.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Insta stories
- Foto's gedeeld van bezoekers via Instagram

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Muurtekst: titel op de benedenverdieping (NL, EN, FR)
- Postkaart (NL, EN, FR)
- Titelbordjes
- Teksten en archiefmateriaal worden opgenomen op Ensemble.org
- Rondleidingen

7.2.4 21 MARS 1975 17H23 – JACQUELINE MESMAEKER 12.05 — 02.09.2018

M HKA, Antwerpen | *Gelijkvloers links – rechthoekige zaal*

Jacqueline Mesmaeker begint haar carrière in de mode-, architectuur- en designwereld. Vanuit de noodzaak die ze voelt om beelden te creëren, onderzoekt Mesmaeker vanaf het midden van de jaren zeventig visuele vraagstukken. Ze tekent, fotografeert, filmt, schrijft en ontwerpt. Of ze maakt installaties en video's met foto's, films, postkaarten, tekstfragmenten en objecten die ze doorheen de jaren verzamelt. Hoewel haar praktijk verwant is aan conceptuele kunst, gaat het concept voor Mesmaeker een werk niet noodzakelijk vooraf, maar vloeit het eerder voort uit de ervaring en het plezier van het kijken. Haar werken zetten een vorm van visueel denken in gang waar ook de blik van de kijker actief in betrokken wordt.

Voor het werk *21 MARS 1975 17H23* vroeg Jacqueline Mesmaeker aan verschillende mensen om op 21 maart 1975 precies om 17 u. 23 een foto te maken van de plaats waar ze zich bevonden en het negatief naar haar op te sturen. Door de opgestuurde 35 simultane momentopnames samen te brengen in een reeks, weerspiegelen ze de oneindige verscheidenheid aan gezichts- en standpunten op eenzelfde moment. Met deze aanpak, tegelijk een variatie op mail-art en een conceptuele benadering van fotografie, brengt Mesmaeker een inversie tot stand in de relatie tussen tijd en ruimte eigen aan het medium. Waar een fotograaf normaal gezien gebonden is aan een plaats en een reeks beelden kan schieten die zich in de tijd ontwikkelen, slaagt ze er op deze manier in om – omgekeerd – een reeks plaatsen op een punt in de tijd te tonen.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Insta stories
- Foto's gedeeld van bezoekers via Instagram

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Muurtekst: titel op de benedenverdieping (NL, EN, FR)
- Postkaart (NL, EN, FR)
- Titelbordjes
- Teksten en archiefmateriaal worden opgenomen op Ensemble.org
- Rondleidingen

7.2.5 ERCOLA 1968-2018

15.09.2018 — 06.01.2019

M HKA, Antwerpen | *Gelijkvloers links – rechthoekige zaal*

ERCOLA (Experimental Research Center Of Liberal Arts) begon in november 1968 als een vriendeninitiatief van tekenaars Jean-Claude Block en Jean-Claude Buytaert, fotograaf Piet Verbist en auteur Dominique Donnet. In de prille jaren zeventig groeide ERCOLA in Antwerpen uit tot een knooppunt in het wijdvertakt netwerk van informele multidisciplinaire kunstenaarsinitiatieven.

In 1971 werd ERCOLA een vzw en de ambities en intenties van de vereniging blijken duidelijk uit de statuten: *“De studie, het bejeveren en het centraliseren van de eigentijdse creatieve kunst door in het bijzonder een productief en informatief centrum te zijn door klank-, kleur-, licht-, tijd- en ruimtedistributie.”*

Dit streven vertaalde zich stilistisch en artistiek in een grote diversiteit: zowel beeldende kunst, als muziek, theater, kostuum- en decorontwerp, architectuur, strips, film, performance en fotografie kwamen aan bod, en al deze disciplines waren ook opgenomen in de tentoonstelling. ERCOLA verbindt kunstenaars van verschillende generaties en achtergronden. De intake van kunstenaars is gebaseerd op intermenselijkheid, warmte en sociale gedrevenheid wat zich vertaalt in een weerbarstige en eigenzinnige attitude ten opzichte van de wereld.

Vanaf mei 1972 huurt ERCOLA een groot pand in de Wolstraat 31. Een plek met een bijzondere spirit waar ze nog steeds gehuisvest zijn, en woonst en ateliers biedt aan een tiental kunstenaars, waaronder stichter Jean-Claude Block en nieuwkomer Dennis Tyfus.

De tentoonstelling toonde werk van alle leden van ERCOLA sinds november 1968: Jean-Claude Block, Jean-Claude Buytaert, Dominic Donnet, Piet Verbist, Luk Carlens, George ‘Toet’ Smits, Werner ‘Griffo’ Goelen, Luc Deleu, Rémonde Panis, Frans Van Roosmaelen, Filip Francis, Hilde Frunt, Luc Monheim, Bernd Urban, Monique Nagielkopf, Suzy van Poeayer-Bailleux, Ferre Grignard, Will Dellaert, Ria Pacqué, Mike Zinzen, Patricia Beysens, Eva Pletinckx, Rudi Renzon, Nicole Van Goethem, Ellen Verryt, Lucas De Pauw, Martine Van Nuffel, Wannes Van De Velde, Joop Mackenbach, Nancy Bailleux, Jessica-Lynn Lens, Els Proost, Jeron Suls, Bob Verhelst, G. Taub, Frieda Kuterna aka Frieda Korda, Djuna Van Der Borgt, Corry Bellemans, Stanko Prce, Slavitsa Matjesevic, Marcel Decler, Sanja Camilovic, Viviane Coubergs, Jean-Pierre Van Ophem, Dennis Tyfus, Suzanne Van Well, Vaast Colson, Peter Fengler, Mima Schwahn, Leo A. Lopez, Meriton Maloku en van soulmates: Real Free Press, Marcel van Maele, Ann Salens, Jean-Jacques Stiefenhofer, Wout Vercammen en Keiko Yoshida.

In de tentoonstelling werd ook een legendarische reportage uit 1975 over het fenomeen ERCOLA getoond, gerealiseerd door Paul Jambers.

Publicatie

Er werd een lijvig boek geproduceerd door ERCOLA, uitgegeven door Lannoo, met reproducties van werk van alle leden. Elke editie bevat zes originele nummers van het striptijdschrift SPRUIT uit 1971. Dertig luxe-edities bevatten naast de zes nummers van SPRUIT ook een originele pentekening.

ERCOLA STRIP TALK op 08.11.2018 om 19 u.

Zie hoofdstuk 13.2.10.

PERSAANDACHTNATIONAAL

- Gazet van Antwerpen
- Het Nieuwsblad

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Facebook event voor de Strip Talk

- Insta stories (aankondiging Strip Talk)

- Foto's gedeeld van bezoekers via Instagram

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Muurtekst: titel op de benedenverdieping (NL, EN, FR) en tekst aan de archiefruimte (NL, EN, FR)
- Postkaart (NL, EN, FR)
- Titelbordjes
- Teksten en archiefmateriaal worden opgenomen op Ensemble.org
- Rondleidingen

7.3 3 ARCHIEFTENTOONSTELLINGEN M HKA, Antwerpen | Gelijkvloers rechts

7.3.1 HUGO ROELANDT, EEN KEUZE UIT HET ARCHIEF 20.01 — 29.04.2018

De Belgische kunstenaar Hugo Roelandt was één van de pioniers van de performancekunst in België in de jaren zeventig en tachtig. Hij was een *artist's artist* die buiten de kunstmarkt opereerde en een scherp oog had voor de maatschappij. Door zijn visie op fotografie en performancekunst te combineren, evolueerde Roelandt naar een persoonlijke mengeling van performance- en installatiekunst waarvoor hij het label *post performance* bedacht.

Hugo Roelandt schonk een deel van zijn nalatenschap aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen, waar hij docent fotografie was. Zijn partner, Lydia Van Loock, en de Academie besloten om het kunstenaarsarchief in zijn geheel te bewaren als een onderzoeksplatform en het te schenken aan het M HKA. Het museum zal zijn kennis en expertise gebruiken om het kunstenaarsarchief te conserveren, te documenteren en toegankelijk te maken voor hedendaagse kunstenaars, studenten, onderzoekers en het grote publiek. Het archief loopt ruwweg van 1973 tot 2015, en deze presentatie startte met archiefmateriaal uit de jaren zeventig.

In samenwerking met Lydia Van Loock en Marc Holthof.

Publicatie

Zie hoofdstuk 13.1.3 Flankerende publicaties.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Insta stories

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Muurtekst: titel op de benedenverdieping (NL, EN, FR)
- A4 met titels (NL, EN, FR)
- Teksten en archiefmateriaal worden opgenomen op Ensemble.org
- Rondleidingen

7.3.2 IAN HAMILTON FINLAY – BIBLIOFIELE UITGAVEN UIT DE VERZAMELING VAN WILFRIED WYNANTS 12.05 — 02.09.2018

De Schotse dichter-uitgever en beeldend kunstenaar Ian Hamilton Finlay (1925-2006) was een boegbeeld van de concrete en de visuele poëzie. In 1958 richtte de plastische en poëtische autodidact The Wild Hawthorn Press op, die zich toelegde op de publicatie van het grafisch werk van Finlay: prenten, kaarten en boekjes. Naast de natuur, de tradities van het landschap, de zee en de scheepvaart, duiken in zijn werk (ironische) referenties op aan 'kritieke' periodes zoals de Verlichting, de Franse Revolutie, de historische avant-garde en de Tweede Wereldoorlog.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Insta stories

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Muurtekst: titel op de benedenverdieping (NL, EN, FR)
- A4 met titels (NL, EN, FR)
- Teksten en archiefmateriaal worden opgenomen op Ensemble.org
- Rondleidingen

Zie hoofdstuk 7.2.5.

8 IN SITU

IN SITU brengt middelgrote monografische tentoonstellingen van enkele van de meest belangrijke jonge en *mid-career* kunstenaars uit de hele wereld die vandaag actief zijn.

Het programma richt zich uitsluitend op de productie van nieuwe kunstwerken waarbij experimentele praktijken met betrekking tot M HKA's grootste en meest atypische tentoonstellingsruimte op de voorgrond worden geplaatst.

8.1 CEVDET EREK – AAAAA

20.01 — 29.04.2018

M HKA, Antwerpen | Gelijkvloers rechts – puntzaal

Cevdet Erek maakt werken op basis van ervaring en perceptie, meer bepaald plaats, tijd en ritme. Zijn praktijk kan gezien worden als een onderzoek naar de politiek van ruimte. Als kunstenaar met een achtergrond in architectuur en muziek heeft Erek, binnen het kader van zijn artistieke praktijk, vaak plaats-specifieke interventies ontwikkeld in niet-kunstruimtes. Zijn installatiereeks *Room of Rhythms* – die begon in 2012 voor Documenta 13 in een verlaten warenhuis – is hiervan een belangrijk voorbeeld. Recentelijk werd dit gevolgd door zijn grote project *ÇIN* voor het paviljoen van Turkije op de Biënnale van Venetië in 2017. Voor zijn tentoonstelling in het M HKA ontwikkelde Erek een experimenteel project dat de kernaspecten van zijn praktijk opneemt in een nieuw materieel onderzoek.

Naast verschillende bezoeken aan Antwerpen heeft Erek ook impressies en experimenten van een maandlange werkperiode in de stad in 2009 opgespoord. De kern van zijn installatie is een nieuw typografisch werk, gevormd door de vertaling van de geometrische grammatica van stadsgevels – die op de letter 'A' lijken – naar iets dat we kunnen lezen als taal. Deze gevels deden niet enkel dienst als titel van de tentoonstelling – AAAAA – het zijn ook levensgrote grafische schilderijen op de muren van de tentoonstellingsruimte.

Erek is geïnteresseerd in de relaties tussen de ruimtes binnen en buiten het museum, daarbij ook kijkend naar de aanwezigheid van “straatmeubilair” – versperringen, palen en borden – in de straat net achter de tentoonstellingsruimte. Zijn project brengt zulke functionele “readymade” items in een formatie in de tentoonstellingsruimte die letterlijk de buitenruimte spiegelt. De tentoonstelling bevroeg de rol van objecten in de menselijke omgang. Erek onderzoekt daarbij hoe de ene manier – de stedelijke bemiddeling van de straat – zich verhoudt tot de andere – de psychologische bemiddeling van de “aandachtseconomie” van het museum. De buitenwereld van de straat en de binnenwereld van de tentoonstellingsruimte hebben een griezelige relatie, waarbij de logica van objecten in de ene ruimte vervreemdt van die in de andere.

De tentoonstelling omvatte ook twee speelgoedachtige sculpturale archetypes, gebaseerd op de klassieke vorm van een bestelwagen, uitgevoerd in Cortenstaal. Een stond geparkeerd buiten het museum en één in de tentoonstellingsruimte.

Cevdet Erek woont en werkt in Istanbul.

De tentoonstelling werd samengesteld door Nav Haq, Senior Curator van het M HKA.

Het nieuw werk van Cevdet Erek werd mede mogelijk gemaakt door de steun van SAHA.

M HKA LIVE: Cevdet Erek

07.02.2018

De kunstenaar Cevdet Erek was in het M HKA om de officiële opening van AAAAA bij te wonen. We vroegen hem om via Facebook Live een virtuele rondleiding te geven door zijn tentoonstelling.

Hij vertelde over zijn tijd in Antwerpen en hoe dit geleid heeft tot de compositie van zijn huidig werk. Hij ging ook dieper in op het typografische

element dat deze tentoonstelling kenmerkt en vertelde meer over de geluids-component die intrinsiek aanwezig is.

Zo kregen ook onze online bezoekers de kans de tentoonstellingen van dichtbij te beleven. Door de ogen van de kunstenaar zelf een absolute meerwaarde!

PERSAANDACHT

NATIONAAL

- The Word

INTERNATIONAAL

- Frieze
- Daily Sabah
- Istanbul Art Newspaper

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Insta stories
- Foto's gedeeld van bezoekers via Instagram
- Facebook Live met Cevdet Ereğ

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Muurtekst: titel op de benedenverdieping (NL, EN, FR)
- Gratis folder met inleiding over de kunstwerken en grondplan (NL, EN, FR)
- Teksten en archiefmateriaal worden opgenomen op Ensemble.org

8.2 THEA GVETADZE – BECOMING THEA MERLANI

12.05 — 02.09.2018

M HKA, Antwerpen | *Gelijkvloers rechts – puntzaal*

Thea Gvetadze is een kunstenaar die beelden creëert van raadselachtige scenario's, vol spanning, emotie en symboliek. Gvetadze experimenteert met traditionele technieken in klei en textiel en andere materialen in een praktijk die zich richt op zeer eigenzinnige vormen van beeldvorming en voorstelling. Haar schilderijen, vaak rechtstreeks geschilderd op zwart fluweel, zijn levendige diepzinnige composities die de aantrekkingskracht van hun donkere en kosmische grond weerstaan.

Gvetadze's solotentoonstelling in het M HKA bestond uit een selectie van nieuwe en recente schilderijen, keramiek en wandtapijten die samen de verscheidenheid en verfijning van haar beeldvorming demonstreren. Deze werken werden gepresenteerd naast zwaar beladen en persoonlijke 'readymade' artefacten, waaronder *Esophagus Foreign Bodies* en *Trachea Foreign Bodies* (beide 2014) – haar vaders persoonlijke presentatie van per ongeluk ingeslikte objecten uit het Sovjet-tijdperk, die hij gedurende zijn carrière als arts uit de keel van mensen heeft verwijderd.

Thea Gvetadze leeft en werkt in Tbilisi, Georgië. Zij heeft solotentoonstellingen gehad bij Galerie Nectar, Tbilisi; Galerie Rupert Pfab, Düsseldorf; Museum am Ostwall, Dortmund en het Georgische paviljoen op de 50e Biënnale van Venetië, 2003. Gvetadze heeft ook deelgenomen aan tentoonstellingen en projecten in Art General, New York; Sprüth Magers, Düsseldorf, het Cobra Museum, Amstelveen, Nederland en het Karvasla Tbilisi Historisch Museum.

PERSAANDACHT

INTERNATIONAAL

- Frieze
- Afterall

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Insta stories
- Foto's gedeeld van bezoekers via Instagram

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Muurtekst: titel op de benedenverdieping (NL, EN, FR)
- Gratis folder met inleiding over de kunstwerken en grondplan (NL, EN, FR)
- Teksten en archiefmateriaal worden opgenomen op Ensemble.org

8.3 HASEEB AHMED – THE WIND EGG

15.09.2018 — 06.01.2019

M HKA, Antwerpen | *Gelijkvloers rechts – puntzaal*

De kunstpraktijk van Haseeb Ahmed integreert methodologieën van de harde wetenschappen in zijn zoektocht naar een techno-poëtica. De tentoonstelling in het M HKA presenteerde zijn lopende *Wind Egg*-experiment. Het concept van *Wind Eggs* (windeieren) veronderstelt dat dieren en mensen door de wind kunnen worden bevrucht – een geloof dat eeuwenlang in oude Egyptische, Arabische, Indiase, Europese en Chinese culturen heeft bestaan. Ahmed heeft getracht dit idee te realiseren met de modernste windtunneltechnologie in het von Karman Institute for Fluid Dynamics in België. In het proces van het personifiëren van de wind mengt hij kunst en luchtvaart, mythe en technologie, en weerspiegelt daarbij het vermogen van de mens om empathische gevoeligheden op niet-menselijke dingen te projecteren. Het project leidt van de oudheid tot de astrobiologie, en de tentoonstelling fungeerde als een test-site voor het verbeelden van de mogelijkheden die de mens heeft om zich te reproduceren zonder mannen maar met de wind.

Ahmed behaalde een Masters aan het MIT-programma in Kunst, Cultuur en Technologie en een Bachelor of Fine Arts aan de School of the Art Institute of Chicago. Hij was eerder ook resident aan de Jan van Eyck Academie in Maastricht. Zijn werk werd reeds internationaal tentoongesteld, onder andere in het Museum of Contemporary Art Chicago, de internationale biënnale van hedendaagse kunst in Göteborg en het museum Bärengasse in Zürich.

Haseeb Ahmed leeft en werkt in Brussel.

De tentoonstelling van Haseeb Ahmed werd gesteund door de Swiss National Science Foundation van de Zurich University of the Arts, de Sint Lucas School of Arts Antwerpen en de Universiteit van Antwerpen.

PERSAANDACHTNATIONAAL

- The Word
- La Libre Belgique
- L'Echo

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Videoproductie die de bezoekerservaring in de installatie toont. Deze video werd actief gepromoot op Facebook en Instagram.
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Insta stories
- Foto's gedeeld van bezoekers via Instagram

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Muurtekst: titel op de benedenverdieping (NL, EN, FR)
- Gratis folder met inleiding over de kunstwerken en grondplan (NL, EN, FR)
- Teksten en archiefmateriaal worden opgenomen op Ensemble.org

9 LODGERS

M HKA's innovatieve **LODGERS**-programma liep verder in 2018. Het programma nodigt een aantal van de meest fantasierijke artistieke initiatieven uit om de tentoonstellingsruimtes op de 6^e verdieping van het M HKA te komen bezetten. Het biedt organisaties en initiatieven die zich specifiek toelagen op productie en commissie-opdrachten, maar geen eigen presentatieruimte hebben, een unieke kans om zich tot het publiek te richten. De LODGERS kunnen uitgevers, commissie-agentschappen, onderzoeks-initiatieven, labels, collectieven, discussieplatforms of andere initiatieven zijn die experimenteren met artistieke praktijk en geïnteresseerd zijn om in Antwerpen te wonen, te werken of op te treden. Het programma is ontwikkeld als een samenwerkingsverband tussen het M HKA en AIR Antwerpen (het kunstresidentieprogramma in de stad), dat residenties van 3 maanden voor de gastinitiatieven organiseert. Het M HKA organiseert deze initiatieven voor een periode van drie maanden en fungeert als mede-ontwikkelaar van een actieve reeks van site-specifieke voorstellingen, evenementen en commissies. Alle LODGERS uit de "Eurocore" – de gecombineerde regio van de Benelux en het Rijnland - zijn welkom. De ruimtes zijn gratis toegankelijk.

9.1 #13 OUSHOORN & MILIUS
20.01 — 18.03.2018
M HKA, Antwerpen | 6^e verdieping

Oushoorn & Milius wordt gevormd door de twee vrienden Gauthier Oushoorn en Gijs Milius die samen een snel veranderende en diverse reeks van tentoonstellingen en evenementen organiseren en (deels) realiseren. Hun thema's variëren van kunst en vrije tijd over sport tot literatuur. Het programma startte met een 'doelenshop' op de zesde verdieping van het M HKA.

Vanaf vrijdag 16 februari kon je in de LODGERS-ruimte ook werk zien van **Sam Weerdmeester**: drie standen met grote prints van plezierboten vulden de ruimte aan.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Insta stories

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Muurtekst: algemene introductie (NL, EN, FR)
- Brochures: deze werden geregeld in de loop van de residenties aangepast (NL, EN)
- Teksten en archief materiaal worden opgenomen op Ensemble.org
- De LODGERS staan zelf in voor het organiseren van activiteiten

9.2 #14 ARIA
31.03 — 24.06.2018
M HKA, Antwerpen | 6^e verdieping

ARIA (Antwerp Research Institute for the Arts) ontwikkelt en begeleidt onderzoek in, over en met de kunsten. Voor LODGERS ontvouwde het instituut activiteiten en presentaties die zowel de specificiteit als de brede waaier aan onderzoek demonstreren. Performances, lezingen, discussies en 'publieke colleges' werden tussen 31 maart en 24 juni gekaderd in een artistieke context die de veeleer 'speculatieve wetenschapsbeoefening' van kunstenaars belichten. Fictie en verbeelding zijn cruciale onderzoeksinstrumenten om de werkelijkheid te begrijpen. Onderzoek in de kunsten laat zien dat de werkelijkheid niet alleen kan worden onderzocht, maar dat deze ook met onderzoek wordt *gemaakt*. Kunst, fictie en verbeelding zijn alvast onmisbaar om naar de realiteit te kijken. Zonder fictie is er ook geen non-fictie, zonder kunst geen realiteit.

Toni Brulin (1926) is een unieke figuur in het Vlaamse theater. Zorgvuldig geselecteerde archiefstukken schetsen een beeld van zijn markante carrière, die zicht uitstrekt over 70 jaar en vier werelddelen. Een tentoonstelling van T-boeken, Koninklijk Conservatorium Antwerpen (AP Hogeschool) en Het firmament i.s.m. AMVC, Letterenhuis, Kunstenpunt en Het TheaterFestival. Met dank aan Kaaitheater.

The Space Between is een transmediale installatie/performance over hoe betekenis ontstaat in de tussenruimte. Tussen drie media. Tussen mensen. Gebaseerd op persoonlijke anekdotes, familie verhalen en herinneringen ontwikkelde zich een verhaal over een amateurfotograaf en een meisje, aan een meer in een kleine stad in Polen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Een transmediale installatie/performance van Katharina Smets, Inne Eysermans, en Ingrid Leonard in samenwerking met het Koninklijk Conservatorium Antwerpen (AP Hogeschool), gekaderd in het onderzoeksproject 'De Auditieve verbeelding. Onderzoek naar het audioverhaal als kunstvorm op de grens van media, drama en literatuur' van doctorandus in de kunsten Katharina Smets.

- 31.03.2018: Toni Brulin – Start expo
- 04.04.2018: The Space Between – Werken op locatie
- 05.04.2018: Toni Brulin – Rondleiding voor publiek (18-19 u.)
- 06 — 12.04.2018: The Space Between – Werken op locatie
- 12.04.2018: The Space Between – Performance (19 u.)
Toni Brulin – Rondleiding voor publiek (18-19 u.)
- 13 — 19.04.2018: The Space Between – Werken op locatie
- 15.04.2018: Toni Brulin – Rondleiding voor publiek (15-16 u.)
- 18.04.2018: Toni Brulin – Les voor studenten Drama KCA (9-11 u.)
- 19.04.2018: The Space Between – Performance (19 u. 30)
- 20.04.2018: The Space Between – einde expo
Toni Brulin – Les voor studenten Drama KCA (10 u. 30-13 u.)
- 21.04.2018: Toni Brulin – Einde expo (18 u.)

Sint Lucas School of Arts Antwerpen
(23.04 — 28.04 & 21.05 — 09.06.2018)

Sint Lucas School of Arts Antwerpen bracht bijdragen samen van een aantal onderzoekers, onderzoeksgroepen, de Master of Research in Art and Design; en betrok hierin studenten, alumni en externe kunstenaars. Rode draad was het experimenteren met hertalingen naar andere dragers en mediums; en het bevragen van presenteren, representeren en visualiseren van onderzoeks(gerelateerde) projecten... De artistieke aanpak was suggestief, af-tastend, procesmatig, hypothetisch, verschuivend, dialogisch. De tentoonstellingsruimte werd hierbij op bijzondere wijze geactiveerd tot 'gespreksruimte'.

- 24 — 29.04.2018: Horizontal Drawing Presents:
Transform Translate Transmission
- 24.04.2018: Symposium Transform Translate Transmission
- 21.05 — 09.06.2018: Interactieve sprookjes
- 22.05 — 09.06.2018: The Infinite Conversations
- 24.05.2018: lezing The Ring (19 u.)
- 27.05 & 03.06.2018: WORKSHOP 'Beeld, verbeelding & ontspanning' voor kinderen (6-12 j.)
In het kader van haar onderzoek, organiseerde Ludivine Lechat samen met M HKA-gidsen een workshop voor kinderen van 6 tot en met 12 jaar. In spelvorm werd er gepeild naar beeldvoorkeuren, perceptie en belevingswereld van kinderen anno 2018. Het gepresenteerde werk in de

LODGERS-ruimte vormde de aanleiding om te spreken, spelen, tekenen en hun eigen verbeelding tot leven te laten komen.

Ludivine Lechat is kunstenaar/ontwerper gevestigd te Brussel en doctoraal onderzoeker aan Sint Lucas School of Arts Antwerpen. Geïnspireerd door natuur creëert Ludivine digitale tekeningen voor toepassingen in verschillende domeinen waar we ons dagelijks in bewegen. Momenteel focust haar praktijk zich vooral op het onderzoeksproject 'Interactieve sprookjes voor gehospitaliseerde kinderen'. Hierbij gaat ze op zoek naar een beeldtaal, en concepten die het welzijn van kinderen kunnen bevorderen.

Het onderzoek kadert binnen het overkoepelende project Story Table (EMRG.be)

— 31.05.2018: Groepsbezoek

Koninklijke Academie voor Schone Kunsten A'pen
(30.04 — 20.05.2018)

De Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen bood een stimulerende, internationale biotoop waarbinnen dit artistiek onderzoek optimaal kon plaatsvinden. Met circa 50 onderzoeksprojecten (waarvan een tiental doctoraten) die gevoerd werden, is een kritisch en innovatief kader gegarandeerd. Voor LODGERS selecteerde kunstenaar, docent en onderzoeker Nico Dockx drie lopende doctoraatsprojecten in de kunsten van de Koninklijke academie. Geert Goiris, Mashid Mohadjerin en Vijai Patchineelam boden een fascinerende inkijk in (een deel van) hun onderzoeksprocessen. Elk onderzochten zij een andere werkelijkheid die tijdens dat proces aanleiding gaf tot een alternatieve realiteit. De verhouding tussen realiteit en waarneming enerzijds en fictie en verbeelding anderzijds speelde in deze drie doctoraatsprojecten een belangrijke rol. Met deze presentatie en programmatie, specifiek bedacht voor LODGERS, kon u zelf nagaan of kunst een andere kijk kan bieden op uw realiteit.

- 02 — 20.05.2018: Lipstick & Gas Masks (Mashid Mohadjerin & Nico Dockx)
Samba Shiva (Vijai Patchineelam, Nico Dockx)
Whiteout (Geert Goiris, Nico Dockx)
- 03.05.2018: Samba Shiva, evenement (19 u.)
- 09.05.2018: Whiteout projections / live-reading (17-18 u.)
- 17.05.2018: Lipstick & Gas Masks, poëzielezing / performance (19 u. 30)

C.C.Q.O. – Culture Common Quest Office
Wellness Centre Future Proof – How to tame the multi headed dragon in the palace of mirrors?
14.06 — 24.06.2018

Wellness Centre Future Proof is een onderzoekstraject dat parallel loopt aan – en infiltreert in – het academisch onderzoek van C.C.Q.O. (Culture Commons Quest Office) aan de Universiteit van Antwerpen. Het is een inherent artistiek project en bevindt zich zowel in de realiteit als in fictie. Dit schept de mogelijkheid om zowel in een artistieke als in een niet-artistieke omgeving te functioneren.

Wellness Centre Future Proof streeft ernaar extra dimensies toe te voegen aan het concept van “gemeenschappelijke duurzaamheid” in ons Antropoceen. De wederkerigheid tussen het artistieke en het academische onderzoek vormt de bestendiging van de zogenaamde ‘Garlandstrategie’, waarin het Wellness Centre tijdens LODGERS als ‘gemeenschappelijke grond’ zal worden verkend. Wellness Centre Future Proof was een samenwerking met Arne Herman, Giuliana Ciancio, Hanka Otte, Juan Canela Claver, Karina Beumer, Katinka de Jonge, Lara Garcia Diaz, Liesje De Laet, Louis Volont, Pascal Gielen, Thijs Lijster, Walter van Andel.

- 14.06.2018: Opening met talk Pascal Gielen
- 19.06.2018: Open vraag: stille discussie over Commons & Duurzaamheid
- 20.06.2018: Openboekdiscussie over Massimo De Angelis' *All-in Commons*
- 21.06.2018: The Open Narrations

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Insta stories

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Muurtekst: algemene introductie (NL, EN, FR)
- Brochures: deze werden geregeld in de loop van de residenties aangepast (NL, EN)
- Teksten en archief materiaal worden opgenomen op Ensemble.org
- De LODGERS staan zelf in voor het organiseren van activiteiten

9.3 #15 BAUMUSIK 07.07 — 02.09.2018 *M HKA, Antwerpen | 6^e verdieping*

baumusik kondigde met genoeg [BAU034] aan, zijn tweede experimentele groepstentoonstelling als gasten van het LODGERS-programma. Het kunstenaarscollectief en de platenmaatschappij uit Keulen is een rusteloze mix van visuele artiesten, schrijvers, filmmakers, kunststudenten, muzikanten, culturele activisten, dj's enzovoort. Het is opgericht in 2016 door vrienden, gasten en medewerkers van de geliefde DIY-locatie "Baustelle Kalk", een plek die vroeger een schuilplaats was voor artistieke en muzikale experimenten die geen niche konden vinden in de conventionele culturele context van de stad. Baustelle Kalk, in 2012 opgericht door Meryem Erkus, haar zus Fatma Erkus en filmmaker Nicole Wegner, werd al snel een centrale ontmoetingsplek en speelplaats voor allerlei artistieke geesten. De ruimte was vijf jaar lang een ruwe maar toch inspirerende veilige haven die nooit tekort had aan energie noch aan de onbaatzuchtige steun voor artiesten. Uit deze bubbel richtte een handvol artiesten het labelcollectief *baumusik* op.

De missie van *baumusik* is verder denken dan genres en disciplines en het streeft ernaar de meest verwarrende catalogus van Keulen te ontwikkelen. Of het nu een tentoonstelling of plaat is, een posterreeks of een speciaal evenement, het krijgt een catalogusnummer. Daaronder vindt u [BAU420] "420 – Love Letters to Rihanna", een groepstentoonstelling en performancenacht ter ere van Rihanna, [BAU025] een twee weken durende tocht door China met zes *baumusik*-optredens of [BAU020] de driedubbele cd in superbeperkte editie "CÖLLN" van de beruchte kunst- en neopopgroep HALL&RAUCH.

Meryem Erkus, medeoprichtster van *baumusik* nodigde twee centrale artiesten van *baumusik*, Timothy Shearer en Janina Warnk, uit om nieuwe installaties te creëren in de LODGERS-ruimte. Met contrasterende methoden bouwden ze complexe installaties die doen nadenken over openbare en privéruimte, waar brutale architectuur een toevluchtsoord van zachtheid en *fernweh* heeft. Deze combinatie componeerde een alles doordringende installatie die dienst deed als podium voor liveshows en vele andere kunstwerken van *baumusik*-artiesten.

De tentoonstelling werd ontwikkeld in de maand juli en was volledig af op donderdag 2 augustus met speciale optredens op zaterdag 4 augustus. Binnen de tentoonstelling gaf *baumusik* verschillende nieuwe werken uit zoals een mode-editie, muziekreleases, romans en video's.

Hun tweede verjaardag werd gevierd in de tuin van AIR Antwerpen op vrijdag 17 augustus.

Installaties van Timothy Shearer & Janina Warnk met werken van:
Benjamin Adams, Jonas Bruns, Meryem Erkus, Lukas Goersmeyer, Echo Ho,
Sebastian Ingenhoff, Caroline Kox, Malo, Jan-Ole Schiemann, Britta Tekotte,
Roland Kaiser Wilhelm en de Keulse kunstenaars Eliza Ballesteros & David
Lichter, Pia Bergerbusch, Julia Bünnagel, Sebastian Fritsch, Philipp Hoening,
Julia König, Florian Kuhlmann, Carmen Lenhart en Finn Wagner.

Met live- en dj-optredens van:
CAMP INC, Koxette, Liberty Snake, zo-on slows, UMMN, Jeandado,
Hall&Rauch, Abel, Monibi, Igor Amore, Minjung Cho, Diana Jones,
BritKat, Malo

- 04.08.2018: MUSEUMNACHT met liveoptredens en een lezing:
20 u. – Lezing / Performance: BritKat
21 u. – Performance: Liberty Snake
22 u. – Concert: zo-on slows
23 u. – Concert: UMMN
- 16.08.2018: liveoptreden Hall&Rauch
- 17.08.2018: 2 jaar *baumusik* te AIR Antwerpen
Liveoptredens van CAMP INC / Jeandado
+ baumusik DJ-programma
- 01.09.2018: Finissage
+ lancering van een nieuwe *baumusik* T-shirt lijn
+ liveoptredens van Koxette

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Insta stories
- Facebook events voor alle activiteiten en performances

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Muurtekst: algemene introductie (NL, EN, FR)
- Brochures: deze werden geregeld in de loop van de residenties aangepast (NL, EN)
- Teksten en archief materiaal worden opgenomen op Ensemble.org
- De LODGERS staan zelf in voor het organiseren van activiteiten

9.4 #16 HETEROTROPICS – ON CONNECTING PRINCIPLES
(OVER ACAUSALE CONNECTERENDE PRINCIPES)
15.09 — 16.12.2018
M HKA, Antwerpen | 6^e verdieping

De laatste LODGERS in de reeks betrof Heterotropics, een in Amsterdam gevestigd curatorieel onderzoeksplatform, geïnitieerd en geleid door de onafhankelijke curator Sara Giannini. *Heterotropics*, ontstaan uit de taalkundige gelijkenis tussen het taalkundige “trope” en het geografische “tropic”, is een fictief concept dat betrekking heeft tot taal, ruimte en collectieve beeldspraak. Het project ontvouwt zich doorheen verschillende hoofdstukken en samenwerkingen en kijkt naar de overblijfselen van koloniale fantasie en exotische projectie in verschillende stedelijke en culturele landschappen, en verkent en verbeeldt imaginaire geografische gebieden. *Heterotropics* is opgestart in 2016 met een reizend performance- en tentoonstellingsprogramma in de Indische Buurt van Amsterdam met kunstenaars Alex 2000, Pauline Curnier Jardin, Jacopo Miliani, David Bernstein & Jokūbas Čižikas. Het platform heeft tot nu toe commissieopdrachten als het 6-weeken durende programma van KUNCI Cultural Studies Center (Yogyakarta) in het Tropenmuseum en de site-specifieke performance *Pavilion* door Milena Bonilla en Luisa Ungar in het Rijksmuseum geïnitieerd en mogelijk gemaakt. Naar aanleiding van de gezamenlijke uitnodiging van M HKA en AIR Antwerpen opereerde *Heterotropics* voor de eerste maal buiten de Amsterdamse thuisbasis met

een langdurig tentoonstellings- en performanceprogramma dat plaatsvond op de 6^e verdieping van het museum.

Interventies en performances van Sara Giannini, Adam Bobbette, Mehraneh Atashi, Milena Bonilla & Luisa Ungar en Ivan Cheng waren achtereenvolgens in de ruimte te zien en lieten er verschillende sporen achter tot ze een uiteindelijke accumulatie vormden. Hun werk, van tekst-gebaseerde displays via lichamelijke verschijningen/verdwijningen tot immersieve installaties, onderzoekt het onderscheid tussen psychische en fysieke domeinen, waarzeggerij en wetenschap, buitenruimte en binnenruimte, zichtbaarheid en onzichtbaarheid, afstand en nabijheid, afwezigheid en aanwezigheid.

Een live documentatiepagina samengesteld door Ivan Cheng liep gelijktijdig met het programma op www.heterotropics.com.

Elke act overschreed de aangekondigde tijdsspanne met een aantal sporen die zich verzamelden en tot het einde van het project zichtbaar bleven.

- ACT I / TAKE AWAY DIARY
(SOMETHING MORE THAN MERE CHANCE)
27.09.2018 – Sara Giannini
Gerealiseerd in samenwerking met ontwerper Raoul Audouin.
- ACT II / LET'S FREQUENCY
03 — 05.10.2018 – Adam Bobbette
Opgevoerd en vertolkt door Ivan Cheng
- ACT III / ENTROPY PUMP
18 — 27.10.2018 – Mehraneh Atashi
'Hole Water' – Sound performance i.s.m. Geo Wyeth op 25.10.2018
- ACT IV / ALL SIGNAL, NO MESSAGE
28.10 — 24.11.2018 – Milena Bonilla en Luisa Ungar
- ACT V / INTERMEZZO'S
01 — 08.12.2018 – Ivan Chen
- POST FINALE ACCUMULATION
08 — 16.12.2018

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Insta stories
- Facebook events voor alle activiteiten en performances

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Muurtekst: algemene introductie (NL, EN, FR)
- Brochures: deze werden geregeld in de loop van de residenties aangepast (NL, EN)
- Teksten en archief materiaal worden opgenomen op Ensemble.org
- De LODGERS staan zelf in voor het organiseren van activiteiten

Het M HKA reserveert de vijfde verdieping voor verrassende interventies en intieme pop-uppresentaties. **INBOX** is een plaats die inspireert en verrast, en ons een blik gunt in het universum van bevlogen denkers en doeners. Met INBOX creëert het M HKA ruimte voor een aantal van de vragen die vaak aan het museum worden gesteld.

10.1 W WH AT* – WIDU GASTI & WERK MEE

12.01 — 04.02.2018

M HKA, Antwerpen | 5^e verdieping

w wh at* werkt samen met kunstenaars en vrijwilligers en ontwikkelt eigenzinnige manieren om samen te creëren en deze meerstemmigheid te tonen. w wh at* zet in het M HKA de activiteiten van de voorforvaastfanclub, afgekort vfvf, verder. Deze fanclub, opgericht in 2014, bestaat uit deelnemers van Atelier LEA en werkt samen met andere groepen en organisaties. vfvf tast het werk van de hedendaagse beeldende kunstenaar Vaast Colson af. Zijn visie is de leidraad van de fanclub: een goed kunstwerk werkt niet alleen door zijn betekenis maar zet zich verder in ons dagelijks leven. Zijn praktijk is het vertrekpunt om acties te organiseren die de artistieke attitude van Colson vervolgen, toe-eigenen, delen en anders tonen.

Tijdens Antwerp Art Weekend 2017 lanceerde de fanclub haar *ga go Vaast campagne campaign 17>19* in Galerie trampoline. De leidraad van de campagne is een zoektocht naar Widu Gasti, een ridderpersonage uit het oeuvre van Vaast Colson. Het motto is: WERK MEE. De residenties of werkplekken van de fanclub in 2017 werden 'parada's', Spaans voor haltes of stopplaatsen: de Zomeracademie in Dworp, de tentoonstelling *The Artist/Knight* in het Kasteel van Gaasbeek en in De Ruimtevaart vzw in Leuven.

Ook in het M HKA nodigde de fanclub, samen met de gidsen en het museum, de bezoekers uit om mee te werken aan de campagne en samen de zoektocht naar Widu Gasti zichtbaar te maken. Voor het M HKA kaderde dit project in het onderzoek naar *constituencies*, een nieuwe manier van denken over het publiek waarbij de bezoeker vanuit dialoog, participatie en co-creatie wordt gezien als mede-eigenaar. Wat gebeurt er als het museum relaties in het centrum plaatst en hoe kunnen we (vluchtige) ontmoetingen verzamelen of archiveren?

De verschillende acties van de voorforvaastfanclub konden gevolgd worden op de websites van w wh at* en trampoline.

In de laatste week van de INBOX Widu Gasti & Werk nodigde de voorforvaastfanclub samen met de gidsen en het museum, de bezoekers uit om mee te werken.

Op woensdag 31 januari werd een optocht georganiseerd richting de buurtbewoners en op de laatste dag, zondag 4 februari, werd iedereen uitgenodigd om mee te spelen en te co-creëren.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Insta stories
- Facebook event voor de afzonderlijke activiteiten

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Algemene introductietekst in plakletters in drie talen, die heel de reeks kan blijven hangen.
- De kunstenaars of betrokken partij kan op een krijtmuur de naam, een eventuele titel en de duurtijd van de tentoonstelling noteren.
- Titelbordjes met QR codes (niet voor alle afleveringen)

- Infofiches aangeleverd door de kunstenaar (NL, EN, FR)
- Teksten op Ensembles.org
- Rondleidingen
- Op de laatste dag (zondag 4 februari) vond er een spetterend slotevenement plaats van 13 u. tot 17 u. Doorlopend konden mensen Widu Gasti zoeken door middel van collages in het Salon. Ook konden mensen in de INBOX ruimte transformeren en gefotografeerd worden. Tussen 14 u. en 16 u. nodigden we iedereen uit om te kaarten in het M HKAFE, we vertrokken van het klassieke 'zwarte pieten' en gingen verder met de triomfkaarten, een spel dat Vaast Colson maakte. Vervolgens probeerden we in co-creatie met de bezoekers nieuwe spelvormen te ontwikkelen. Van 16 u. tot 17 u. gingen we dan een laatste keer op zoek de vleermuistekening van Vaast op het grondplan van de buurt.

De diagnose 'kanker' werkt verpletterend. Plots ben je een vondeling in de wereld van de zieken, een 'patiënt' met een onduidelijke toekomst. Overleven wordt de absolute prioriteit, alles komt op losse schroeven te staan.

Jezelf opnieuw uitvinden impliceert falen, herkansen, herbekijken, tot nieuwe en onverwachte perspectieven zich aandienen.

Dear Agathe, Agathe dear... is een caleidoscopisch 'work in progress', een multimediaproject geïnspireerd door complexe ervaringen. Het toont het gehavende lichaam wars van de heersende codes en onderzoekt de historische, sociopolitieke context ervan.

Dear Agathe, Agathe dear... sluit aan bij een nog jonge traditie waarin veelal vrouwelijke kunstenaars hun kwetsbaarheid omhelzen en daar, ondanks hun onzekerheid, de kracht uit putten om ze te tonen.

Een zachtjes aanzwellend polyfoon koor dat omarmt, begrijpt, heelt en, bovenal, het leven bezingt.

Deze presentatie werd vergezeld door een reader "Dear Agathe, Agathe dear..." met teksten van "Sue Spaid, Dr. Nathalie Roche, Lieve Van Stappen"; uitgegeven in eigen beheer door "Lieve Van Stappen" in een 500-aantal exemplaren.

Zie hoofdstuk 13.1.7 Flankerende publicaties.

Lieve Van Stappen was aanwezig in de presentatie op 11.02, 18.02, 25.02, 02.03, 03.03 en 04.03.

INBOX-talk Lieve Agathe, Agathe lief... door Lieve Van Stappen
03.03.2018, 14 u.
Auditorium

Een performatieve lezing rond kwetsbaarheid en helen. Over de geschiedenis van het als abject beschouwde vrouwelijk lichaam en de hedendaagse perceptie ervan. Hoe vrouwen in weerwil van taboes hun lijf tonen en de littekens die hen sieren omarmen. Over levenslust.

M HKA LIVE: Lieve Van Stappen
26.02.2018

Tijdens een **Facebook Live** sessie nam **Lieve Van Stappen** ons mee door haar tentoonstelling '*Dear Agathe, Agathe dear...*', die het leven viert in al haar facetten. De kunstenaar gaat de strijd aan met kanker en vertelt in de video over de consequenties daarvan. Maar bovenal celebreert ze het leven.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Insta stories
- Facebook Live met Lieve Van Stappen

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Algemene introductietekst in plakletters in drie talen, die heel de reeks kan blijven hangen.
- De kunstenaars of betrokken partij kan op een krijtmuur de naam, een eventuele titel en de duurtijd van de tentoonstelling noteren.
- Titelbordjes met QR codes (niet voor alle afleveringen)
- Infociches aangeleverd door de kunstenaar (NL, EN, FR)
- Teksten op Ensembles.org
- Preview met gesprek met de kunstenaar en boekpresentatie (niet voor elke editie)
- Rondleidingen

10.3 ZIEKENHUISCHOOL: SHOWING OFF T(H)REE
09.03 — 25.03.2018
MHKA, Antwerpen | 5^e verdieping

Scholen organiseren regelmatig culturele activiteiten zoals toneel- en filmvoorstellingen, workshops en museumbezoeken. Kinderen en jongeren die aan **De Leerexpert Ziekenhuisschool** les volgen missen deze mogelijkheden vaak. Soms om fysieke redenen, maar vaak ook omdat kunst niet als prioritair onderdeel van de te verwerken leerstof wordt gezien. Reden genoeg voor De Leerexpert Ziekenhuisschool en het MHKA om voor het derde jaar op rij de handen in elkaar te slaan.

Ook dit jaar reizen een aantal werken uit de MHKA-collectie af naar de ziekenhuisschool, waar de leerlingen kennis kunnen maken met hedendaagse kunst. Onder begeleiding van professionele kunstenaars experimenteren de leerlingen vervolgens in workshops met verschillende materialen en media. Deze tentoonstelling was een verhaal over de verwondering, het experiment, de actie en de creativiteit die ontstaan als kinderen en jongeren worden blootgesteld aan hedendaagse kunst.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Insta stories

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Algemene introductietekst in plakletters in drie talen, die heel de reeks kan blijven hangen.
- De kunstenaars of betrokken partij kan op een krijtmuur de naam, een eventuele titel en de duurtijd van de tentoonstelling noteren.
- Titelbordjes met QR codes (niet voor alle afleveringen)
- Infotiches aangeleverd door de kunstenaar (NL, EN, FR)
- Teksten op Ensembles.org
- Catalogus
- Rondleidingen

10.4 DAWID WOJTALEWICZ: KWADRATO ROSO S PEKTYWA
Prijs Hugo Roelandt
30.03 — 22.04.2018
MHKA, Antwerpen | 5^e verdieping

Dawid Wojtalewicz werd op 15 december 1989 geboren in Gostynin (Polen) en groeide op in Gabin. Hij studeerde aan de Stedelijke Academie van Turnhout en de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten van Antwerpen. Vorig jaar won hij er omwille van zijn lyrische schilderijen, hun magische presentatie en zijn tomeloze inzet en energie de Hugo Roelandtprijs.

Dawid is een rasschilder die zijn werk opbouwt, op basis van geometrie, kleursysteem en symboliek. De drie pijlers van zijn werk zijn technische vaardigheid, intellectuele inhoud en rationaliteit. Hij koos de kleur roze als opvallend handelsmerk en uithangbord van zijn heel eigen esthetiek en kunstopvatting.

Tegelijk is David trouw aan filosofische grondwaarden. Hij is steeds op zoek naar een menselijk spoor, naar de complexiteit van de natuur en naar inzicht in de materie. In zijn optiek is de kunstenaar niet zomaar een maker van kunstwerken, maar een profeet die schoonheid schept en creëert. In de lijn van figuren als Sâr Péladan, James Lee Byars of Joseph Beuys ziet hij de kunstenaar als een sjamaan die bemiddelt tussen het hogere en de wereld van het hier en nu.

Hij zegt: “De waarheid is verbonden aan een kracht die buiten mijn mogelijkheden ligt. Wat overblijft is het scheppen, creëren en leven.”

Dawid Wojtalewicz stelde eerder tentoon in Turnhout, Mol, Zoersel, Deurne, Antwerpen maar ook in Eindhoven (Nederland) en Gabin (Polen).

ACTIES DOOR DAWID WOJTALEWICZ

Kwadrogram

Performance op het Scheldeterras

05.04.2018, 3 u 33 pm

Kwadrogram is een situatie die mogelijkheden van symbolische en fysieke invloeden door bewegende geometrische figuren op de expansie van de ruimte onderzoekt.

1. Triangle Choreo is een dans van drie objecten met basisvormen in de complexe wereld van de geometrie.
Het is een speelse performance die verschillende configuraties van drie driehoeken en drie basiskleuren onderzoekt om de ruimte, tijd en psychosomatische ervaring van de hele setting met elkaar te verbinden. Het vormt ook een brug tussen de veranderde realiteit en het heden.
2. De kinetische sculptuur Amoeba is ook een ritualistisch hulpmiddel voor het onderzoeken van de ruimte.
De symbiose tussen de Amoeba (Amoebe) en de performers creëert een vorm van dialoog die ongekende patronen produceert en mogelijk een poort naar verschillende dimensies opent.
De sculptuur werd ontworpen en gemaakt door een van de leden van 4Fold – Jana Horalkova, en de hele performance werd gecomponeerd door het 4Fold-collectief.

Glass Box

Performance in serre 1 op het dakterras

13.04.2018, 3 u 33 pm

De performance van Dawid Wojtalewicz en Rino Sokolo verkende de mogelijkheden van een schilderactie die de dynamiek van de bewegingen en de statische functies van de plaats van de performance met elkaar zoekt te verbinden.

De hele interactie kan begrepen worden in de context van de worsteling en de wonden van de schilder.

“is No time Beauty need save the world”

Debat in serre 2 op dakterras

19.04.2018, 2 u 22 pm

Een debat georganiseerd rond kunst en ecologie. Het gesprek draaide rond vragen: ‘Hoe geef je als kunstenaar vorm aan je ecologisch engagement? Kunstpraktijk als probleemstelling, als engagement, als getuigenis, als actie...’ wat is de kracht van kunst, hoe ze ons redt, de natuur en de wereld”

Dit debat werd georganiseerd naar aanleiding van de tentoonstelling ‘De Opwarming’ (15.11 — 15.12.2017), het eindresultaat van het onderzoeksproject ‘No Time: landschap, klimaatverandering, actie!’ in de Academie van Antwerpen.

Unspoken Words in de Square

Gesprek op het dakterras in het werk van James Turrell

19.04.2018 – 4 u 04 pm

Deze interventie van het 4Fold-collectief presenteerde alle mogelijke handelingen met woorden en hun afwezigheid: stilte en lawaai, intuïtieve en uitgevonden woorden, elke vorm van communicatie die de poëzie van de ruimte tot uitdrukking brengt. Iedereen was welkom en werd aangemoedigd om te praten, te spelen, te communiceren of gewoon in een onuitgesproken ruimte te zitten en alles in zich op te nemen...

4fold is een interdisciplinair project gericht op het verweven van bewegingen, geluiden, beelden en woorden.

Het creëert een samengesteld werk dat alle kunstvormen combineert in een artistieke eenheid.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Insta stories
- Facebook event voor de afzonderlijke activiteiten

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Algemene introductietekst in plakletters in drie talen, die heel de reeks kan blijven hangen.
- De kunstenaars of betrokken partij kan op een krijtmuur de naam, een eventuele titel en de duurtijd van de tentoonstelling noteren.
- Titelbordjes met QR codes (niet voor alle afleveringen)
- Infofiches aangeleverd door de kunstenaar (NL, EN, FR)
- Teksten op Ensembles.org
- Preview met gesprek met de kunstenaar en boekpresentatie (niet voor elke editie)
- Rondleidingen

10.5 FRANK F. CASTELYN 27.04 — 20.05.2018

M HKA, Antwerpen | 5^e verdieping

Het bestaan van kunstenaar Frank F. Castelyns (°1942) werd voor een belangrijk deel in beslag genomen door eindeloze zwerftochten, die hij te voet of per fiets ondernam. Maar een globetrotter, eeuwig op zoek naar onbekende horizons, was hij niet. Zijn tochten beperkten zich meestal tot zijn habitat Antwerpen, en hadden een duidelijk omschreven doel. Elke dag weer kwam hij thuis met allerlei dingen die hij op straat had aangetroffen en om een of andere reden interessant vond.

Aangezien het vinden en vergaren nooit ophoudt, kampte Castelyns met een permanent ruimteprobleem. In een eerste stadium stockeerde hij zijn vondsten in de kelders van een grote woning aan de Jordaenskaai, die hij deelde met andere kunstenaars, onder wie Guillaume Bijl, Ria Pacqué en Guy Van Bossche. Toen de kelders vol raakten huurde hij garageboxen en havencontainers. In piekperiodes namen zijn collectiestukken en composities niet minder dan 4.000 m² in beslag.

Zo is hij, met zijn levenslang volgehouden miserabilisme, stilaan uitgegroeid tot een levende legende, die in de kunstwereld ook erkenning kreeg, zij het dan in beperkte kring. Want hoewel hij het allerm minst zo bedoeld heeft, was Frank F. Castelyns in de eerste plaats een artist's artist, het type dat andere kunstenaars boeit en inspireert, maar niet zo gauw geliefd raakt bij het bredere publiek.

Kunstenaar Guillaume Bijl maakte een kleine selectie van zijn werk om ook het brede publiek te overtuigen.

Deze INBOX-presentatie met werk van Frank F. Castelyns werd op donderdag 26 april feestelijk geopend met een woordje uitleg door Paul Ilegems, Jan Bernheim en curator Guillaume Bijl.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Insta stories

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Algemene introductietekst in plakletters in drie talen, die heel de reeks kan blijven hangen.

- De kunstenaars of betrokken partij kan op een krijtmuur de naam, een eventuele titel en de duurtijd van de tentoonstelling noteren.
- Titelbordjes met QR codes (niet voor alle afleveringen)
- Infofiches aangeleverd door de kunstenaar (NL, EN, FR)
- Teksten op Ensembles.org
- Preview met gesprek met de kunstenaar en boekpresentatie (niet voor elke editie)
- Rondleidingen

10.6 LAMART OFFSPACE & PIETER STEYAERT (SEAD)
26.05 — 10.06.2018
M HKA, Antwerpen | 5^e verdieping

Orahory bestaat uit een reeks digitale organismen die zijn ontstaan in de loop van meerdere nachten door de gegevensstromen van een nachtclub te verwerken. Deze organismen worden in realtime in het leven geroepen door te reageren op een reeks zintuiglijke gegevens die worden vastgelegd in nachtclub Ampère. De datastromen vinden hun oorsprong in grote en kleine processen zoals de drankconsumptie, het aantal mensen in de heren- en damestoiletten, de anonieme registratie van bewegingen, een audio analyse en informatie over de temperatuur en vochtigheid. De bovengenoemde gegevensstromen definiëren de structuur, textuur en bewegingen van de gegenereerde digitale entiteit.

“Dit is een oproep tot evolutie, voor vooruitgang. Het gaat over het omarmen van de aard van dingen: flux, verstoring en herconfiguratie. Het gaat om het creëren van kaders waarin dingen kunnen gebeuren, buiten onze verwachting en controle. ‘Kader’ is hier een essentieel element. Het geeft aan dat er behoefte is aan een basisniveau van initiatief of controle door de mens.

De cruciale artistieke uitdaging is dat menselijke creativiteit op de eerste plaats komt, maar dat we het vervolgens moeten loslaten en verandering toelaten. We moeten de organische processen laten migreren en hun grenzen laten herdefiniëren, terwijl we ook vertrouwen moeten hebben in hun zelf-organiserend vermogen.”

— Angelo Vermeulen (SEAD, NASA HI-SEAS bemanningscommandant)

De expositie in INBOX toonde naast een reeks poëtische, visuele resultaten ook beeldmateriaal van het proces en de werking van dit project.

De preview was op donderdag 25 mei met introductie door Angelo Vermeulen (SEAD, NASA Mars) en een **live coding performance** door H.A.L.I.C. (Dago Sondervan en Kasper Jordaens).

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Insta stories (ook tijdens de opening)
- Facebook event voor de afzonderlijke activiteiten

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Algemene introductietekst in plakletters in drie talen, die heel de reeks kan blijven hangen.
- De kunstenaars of betrokken partij kan op een krijtmuur de naam, een eventuele titel en de duurtijd van de tentoonstelling noteren.
- Titelbordjes met QR codes (niet voor alle afleveringen)
- Infofiches aangeleverd door de kunstenaar (NL, EN, FR)
- Teksten op Ensembles.org
- Preview met gesprek met de kunstenaar en boekpresentatie (niet voor elke editie)
- Rondleidingen

10.7 JOYCE IN ART
15.06 — 01.07.2018
M HKA, Antwerpen | 5^e verdieping

Deze tentoonstelling toonde aan dat James Joyce een aanzienlijk effect heeft gehad op beeldende kunstenaars en dat zij op hun beurt zijn nalatenschap levend hebben gehouden en zijn werk op vele originele manieren hebben geïnterpreteerd. Joyce wende zich af van de negentiende-eeuwse narratieve tradities, sindsdien kregen vele kunstenaars het gevoel dat ook zij meer moesten doen dan enkel illustreren. Ze werden geïnspireerd om innovatief te zijn en grenzen te verleggen. Ze voelden zich vaak persoonlijk verbonden met de personages en locaties van Joyce, net als zovele lezers. Ze hebben zich ingewerkt in motieven en procedures (bijvoorbeeld hoe Joyce de materialiteit van objecten en talen bezweert). Er wordt veel met woorden gespeeld en

gebruik gemaakt van openbaringen en humor. Het denken van Joyce, alsook zijn conceptueel en accumulatief gebruik van details zijn paradigmatisch geworden. Dit geldt vooral voor de generatie sociaal en politiek geëngageerde kunstenaars, die vanaf de late jaren zestig hun praktijk hebben ontwikkeld na het lezen van Joyce. Dit werk – en het impliciete belang ervan vandaag – staat hier centraal.

Met werk van: William Anastasi, Mirosław Balka, Joseph Beuys, Pavel Büchler, John Cage, James Coleman, Amanda Coogan, Gary Coyle, Ivan Ladislav Galeta, Dora García, Kenneth Goldsmith, Zbigniew Gostomski, Richard Hamilton, Gereon Inger, James Joyce, Heather Ryan Kelley, John Latham, Vlado Martek, John McDowall, Brian O'Doherty, Susan Philipsz, Royden Rabinowitch, Man Ray, Martha Rosler, Dieter Roth, Nick Thurston, Edward Weston.

Deze presentatie in het M HKA maakte deel uit van de 26^e Internationale James Joyce Conferentie die doorging in de Universiteit van Antwerpen van 11 tot 16 juni 2018.

Curator: Christa-Maria Lerm Hayes, Hoogleraar Moderne en Hedendaagse Kunstgeschiedenis – Universiteit van Amsterdam.

Tijdens de preview op 14 juni gaf Prof. Dr. Christa-Maria Lerm Hayes een korte introductie.

Cinema Zuid organiseerde naar aanleiding van het Joyce-symposium in de UA een filmevenement rond de Ierse schrijver.

Op donderdag 14 juni beet *Passages from Finnegans Wake* de spits af. Van dit beroemde verhaal van Joyce stelde Eisenstein dat het meer een film-montage was dan wel een roman. PHD-researcher Emma-Louise Silva leidde de film in. Volgden nog de verfilming van *Ulysses* en het door John Huston geregisseerde *The Dead* op respectievelijk vrijdag 15 en zondag 17 juni.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Insta stories
- Facebook event voor de afzonderlijke activiteiten

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Algemene introductietekst in plakletters in drie talen, die heel de reeks kan blijven hangen.
- De kunstenaars of betrokken partij kan op een krijtmuur de naam, een eventuele titel en de duurtijd van de tentoonstelling noteren.
- Titelbordjes met QR codes (niet voor alle afleveringen)
- Infociches aangeleverd door de kunstenaar (NL, EN, FR)
- Teksten op Ensembles.org
- Preview met gesprek met de kunstenaar en boekpresentatie (niet voor elke editie)
- Rondleidingen

10.8 ARTUR ERANOSIAN

06.07 — 05.08.2018

M HKA, Antwerpen | 5^e verdieping

In het werk van de Belgische kunstenaar Artur Eranosian (°1989, Yerevan, Armenië) omhelst de schilderkunst de fotografie. Het is een heuse kruisbestuiving tussen twee verschillende werelden. Eranosian onderzoekt de grenzen van beide media en laat die naadloos op elkaar aansluiten. Zo ontwikkelt hij een eigen figuratieve vormtaal.

Zijn onderwerpen vindt hij steeds op straat. Een muur, de zee, een boom of een kerktoeren: hij fotografeert onze vertrouwde omgeving op een heel grafische en haast onherkenbare manier. Het fotografisch beeld overstijgt de banaliteit van zijn eigen alledaagse context.

In de witruimte rondom de foto schept Eranosian een nieuwe realiteit. Hij brengt de gouache zo precies aan dat het voor de toeschouwer haast onmogelijk is om foto van schilderij te onderscheiden. Wat is echt, wat is toegevoegd? De verwarring die ontstaat, typeert het abstracte werk van deze jonge kunstenaar.

Het is een evenwichtsoefening waarbij de kunstenaar fotografie en schilderkunst op een niet-traditionele manier ervaart en interpreteert. Via zijn taal, waarin het gefotografeerde onderwerp niet meteen leesbaar is, wil hij de toeschouwer niet iets laten zien, maar vooral iets laten voelen.

Terwijl Eranosian zijn eigen, nieuwe taal aan het ontdekken was, werd hij gevolgd door fotograaf en documentairemaker Jimmy Kets. De documentaire geeft een unieke inkijk in de visie van de kunstenaar, de twijfel die hij onderweg ervaart, en de passie waarmee hij stap voor stap zijn eigen artistieke taal machtig wordt.

De publicatie 'Artur Eranosian – A New Language' werd tijdens deze INBOX-tento voorgesteld.

Zie hoofdstuk 13.1.8 Flankerende publicaties.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Insta stories
- Facebook event voor de afzonderlijke activiteiten

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Algemene introductietekst in plakletters in drie talen, die heel de reeks kan blijven hangen.
- De kunstenaars of betrokken partij kan op een krijtmuur de naam, een eventuele titel en de duurtijd van de tentoonstelling noteren.
- Titelbordjes met QR codes (niet voor alle afleveringen)
- Infofiches aangeleverd door de kunstenaar (NL, EN, FR)
- Teksten op Ensembles.org
- Preview met gesprek met de kunstenaar en boekpresentatie (niet voor elke editie)
- Rondleidingen

10.9 TAMARA VAN SAN: BIG RED BABEL & OTHER MISCELLANEA 10.08 — 02.09.2018

M HKA, Antwerpen | 5^e verdieping

Tamara Van San (°1982) maakt werk waarin de schoonheid uit haar hol gelokt wordt en in een gracieuze struikeling wordt bevroren. Echt werk, dat geen antwoorden zoekt op academische vragen, maar sporen vormt van een op de wereld betrokken bestaan, waarin de liefde voor mooie dingen zich uitstrekt van een blauw gestipte rog tot Picasso's gipsen afdruk van een prop papier. Het meest specifieke aan haar werk is dat zij dingen kan maken die tot ons spreken zonder figuratief of geometrisch te zijn. Dat is uitzonderlijk. Daarnaast kan zij ook beeldhouwen met kleur. Dat is even uitzonderlijk.

Hoe kunnen we naar haar keramische stapelsculpturen kijken? Ten eerste moeten we voor ogen houden dat vrijwel alle kunstenaars die keramische sculpturen maken (ook de hedendaagse kunstenaars) vazen maken. Soms maken ze van die vaas een blote madam door er borsten aan toe te voegen, soms steken ze er bloemen in, soms maken ze er een uil van. Maar het blijven vazen: verlengde, met gladgestreken worstjes opgehoogde asbakken. Bij Van San zien we iets heel anders gebeuren. Vertrekkend vanuit het gegeven dat keramische sculpturen hol moeten zijn (omdat ze anders barsten tijdens het bakken) en niet verstevigd kunnen worden met een metalen geraamte, ontwikkelde ze verschillende technieken (anders dan de verlengde asbaktechniek) om torens te maken. Door dit op een leesbare manier te doen, maakt ze metasculpturen, die het oude gesprek tussen beeldhouwers als Rodin ('des bosses et des trous'), Henry Moore ('the science of holes and bumps') en Brancusi verderzetten. Toen de torensculptuur 'Red Babel' voor de tweede keer de oven inging, voor het glazuur, geloofde niemand van de staf van het

befaamde EKWC in 's Hertogenbosch dat het gevaarte deze tweede bakking zou overleven. En toch...

Zoals elke spreektaal bestaat uit betekenisloze klanken en gebaren die pas een betekenis krijgen door hun schikking en gebruik, bouwt Tamara Van San aan een talloze verzen tellend heldendicht, draaiend, trekkend en duwend aan vormen die tot ons spreken zonder woorden, maar zich vol van gedachten verder zingen in de onbewaakte kamers van ons bestaan.

Montagne de Miel, 21 juni 2018

— Hans Theys

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Insta stories
- Facebook event voor de afzonderlijke activiteiten

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Algemene introductietekst in plakletters in drie talen, die heel de reeks kan blijven hangen.
- De kunstenaars of betrokken partij kan op een krijtmuur de naam, een eventuele titel en de duurtijd van de tentoonstelling noteren.
- Titelbordjes met QR codes (niet voor alle afleveringen)
- Infiches aangeleverd door de kunstenaar (NL, EN, FR)
- Teksten op Ensembles.org
- Preview met gesprek met de kunstenaar en boekpresentatie (niet voor elke editie)
- Rondleidingen

10.10 CAROLINE COOLEN: GATHER THISTLES, EXPECT PRICKLES 07.09 — 30.09.2018

M HKA, Antwerpen | 5^e verdieping

Als kunstenaar geniet Caroline Coolen de vrijheid om de wereld te (her)scheppen als een Umwelt volgens haar eigen voorkeur – gevoelig en zintuiglijk zoals planten, instinctief en intuïtief zoals dieren, ietwat (ir)rationeel zoals de mens. Haar werk staat voor de elementen, de dieren, de mensen en volkeren die in de marge leven, uitgesloten door een steeds meer gestandaardiseerde, gecontroleerde, consumptiegericht maatschappij.

Ze beeldt liever motten af dan vlinders, liever distels dan bloemen, liever underdogs dan paarden, liever berken dan eiken.

Als een weerspiegeling van de constante gedrevenheid naar vrijheid en onafhankelijkheid in haar werk, wordt de modus operandi van Coolen telkens vernieuwd. Door materialen in onwaarschijnlijke associaties te assembleren en verschillende processen te combineren tast ze de grenzen van die vrijheid af en stelt ze de codes van artistieke praktijken in vraag, terwijl ze onderzoekt hoe natuur en cultuur naast elkaar kunnen bestaan.

Verborgene verhalen worden gecondenseerd in sculpturale werken, installaties en tekeningen.

Net als in verhalen vallen geweld en poëzie hier samen. Net als distels wordt de toeschouwer geprikkeld door schoonheid en gevaar. De werken van Caroline Coolen weerspiegelen kwetsbaarheid en kracht met een vermogen om weerstand bieden als een aanwijzing tot leven en kunst.

— Tania Nasielski

In M HKA's INBOX toonde Caroline Coolen (BE, 1975) recente werken en presenteerde ze haar nieuwe boek *Carlina Vulgaris* met een tekst van Tania Nasielski.

Zie hoofdstuk 13.1.9 Flankerende publicaties.

Op zondag 30 september was er ook een **INBOX-talk** in het auditorium; waar Caroline Coolen in gesprek ging met curator Tania Nasielski over het boek *Carlina Vulgaris*.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Insta stories
- Facebook event voor de afzonderlijke activiteiten

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Algemene introductietekst in plakletters in drie talen, die heel de reeks kan blijven hangen.
- De kunstenaars of betrokken partij kan op een krijtmuur de naam, een eventuele titel en de duurtijd van de tentoonstelling noteren.
- Titelbordjes met QR codes (niet voor alle afleveringen)
- Infofiches aangeleverd door de kunstenaar (NL, EN, FR)
- Teksten op Ensembles.org
- Preview met gesprek met de kunstenaar en boekpresentatie (niet voor elke editie)
- Rondleidingen

10.11 ALEXANDER SCHLEBER: COLOR SPACE

05.10 — 04.11.2018

M HKA, Antwerpen | 5^e verdieping

In een periode van ongeveer tien jaar ontwikkelde Alexander Schleber (1939) een geconcentreerd en opvallend oeuvre. Verschillende reeksen van werken volgen elkaar in rap tempo op waarbij de overlap tussen series en het teruggrijpen op eerdere werken en interesses in het oog springt. Als Duitser in Amerika en later in België nam Schleber uiteenlopende kunststromingen in zich op. In zijn werk toont hij aan goed op de hoogte te zijn van wat er in verschillende kunstwerelden gebeurde, maar Schleber bleek ook in staat te zijn een heel eigen beeldtaal te ontwikkelen. Waar de breuk tussen het abstract expressionisme en de minimal art in Amerika radicaal was, vond er in Europa rond die tijd een veel geleidelijker overgang plaats tussen verschillende stromingen. Schlebers werk past binnen deze Europese overgangspositie, maar werd tegelijkertijd duidelijk gevoed door Amerikaanse invloeden.

Vanaf 1973 maakte Schleber composities met geometrische objecten. Zo voegde hij bollen toe aan voorwerpen die in ieder huishouden te vinden zijn, zoals een mes, een vork en een theepot. Daarnaast gebruikte Schleber die bollen in minimalistisch aandoende sculpturen, volledig opgebouwd uit bollen van een zelfde formaat. Het speelse uit de eerder beschreven objecten is hier nog steeds aanwezig, alhoewel deze werken veel meer vanuit een bepaalde systematiek lijken te zijn ontstaan. Ook past Schleber de bollen toe op platte vlakken, vaak vierhoekig, soms met geometrische uitsparingen. Met zijn kleurgebruik refereert Schleber aan de abstract expressionistische kunstenaars Barnett Newman (1905-1970) en Mark Rothko (1903-1970). De bollen zorgen voor een extra spanning in de kleur omdat deze het licht op verschillende manieren reflecteren. Interessant is dat Schleber afstand neemt van het abstract expressionisme, zonder het schilderen als zodanig in de ban te doen. Waar hij vasthoudt aan het kleurgebruik, vervangt hij expressie door systematiek. Ook door het canvas een bepaalde vorm te geven, veranderde het van louter schilderij en drager, in een op zichzelfstaand object.

Rond 1975 gaan letters en taal een belangrijke rol spelen in Schlebers werk. Allereerst zijn er de kentekenplaten die hij verzamelt. In zijn *Autogram Generator* (1976), die onderdeel was van Harald Szeemanns Documenta 6 in 1977, schreef Schleber alle mogelijke lettercombinaties uit die op dat moment in Duitsland mogelijk waren. Daarnaast bevatte dit vierdelige boek polaroids van de woorden die hij op kentekenplaten was tegengekomen. Vervolgens verwerkte Schleber deze polaroids ook in *Autograms*, selecties van polaroids van kentekenplaten die samen zinnen vormen. Vanaf het moment dat hij kentekens gaat gebruiken, komen er vaker letters voor in zijn assemblages. Het zich bewust zijn van taal en betekenis lijkt vanaf dit moment meer nadruk te krijgen. Dit komt ook naar voren in de visuele gedichten die Schleber rond 1975 begint te maken. Hij noemt ze 'Serial Typos' omdat het idee hiervoor ontstond bij het maken van een typefout, waarbij letters over elkaar heen

afgedrukt werden terwijl hij een tekst typte op zijn typemachine. De stapeling van woorden die zo kon ontstaan vond Schleber fascinerend. Enerzijds is er een streng minimalistische benadering, anderzijds het speelse element van een typefout.

In *Waterfall of Words* (1978) komen elementen uit vrijwel al Schlebers eerdere werken samen: licht en schaduw, objecten, kleuren, letters en de abstractie van woorden. *Waterfall of Words* bestaat uit een groot aantal katodenstroken waarop woorden zijn geschilderd. De kleur waarmee het woord is geschilderd, hangt af van de beginletter; iedere letter van het alfabet heeft een eigen kleur.

Doordat de stroken met woorden in *Waterfall of Words* elkaar overlappen en die woorden verschillende kleuren hebben, probeer je relaties te leggen tussen verschillende woorden met dezelfde kleur of probeer je letters in te vullen waar ze niet zichtbaar zijn. Schleber nodigt uit tot een abstracte en poëtische omgang met taal.

— Julia Mullié

De publicatie 'Color Space – Alexander Schleber' en de editie 'Color Space, 1973' (screen print on paper, 94 x 60 cm) werden tijdens deze INBOX-tento voorgesteld.

Zie hoofdstuk 13.1.10 Flankerende publicaties.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Insta stories

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Algemene introductietekst in plakletters in drie talen, die heel de reeks kan blijven hangen.
- De kunstenaars of betrokken partij kan op een krijtmuur de naam, een eventuele titel en de duurtijd van de tentoonstelling noteren.
- Titelbordjes met QR codes (niet voor alle afleveringen)
- Infociches aangeleverd door de kunstenaar (NL, EN, FR)
- Teksten op Ensembles.org
- Preview met gesprek met de kunstenaar en boekpresentatie (niet voor elke editie)
- Rondleidingen

10.12 LEO COPERS: L'ART CORROMPT L'ARGENT II 09.11 — 02.12.2018

M HKA, Antwerpen | 5^e verdieping

Voor zijn presentatie in het M HKA toonde Leo Copers in de INBOX-ruimte een nieuwe site-specifieke installatie. Zij is onderdeel van zijn overzichtstentoonstelling getiteld 'DREAMS ARE MADE OF THIS 1968–2018', die in verschillende hoofdstukken in het SMAK, BOZAR, MUSEUM M en het MIDDELHEIM gepresenteerd werd.

Copers' creatie betrof een encenering, een decor bestaande uit symbolisch geconnecteerde voorwerpen en instructies/titels die samen een eigen verhaallijn ontwikkelen. De toeschouwer werd geconfronteerd met een monumentale (valse) goudstaaf die theatraal belicht werd en die onder een glazen vitrine op een rood tapijt was geplaatst. De aanwezigheid van een streng ogende bewaker en een hele reeks van 'gedragscodes' vervulde het tafereel. De bezoekers werden – zoals in een kerk of gebedsplaats – gevraagd om de stilte te bewaren, zich voorbeeldig te gedragen en ook gepaste kledij was vereist. Zoals in een tempel werd ook gevraagd aan degene die het tapijt wil betreden om zijn schoenen uit te trekken.

Het leek alsof de kunstenaar de rode loper had klaargelegd voor dit symbool van rijkdom en kapitalisme.

Maar zoals in vele van de andere kunstwerken waarvoor Copers in het verleden van goudstaven gebruik heeft gemaakt, schuilt in dit werk ook ongetwijfeld een kritiek.

Ten eerste gaat het om een museale presentatie. Leo Copers stelt ons zonder omwegen de vraag: waarom gedragen wij ons in deze door hem gecreëerde omgeving op een bijzondere manier? Wat dwingt ons respect af? Het feit dat we ons in een kunstinstitutioneel bevinden, waar aan alles dat tentoongesteld is, plots een meerwaarde lijkt te worden toegekend? Wat is het verschil tussen kunst en een (consumptie)product?

Copers' werk gaat over macht en het misbruik ervan, over het belang van geld in onze samenleving, over onze obsessie van het streven ernaar en het aanbidden ervan. Zelfs in de bijbel is er het bekende verhaal van de aanbidding van Het Gouden Kalf als metafoor voor verafgoding.

Dezelfde fenomenen beheersen in feite al te vaak de kunstwereld, zowel op financieel gebied als op vlak van ideeën.

Maar met deze satirische situatie/performance waarschuwt de kunstenaar ons ervoor dat het ook anders kan en dat het niet 'al goud is wat blinkt'.

— Hilde Teerlinck

Naar aanleiding van de tentoonstellingen werd het boek *Leo Copers – Dream are Made of This*, een overzicht van een indrukwekkende vijftigjarige carrière (1968-2018), gepubliceerd.

Zie hoofdstuk 13.1.11 Flankerende publicaties.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Insta stories

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Algemene introductietekst in plakletters in drie talen, die heel de reeks kan blijven hangen.
- De kunstenaars of betrokken partij kan op een krijtmuur de naam, een eventuele titel en de duurtijd van de tentoonstelling noteren.
- Titelbordjes met QR codes (niet voor alle afleveringen)
- Infociches aangeleverd door de kunstenaar (NL, EN, FR)
- Teksten op Ensembles.org
- Preview met gesprek met de kunstenaar en boekpresentatie (niet voor elke editie)
- Rondleidingen

10.13 BERT LEZY: DE DAGELIJKSE LEZY

07.12.2018 — 06.01.2019

M HKA, Antwerpen | 5^e verdieping

Vanuit een gezond absurdistische werkelijkheidszin maakt Antwerpenaar Bert Lezy (°1970) grafiek, video, audiocollages, improvisatie performances, en live tekenacties. Hij realiseert ook het programma *Blaastaal* op Radio Centraal.

Tussen deze veelheid aan activiteiten is er sinds 1 januari 2016 een constante rode draad te traceren: *De Dagelijkse Lezy*. Elke dag verschijnt er een tekening van hem op een wel heel erg bekend sociaal medium. Deze tekeningen bundelt hij jaarlijks in een boek en de originelen spijkt hij voor ons graag aan de muren van de INBOX.

Naast originele tekeningen vond u ook voorstudies, prints van digitaal samengestelde tekeningen, affiches, muurschilderingen en bodygraphics. Elke tekening is verbonden met een datum in het jaar 2018. Verder waren er enkele video's te zien en is er een *Blaastaal* soundtrack te beluisteren.

Gedurende de expo kwam Bert Lezy dagelijks een tekening toevoegen.

Tijdens de preview op 7 december was er een optreden door Tom Tiest en Gert Vanlerberghe aka Veelvraat.

Begin januari 2019 verscheen ook deel drie van *De Dagelijkse Lezy* in boekvorm. Als u hier voor intekende kreeg u meteen een *Bertijfikaat*. Het boek werd voorgesteld op Art's Birthday in het M HKA op 17 januari 2019.

Zie hoofdstuk 13.1.12 Flankerende publicaties.

Filmvertoning

(samenwerking tussen Bert Lezy en Katja Louisa Stonewood)

op zaterdag 29 december om 15 u.

Projectie op de muur in de ruimte voor de INBOX

- Dystopia (2016 / 9 min.)
- De Resonanties van Dr. Lecocq (2017 / 23 min.)
- Barok Diagonaal Bekeken (2018 / 23 min.)

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage
- Foto's gedeeld via Instagram en Facebook
- Insta stories
- Facebook event voor de afzonderlijke activiteiten

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Algemene introductietekst in plakletters in drie talen, die heel de reeks kan blijven hangen.
- De kunstenaars of betrokken partij kan op een krijtmuur de naam, een eventuele titel en de duurtijd van de tentoonstelling noteren.
- Titelbordjes met QR codes (niet voor alle afleveringen)
- Infofiches aangeleverd door de kunstenaar (NL, EN, FR)
- Teksten op Ensembles.org
- Preview met gesprek met de kunstenaar en boekpresentatie (niet voor elke editie)
- Rondleidingen

11 Extra Muros

11.1 MUSEUM E!: DROMEN 11.04 — 11.10.2018

Het M HKA en woonzorgcentrum Immaculata (Edegem) ontwikkelen een duurzaam samenwerkingsverband rond hedendaagse kunst. Museum E! stimuleert in en rond het woonzorgcentrum de beleving van de residenten, hun familie, de medewerkers, vrijwilligers en bezoekers door de verbeeldingskracht aan te wakkeren. Het project gaat uit van de kracht van hedendaagse kunst om mensen dichter bij elkaar te brengen en interactie te laten ontstaan. De E! van Museum E! staat daarom voor ERVAREN.

Kunstwerken in deze expo:

- Vyacheslav Akhunov: 1 m², 2007
- Sergey Maslov: Declaration of Love (the Dream series), 1982
- John Körmeling: Starthuisje [Starting House], 1991
- Hermann Pitz: Duplex Rehearsal, 1992
- Kati Heck: Holy Hauruck – Der Maler und ihre Muse, 2016

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Activiteit op de website
- Foto's gedeeld via Instagram

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

- Titelbordjes
- Rondleidingen

11.2 CLUB SOLO

Kunstenarsinitiatief **Club Solo** (Breda, NL) presenteert solotentoonstellingen van beeldbepalende kunstenaars. Naast nieuw werk tonen zij ook sleutelwerken van de gekozen kunstenaar. Bij elke presentatie wordt het M HKA uitgenodigd om een werk uit de eigen collectie toe te voegen aan de tentoonstelling.

SOLO 15 – George Korsmit 26.01 — 25.02.2018

Het werk van George Korsmit dat te zien was in Club Solo vertoont affiniteiten met het werk *L'Africeur de Bogolan*, 2004 van Narcisse Tordoir. De werken van beide kunstenaars zijn de neerslag van een lang en vooral ook sociaal interactieproces. Historisch of beter nog antropologisch gezien, zijn de meeste kunstwerken ontstaan vanuit een relatie met mythe, mystiek of religie. Kunstwerken waren symbolisch geladen gebruiksobjecten of werden toch minstens gemaakt binnen de context van ritueel gebruik. In die zin zoeken George Korsmit en Narcisse Tordoir aansluiting bij een archaïsche antropologische traditie. Zij maken kunstwerken waarbij de uitwisseling met de ander, de ontmoeting en de sociale context wezenlijk deel zijn van het werk. Ze gaan op zoek naar nieuwe manieren om de energie van een ritueel te vangen en weer te geven.

Kans en toeval spelen een belangrijke rol in de schilderijen en ruimtelijke werken van George Korsmit. Het lijken willekeurige, hypnotiserende opeenstapelingen van vorm en kleur, maar ze zijn bij nadere beschouwing het resultaat van een set nauwkeurig van tevoren bepaalde handelingen. Kleuren, afmetingen en vormen worden bepaald door het werpen van dobbelstenen en het 'blind' kiezen van kleuren. De uitkomst is altijd onvoorspelbaar en vrij van figuratie. Korsmit noemt het 'geritualiseerd toeval'.

In het project *Sending Out The Gods* (2013-ongoing) werkte Korsmit samen met de vrouwelijke sjamanen op de heilige In Wang berg in Seoul. Korsmit vond in hen gelijkgestemden: zij maken voor hun rituelen ook gebruik van toeval en kleur. Samen maken ze recepten voor nieuwe werken. De adviezen van de sjamanen bepalen het uiteindelijke beeld.

George Korsmit is samen met kunstenaar Saskia Janssen oprichter van de Rainbow Soulclub, een samenwerkingsverband met bezoekers van inloophuis Blaka Watra in Amsterdam (2005-ongoing). In Club Solo liet George Korsmit werken zien uit zijn hele oeuvre, waaronder enkele nieuwe werken en een selectie uit het archief van de Rainbow Soulclub.

Keuze van het MHKA

Ook bij Narcisse Tordoir ontstonden hele reeksen werken uit samenwerkingen. Zo ook *L'Africeur de Bogolan*, een textielwerk dat hij vanuit een maatschappelijk engagement in tijden van globalisering maakte, samen met de fotograaf Alioune Bâ en de schilder Brehima Koné, twee Malinese kunstenaars. Samenwerkingen zijn voor zowel Tordoir als Korsmit een manier om het auteurschap, een van de pijlers van het westerse kunstenaarsstatuut, in vraag te stellen.

L'Africeur de Bogolan onstond in het verlengde van workshops rond schilderkunst en fotografie georganiseerd met de medewerking van de Rijksacademie Amsterdam in het Centre du Soleil d'Afrique in Bamako. Bogolan is een traditionele Malinese schildertechniek: 'bogo' betekent 'aarde' en 'bogolanfini' (of kortweg bogolan) is 'een doek beschilderd met aarde/modder'. De techniek is sterk verbonden met het sociale leven in Mali, dat doordrongen is van rituelen. Het doek, smalle repen geweven stof die aan elkaar worden genaaid, wordt bewerkt en beschilderd met plantensappen en modder. De symbolische beeldtaal die gebruikt wordt in de handgemaakte bogolanfini is verbonden met de belangrijke gebeurtenissen in het leven van de drager ervan zoals geboorte, initiatie, huwelijk en dood. Traditioneel gaat men ervan uit dat de stof niet enkel gekleurd wordt, maar dat ook andere eigenschappen van de planten overgezet worden. De stof is een ontvanger die laag voor laag betekenissen opbouwt.

In *L'Africeur de Bogolan* wordt gereflecteerd over de rol van het bogolan-textiel in het maatschappelijke leven van Mali. Wat Tordoir vooral fascineert is hoe deze traditionele weef- en schildertechniek zich telkens weer aanpast en overleeft binnen een snel veranderende wereld en zich als een hybride gedraagt. Hoe deze techniek wordt toegepast en ingezet op allerlei sociaal-economische niveaus: van de grootschalige toeristenindustrie tot het rituele gebruik tot de meest persoonlijke uiting van creativiteit: het kunstwerk. Naar analogie hiermee heeft Tordoir het geheel van doeken in *L'Africeur de Bogolan* opgedeeld in drie basiscategorieën – bogolan artistique (eenmalige kunstwerken), bogolan nappe (stoffen voor de toeristenhandel) en bogolan vêtements (kleding in de vorm van een cape).

SOLO 17 – Stijn Peeters

27.05 — 24.06.2018

Vanuit een sterke maatschappelijk betrokkenheid creëren zowel Stijn Peeters als Nikita Kadan voorstellingen die gebaseerd zijn op bestaande beelden. Zorgvuldig geschilderde personages figureren binnen verhalen over maatschappelijk relevante gebeurtenissen.

Voor Stijn Peeters (Valkenswaard, 1957) is de politieke actualiteit altijd aanwezig. Hij heeft ook en vooral oog voor de impact ervan op de dagelijkse realiteit. Dikwijls baseert hij zijn werk op nieuwsbeelden. Door elk beeld te bestuderen en te incorporeren in schilderijen, probeert Stijn Peeters deze beelden te ontdoen van hun vluchtigheid en oppervlakkigheid, en zodoende hun geladenheid zichtbaar te maken.

De actuele politiek, mythologische verhalen en volksprenten vormen een voortdurende inspiratiebron. Mensen op de vlucht voor oorlog, geweld en armoede, zijn een terugkerend onderwerp in de schilderijen en tekeningen van Stijn Peeters. Hij maakte speciaal voor deze tentoonstelling een groot doek over de huidige vluchtelingenstromen uit Syrië en Afrika. Hierin wordt zijn onvrede met het beleid van Europese regeringen zichtbaar. Zij hebben de eindeloze stroom vluchtelingen zien aankomen en de situatie vervolgens laten

escaleren. Het grote werk dat in Club Solo hing, maakte hij naar aanleiding van de recente vluchtelingencrisis. Zowel de afmetingen als het onderwerp alluderen op het traditionele historieschilderij. De op actuele beelden gebaseerde portretten van vluchtelingen worden in een compositie geplaatst, geïnspireerd op een ontwerp voor een tapijt van Charles le Brun en het schilderij 'De eed op de Kaatsbaan' van Jacques-Louis David een doek dat het glorieuze moment van de geboorte van een nieuwe, revolutionaire natie moest vereeuwigen. Maar David kwam niet verder dan schetsen en voorstudies want, toen hij uiteindelijk aan het schilderij kon beginnen, waren – gezien de grote instabiliteit en de terreur na de Franse Revolutie – al heel wat eedgenoten tot schurken bestempeld. Twee jaar na het historische moment moest David aan geschiedvervalsing doen: tal van eedgenoten moesten uitgewist worden en kregen geen plek meer op het schilderij. Dit thema van geschiedenisvervalsing brengt ons bij Kadan.

De keuze van het M HKA

Het M HKA reageerde op de solo van Stijn Peeters met de werken *The Spectators* (2016) en *The Chronicle* (2016) van de Oekraïense kunstenaar Nikita Kadan (Kiev, 1982). Het werk van Kadan is een kritisch onderzoek naar de verhoudingen tussen hedendaagse Oekraïners en hun Sovjetverleden. *The Spectators* bestaat uit een reeks portretten in houtskool van politieke gevangenen uit de Sovjetrepubliek Oezbekistan. Hun gezichten zijn weggeborsteld – maar in de vlekken verschijnen opnieuw gezichten, als geesten van de geschiedenis.

De reeks 'The Chronicle' is gebaseerd op fotografisch materiaal van slachtoffers van martelingen, pogroms, de slachtpartijen in Wolynië en van gevangenen tijdens het Naziregime. De reeks gaat over fotografische manipulatie. De door Kadan gebruikte foto's werden immers verspreid met titels die de ordening van beulen en slachtoffers wijzigden. Manipulatie is een constante in de geschiedenis, op vele verschillende niveaus en met heel diverse motieven, kijk maar naar 'De eed op de Kaatsbaan' van David. Na verloop van tijd worden deze manipulaties dan ontdekt en worden nieuwe standpunten en waarheden onthuld. Het is een onophoudelijk gevecht om het historische geheugen, om hoe een gebeurtenis zal herinnerd worden.

'*The Spectators*' is een portrettenreeks van 'publieke vijanden' uit de voormalige Oezbeekse Socialistische Sovjetrepubliek uit de jaren dertig. In 1934 kreeg de constructivistische kunstenaar Aleksandr Rodchenko opdracht een jubileum-album te maken om 10 jaar Sovjetregime in Oezbekistan te gedenken. In de periode 1937-1938 vielen echter een aantal van de vooraanstaande overheidsfunctionarissen van Oezbekistan, van wie in het album foto's gepubliceerd waren, uit de gratie. In zijn auteursversie van het album schilderde Rodchenko met inkt over de gezichten van de politieke gevangenen omdat zelfs nog maar het in het bezit hebben van portretten van 'publieke vijanden' tot arrestatie kon leiden. Kadan zegt hierover: 'Ik verzeker u dat de zwarte vlekken op de gezichten van de commissarissen zelf ook gezichten zijn, gezichten van de geesten van de geschiedenis, geesten annex toeschouwers.'

De reeksen 'The Chronicle' en 'The Spectators' zijn een weerspiegeling van de strijd om de geschiedschrijving.

SOLO 19 – JOKE ROBAARD

25.11 — 23.12.2018

Het werk van Joke Robaard (Meppel, 1953) is een doorlopend onderzoek naar de representatie van mensen, zoals ze functioneren in groepen en netwerken. Haar fotowerken, doeken, video's en diagrammen zijn een weerslag van de veranderingen en verschuivingen in de verbindingen tussen mensen, kleding en taal. Tegelijk observeert en analyseert ze het gebruik van textielmetaforen in het openbare en politieke debat.

Sinds 1978 werkt Robaard aan een omvangrijk beeldarchief dat bestaat uit duizenden pagina's en knipsels uit tijdschriften en andere gedrukte

media. Samen met schrijver Camiel van Winkel publiceert ze daarover het boek *ARCHIVE SPECIES, Bodies, Habits, Practices* (2018). Daarin inventariseert en bevraagt ze strategieën van ‘gerepresenteerde mensachtigheid’.

In Club Solo liet Joke Robaard werken zien uit haar hele oeuvre. Om haar werk in de tentoonstelling te actualiseren en te verbinden met de context van Club Solo, werkte Robaard net als eerder met jongeren. De opnames voor haar nieuwe videoproject *DOMINO/B* zijn in Club Solo opgenomen. Door jongeren te filmen terwijl ze kijken naar en praten over een specifiek onderdeel uit haar archief (*Posture*), wil Robaard hun blik intensiveren. Daarmee vraagt ze zich af of je dat wat je ziet ook kunt ‘zeggen’. Deze acties hebben het karakter van een performance en openbare les, waarin de perceptie van beeldcultuur een inzet is. Tegelijk wordt het archief van Robaard op deze manier geactiveerd en herijkt door anderen dan zichzelf.

Keuze van het M HKA

Het M HKA reageerde op de solo van Joke Robaard met het werk *The Most Commercial Project* (2010), een installatie van Alevtina Kakhidze. Kakhidze werd geboren in het oosten van Oekraïne. Ze woont sedert 1995 afwisselend in Kiev en Muzychi (Centraal Oekraïne), met uitzondering van een onderzoeksperiode aan de Jan van Eyck Academie in Maastricht (2004-2006). Haar kunst is gebaseerd op persoonlijke ervaringen. Ze wil daarmee een dialoog op gang brengen over onderwerpen als consumptiemaatschappij, gender, liefde, de protestcultuur en haar eigen oorlogservaringen.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook post die het project met beide kunstenaars voorstelt

11.3 MIDDLEGATE 2 – HET VERHAAL VAN DIMPNA (GEEL) 15.09 — 04.11.2018

‘Urgent Conversations: Athens – Antwerp’ is gecureerd door Bart De Baere (M HKA) en Katerina Koskina (EMST). Assistent-curatoren: Stamatis Schizakis (EMST) en Jan De Vree (M HKA).

Het tentoonstellingsproject *Middle Gate II – Het verhaal van Dimpna* was een samenwerking tussen het M HKA, Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen, en cultuurcentrum de Werft in Geel. *Middle Gate 2* is het vervolg op de tentoonstelling *Middle Gate* van Jan Hoet in Geel in 2013. Het concept van de tentoonstelling is nauw verweven met de legende van de heilige Dimpna, de patrones van de bezeten en geesteszieken, en de beschermheilige tegen epilepsie en krankzinnigheid. De legende van Dimpna is sterk verbonden met de identiteit van de stad Geel, “de barmhartige stede”.

Middle Gate II – Het verhaal van Dimpna werd opgebouwd rond de vier symbolen van de heilige Dimpna – de kroon, het boek, de duivel en het zwaard – die elk een thema representeren gelinkt aan de legende van Dimpna. De kroon werd verbonden met migratie, de duivel representeerde waanzin, het boek stond voor spiritualiteit en het zwaard werd gekoppeld aan (seksueel) geweld. Deze vier symbolen/thema’s werden op vier verschillende locaties getoond, wat resulteerde in een groepstentoonstelling die een parcours doorheen de stad Geel vormde: de Stedelijke Academie voor Beeldende Kunst (de kroon/migratie), het Gasthuismuseum (de duivel/waanzin), de Sint-Dimpnakerk (het boek/spiritualiteit) en de Halle (het zwaard/(seksueel) geweld). De tentoongestelde werken gingen telkens in dialoog met de specifieke locatie en de daar reeds aanwezige (kunst)werken en objecten. *Middle Gate II* benaderde met vaak nooit eerder getoonde werken uit de M HKA-collectie vier maatschappelijke thema’s die ook in de legende van de heilige Dimpna urgent waren.

Vier kunstenaressen werkten actief mee aan de tentoonstelling. Ze maakten elk een campagnebeeld voor het thema waar ze aan meewerkten: Tinka Pittoors (de kroon/migratie), Liliane Vertessen (de duivel/waanzin), Nel Aerts (het boek/spiritualiteit) en Els Dietvorst (het zwaard/(seksueel) geweld).

Deelnemende kunstenaars

Nel Aerts, Els Dietvorst, Tinka Pittoors, Liliane Vertessen en Babi Badalov, Hüseyin Bahri Alptekin, Victoria Begalskaya, Guillaume Bijl, Louise Bourgeois, Sergey Bratkov, André Cadere, Jan Cox, François Curlet, Anne Daems, Bia Davou, Berlinde De Bruyckere, Edith Dekyndt, Susana Pilar Delahante Matienzo, Jan De Lauré, Luc Deleu, Danny Devos, Lili Dujourie, Marlene Dumas, Róza El-Hassan, Wafae Ahalouch el Keriasti, Nazanin Fakoor, Vadim Fishkin, Aslan Gaisumov, Inge Godelaine, Douglas Gordon, Evgeny Granilshchikov, Dmitry Gutov, N S Harsha, Sigefride Bruna Hautman, Alfons Hoppenbrouwers, Rebecca Horn, Hiwa K, Nikita Kadan, Johanna Kandl, Fransje Killaars, Suchan Kinoshita, Ivan Kožarić, Barbara Kruger, Donna Kukama, Taus Makhacheva, Michèle Matyn, Rita McBride, Guy Mees, Almagul Menlibayeva, Jacqueline Mesmaeker, Sofie Muller, Maryam Najd, Bruce Nauman, Nadia Naveau, ORLAN, Ria Pacquée, Liza May Post, Artūras Raila, Koka Ramishvili, Hugo Roelandt, Guy Rombouts, Cindy Sherman, Mary Ellen Solt, Johan Tahon, Frank Theys, Olga Tobreluts, Joelle Tuerlinckx, Anne-Mie Van Kerckhoven, Vanessa Van Obberghen, Jan Van Oost, Philippe Van Snick, Minnette Vári, Wout Vercammen, Loreta Visic, Barbara Visser, Where Dogs Run, Ina Wudtke, Yang Zhenzhong.

Ter gelegenheid van deze tentoonstelling werd een e-publicatie gemaakt.

Publicatie

Zie hoofdstuk 14.1.6 Flankerende publicaties.

PERSAANDACHT

NATIONAAL

- 100% Expo
- Het Laatste Nieuws/Nina
- Trends
- Kunstletters
- Artsenkroant
- Gazet van Antwerpen
- De Standaard
- Knack
- H ART
- Klara
- RTV
- The Word

INTERNATIONAAL

- Metropolis M

DIGITALE COMMUNICATIE

- Nieuwsbrieven
- Digitale uitnodiging voor events
- Activiteit op website
- Highlight op homepage
- Opening als activiteit op website
- Facebook event opening met teasers
- Delen van persartikels op alle sociale mediakanalen
- Foto's en verslag van opbouw op Facebook en Instagram
- Insta story verslaggeving tijdens de opening

- Insta story om het begin en einde van de tentoonstelling aan te kondigen
- Instagram posts met werk uit de tentoonstelling
- Activiteiten en persartikels tweeten
- Delen van bezoekersfoto's en opinies op Instagram

BEMIDDELINGSINSTRUMENTEN

VOLWASSENEN

- Informatiepanelen (NL, EN)
- Informatiebrochure voor de vier locaties (NL, titels in EN)
- Titelbordjes met QR-codes
- E-pub (NL, EN)
- Geprinte versie van de e-pub (NL, EN)
- Ensembles.org (NL, EN, basis in FR)
- Webplatform: middlegate.ensembles.org (NL, EN)

GROEPEN

- Rondleidingen in NL

SCHOLEN

- Infobrochure voor vrije bezoeken (aangepast aan leerniveau)

GIDSSEN

- Drie trainingsmomenten ter voorbereiding van de tentoonstelling

12 Evenementen

12.1 STRUCTURELE EVENEMENTEN12.1.1 ART'S BIRTHDAY – JUBILEUM
17.01.2018

In 1963 riep Fluxus-kunstenaar Robert Filliou zijn verjaardag uit tot de officiële geboortedag van de 'kunst'. Dit statement in een Parijse bar groeide uit tot diverse Art's Birthday-feesten wereldwijd.

Klara, H ART en het M HKA sloegen voor de tiende maal de handen in elkaar voor een feest ter ere van de kunst.

Programma

- 19 u. 30: Inhuldiging gevelpaneel van Kerry James Marshall
- 20 u.: Verwelkoming door Bart De Baere
State of the Arts door Jeroen Olyslaegers
- 21 u. 30: Verjaardagstaart van Kasper Bosmans
- 23 u.: Concert door GeRoeZeMoeS
Muzikale opluistering door One Trick Pony onder leiding van Liesa Van der Aa, en door Nele Paelinck.
Performances en installaties van George De Decker & Ward Weis, Erki De Vries & Freija Van Esbroeck, Nazanin Fakoor, Niko Hafkenscheid & Valentina Stepanova, Kosi Hidama, Philip Janssens, Oona Libens, Meggy Rustamova, Koen Theys, Pieter Vandenbosch, Müge Yilmaz.
Met een livestreaming in samenwerking met EBU – EURORADIO [+QR code]
Ter gelegenheid van deze jubileumeditie werd een publicatie gemaakt met **een overzicht van tien jaar Art's Birthday**. Deze publicatie werd tijdens Art's Birthday ons **verjaardagscadeau** voor de bezoekers.

Publicatie

Zie hoofdstuk 14.1.1 Flankerende publicaties.

PERSAANDACHTNATIONAAL

- De Morgen
- Gazet van Antwerpen
- Klara

DIGITALE COMMUNICATIE

- Activiteit op de website
- Highlight op de homepage van muhka.be
- Facebook event met teasers en programma
- Insta story voor het event met aankondiging programma
- Insta story tijdens het event met verslaggeving performances en events
- Nieuwsbrief aankondigingen
- Album met foto's op Facebook
- Video teasers in het kader van 10 jaar Art's Birthday, samenwerking met kunstenaars en performers: promotie op Facebook en Instagram
- Facebook banner

12.1.2 4^e ANTWERP ART WEEKEND 2018
25 — 27.05.2018

Ook nog op zondag is er om 15 u. de boekpresentatie van 'Show me yours & I'll show you mine' in het M HKA, gevolgd door een signeursessie met Vaast Colson en Kati Heck.

12.1.3 ARTIST TALKS

Telkens op een donderdagavond van 19-20 u. in het auditorium;
moderator is Johan Pas.

- 25.01.2018: Elke Andreas boon (Annie Gentils Gallery)
- 22.02.2018: William Ludwig Lutgens (Plus One Gallery)
- 03.05.2018: Marie Julia Bollansée (Eva Steynen / Deviations)
- 17.05.2018: Klaas Rommelaere (Base Alpha Gallery)
- 21.06.2018: Eric Van Hove (i.s.m. (re)D Gallery / Hendrik VdW)
- 13.09.2018: Philip Aguirre y Otegui (Geukens & De Vil);
moderator Eric Rinckhout
- 27.09.2018: Tom Liekens (Galerie De Zwarte Panter)
- 22.11.2018: Francis Denys (Eva Steynen.Deviation(s))
- 07.12.2018: Armen Eloyan (Tim Van Laere Gallery) in CZ
- 20.12.2018: Dennis Tyfus (Middelheim)

DIGITALE COMMUNICATIE

- Activiteit op website
 - Highlight op homepage muhka.be (occasioneel)
 - Insta story ter aankondiging (occasioneel)
-

12.1.4 PRIJS VOOR DE JONGE KUNSTKRITIEK 2018

14.12.2018

Witte de With Center for Contemporary Art Rotterdam

We vierden een nieuwe generatie critici en essayisten uit het Nederlandse taalgebied, die geen blad voor de mond nemen als het op hedendaagse beeldende kunst aankomt. Tijdens de feestelijke prijsuitreiking op vrijdag 14 december werden de winnaars gepresenteerd bij Witte de With Center for Contemporary Art in Rotterdam. Op de uitreiking werd de publicatie gepresenteerd met alle genomineerde essays en recensies.

De prijs is een initiatief van De Appel Amsterdam, Witte de With Center for Contemporary Art Rotterdam, het Mondriaan Fonds, Stedelijk Museum Amsterdam, M HKA – Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen, Van Abbemuseum Eindhoven, Cobra Museum voor Moderne Kunst, Netwerk Aalst en M – Museum Leuven.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event
 - Nieuwsbrief aankondiging
 - Website activiteit
-

12.2 OCCASIONELE EVENEMENTEN12.2.1 BEUYS – A DOCUMENTARY

21.01.2018, 14 u.

Auditorium

In de laatste week van de tentoonstelling *Joseph Beuys – Groeten van de Euraziat* en dus om af te sluiten met een knaller presenteerden we op zondag 21 januari de documentaire *Beuys*, een film van Andres Veiel over de 20ste-eeuwse Duitse kunstenaar en sjamaan.

De curator van de tentoonstelling, Nav Haq, leidde de film in met een kort maar krachtig woordje over de figuur die Joseph Beuys was.

In samenwerking met het Goethe-Institut België.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event
- Nieuwsbrief aankondiging
- Website activiteit

12.2.2 ‘WRIJVING VAN GEDACHTEN’ ANTWERPEN – ZUNDERTPresentatie Publicatie

22.03.2018, 19 u.

Auditorium

In het kader van het uitwisselingsproject Antwerpen-Zundert hebben de Nederlandse kunstenaars **Lennart Lahuis** en **Niek Hendrix** ieder drie maanden als ‘artist-in-residence’ gewerkt in AIR Antwerpen, de Antwerpse kunstenaars **Nel Aerts** en **Lieven Segers** werkten ieder drie maanden in het gast-atelier van het Vincent van GoghHuis in Zundert. De resultaten hiervan zijn gepubliceerd in een gelimiteerde editie.

Tijdens de boekpresentatie spraken **Ron Dirven** (directeur-conservator Vincent van GoghHuis) en **Alan Quireyans** (artistiek directeur AIR Antwerpen) met de kunstenaars **Nel Aerts**, **Lennart Lahuis**, **Niek Hendrix** en **Lieven Segers** over hun ervaringen tijdens hun residenties.

Welkom en introductie door Nav Haq, Senior Curator M HKA

Afsluiting met signeursessie.

In samenwerking met Van Gogh AiR Zundert en AIR Antwerpen.

12.2.3 FINISSAGE AMVK + LAUNCH L'INTERNATIONALE PUBLICATIES

13.05.2018, 14 u.

MHKA FE

We sloten Anne-Mie Van Kerckhovens tentoonstelling af in stijl met de lancering van twee nieuwe readers van L'Internationale, een confederatie van zes moderne en hedendaagse Europese museums, waar M HKA toe behoort:

- *The Long 1980s – Constellations of Art, Politics and Identities*
- *The Constituent Museum – Constellations of Knowledge, Politics and Mediation*

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event
- Nieuwsbrief aankondiging
- Website activiteit

12.2.4 LEZING COMMON ROOM

24.05.2018, 19-21 u.

Auditorium

Lezing in het kader van LODGERS, een samenwerking tussen **AIR Antwerpen** en het **M HKA**.

Common Room is een architectuurstudio met bureaus in New York en Brussel. Ze werkten reeds samen met Dexter Sinister, Goethe Institute NY, Casco, o19 in Gent... en kwamen ditmaal praten over het project 'ring'.

Deze lezing werd georganiseerd door Sleeperhold-publicaties in het kader van The Hybrid Designer, een onderzoeksgroep gekoppeld aan Sint Lucas Antwerpen.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event
 - Nieuwsbrief aankondiging
 - Website activiteit
-

12.2.5 WORKSHOP ÉN FILM ROND EN OVER DE MAGISCHE LANTAARN

18.05.2018, 9 u.30-18 u.30

M HKA en Cinema Zuid

Het eerste visuele massamedium was de zogenaamde magische lantaarn. Met deze uitvinding projecteerde men doorzichtige afbeeldingen op glasplaten op de muren van theaters, scholen en in huiselijke kring. Maar ook rondtrekkende showlieden gaven publieke lantaarnvertoningen op kermissen.

Op vrijdag 18 mei ontving het M HKA enkele internationale experts die middels workshops het verhaal van de reizende lantaarn presenteren.

Als kers op de lantaarntaart vertoonde **Cinema Zuid** om 20 u.30 de prachtige film *Saving Brinton*. Hierin zien we de liefde van een oude grijsaard in Iowa voor de *Brinton-collectie*, een verzameling stille films, toverlantaarns en andere media-archeologische schatten.

Deze innemende evocatie van het filmbedrijf uit de pionierstijd was de ideale afsluiter van een boeiende dag rond de magische lantaarn.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event
 - Nieuwsbrief aankondiging
 - Website activiteit
-

12.2.6 STUDIENAMIDDAG: VOLGENS DE REGELS VAN DE KUNST Over de zorg voor kunstarchieven

18.06.2018

Auditorium

Op maandag 18 juni organiseerden **M HKA**, **Archiefbank Vlaanderen** en **PACKED vzw** een studienamiddag en panelgesprek rond archiefzorg in de beeldende kunst.

De kunstenaar en de archivaris, ze lijken gemaakt voor een geslaagd huwelijk. Denk maar aan Jef Geys of Harald Szeemann. Maar het praktisch bewaren van een kunstarchief blijkt niet altijd vanzelfsprekend. Gelukkig heeft de zorg voor kunstarchieven de laatste jaren meer aandacht gekregen.

Dat neemt niet weg dat er nog steeds meer vragen en noden zijn dan antwoorden en oplossingen. Wat behoort tot zo'n archief, wat is het nut om dit te bewaren, hoe bewaar je best en waar kan je met vragen terecht?

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event
- Nieuwsbrief aankondiging
- Website activiteit

12.2.7 BOEKVOORSTELLING ‘THE IMAGE REVISITED’ (LUDION)

Luc Tuymans in gesprek met Gottfried Böhm

28.06.2018, 19 u.

Auditorium

8 juni stelde Luc Tuymans zijn nieuwe boek ‘The Image Revisited’ voor in het M HKA. Het boek verscheen naar aanleiding van de baroktentoonstelling ‘Sanguine/Bloedrood’.

Toen Luc Tuymans 19 was, zag hij bij een bezoek aan het Szépművészeti Múzeum in Boedapest voor het eerst werk van El Greco. Dit gaf een vonk die hem uiteindelijk tot een van de meest invloedrijke hedendaagse kunstenaars zou maken. Bijna veertig jaar later haalt hij in dit boek herinneringen op aan die ingrijpende ervaring die zijn leven veranderde. The Image Revisited bevat gesprekken die de kunstenaar in de loop van drie jaar voerde met de kunsthistorici Hans Maria De Wolf, Gottfried Böhm en T.J. Clark in musea in Basel, Brussel en Boedapest. Naast fascinerende commentaren bij het werk van kunstenaars als El Greco, Cézanne, Goya, de La Tour, Titiaan, Courbet, Mantegna, Hopper, Newman en Richter, kregen we een inzicht in Tuymans’ eigen creatieve proces en in de manier waarop grote kunst uit het verleden hem inspireerde en motiveerde.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event
- Nieuwsbrief aankondiging
- Website activiteit
- Insta Story

12.2.8 BOOK LAUNCH KURT RYSLAVY, ‘NEGOTIUM’

30.08.2018, 19 u.

Gelijkvloers — collectiezaal

Van oorsprong komt Kurt Ryslavý uit Oostenrijk en vestigde zich in Brussel waar hij al dertig jaar verblijft. Het succes van zijn grote productie van kunstenaarsboeken vertaalde zich in een zekere onafhankelijkheid die verder strekte dan de financiële noodzaak.

‘Negotium’, een boek dat teruggaat op Franz West’s ‘Otium’ en Ryslavý’s ‘Verkaufswerk’ nummer 23, 47 en 48 representeert, is een kunstenaars-publicatie en tegelijkertijd een “verkoopscatalogus” van drie Franz West-werken.

Naar aanleiding van deze boekvoorstelling in M HKA gaf Philippe Van Cauteren toelichting over de inbreng van het Museum voor Hedendaagse Kunst Gent m.b.t. de oorsprong van een belangrijk deel van het boek: nl. de teksten van de schrijver János Szei, voor de eerste keer inbegrepen in de publicatie.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event
- Nieuwsbrief aankondiging
- Website activiteit

12.2.9 LUC TUYMANS EN FRANCESCA CAPPELLETTI
OVER CARAVAGGIO
04.09.2018, 15 u.
Auditorium

Op 4 september ging curator **Luc Tuymans** in gesprek met **Prof. Dr. Francesca Cappelletti** over Caravaggio en zijn oeuvre. Francesca Cappelletti is professor moderne kunstgeschiedenis aan de universiteit van Ferrara, Italië. Ze studeerde in Rome, Londen en Parijs. Cappelletti is specialiste in het oeuvre van Caravaggio. Ze publiceerde in 2009 de lijvige monografie Caravaggio. *Un ritratto somigliante*, uitgegeven bij Electa. Tijdens de Artist Talk vertrok Cappelletti vanuit de twee werken in de tentoonstelling, en Tuymans vulde aan vanuit een hedendaagse artistieke en curatorische blik.

In samenwerking met het Istituto Italiano di Cultura (Brussel) en het Comitato Dante Alighieri Antwerpen.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event
- Nieuwsbrief aankondiging
- Website activiteit

12.2.10 ERCOLA STRIP TALK
08.11.2018, 18 u. 45

Bibliotheek gelijkvloers en in de ERCOLA-tentoonstelling

Voorafgegaan door een kort bezoek aan de tentoonstelling ERCOLA 1968-2018, organiseerden we een rondetafelgesprek (19 u.) met tekenaars **GRIFFO** (Werner Goelen), **BLOK** (Jean-Claude Block) en **DE ROSSE** (Jean-Claude Buytaert), die in de jaren '70 deel uitmaakten van de Antwerpse kunstenaarsgemeenschap ERCOLA en allen meewerkten aan het underground striptijdschrift **SPRUIT** (1971-72).

De jongere generatie werd vertegenwoordigd door **Dennis Mariën**, kunstenaar en oprichter van uitgeverij VITE, waar jonge kunstenaars de kans krijgen om te werken aan persoonlijke projecten die in een gezamenlijke uitgave verschijnen. Hij is ook co-organisator van het Brusselse stripfestival Cultures Maison, een ware broeikas voor de hedendaagse internationale underground.

Roel Daenen modereerde de talk. Hij is redacteur van *Stripgids*, een toonaangevend, halfjaarlijks tijdschrift over strips en beeldcultuur uitgegeven door Strip Turnhout vzw.

Jean-Claude Block is één van de oprichters van ERCOLA. Samen met co-founder Jean-Claude Buytaert, tekenaar Luk Carlens en dichter-schrijver Marcel Van Maele realiseerde hij het boek 'De ont(h)aarde Maagd' (1972). Blok creëerde verder ook comic strips als *Les Rats Repus*, *Iso Traumwasser*, *De Orde van het Vurig Kruis*, *De Arme Man*...

Jean Claude Buytaert, aka De Rosse, is o.m. auteur van psychedelische comics als *Pic-Nic*, *Catfood* en *Constant Haag*. Hij publiceerde eveneens mini-comix als *King Pong* (1972) en *Brief Encounter* (1973).

Griffo, een veelzijdig kunstenaar die meerdere tekenstijlen beheerst, was het enige ERCOLA-lid dat zich professioneel verder ontwikkelde tot internationaal gerenommeerd striptekenaar. In de jaren '70 tekende hij o.m. voor het stripblad *Kuiffe* maar hij maakte vooral naam als striptekenaar van de maatschappijkritische én futuristische reeks *S.O.S. Geluk* (1988-2017, ed. Dupuis) die hij samen creëerde met de respectieve scenarioschrijvers Jean Van Hamme en Stephen Desberg. Van Griffo's hand zijn o.m. ook *Beatifica Blues* (1986, ed. Dargaud), *Samba Bugatti* (1992, ed. Dargaud), *Giacomo C.* (1996, ed. Glenat), *Het pension van dokter Eon* (ed. 1998, ed. Lombard), *Jheronimus Bosch* (2016, ed. Glenat), ...

Het werk van duizendpoot Dennis Mariën houdt het midden tussen drukkunst, illustratie, strips en schilderkunst. Hij is uitgever van en auteur bij *Vite*, een open collectief dat door middel van fanzines en kleine publicaties de artistieke vrijheid van alle participanten in de kijker zet. Hij realiseerde bij Pulp deLuxe o.m. de strips en albums *Metamorfosen* (2016), *Pillars* (2018, met Cecilia Valagussa), *You're not gonna like his* (2015) en *Metamorfosen Puzzle* (2015).

Na het gesprek hieven we het glas van de vriendschap in M HKA FE!

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event
- Nieuwsbrief aankondiging
- Website activiteit

12.2.11 ARTIST TALK i.s.m. AIR ANTWERPEN:

NAUFUS RAMIREZ FIGUEORA

06.12.2018, 16 u.

Auditorium

De Guatemalteekse kunstenaar Naufus Ramírez-Figueroa ging op 6 december om 16 u. in het M HKA, in gesprek met het publiek over zijn beeldende kunst- en performancepraktijk. Ramírez-Figueroa verbleef in Antwerpen in het kader van een samenwerking met Museum M, waar hij te zien was tijdens de openingsperformance van het festival Playground. Zijn werk kaart thema's zoals verlies, verplaatsing en cultureel verzet aan, en is vaak geënt op de Guatemalteekse burgeroorlog (1960-96). Na een korte presentatie van zijn werk, was er een uitgebreide vragenronde met het publiek.

12.2.12 LEZING HASEEB AHMED

n.a.v. de IN SITU-presentatie 'The Wind Egg' van Haseeb Ahmed
(15.09.2018 — 06.01.2019)

20.12.2018, 14-18 u.

Auditorium

Programma

- Introductie door curator Nav Haq
- Fluidity Expanded PI:
Olivier Chazot, Director of Aerospace von Karman Institute,
'A wind companion through Science and Art'
Anja Isabel Schneider, PhD Candidate KU Leuven,
'Staging the wind in Allan Sekula's the Dockers' Museum'
- Fluidity Expanded PII:
Ralf Wetzel, Vlerick Business School, 'Fluidity in Management'
Adrien Lucca, Artist, 'On Atmosphere and Color'
- Air we Breath:
Discussion on Forms of Artistic Organization for Co-Production
Leen Scholiers, Yogini, On Prana
Salka Ardal Rosengren and Haseeb Ahmed Wind Egg

i.s.m. ARIA (Antwerp Research Institute for the Arts,
University of Antwerp)

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event

12.3 EVENEMENTEN BEMIDDELING

12.3.1 KROKUSKRIEBELS

10.02 — 18.02.2018

Krokuskriebels is een grootse museumhappening waaraan heel wat musea in Vlaanderen en Brussel deelnemen. Gezinnen met kinderen tot 12 jaar zijn de genodigden. Voor hen organiseren de musea extra leuke, spannende, creatieve activiteiten.

Tijdens de krokusvakantie kriebelde het in het M HKA. We zetten de deuren en ramen van het museum wagenwijd open en verwelkomden de hele vakantie lang gezinnen. (Klein)kinderen en hun (groot)ouders konden zij aan zij de kunstwerken verkennen.

Elke namiddag ontving een gastvrouw of gastheer families in het Salon, waar je de gekste zoekopdrachten kreeg.

Krokuskriebels is een organisatie van de Gezinsbond met de steun van de Vlaamse Overheid.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event
 - Nieuwsbrief aankondiging
 - Website activiteit
-

12.3.2 PAASATELIERS

05 — 06.04.2018 / 10 — 11.04.2018

— GARAGE & STUDIO FLUO (2 dagen)
kleuterklas t.e.m. 2e leerjaar

— AMVK & DE ONTRAFELTAFEL (2 dagen)
3e t.e.m. 6e leerjaar

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event: actieve promotie
 - Nieuwsbrief aankondiging
 - Website element
-

12.3.3 SLOW ART DAY

14.04.2018, 11-18 u.

14 april was dé dag waarop internationaal traag aan kunst werd gedaan: Slow Art Day!

In het M HKA kon je terecht voor een gezamenlijke sessie traag film kijken, ingeleid door Anne-Mie Van Kerckhoven. Wie graag traag de handen uit de mouwen stak, kon 7 uur lang tekenen in de ronde zaal. In het auditorium presenteerden masterstudenten in première hun blik op traagheid. En wist je dat een museumbezoeker gemiddeld slechts 17 seconden naar een kunstwerk kijkt? In onze rondleidingen zochten we diepgang en focusten we maar liefst 45 minuten op één werk.

— AMVK MOVIE TALK
16-18 u. (duur 120')
Dieper, een drie kwartier durende film van AMVK vormt banale beelden om tot een alarmerende realiteit. Anne-Mie Van Kerckhoven zelf leidde de film in en deed alle details uit de doeken.

- ABOVE THE BAY OF NAPLES 2.0: TEKEN EENS TRAAG EEN KUNSTWERK NA
11-18 u. (doorlopend)
Kunstenaar Craigie Horsfield reflecteert met zijn monumentale tapijtwerken over het begrip 'tijd'. Lekker sloom had je de volle 7 openingsuren de tijd om zijn werk Above the Bay of Naples from Via Partenope, Naples, September 2008 te reproduceren.
- VERPOZEN IN DE COLLECTIE
11 u.30, 13 u.30, 15 u.30 (duur 45')
Gedurende drie kwartier ging je up close met een kunstwerk uit de M HKA-collectie.
- TOONMOMENT MASTERCLASS
14 u. (duur 60')
Een week lang gingen 13 masterstudenten van Sint Lucas Antwerpen en de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten Antwerpen aan de slag rond 'traagheid in de beeldende kunst' tijdens de Masterclass The world is a complicated place, Hobbes (Slow Media). Slow Art Day was hét moment om hun resultaten te tonen aan het grote publiek.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event
- Nieuwsbrief aankondiging
- Website activiteit
- Insta Story ter aankondiging en tijdens event
- Insta post

12.3.4 ERFGOEDDAG – KIEZEN 22.04.2018, 11-18 u.

Zondag 22 april was het **Erfgoeddag**, met als centrale thema 'Kiezen'. Het M HKA zette de deuren wagenwijd open en bood die dag **activiteiten voor jong en oud**.

- MINI-M HKA: Museumspel voor jong en oud
- EEN BLIK ACHTER DE SCHERMEN: Rondleiding in het depot
- ZONDAG VOOR JONG EN OUD: Intergenerationele rondleiding
- WANDELGESPREK: Rondleiding in de tentoonstelling 'AMVK'

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event
- Nieuwsbrief aankondiging
- Website activiteit

12.3.5 DAG VAN DE DANS 28.04.2018, 11-18 u.

Op zaterdag **28 april** zette het M HKA de deuren graag open voor danstalent op de derde editie van de **Dag van de Dans**. Drie gerenommeerde dansers palmen het museum in met hun unieke choreografieën.

- BEWOGEN (Anabel Schellekens)
11-14 u. (doorlopend)
Anabel Schellekens maakt al 20 jaar dansvoorstellingen waarbij ze intimiteit opzoekt. Haar werk speelt zich dichtbij af, en tussen het publiek. Voor *Bewogen* maakte ze een choreografie mét het publiek.

In een één-op-één-relatie wil ze mensen in beweging brengen en doen dansen. *Bewogen* gaat over fysiek contact: het plezier en de noodzaak ervan los van taboes. Het contact en vertrouwen dat zo ontstaat tussen twee mensen geeft een unieke verbondenheid.

— INTERFACE (Katrien Oosterlinck)

14 u. (duur 50')

Katrien Oosterlinck nodigde je in *INTERFACE* uit om mee te stappen in een spel rond sociale opstellingen. Begrensde vloervlakken vormen tussen de kunstwerken het grondplan en geluidslandschappen bouwen de ruimtes daarop. Samen ging je op zoek naar de raaklijnen tussen mens en ruimte.

— BORED TO DEATH (Judith Clijsters)

16-17 u. (duur 45')

“Welke kant gaat het op met ons?” Dat is de vraag die Judith Clijsters stelt wanneer ze kijkt naar mensen en hun leefgewoonten. We leven, werken en zoeken ontspanning in ons hoofd. Het lichaam verveelt zich daarbij dood en krijgt geen enkele uitdaging meer. Judith vertaalt de overbevraagdheid van ons denken naar fysieke beweging en zoekt, breekt en geeft zich over. Tot ze haar strategie verandert en durft te kijken naar wie en wat er altijd al was.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event
- Nieuwsbrief aankondiging
- Website activiteit
- Insta Story ter aankondiging en tijdens event
- Insta post

12.3.6 ZOMERATELIERS

17 — 18.07.2018 / 16 — 17.08.2018

— SCHADUWSEL & BLOEDROOD

3^e kleuterklas t.e.m. 2^e leerjaar

— EEN PARELTJE & LICHT EN DONKER

3^e t.e.m. 6^e leerjaar

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event: actieve promotie
- Nieuwsbrief aankondiging
- Website element

12.3.7 INSTA TAKEOVER – ANTWERP QUEER ARTS FESTIVAL

02.08 — 12.08.2018

Tijdens deze tien dagen gaf M HKA met blind vertrouwen zijn Instagram account over aan het **Antwerp Queer Arts Festival**, dat aan zijn vijfde editie toe was. Zij gaven een eigenzinnige kijk op stukken uit onze collectie (www.queerarts.be).

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event
 - Nieuwsbrief aankondiging
 - Website activiteit
 - Insta story ter aankondiging
 - Instagram takeover door het festival
-

12.3.8 MUSEUMNACHT – 14^e EDITIE 04.08.2018

Tijdens Museumnacht openden de musea in Antwerpen hun deuren van 19 tot 1 uur. Naast de expos waren er tal van verrassende activiteiten die je de nacht van je leven bezorgen. In het M HKA kon je terecht voor verrassende rondleidingen, een verkleedfestijn voor kinderen, een masterclass barok, Volksspelen, Workshop naaktmodel tekenen en je kon je tegoed doen aan een real life stilleven buffet én smoutebollenkraam.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event
- Nieuwsbrief aankondiging
- Website activiteit
- Highlight op de homepage
- Aankondiging programma op Instagram, ook via een story
- Insta story tijdens event met beelden van performances en sfeer
- Album met foto's op Facebook

12.3.9 CULTUURMARKT 26.08.2018

Op zondag 26 augustus wordt het nieuwe cultuurseizoen feestelijk voorgesteld op de Cultuurmarkt van Vlaanderen. In de Antwerpse binnenstad bieden meer dan 200 infostands een blik op hun aanbod aan theater, muziek, literatuur, ... En uiteraard ontbreekt het M HKA niet. Tussen 11.00 en 18.00 kan je onze infostand op de Meir vinden, waar we het tentoonstellingsaanbod voor het najaar in de verf zetten.

Ter ere van deze speciale dag zal het M HKA de hele dag gratis te bezoeken zijn. Neem een kijkje in de *Collectie*, laat je onderdompelen in de barokwerken van *Sanguine/Bloedrood*. Luc Tuymans on Baroque, of zoek de Schat van Vlieg. Om 14.00 kan je met het hele gezin aansluiten bij *Zondag voor jong en oud*.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event
- Nieuwsbrief aankondiging
- Website activiteit

12.3.10 DAKKAN – FESTIVAL 28, 29 & 30.09.2018

In navolging van steden als Amsterdam en Rotterdam kreeg Antwerpen ook een festival op daken. Daarmee wil het EcoHuis daken als stedelijke en groene gebruiksruimte promoten. DAKkan zorgde het laatste weekend van september voor cultuur, eten en muziek op de mooiste daken van de stad.

Op het dakterras van het M HKA organiseerden we op zaterdag 28 september:

- Yoga
- Vegetarische brunch i.s.m. Antwerp Circular
- Wandelgesprek 'Kunst op het dakterras'
- Kledingruil 'Antwerp Fashion Exchange' i.s.m. Antwerp Circular

op zondag 30 september:

- Keith Haring for kids – workshop
- Wandelgesprek

- Bookshop in openlucht met exclusieve publicaties en posters uit het archief van de M HKA-bookshop.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event
 - Nieuwsbrief aankondiging
 - Website activiteit
 - Insta story aankondiging programma
 - Insta story verslaggeving tijdens het event
-

12.3.11 HERFSTATELIERS

- VERZAMELAARKLAAR
30.10.2018
3^e kleuterklas t.e.m. 2^e leerjaar
- SPIEGELTJE, SPIEGELTJE...
02.11.2018
3^e kleuterklas t.e.m. 2^e leerjaar
- DE SCHADUWMENS
30.10.2018
3^e t.e.m. 6^e leerjaar
- EEN WIND-EI
02.11.2018
3^e t.e.m. 6^e leerjaar

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event: actieve promotie
 - Nieuwsbrief aankondiging
 - Website element
-

12.3.12 KUNSTENDAG VOOR KINDEREN
18.11.2018

Het M HKA vierde mee Kunstendag voor Kinderen! Op zondag 18 november zetten musea, kunstorganisaties en cultuurcentra in Vlaanderen en Brussel hun deuren open met een speciaal programma voor iedereen tussen 0 en 12 jaar. In het M HKA kon je kennis maken met het uitgebreide aanbod voor families en deelnemen aan activiteiten die we op deze speciale dag organiseerden.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event
 - Nieuwsbrief aankondiging
 - Website activiteit
 - Insta story aankondiging programma
 - Insta story verslaggeving tijdens het event
-

12.3.13 LERARENNOCTURNE 21.11.2018, 18 u. 30

In samenwerking met Klasse verwelkomden we op woensdag 21.11 vanaf 18 u. 30 leerkrachten om zich tijdens de nocturne in het M HKA te laten inspireren. De gidsen loodsten je doorheen het museum, lieten je proeven van de tentoonstelling *James Lee Byars – The Perfect Kiss* en gaven je uitleg over de rondleidingen. Je kon tijdens een sessie ‘slow art’ methodieken en werkvormen ontdekken om traag naar kunst te kijken. **Bijzonder is dat je dit jaar kon kiezen voor een verdiepende workshop rond de dood.** We vertrokken vanuit het werk van James Lee Byars om te onderzoeken hoe kunstwerken dit thema bespreekbaar kunnen maken voor kinderen en jongeren.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event
- Nieuwsbrief aankondiging
- Website activiteit

12.3.14 KERSTATELIERS

- DE CAPE VAN SUPERMAN – FILOSOFIE
27 — 28.12.2018
02 — 03.01.2019
3^e kleuterklas t.e.m. 2^e leerjaar
- DE PERFECTE KUS – PERFORMANCE
27 — 28.12.2018
02 — 03.01.2019
3^e kleuterklas t.e.m. 2^e leerjaar

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event: actieve promotie
- Nieuwsbrief aankondiging
- Website element

12.3.15 YOGA@M HKA

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook event
- Nieuwsbrief aankondiging
- Website activiteit
- Insta story (occasioneel)

12.3.16 PANAMARENKOHUIS

In 2007 schonk kunstenaar Panamarenko zijn huis en atelier in de Seefhoek met volledige inboedel aan het M HKA. Het museum restaureerde het pand en reconstrueerde Panamarenko's leefwereld tot in de kleinste details, waardoor het huis gestaag evolueerde van authentieke kunstenaarswoning naar een totaalkunstwerk en monument voor de Seefhoek.

Ook dit jaar kon je weer op ontdekkingsreis langs zwevende constructies, vliegende rugzakken, helikopters met pedalen, zeppelins, meikevers, onderzeeërs, wandelende kippen en een heus helikopterplatform op het dak. Het M HKA bood, zij het in gezinsverband of als bedrijfsuitstap, rondleidingen aan in het Panamarenkohuis.

Tweewekelijks op zaterdag om 13 u.30, maximaal 8 aantal bezoekers.
Prijs: 20 euro per persoon, inclusief drankje achteraf.

DIGITALE COMMUNICATIE

- Facebook posts ter promotie
 - Instagram posts ter promotie
 - Kalender op website
-

13 Publicaties

13.1 FLANKERENDE PUBLICATIES

13.1.1 10 jaar Art's Birthday

Deze publicatie verscheen ter gelegenheid van de 10^e viering van Art's Birthday in het M HKA op 17 januari 2018.

- Teksten door Tom Barman, Claude Blondeel, Bart De Baere, Jef Lambrecht, Jan Lauwers, Jeroen Olyslaegers, Peter Swinnen, Jozefien Van Beek, Chris Van Camp, Oscar van den Boogaard en Dorian van der Brempt
- 240 pp.; 16,5 x 11,5 cm; kleurillustraties
- Nederlandstalig
- ISBN 978-9-07-282857-6
- D/4828/2018/1
- Catalogusnummer M HKA 194

13.1.2 AMVK

De catalogus AMVK werd voor de tentoonstellingen 'Anne-Mie Van Kerckhoven: What Would I Do in Orbit?' in Museum Abteiberg Mönchengladbach (13.11—26.02.2017) en Kunstverein Hannover (18.03—14.05.2017) en 'AMVK' in M HKA Antwerpen (09.02—13.05.2018).

- Gepubliceerd door het M HKA, in samenwerking met Museum Abteiberg Mönchengladbach, Kunstverein Hannover en Koenig Books
- Teksten door AMVK, Menno Grootveld, Travis Jeppesen, Anders Kreuger, Ana Teixeira Pinto, Kathleen Rahn en Susanne Titz
- 207 pp.; 20 x 23,5 cm; kleurillustraties
- Engelstalig
- ISBN 978-3-96098-322-4
- D/2018/4828/2
- Catalogusnummer M HKA 195

13.1.3 Hugo Roelandt: Let's Expand The Sky

De eerste monografie toegewijd aan de baanbrekende fotograaf, performer en installatiekunstenaar Hugo Roelandt (1950-2015). Het rijkelijk geïllustreerde tweetalige boek (Nederlands/Engels) is samengesteld door de kunstenaars levenslange vriend en medewerker Marc Holthof en biedt een gedetailleerd overzicht van Roelandts werk, van zijn vroege zelfportretten in travestie tot zijn latere 'post performances' en lichtinstallaties.

- Marc Holthof, Ed
- Uitgever: Occasional Papers, n.a.v. de tweedelige tentoonstelling Hugo Roelandt: Let's Expand the Sky in Objectif Exhibitions (2016), gecureerd door Marc Holthof
- 160 pp.; 15 x 21 cm; kleurillustraties; paperback
- Engels/Nederlands
- ISBN 978-0-99-290397-8

13.1.4 Bloedrood/Sanguine. Luc Tuymans on Baroque

Deze EPUB verscheen ter gelegenheid van de gelijknamige tentoonstelling, georganiseerd in het M HKA van 2 juni tot en met 16 september 2018. De tentoonstelling was een gezamenlijke organisatie van het M HKA, Studio Luc Tuymans, het KMSKA en Fondazione Prada.

- Teksten door Bart De Baere, Danny Ilegems, Ken Pratt, Éric Suchère, Nico Van Hout, Hans Willemsse
- 156 pp.; kleurillustraties
- Nederlandstalige en Engelstalige versie
- ISBN 978-9-07-282859-0
- D/2018/4828/3
- Catalogusnummer M HKA 196

13.1.5 James Lee Byars – The Perfect Kiss

Naar aanleiding van de tentoonstelling verscheen er een omvangrijke publicatie met meer dan 180 beelden van Byars' performances, installaties, sculpturen en brieven. Ze documenteert Byars' vondsten uit zijn vroege Europese periode van 1969 tot 1976 en onderzoekt zijn banden met de Belgische kunstwereld.

- Uitgever: M HKA/KOENIG BOOKS, LONDON
- Redactie: Lotte Beckwé
- Tekst en/of beeld van: Magali Arriola, Bart De Baere, Lotte Beckwé, Marcel Broodthaers, James Lee Byars, Jacques Charlier, Melanie Deboutte, Anny De Decker, Isi Fisman, Maria Gilissen, Els Hoek, Benjamin Katz, Viola Michely, Yves Petry, Katharina Sieverding en anderen
- ISBN 978-3-96-098423-8
- D/2018/4828/4
- Catalogusnummer M HKA 197

13.1.6 Middle Gate II – Het verhaal van Dimpna

Deze EPUB verscheen ter gelegenheid van de tentoonstelling 'Middle Gate II: Het verhaal van Dimpna', georganiseerd in Geel van 15 tot en met 4 november 2018. Dit project is een samenwerking tussen het M HKA, Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen, en cultuurcentrum de Werf in Geel. *Middle Gate 2* is het vervolg op de tentoonstelling *Middle Gate* van Jan Hoet in Geel in 2013. Het concept van de tentoonstelling is nauw verweven met de legende van de heilige Dimpna, de patrones van de bezeten en geesteszieken, en de beschermheilige tegen epilepsie en krankzinnigheid. De legende van Dimpna is sterk verbonden met de identiteit van de stad Geel, "de barmhartige stede".

- Teksten door Bart De Baere, Leen De Backer, Hans Willemsse, Vincent Van Meenen, Lenny Peeters
- 214 pp.; kleurillustraties

- Nederlands
- ISBN 978-9-07-282860-6
- D/2018/4828/5
- Catalogusnummer M HKA 198

13.1.7 Lieve Van Stappen – Dear Agathe, Agathe Dear, ...

Deze ‘reader’ werd uitgegeven naar aanleiding van de tentoonstelling “Dear Agathe, Agathe dear...” in de INBOX-ruimte (08.02 — 04.03.2018).

- Teksten door Sue Spaid, Dr. Nathalie Roche en Lieve Van Stappen
- 48 pp.; 23 × 16 cm; kleurillustraties; softcover
- Nederlands-Engels
- Oplage: 500
- © Lieve Van Stappen

13.1.8 Artur Eranosian – A New Language

Deze publicatie vergezelde de gelijknamige tentoonstelling in de INBOX-ruimte (06.07 — 05.08.2018).

- Teksten door Wally De Doncker, Timothy Vermeir
- 22 pp.; 29,5 × 19 cm; kleurillustraties; softcover
- Nederlands
- © Artur Eranosian

13.1.9 Caroline Coolen – Carlina Vulgaris

Dit boek werd gepresenteerd tijdens de preview van de gelijknamige INBOX-presentatie (07.09 — 30.09.2018) op donderdag 6 september.

- Tekst door Tania Nasielski
- 144 pp.; 31 × 24 cm; kleurillustraties; hardcover
- Nederlands, Engels, Frans
- © Caroline Coolen

13.1.10 Alexander Schleber – Color Space

Naar aanleiding van de INBOX-presentatie ‘Color Space – Alexander Schleber’ (05.10 — 04.11.2018) verscheen de gelijknamige publicatie met teksten door Alexander Schleber, Piet Colaert en Julia Mullié.

- 56 pp.; kleur- en zwart-wit illustraties; softcover
- Engels-Nederlands
- ISBN 978-9-09-031240-8

13.1.11 Leo Copers – Dreams are Made of This

Naar aanleiding van de tentoonstellingen in het SMAK, BOZAR, MUSEUM M, MIDDELHEIM en in de INBOX-ruimte van het M HKA werd het boek *Leo Copers – Dream are Made of This*, een overzicht van een indrukwekkende vijftigjarige carrière (1968-2018), gepubliceerd.

- Teksten door Ory Dessau, Hilde Teerlinck, Philippe Van Cauteren
- Uitgever: Ludion
- 350 p.; 26,5 × 21,5 cm; kleurillustraties; hardcover
- Engels/Nederlands

13.1.12 Bert Lezy – 365 tekeningen van het jaar 2018

Begin januari 2019 verscheen deel drie van *De Dagelijkse Lezy* in boekvorm. Het boek werd voorgesteld op Art’s Birthday in het M HKA op 17 januari 2019.

- 365 pp.; 21 × 15 cm; kleurillustraties; softcover
- Nederlands
- © Bert Lezy

13.1.13 The Long 1980’s – Constellations of Art, Politics and Identities

8

13.1.14 The Constituent Museum – Constellations of Knowledge, Politics and Mediation

In april 2018 was er de lancering van twee nieuwe readers van l’Internationale, een confederatie van zes moderne en hedendaagse Europese museums, waar M HKA toe behoort.

Deze twee publicaties maken deel uit van het programma ‘The Uses of Art: The Legacy of 1848 and 1989’, medegefinancierd door het Cultuurprogramma aan de Europese Unie en ontwikkeld door l’Internationale samen met KASK School of Arts University College Ghent, Liverpool John Moores University, Middlesbrough Institute of Modern Art en the University of Hildesheim.

THE LONG 1980S – CONSTELLATIONS OF ART, POLITICS AND IDENTITIES

- 416 pp.; 24 × 17 cm; E.
- Teksten van Nick Aikens, Henry Andersen, Zdenka Badovinac, Barış Gençer Baykan, Hakim Bey, Manuel Borja-Villel, Rosi Braidotti, Boris Buden, Cristina Cámara, Jesús Carrillo, Bojana Cvejić, Luc Deleu, Diedrich Diederichsen, Nazim Hikmet, Richard Dikbaş, Corinne Diserens, Ayşe Düzkan, Merve Elveren, Charles Esche, Marcelo Expósito, Božidar Flajšman, Annie Fletcher, Diana Franssen, June Givanni, Lisa Godson, Teresa Grandas, Nav Haq,

- Beatriz Herráez, Lubaina Himid, Lola Hinojosa, Antony Hudek, Tea Hvala, Gal Kirn, Neža Kogovšek Šalamon, Anders Kreuger, Elisabeth Lebovici, Rogelio López Cuenca, Geert Lovink, Amna Malik, Pablo Martínez, Lourdes Méndez, Aleš Mendižvec, Ana Mizerit, Alexei Monroe, Meriç Öner, Nataša Petrešin-Bachelez, Bojana Piškur, Marta Popivoda, Carlos Prieto del Campo, Pedro G. Romero, Rafael Sánchez Ferlosio, Igor Španjol, Chris Straetling, Luís Trindade, Erman Ata Uncu, Jelena Vesić, Mar Villaespesa, Vladimir Jerić Vlidi, Ana Vujanović
- Uitgever: Valiz Amsterdam, 2018
 - ISBN 978-9-49-209549-7

THE CONSTITUENT MUSEUM – CONSTELLATIONS OF KNOWLEDGE, POLITICS AND MEDIATION

- 384 pp.; 24 × 17 cm; E.
- Teksten van Azra Akšamija, Alberto Altés Arlandis, Burak Arıkan, James Beighton, Manuel Borja-Villiel, Sara Buraya Boned, John Byrne, Jesús Carrillo, Alejandro Cevallos Narváez, Céline Condorelli, Sean Dockray, Özge Ersoy, Carmen Esbri, Oriol Fontdevila, Futurefarmers – Amy Franceschini, Janna Graham, Nav Haq, Yaiza Hernández Velásquez, Emily Hesse, John Hill, Alistair Hudson, Adelita Husni-Bey, Kristine Khouri, Nora Landkammer, Maria Lind, Isabell Lorey, Francis McKee, Elinor Morgan, Paula Moliner, November Paynter, Manuela Pedrón Nicolau, Elliot Perkins, Bojana Piškur, Tjaša Pogačar Podgornik, Alan Quireyns, RedCSur, Rasha Salti, Francesco Salvini – pantxo ramas, Raúl Sánchez Cedillo, Aida Sánchez de Sordio, Somateca (Bárbara G.F. Muriel, Sara Buraya Boned, Loreto Ares, Diana Vázquez), Igor Španjol, Nora Sternfeld, Subtramas (Virginia Villaplana, Montse Romani, Diego del Pozo), Tiziana Terranova, Piet Van Hecke, Onur Yildiz, Adela Železnik
- Uitgever: Valiz Amsterdam, 2018
- ISBN 978-9-49-209542-8

13.2 TIJDSCHRIFTEN

13.2.1 Afterall

Sinds 2007 is het M HKA mede-uitgever van het viermaandelijks internationale kunsttijdschrift Afterall. 'A Journal of Art, Context and Enquiry' luidt de handzame omschrijving, en het daarin weerklinkende enthousiasme voor onderzoek en bevraging sluit naadloos aan bij de kritische kunstvisie die het M HKA sinds lange tijd aankleeft. De ruggengraat van elk Afterall-nummer zijn telkens de monografische essays – twee teksten gewijd aan het werk van vier kunstenaars per nummer. Maar elke uitgave van Afterall bevat ook twee lijvige essays en een drietal specifiek kunst- en cultuurhistorische beschouwingen die het nodige tegenwicht bieden voor die monografische focus – de individuele artistieke praktijk als het centrale principe van het hedendaagse kunstland-schap. In deze essays, die een breed gamma aan onderwerpen bestrijken, schept Afterall ruimte voor een reflexieve benadering van de hedendaagse beeldcultuur in het algemeen.

Spring/Summer 2018 (#45)

Contextuele essays:

- Thinking and Engaging with the Decolonial: A Conversation Between Walter D. Mignolo and Wanda Nanibush
- The Art of Gentrification: The Lisbon Version (Ana Teixeira Pinto)
- A year or more of darkness, a few hundred years without day (Alec Finlay)

Kunstenaars:

- Britta Marakatt-Labba (Anders Kreuger, Gunvor Guttorm)
- Rebecca Belmore (Julia Bryan-Wilson, Cheyanne Turions)
- Rasheed Araeen (Nizan Shaked, Nick Aikens)
- Yee I-Lann (Simon Soon)

Events, Werken, Tentoonstellingen:

- Witnessing the Prosecution (Anthony Gardner)
- Subtitling Communism: Beneath Anri Sala's Intervista (Vincent W.J. van Gerven Oei)
- Ground Provisions (Tonika Sealy Thompson and Stefano Harney)
- In Memoriam: Chris Wainwright (Mark Lewis, Kendra Sullivan)

Autumn/Winter 2018 (#46)

Contextuele essays:

- Where Do We Come From? What Are We? Where Are We Going? Premises for Burmese Contemporary Art with Po Po, Tun Win Aung, Wah Nu and Min Thein Sung (Yin Ker)
- Cultural Marxists Like Us (Sven Lütticken)
- Beyond Essentialism: Contemporary Moana Art from Aotearoa New Zealand (Lana Lopesi)

Kunstenaars:

- Lee Wen (Alice Ming Wai Jim, Vō Hong Chu'ōng-Dài)
- Mujeres Creando (Max Jorge Hinderer Cruz and Pablo Lafuente)
- Chto Delat (Simon Sheikh, Irmgard Emmelhainz)
- Kader Attia (Giovanna Zapperi, Hannah Gregory)

Events, Werken, Tentoonstellingen:

- The Art Wold Has Lost Its Mind (Bridget R. Cooks)
- Recasting History: The Transformative Cinema of Steve McQueen and Raoul Peck (Karen Alexander)

13.2.2 E-flux

e-flux is een van de bekendste digitale informatiekanalen binnen de hedendaagse kunst. Opgericht in New York in 1999 bereikt het netwerk met zijn e-mail nieuwsbrieven, website en projecten zowat dagelijks zo'n 50.000 mensen. Sinds eind 2008 geeft e-flux bovendien het e-flux journal uit, een maandelijks publicatie met essays en andere bijdrages van 'de meest geëngageerde kunstenaars, schrijvers en denkers van dit moment', zoals e-flux het zelf beschrijft. Sinds de zomer van 2010 kan elk nummer ook gedownload worden.

e-flux werkte immers al van in het begin aan een print-op-vraag-systeem, waarbij verschillende musea en andere kunstinstellingen, al dan niet tegen een kleine vergoeding, een exemplaar van de publicatie zouden kunnen voorzien – en dat systeem is sinds 2010 in werking. Het M HKA is een van de instellingen waar je op vraag een print van de nummers van e-flux journal kunt krijgen.

In 2018 verschenen de nummers 88-89-90-91-92-93-94.

14 ARTtube

Hét collectieve museumplatform met video's en blogs over actuele tentoonstellingen, kunst en design. <https://www.arttube.nl/musea/m-hka>

Het doel van ARTtube is altijd geweest om een zo breed mogelijk publiek op een andere manier betrekken bij kunst en het museum. In de *growth hacking* sessie tijdens de werkconferentie op 12 juni hebben we aan kunnen tonen dat gemiddeld 40 tot 200% van de videokijkers doorklikte naar een video van een ander museum. Dit percentage duidt een hoge kruisbestuiving aan, en is zo hoog omdat kijkers niet slechts naar één maar naar meerdere, verschillende video's achter elkaar keken. Daarmee toonden we aan dat we een deel van de doelstelling bereiken. Daarom willen we zorg dragen dat niet alleen de losse video's, maar juist ook de verzameling als geheel een nieuwe, openbaar toegankelijke plek krijgt.

Toch heeft ARTtube in de loop van 2018 beslist te stoppen.

Samen met Beeld en Geluid bereiden we de overdracht van de bestaande videocollectie voor.

De ARTtube-video's zijn in eigendom van de musea – los van een aantal gezamenlijke videoproducties – en zijn via een licentieovereenkomst verspreid door ARTtube. Alle video's staan, in origineel formaat, op het Vimeo account van ARTtube.

Stichting ARTmatch, de stichting waar ARTtube onder valt, zal er zorg voor dragen dat dit Vimeokanaal nog minimaal een jaar in stand blijft. Zo is er voldoende tijd om embedded links vanuit dit kanaal naar jullie eigen kanalen te vervangen (bijvoorbeeld door links van video's die door Beeld en Geluid gehost worden). Ook willen we de mogelijkheid bieden video's die mogelijk enkel en alleen op dit Vimeo kanaal nog staan, er af te halen.

De website www.arttube.nl blijft wel nog even online zo dat het publiek zo min mogelijk last heeft van de afronding. Het publiek zal later worden geleid naar de video's op Beeld en Geluid en naar de eigen kanalen.

Er werd sinds eind 2018 geen nieuwe content meer aan de website toegevoegd. Ook wordt de website tot nader orde niet beheerd.

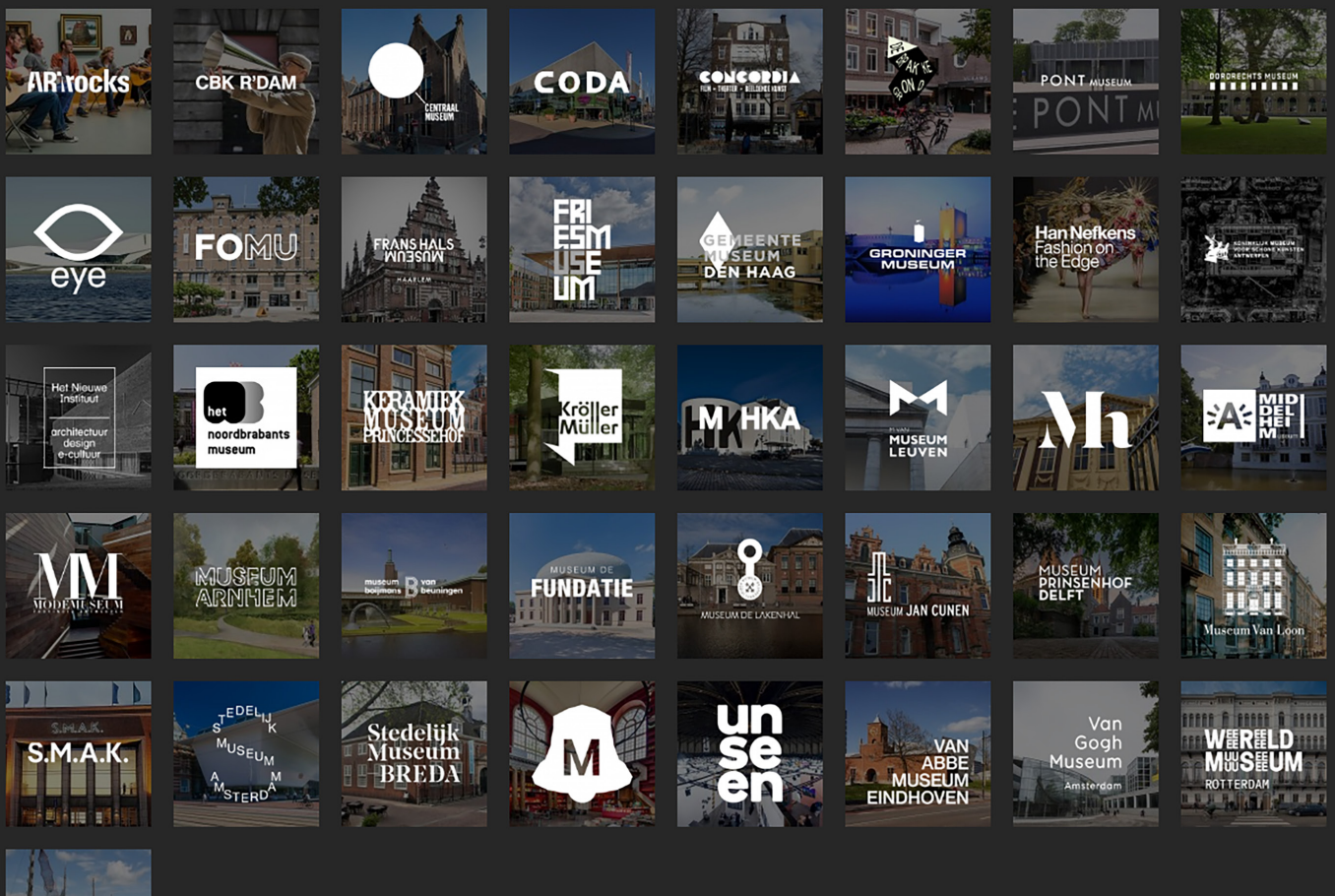
De afronding van ARTtube betekent een overdracht van de ARTtube video's naar Beeld en Geluid en hebben een aantal directe, praktische gevolgen voor het ArtTube-kanaal en de (video) content.

Zo zal M HKA (in 2019) een eigen YouTube-kanaal vullen en aanbieden met alle eigen ARTtube-producties.

Aangeleverde producties in 2018

- **Sanguine / Bloedrood: Luc Tuymans over Barok** (oude kunst)
<https://www.arttube.nl/videos/sanguine-bloedrood-luc-tuymans-over-barok>
- **Middlegate II: Het verhaal van Dimpna – Philippe Van Snick** (hedendaagse kunst)
<https://www.arttube.nl/videos/middle-gate-ii-het-verhaal-van-dimpna-eilanden>

41 MUSEA

15 Cinema Zuid

- * stille films begeleid door de vaste pianisten van Cinema Zuid: Ronn Andriessen, Jacques Motmans, Wim Lauwert en Hilde Nash
- ** live in Cinema Zuid
- *** les en introductie door Wouter Hessels, docent Filmgeschiedenis KASK-DK0, RITCS en Vesalius College (VUB)

15.1 FILMHISTORIES Op dinsdag en donderdagen

Deze reeks bestaat in hoofdzaak uit klassiekers en is dus de ideale instap voor wie vat wil krijgen op de filmgeschiedenis. i.s.m. de afdeling video- en filmkunst van de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten-DK0, de Karel de Grote-Hogeschool en Universiteit Antwerpen.

Januari

Rosemary's Baby; Roman Polanski
Monsieur Hawarden; Harry Kümel
The Cremator; Juraj Herz
Petulia; Richard Lester
De Schaamte; Ingmar Bergman
***Baisers Volés; François Truffaut
Memorias del Subdesarrollo; Tomás Gutiérrez Alea
Faces; John Cassavetes
If...; Lindsay Anderson

Februari

***Un Soir, Un Train; André Delvaux
La Femme Infidèle; Claude Chabrol
The Swimmer; Frank Perry
All My Good Countrymen; Jasný Vojtech
Teorema; Pier Paolo Pasolini
Dood Door Ophanging; Nagisa Oshima
The Party; Blake Edwards
Lucía; Humbert Solás

Maart

Indagine Su Un Cittadino Al Di Sopra
Di Ogni Sospetto; Elio Petri
Le Genou de Claire; Eric Rohmer
Tristana; Luis Buñuel
Auch Zwerge Haben Klein Angefangen;
Werner Herzog
Joe Hill; Bo Widerberg
***Herfstsonate; Ingmar Bergman
Walkabout; Nicolas Roeg
L'Ultimo Tango A Parigi; Bernardo Bertolucci

April

Solaris; Andrzej Tarkovski
Mean Streets; Martin Scorsese
Tout Va Bien; Jean-Luc Godard, Jean-Pierre Gorin
El Espíritu de la Colmena; Victor Erice
La Grande Bouffe; Marco Ferreri
Apocalypse Now; Francis Ford Coppola
Alice In Den Städten; Wim Wenders
Martha; R.W. Fassbinder

Mei

Raging Bull; Martin Scorsese
Festen; Thomas Vinterberg
The Draughtsman's Contract; Peter Greenaway
Kaos; Paolo & Vittorio Taviani
Taipei Story; Edward Yang
***I, Daniel Blake; Ken Loach
Papa is op Zakenreis; Emir Kusturica
She's Gotta Have It; Spike Lee
Os Canibais; Manoel De Oliveira
***Home; Fien Troch

Juni

An Angel At MyTable; Jane Campion
Les Amants du Pont Neuf; Leos Carax
Reservoir Dogs; Quentin Tarantino
**Passages from Finnegans Wake; Mary Ellen Bute
→ Ingeleid door Emma-Louise Silva,
PHD Researcher, Centre for Manuscript
Geneticx, UA
Bob Roberts; Tim Robbins
The Sweet Hereafter; Atom Egoyan
Funny Games; Michael Haneke

September / Oktober

1918-1928
J'Accuse; Abel Gance
The Last Command; Josef Von Sternberg
*The Outlaw and his Wife; Victor Sjöström
*The Wind; Victor Sjöström
Jujiro; Teinosuke Kinugasa

VROEGE CINEMA
*Het Huis aan het Troebnajaaplein; Boris Barnet
***A Dog's Life + Shoulder Arms; Charles Chaplin,
Edna Purviance
*Storm over Azië; Vsevolod Poedovkin
*Street Angel; Frank Borzage
*Hearts oft he World; D.W. Griffith
*** *La Passion de Jeanne D'Arc; Carl T. Dreyer
Spione; Fritz Lang
Westfront 1918; G.W. Pabst

November

The Public Enemy; William Wellman
Shanghai Express; Josef Von Sternberg
***M – Eine Stadt Sucht Einen Mörder; Fritz Lang
L'Atalante; Jean Vigo
Mr. Smith Goes To Washington; Frank Capra
Laura; Otto Preminger
The Shop Around The Corner; Ernst Lubitsch
Brief Encounter; David Lean
Les Enfants du Paradis; Marcel Carné

December

Rashômon; Akira Kurosawa
***Umberto D; Vittorio de Sica
Smultronstället; Ingmar Bergman
Mon Oncle; Jacques Tati
**Violent Saturday; Richard Fleischer
→ Ingeleid door Sam Roggen, docent Master Film
& Visual Studies
***Touch of Evil; Orson Welles
Tirez sur le Pianiste; François Truffaut

15.2 REEKSEN Op vrijdag en zondagen

In haar reeksen op vrijdag en zondag belicht Cinema Zuid het werk van een regisseur of andere filmpersoonlijkheid, een genre, stijl, of de productie van een land, of haakt in op een actueel thema.

Januari / Februari

50 JAAR 2001: A SPACE ODYSSEY & 60S SCIENCE FICTION

2001: A Space Odyssey; Stanley Kubrick
Village of the Damned; Wolf Rilla
+ Children of the Damned; Anton M. Leader
The Day the Earth Caught Fire; Val Guest
Dr. Strangelove; Or, how I learned to stop
worrying and love the bomb; Stanley Kubrick
The Birds; Alfred Hitchcock
Ikarie XB-1; Jindrich Polak
Fail-Safe; Sydney Lumet
The Unearthly Stranger; John Krish
Alphaville; Jean-Luc Godard
Fahrenheit 451; François Truffaut
Seconds; John Frankenheimer
Je t'aime, je t'aime; Alain Resnais
Barbarella; Roger Vadim
Planet of the Apes; Franklin J. Schaffner

INGMAR BERGMANS TRILOGIE

Als in een donkere Spiegel
De Avondmaalgasten
Het Zwijgen

Maart / April

AGNÈS VARDA

La Pointe Courte
Cléo de 5 à 7
Le Bonheur
Daguerréotypes
L'Une Chante, L'Autre Pas
Sans Toit Ni Loi
Jacquot de Nantes
Les Glaneurs et La Glaneuse
Les Plages d'Agnès
Visages Villages

CLAUS 2018

Hugo Claus, scenarioschrijver
Het Mes; Fons Rademakers
De Dans van de Reiger; Fons Rademakers
Mira of de Teleurgang van de Waterhoek;
Fons Rademakers
**Vrijdag; Hugo Claus
→ ingeleid door Hilde Van Mieghem
**Het Sacrament; Hugo Claus
→ ingeleid door Marc Didden en Jan Van Riet
De Verlossing; Hugo Claus

AKI KAURISMÄKI

Leningrad Cowboys go America
Those Were the Days
The Match Factory Girl
Valimo

Mei / Juni

COUNTERCULTURE

Easy Rider; Dennis Hopper
Alice's Restaurant; Arthur Penn
Medium Cool; Haskell Wexler
Lions Love (... And Lies); Agnès Varda
Satyricon; Federico Fellini
Zabriskie Point; Michelangelo Antonioni
M*A*S*H; Robert Altman
Drive, He Said; Jack Nicholson
Woodstock; Michael Wadleigh
Harold and Maude; Hal Ashby
Taking Off; Milos Forman
El Topo; Alejandro Jodorowsky

**THE ART OF JAMES JOYCE

Cinema Zuid organiseerde naar aanleiding van het Joyce-symposium in de UA en de INBOX-expo 'Joyce in Art' in M HKA een filmevenement rond de Ierse schrijver.

14.06: Passages from Finnegans Wake;
Mary Ellen Bute

→ Ingeleid door Emma-Louise Silva,
PHD Researcher, Centre for Manuscript
Geneticx, UA

15.06: Ulysses; Joseph Strick

17.06: The Dead; John Huston

AKI KAURISMÄKI (2)

The Man Without a Past
Le Havre
The Other Side of Hope

September / Oktober

LINA WERTMÜLLER

Mimi Metallurgico Ferito Dell'Onore
Film D'Amore e D'Anarchia
Swept Away (By An Unusual Destiny in the Blue Sea
of August)
Seven Beauties
Night Full of Rain

LILIANA CAVANI

I Cannibali
The Night Porter
Beyond Good and Evil
La Pelle
Ripley's Game

ROBERT ALDRICH

Vera Cruz
Kiss me Deadly
What Ever Happened to Baby Jane?
The Dirty Dozen
The Flight of the Phoenix
Ulzana's Raid
Twilight's Last Gleaming

November / DecemberDE LANGSTE TAKE

Rope; Alfred Hitchcock
 Le Plaisir; Max Ophüls
 Het Leven van Oharu; Kenji Mizoguchi
 Soy Cuba; Mikhail Kalatozov
 Week-end; Jean-Luc Godard
 Rode Psalm; Miklós Jancsó
 Landschap in de Mist; Theo Angelopoulos
 The Player; Robert Altman
 Werckmeister Harmóniák; Béla Tarr
 De Russische Ark; Aleksandr Sokoerov
 4 Months, 3 Weeks and 2 Days; Cristian Mungiu
 Birdman; Alejandro González Iñárritu
 Touch of Evil; Orson Welles
 Victoria; Sebastian Schipper

**HITCHCOCK & DE LITERATUURNotorious

→ Ingeleid door Orlando Verde,
 stafmedewerker Kif Ki

Strangers on a Train

→ Ingeleid door John Vervoort,
 docent aan de Schrijversacademie

Alfred Hitchcock Presents

– Lamb to the Slaughter
 – Dip in the Pool
 – Poison
 – Mrs. Bixby and the Colonel's Coat
 → Ingeleid door Guido Van Eijck, journalist
Marnie

→ Ingeleid door Michiel Leen,
 freelance journalist

Frenzy

→ Ingeleid door Jonas Govaerts,
 film- en TV-maker

Psycho

→ Ingeleid door Max Moragie, historicus,
 freelance journalist, misdaadromanschrijver
 en redacteur

15.3 OFF-STREAM
Op woensdagen

Een eigenzinnig programma met spraakmakende documentaires, bijzondere animatiefilms, avant-garde en experimentele films, cultklassiekers, curiositeiten en films met een behoorlijk randje. Het label op zich is een waarborg voor altijd weer een prikkelende avond film.

Januari

Lumière! L'Aventure Commence; Thierry Fremaux
 Your Name; Makoto Shinkai
 Night of the Living Dead; George A. Romero
 Human Flow; Ai Weiwei

**3 Films van de Quay Brothers:

- Maska
 - The Sandman
 - Unmistaken Hands: Ex Voto F.H.
- Ingeleid door de Quay Brothers

Februari

Leuven 68; Johan Van Schaeren
 Ik ben nieuwsgierig (blauw); Vilgot Sjöman
 Sympathy for the Devil; Jean-Luc Godard
 Anima on Tour 2018
 – Compilatieprogramma van de beste kortfilms
 van het AnimaFestival Brussel

Maart

Kortfilms van Agnès Varda:

- L'Opéra-Mouffe
- Salut les Cubains
- Black Panthers
- Ulysse

A Ghost Story; David Lowery

→ Gekozen uit het Offscreen Festival-programma
 (Brussel, 7-25 maart)

**No Narratives

→ Ingeleid door Wilfried Huet
 → avond met films van kunstenaars die in Gagarin
 publiceerden

Along for the Ride; Nik Ebeling

April

Thee Wreckers Tetralogy; Rosteo
 Sunnyside; Frederik Carbon

Mrs. Fang; Wang Bing

**Sculptuur in Film

→ Ingeleid door Steven Jacobs
 n.a.v. verschijnen van het boek
 'Screening Statues: Sculpture and Cinema'

Mei

The Yellow Submarine; George Dunning
 Marquis de Wavrin, du Manoir à la Jungle;
 Grace Winter, Luc Plantier

**Starship Troopers; Paul Verhoeven

→ Ingeleid door Mike Bouchet, kunstenaar die
 dan tentoonstelde in Galerie Sofie Van de Velde
 en geselecteerd was voor de expo 'Sanguine'
 in M HKA

Il Grande Silenzio; Sergio Corbucci

→ 4K-restauratie door CSC-Cineteca Nazionale,
 Rome

Films van James Broughton

- The Bed
- The Golden Positions
- Erogy
- Song of the Godbody
- Hermes Bird

Juni

In the Year of the Pig; Emile de Antonio
The Girl on a Motorcycle; Jack Cardiff
69 Minutes of 86 Days; Egil Håskjold Larsen
Have a Nice Day; Liu Jian

September / Oktober

**Ademloos; Daniel Lambo
→ Nagesprek i.s.m. Ecohuis, Antwerpen
Betty, They Say I'm Different; Phil Cox
The Hitch-Hiker; Ida Luping
+ The Bigamist; Ida Luping
Mural Efímero; Raúl Kampffer
+ El Grito; Leobardo López Aretche
**Harry Gruyaert. Photographer; Gerrit Messiaen
→ Introductie door Gerrit Messiaen
en Harry Gruyaert
Ingewikkeld; Marie De Hert, Ellen Pollard
→ i.k.v. de Werelddag van de Geestelijke
Gezondheid
→ i.s.m. DeBuren en Begeesterd
**CITY SYMPHONIES:
– De Steeg; Jan Koelinga
– De Maasbruggen; Paul Schuitema
– À Propos de Nice; Jean Vigo
– A Bronx Morning; Jay Leyda
→ Ingeleid door Steven Jacobs, Anthony Kinik en
Eva Hielscher, UGent
3 FILMS VAN JIRÍ BARTA:
– De Verdwenen Wereld der Handschoenen
– De Rattenvanger
– De Laatste Diefstal
Histoires Extraordinaires:
3 verfilmingen van verhalen van E.A. Poe
– Metzengerstein; Roger Vadim
– William Wilson; Louis Malle
– Toby Dammit; Federico Fellini

November / December

**Servais; Rudy Pinceel
+ Nachtvinders; Raoul Servais
→ Ingeleid door Rudy Pinceel
**Harry Gruyaert. Photographer; Gerrit Messiaen
→ Ingeleid door Gerrit Messiaen en Harry
Gruyaert
Salesman; David & Albert Maysles, Charlotte Zwerin
Flesh; Paul Morrissey
**Palimpsest; Matthias De Groof
→ Ingeleid door een debat met Matthias De Groof,
Mona Mpembele en Billy Kalonji
Upload Downtown #15
→ i.s.m. Sint-Lucas Antwerpen
Films van Raoul Servais

15.4 P/RE-RUN Elke vrijdag, zaterdag en zondag

Elke vrijdag, zaterdag en zondag vertonen
we films die net wat meer aandacht
verdienen dan ze gewoonlijk krijgen in
het reguliere circuit.
Onder de naam 'Please release Me' tonen we
op het einde van de maand telkens een film
die in België niet vertoond werd, maar die we
niet wilden onthouden (i.s.m. Knack Focus,
Kunstencentrum Buda, Kaskinema, Cinema
Zed, The Roxy Theatre).

Januari / Februari

Wonderstruck; Todd Haynes
You were never really here; Lynne Ramsay
Le Redoutable; Michel Hazanavicius
Insyriated; Philippe Van Leeuw
The Square; Ruben Östlund
The Killing of a Sacred Deer; Yorgos Lanthimos

PLEASE RELEASE ME
Corpo Elétrico; Marcelo Caetano
Mimosas; Oliver Laxe

Maart / April

On Body and Soul; Ildiko Enyedi
Resurrection; Kristof Hoornaert
Jupiter's Moon; Kornél Mundruczó
Centaur; Aktan Arym Kubat
Mountain; Yaelle Kayam
A Ciambra; Jonas Carpignano
The Florida Project; Sean Baker

PLEASE RELEASE ME
Câini; Bogdan Mirica
Vazante; Daniela Thomas

Mei / Juni

Oh Lucy!; Atsuko Hirayanagi
God's Own Country; Francis Lee
Zer; Kazim Öz
Lucky; John Carroll Lynch
Marlina the Murderer in Four Acts; Mouly Surya
Under the Tree; Hafsteinn Gunnar
The Rider; Chloé Zhao
Radiance; Naomi Kawase

PLEASE RELEASE ME
The Net; Kim Ki Duk

September / Oktober

A Man of Integrity (Lerd); Mohammad Rasoulof
 Lean on Pete; Andrew Haigh
 Beast; Michael Pearce
 The Guilty; Gustav Möller
 Tully; Jason Reitman
 Foxtrot; Samuel Maoz
 Dogman; Matteo Garrone

PLEASE RELEASE ME
 Zama; Lucrecia Martel
 Requiem for Mrs. J.; Bojan Vuletic

November / December

Loveling; Gustavo Pizzi
 Sollers Point; Matthew Porterfield
 Under the Silver Lake; David Robert Mitchell
 Western; Valeska Grisebach
 The Reports on Sarah and Saleem; Muayad Alayan
 Ramen Shop; Eric Khoo
 In the Aisles; Thomas Stuber
 Ma' Rosa; Brillante Mendoza
 Wildlife; Paul Dano

PLEASE RELEASE ME
 Western; Valeska Grisebach
 Ma'Rosa; Brillante Mendoza

15.5 MATINEES

Elke donderdagnamiddag worden klassiekers
 afgewisseld met ooit populaire, maar nu ten
 onrechte vergeten films.
 I.s.m. Radio Minerva.

Januari

Sunset Boulevard; Billy Wilder
 La Piscine; Jacques Deray
 Dark Victory; Edmund Goulding
 You were never lovelier; William A. Seiter

Februari

Stalag 17; Billy Wilder
 Les choses de la vie; Claude Sautet
 The Letter; William Wyler
 Cover Girl; Charles Vidor

Maart

Love is a Many-Splendored Thing; Henry King
 César et Rosalie; Claude Sautet
 Now, Voyager; Irving Rapper
 Gilda; Charles Vidor
 Funny Girl; William Wyler

April

Picnic; Joshua Logan
 The Lady From Shanghai; Orson Welles
 The Little Foxes; William Wyler
 Bullitt; Peter Yates

Mei

Network; Sidney Lumet
 La Passante du Sans-Souci; Jacques Rouffio
 Mr. Skeffington; Vincent Sherman
 Cogan's Bluff; Don Siegel
 The Boston Strangler; Richard Fleischer

September

Hell in the Pacific; John Boorman
 Jeux Interdits; René Clement
 Roman Holiday; William Wyler
 L'Homme de Rio; Philippe De Broca

Oktober

Les Risques du Métier; André Cayatte
 Het Geluk Komt Morgen; Jef Bruyninckx
 Sabrina; Billy Wilder
 Yours, Mine and Ours; Melville Shavelson

November

The Trouble with Harry; Alfred Hitchcock
 Le Magnifique; Philippe De Broca
 The Children's Hour; William Wyler
 Mon Oncle Benjamin; Edouard Molinaro
 Le Gendarme se marie; Jean Girault

December

How To Steal a Million; William Wyler
 L'Emmerdeur; Edouard Molinaro
 Miracle on 34th Street; George Seaton
 The Circus; Charles Chaplin

15.6 ZAZIE OP ZONDAG (kinderprogrammatie)

Januari

Sneeuwpret - kortfilmcompilatie
Sven en zijn rat en het UFO-mysterie;
Vibeke Ringen

Februari

Gruwelijke Rijmen; Jakob Schuh, Jan Lachauer
Storm - letters van vuur; Dennis Bots

Maart

De Stad Leeft
→ Kortfilmcompilatie
De Buurtspion; Karla von Bengtson

April

Dikkertje Dap; Barbara Bredero
Sunshine Barry en de Discowormen;
Karla von Bengtson

September

Rita en de Krokodil; Siri Melchior
De Wegpiraat en Andere Deugnieten;
Jeroen Jaspaert e.a.

Oktober

Molly Monster; Ted Sieger, Matthias Bruhn,
Michael Ekblad
De Raket - Gerommel in de Ruimte;
Petter Lennstrand

November

Raafje met de Rode Sok; Ute Von Münchow-Pohl,
Sandor Jesse
Zooks; Kristoff Leue, Dimitri Leue

December

Gordon & Paddy; Linda Hambäckse
De Superheld; Christina Lo

15.7 TE GAST

OPERA, BALLET EN FILM

Opera en Film is een programma in samenwerking met de Opera Vlaanderen.

De geselecteerde films hebben een thematisch of visueel verband met producties van de Opera/Ballet Vlaanderen.

27.01.2018

Faust; Aleksandr Sokoerov; n.a.v. Faust van Jean-Christophe Maillot bij Opera/Ballet Vlaanderen.

03.02.2018

The Blue Bird; Maurice Tourneur n.a.v. Pelléas et Mélisande van Claude Debussy bij Opera Vlaanderen.

31.03.2018

Perceval Le Gallois; Eric Rohmer n.a.v. Parsifal van Richard Wagner bij Opera Vlaanderen.

****ZOMERFILMCOLLEGE 2018**

08-14.07.2018

BRIAN DE PALMA: VISION, OBSESSION AND SET-UP

Carlito's Way

Gast sprekers: Cristina Álvarez López;
filmcriticus en videomaker en Adrian Martin,
filmcriticus en videomaker

ÉRIC ROHMER: GAMES OF LOVE AND CHANCE

Les Amours d'Astrée et Céladon

Gast sprekers: Rube Demasure, Universiteit
Antwerpen en Richard Misek, University of Kent

BEST OF BORDWELL

4 masterclasses door Prof. David Bordwell,

The Window; Ted Tetzlaff

Citizen Kane; Orson Welles

Girl Shy; Fred C. Newmeyer, Sam Taylor

Ivan de Verschrikkelijke II: het complot der
Bojaren; Sergej Eisenstein

15.8 EXTRA

27.01.2018

Film Human Flow + tentoonstelling Ai Weiwei:
Mirror in FOMU

**28.04.2018

DAG VAN DE DANS 2018: Kuduro, Vogue & Dancehall
→ Vertoning van 3 dansdocumentaires
die gevolgd werden door Q&A's met dansers
o.l.v. An Vranckx (kenner van Latijns-Amerika –
Universiteit Gent)
IKI; Sara Jordenö, Twiggy Pucci
I Love Kudura; Mário Patrocínio
Back to Basics; Jessica Ak

18.05.2018

Workshop “De reizende lantaarn”
in M HKA
Mobiliteit en migratie in de (trans)nationale
cultuur van de toverlantaarn
Deze workshop bracht internationale lantaarn-
experten samen over het thema de reizende
lantaarn. (voertaal Engels)
i.s.m. B-magic, EOS Excellence of Science,
FWO Vlaanderen, UA, Visual Poetics
+

18.05.2018

In CZ vertoning van:
Saving Brinton; Tommy Haines, Andrew Sherburne

MUSEUMNACHT

04.08.2018

16x9 Action Film: hypnotische beeld- en
geluidscompositie van Mike Bouchet
Rondleiding: achter de schermen van de bioscoop

BREEDBEELD-KORTFILMFESTIVAL

22.09.2018

Een hele dag lang kon film liefhebbers Vlaanderen
genieten van kortfilms van opkomend filmtalent
van eigen bodem; een initiatief van BREEDBEELD
i.s.m. Cinema Zuid en met steun van Option Media,
de Unie van regisseurs en de Vlaamse overheid.
Fifo; Sacha Ferbus
She's Got The Blush; Els Decaluwé
Maregrave; Justine Cappelle
Flesh; Bart Lodts
La Manzana; Henry Disotuar
Mixed Materials; Anna Van Riel
Twist; Mathieu Stevens
Un Jour Elle Aura Des Secrets, Un Jour Elle Fera
Des Rêves; Farida Lemeatrag
Het Leven Van Esteban; Inès Eshun
The Window Upstairs; Soroush Helali
Fifteen; Sameh Alaa
Girlhood; Heleen Declercq
Time Twis; Siebrand Verhulst
Vorgestern Oder Übermorgen; Frederik
en Maria Stuu
Al Was Het Maar Voor Even; Sophie Kurpershoek
An Attempt; Maxim Hectors
Panik; Mohamed Ziani
Bloemen Voor Claudine; Nelson Polfiet
De Flandrien; Kinshuk Surjan
Sons Of No One; Hans Vannetelbosch

BELGISCHE FOLIES BELGES

Een videomathon georganiseerd door M HKA en
vzw Vidéographies
Zaterdag 24 november in Luik
Zaterdag 8 december 2018 van 16 tot 22 u. –
Cinema Zuid - Antwerpen

Belgische folies Belges bood een unieke kans om
kennis te maken met ca. 30 videowerken uit de
periode van 1974 tot 2010.
Voor de organisatie van deze videomathon
sloegen het Antwerpse M HKA en de vzw
Vidéographies uit Luik de handen ineen om in
beide steden een videoprogramma voor te stellen
waarin zowel de pioniersjaren van het medium
in België als recentere videoproducties aan
bod komen.
Zowel in Vlaanderen als in Wallonië traden begin
jaren zeventig de eerste videokunstenaars
naar buiten. Aan Vlaamse kant werd in 1969 in
Antwerpen het ICC opgericht dat vanaf 1972 geleid
werd door Flor Bex. Dit centrum voor hedendaagse
kunst richtte vanaf 1974 een videostudio in
om de creatie en bekendmaking van videokunst
te bevorderen. In 1976 startte het Centre
RTB Liège – onder impuls van Robert Stéphane,
voormalig algemeen bestuurder van de RTBF – een
TV-programma op onder de naam Vidéographies.
Van 1976 tot 1986 werden niet minder dan 136
afleveringen uitgezonden. Hierin maakte het
publiek kennis met de video's van baanbrekende
kunstenaars en met de nieuwste technologieën van
dat moment.
Uit dit rijke aanbod van producties gerealiseerd
door beide instellingen werd een selectie gemaakt
door wegbereiders Flor Bex en Robert Stéphane,
respectievelijk uit het ICC-archief en uit het
Vidéographies-archief.
In het derde en vierde luik van het programma
werd een selectie getoond van meer recente
(1986-2010) video's.

PROGRAMMA ZATERDAG 24.11.2018 –
MUSÉE DE LA BOVERIE, LUIK

- 17 u.: Deel 1
Inleiding door Flor Bex gevolgd door zijn keuze
van videoproducties: ICC 1974-1976 (Antwerpen)
Inleiding door Robert Stéphane gevolgd door
zijn keuze van videoproducties: History of
Vidéographie 1976-1986 (Luik)
- 20 u.: Deel 2
Inleiding door Dick Tomasovic gevolgd
door Robert Stéphanes keuze van recente
videoproducties en de Prix des concours
Eurovidéo 2015 en 2018 in Luik
Inleiding door Bart De Baere gevolgd door
Rolf Quaghebeurs keuze van recente video's
uit de M HKA-collectie.

PROGRAMMA ZATERDAG 08.12.2018 –
CINEMA ZUID

Robert Stéphane overleed op zaterdag
1 december 2018.
Fanny Pluymers, Project Coördinator
bij Vidéographies vzw, leidde daarom zijn keuze
van videoproducties in.

- 16 u.: Deel 1
Inleiding door Flor Bex gevolgd door zijn keuze
van videoproducties: ICC 1974-1976 (Antwerpen)
Experiments for Autocommunication,
Hubert Van Es, 1974
Closed circuit, Hubert Van Es, 1974
Histoire d'un corps, Jacques Lennep, 1974
L'Objet, Jacques-Louis Nyst, 1974
The 100 Images Are In One Second, James Lee
Byars, 1976
Inleiding door Fanny Pluymers gevolgd door
de Robert Stéphanes keuze van videoproduc-
ties: History of Vidéographie 1976-1986 (Luik)
Participative television about prostitution
by the students of Saint-Josse
À vous les studios

Une minute de télévision, Fred Forest
Salut Arthur, performance by Patti Smith
in Köln
Lorsque le Bateau de Léon M. descendit
la Meuse pour la première fois, Jean-Luc
and Pierre Dardenne
Desperados Music, Jacques Charlier
Violon Solo by Nam June Paik, interpreted by
Ben Vautier
Micro by Takehisa Kosugi, interpreted by Ben
Vautier
Ici et Ailleurs, Jean-Luc Godard
The Space between the teeth, Bill Viola
United States, performance by Laurie Anderson
at Cirque Divers
Global Groove, Nam June Paik
La photo du téléspectateur, Fred Forest

- 20u.: Deel 2
Inleiding door Fanny Pluymers gevolgd door
Robert Stéphanes keuze van recente videopro-
ducties: The landscape of Vidéographie(s) >
2010
Oneiria, Jeroen Cluckers
Aucun mur n'est silencieux, Collectif_fact
Cosmorama, Hugo Deverchère
Maroc de demain, Younes Baba-Ali
Seattle Crime Cams, Dries Depoorter
This is Britain, Pablo Saura
Perdu à Pepinster, Charlotte Lagro
Inleiding door Rolf Quaeghebeur gevolgd door
zijn keuze van recente video's uit de MUHKA-
collectie
Grünwald, Jimmie Durham, 2006
Deaf land, Yue Liang, 2002
Exodus, Almagul Menlibayeva
Moon + Calendar Iraq, K. Hiwa, 2007
Kuzminki, Sergei Bratkov, 2002

15.9 DE ZOMER VAN CINEMA ZUID

Juli-Augustus

ZOMERMIX

Zeven films waarin je het seizoen kan voelen...
Bakushu; Yasujiro Ozu
The Long, Hot Summer; Martin Ritt
A Midsummer Night's Sex Comedy; Woody Allen
L'Été meurtrier; Jean Becker
Conte D'Été; Eric Rohmer
At The Height of Summer; Ah Hung Tran
Hundstage; Ulrich Seidl

DE DISCRETE CHARME VAN STÉPHANE AUDRAN

Le Boucher; Claude Chabrol
Juste Avant la Nuit; Claude Chabrol
Le Charme Discret de la Bourgeoisie; Luis Buñuel
Violette Nozière; Claude Chabrol
Babettes Gaestebud; Gabriel Axel
Betty; Claude Chabrol

ITALO-GOTHIC

La Frusta e il Corpo; Mario Bava
Suspiria; Dario Argento
The Beyond; Lucio Fulci

JAZZ@CINEMAZUID

i.s.m. de Antwerpse Jazz Club die dit jaar haar
80e verjaardag viert.
Jazz on a Summer's Day; Bert Stern
The Savoy King: Chick Webb & The Music That
Changed America; Jeff Kaufman
The Soul of a Man; Wim Wenders
A Great Day in Harlem + Variety at the Apollo
The Last of the Blue Devils - The Kansas City Jazz
Story; Bruce Ricker

SOUND/TRACK/

Eric Clapton: Life in 12 Bars; Lili Fini Zanuck
Ryuichi Sakamoto: Coda; Stephen Nomura Schible
Singing with Angry Bird; Hyewon Jee
Bunch of Kunst; Christine Franz
Ethiopiques: Revolt of the Soul; Maciej Bochniak
Conny Plank: The Potential of Noise; Reto Caduff,
Stephan Plank
Far Western; James Payne
The Man from Mo'wax; Matthew Jones

ELVIS PRESLEY-DAG

Frankie and Johnny; Frederick De Cordova
Follow that Dream; Gordon Douglas
Elvis: That's the way it is; Dennis Sanders

15.10 EDUCATIEF AANBOD

Voor het Lager Onderwijs

Rondleiding 'Achter de schermen van de bioscoop'
(1^e t.e.m. 6^e leerjaar)
Duur: 1 uur

Workshop 'Word Filmarcheoloog!'
(1^e t.e.m. 6^e leerjaar)
Duur: 2 uur

Kinderfilms 'A la carte'

Films uit het aanbod van JEF en MOOV

Voor het Secundair en Hoger Onderwijs

RONDLEIDING 'ACHTER DE SCHERMEN VAN DE BIOSCOOP'
(1^e t.e.m. 4^e middelbaar)
Duur: 1 uur

FILMKLASSIEKERS

Blue Velvet; David Lynch
Les 400 Coups; François Truffaut
Singing in the Rain; Stanley Donen
Night of the Hunter; Charles Laughton
The General; Buster Keaton
M-Eine Stadt sucht einen Mörder; Fritz Lang

FRANSE FILM

Het filmaanbod van de vroegere 'Week van de Franse film', daarna 'Focus Franse Film' werd opgenomen in het uitgebreide aanbod van JEF, voorheen Lessen in het Donker. Deze films worden ondersteund met uitgebreid lesmateriaal verzorgd door Lessen in het Donker.

Ma vie de courgette; Claude Barras
Jamais contente; Emilie Deleuze
Un sac de billes; Christian Duguay
Demain tout commence; Hugo Gélin
Réparer les vivants; Katell Quillévéré
Django; Etienne Comar
Le Voyage de Fanny; Lola Doillon
Au Revoir Là-haut; Albert Dupontel
Les Grands Esprits; Olivier Ayache
Normandie Nue; Philippe Le Guay
Knock; Lorraine Lévy
M.; Sara Forestier

DUITSE FILMS

Deze films zijn bedoeld om jongeren en cursisten warm te maken voor de Duitse film en de Duitse taal en cultuur. Het aanbod past in de leerplandoelen Duits en kan een onderdeel zijn van een vakoverschrijdend studieproject of gewoon aansluiten bij de cursus Duits. Voor elke film is er achtergrondinformatie en ondersteunend didactisch lesmateriaal beschikbaar. De negen films (inhoud, thema's, genre, doelgroep met filmfragmenten en lesactiviteiten) en het bijhorend pedagogisch materiaal worden voorgesteld aan leraren Duits tijdens een gratis nascholingsnamiddag over Filmvorbereitung und Filmnachbereitung im Unterricht. De „Week van de Duitse Film” is een netoverschrijdend initiatief van leraars en docenten Duits in samenwerking met de Deutsche Botschaft, het Goethe-Institut Brüssel, de Belgischer Germanisten- und Deutschlehrerverband en de Vakgroep Duits/Toegepaste Taalkunde van de Universiteit Gent.

24 Wochen; Anne Zohra Berrached
Tschick; Fatih Akin
Toni Erdmann; Maren Aude
Er ist wieder da; David Wnendt
Victoria; Sebastian schipper
Hannah Arendt; Margarethe von Trotta

Volgende films werden getoond n.a.v. geboekte schoolvoorstellingen in 2018

Get Out; Jordan Peele
Le fils de Jean; Philippe Lioret
Le Fabuleux Destin d'Amélie Poulain;
Jean-Pierre Jeunet
Dans la maison; François Ozon
Meester Kikker; Anna van der Heide
Réparer les vivants; Katell Quillévéré
Un sac de billes; Christian Duguay
Demain tout commence; Hugo Gélin
Argo; Ben Affleck
Hell or High Water; David Mackenzie
Le sens de la fête; Olivier Nakache, Éric Toledano
Tschick; Fatih Akin
Er ist wieder da; David Wnendt
Intouchables; Olivier Nakache, Éric Toledano
Django; Etienne Comar
Une famille à louer; Jean-Pierre Améris
Paths of Glory; Stanley Kubrick
Trust; David Schwimmer
Bienvenue chez les Ch'tis; Dany Boon
Good Bye Lenin!; Wolfgang Becker
Prins; Sam De Jong
Lady Bird; Greta Gerwig
Le nouveau; Rudi Rosenberg
Retour en Bourgogne (ce qui nous lie);
Cédric Klapisch
Girl; Lukas Dhont
Les grands esprits; Olivier Ayache-Vidal
Knock; Lorraine Lévy
Le voyage de Fanny; Lola Doillon
Au revoir là-haut; Albert Dupontel
Normandie nue; Philippe Le Guay
Hva vil folk si (What Will People Say); Iram Haq
Lion; Garth Davis
Victoria; Sebastian Schipper
M.; Sara Forestier
Mannetje Tak; Jeroen Jaspaert
Paddington; Paul King
Gruwelijke rijmen; Jakob Schuh, Jan Lachauer

16 Externe Waardering

16.1 VRAGEN AAN DE INSTELLING EN MEDEWERKERS

Optreden als spreker, moderator of panellid op een bijeenkomst, symposium, colloquium, seminarie, rondetafelgesprek, workshop, opening, lezing, ...

Evi Bert

05.06: spreker *BUP Talking Galleries*,
BOZAR, Brussel

11.10: spreker *OKBV – bibliotheekbezoek &
rondleiding*, M HKA, Antwerpen

Bart De Baere

22.04 — 25.04: ontvangst delegatie Antwerp
Mission, bezoek aan v-a-c Foundation,
Moskou

05.06: spreker *BUP Talking Galleries*,
open colloquium over de uitdagingen in de
sector van de kunstgaleries, BOZAR, Brussel

09.09: spreker opening tentoonstelling,
Paul Van Hoeydonck, Et Alors ...

22.09: spreker opening tentoonstelling
Jef Lambrecht Bureaunautica, Koninklijke
Academie Beeldende Kunst, Oudenaarde
24.11: spreker *Belgische Vidéographie Belges*,
M HKA / Vidéographies Liège, Musée de la
Boverie, Liège

Jan De Vree

23.04: lezing over de visuele poëzie van
Paul De Vree, Universiteit Gent

24.05: lezing 'Introduction tot he work of
Paul De Vree tijdens het symposium Emodied
Words, Italian Cultural Center, Brussel

25.05: rondetafelgesprek met Alain Arias-
Misson tijdens symposium *Embodied Word*,
Italian Cultural Center, Brussel

08.06: ontvangst en rondleiding voor
de Vrienden van het Ludwig Museum
Dusseldorf

06.09: lezing voorstelling M HKA tijdens
de Diplomatieke Dagen – ontmoeting AAVR,
Brussel

Nav Haq

25.08: Onomtoppee, jaarlijks publishing
festival, Eindhoven

31.08: panel op Copenhagen Art Week,
Charlottenborg Kunsthall, Kopenhagen

16.11: panel met Jonas Staal als onderdeel van
zijn doctoraatsverdediging, Utrecht

Piet Van Hecke

07.09: spreker *International Conference on the
Inclusive Museum*, Granada, Spanje

22.09: spreker *Wereldtag Dementie*, Deinze

02.11: spreker symposium *100% Hedendaags
Kunsteducatie*, TENT en Witte de With,
Rotterdam

Kaat Vannieuwenhuysen

05.06, 27.08 en 12.09: vorming gidsen i.f.v.
extra muros tentoonstelling *Middle Gate II*,
Geel

Lot Wens

21.03: voorstelling Cultureel werkveld,
opleiding Sociaal Cultureel Werk,
AP Hogeschool, Antwerpen

17.05: spreker *Vlaamse dag over
publiekswerking*, De Brakke Grond,
Amsterdam

27.06: spreker *Bijdrage Het Geëngageerde
Museum* van Jean Leering, De Brakke Grond,
Amsterdam

Gastdocentschap

Nav Haq

Gastdocent Royal College of Art, London

Jan Stuyck

19.10: gastcollege over Centrum
Kunstarchieven Vlaanderen (CKV) in
opleiding Kunstwetenschappen, Universiteit
Gent, Gent

Mandaat in een bestuursraad, adviescommissie- of beoordelings- commissie

Bart De Baere

bestuurder CIMAM (2017 — 2019)

bestuurder CAHF

expert van de commissie Kunst in de Senaat

lid aankoopcommissie Charleroi

lid stuurgroep studieopdracht M HKA

lid stuurgroep schenkingen van hedendaagse

kunstenaars – Koning Boudewijnstichting

lid algemene vergadering TouchTime

lid algemene vergadering WIELS

adviescommissie CKV

Liliane Dewachter

lid van de raad van bestuur LUCA School

of Arts

lid van de raad van bestuur Sint-Lukasarchief
Brussel

lid van de raad van bestuur LLS387,

Ruimte voor actuele Kunst vzw.

Nav Haq

lid raad van bestuur kunstenaarsplatform

Jubilee, Brussel

lid raad van bestuur 'De nieuwe

opdrachtgevers', Brussel

Evi Bert

lid stuurgroep TRACKS, Packed vzw. /

VIAA, Brussel / Gent

collegagroep Collectie CAHF, Gent

Christophe Clarijs

19.12: deelname aan de

beoordelingscommissie als alumnus bij

opleidingsreview "Manama": master-after-

master of research in art & design,

Sint Lucas Antwerpen, Antwerpen

Piet Van Hecke

lid Beoordelingscommissie Landelijke Musea

Mandaat in jury

Bart De Baere

selectiejury *Ongezien*#3 georganiseerd door Prospekta i.s.m. DOP platform.

Christophe Clarijs

14.06: extern jurylid als alumnus bij
3de bachelor jury afstudeerrichting Grafisch Ontwerp, Sint Lucas Antwerpen, Antwerpen

Nav Haq

Art on Paper Prize, Brussels Contemporary Drawing Fair

Piet Van Hecke

25.01: jury Bachelorproef Kunst- en Cultuurbemiddeling
14.06: jury Bachelorproef Kunst- en Cultuurbemiddeling
11.02 — 12.02: jury Lerarenopleiding Beeldende Kunst LUCA Gent

Els Verhaegen

22.01: scriptieverdediging, bedrijfscoach van Babette Geurinck in kader van afstudeerscriptie 'Van toerist naar M HKA bezoeker', Hogeschool van Arnhem en Nijmegen
06.09: Scriptie verdediging als bedrijfsbegeleider van Louize Dierickx in kader van masterscriptie 'Cultuurmanagement Louize Dierickx 'Een customer journey van het M HKA', Universiteit Antwerpen

Lot Wens

25.01: jury scripties derdejaarsstudenten Kunst- en Cultuurbemiddeling KDG, KDG, Antwerpen
15.06: jury scripties derdejaarsstudenten Kunst- en Cultuurbemiddeling KDG, KDG, Antwerpen

Teksten en publicaties

Nav Haq

Reflections on the Göteborg International Biennial 2017, in PASS Journal of the International Biennial Association

Jan Stuyck

Archives in liquid times, recensie, META nummer 4, mei 2018, p. 40-41

Zie ook hoofdstuk 13 – Publicaties

Interviewgesprekken (voor radio en televisie, geschreven pers, studenten, enz.)

Persberichten over M HKA worden gepubliceerd op <https://www.muhka.be/nl/press>

Bart De Baere (selectie)

11.10: spreker live uitzending Pompidou (Klara) over drieluik Beuys-Byars-Broodthaers, leeszaal, M HKA, Antwerpen

Jan De Vree

31.01: David Maenhout, AAVR, Wenen
03.05: interview door Nesli Gul, Evaluation and Examination of Archives and Memory of Contemporary Art Institutions and Actors in the Context of Contemporary Art Practices
07.05: interview Nathalie Sonnenberg in kader van een onderzoeksopdracht uitgeschreven door CAHF in verband met Collectieprofielen
13.12: interview door studenten Cultuurmanagement over beleidsplannen M HKA

Piet Van Hecke

interview door Hans-Maarten Post voor rubriek: "Is dit nu kunst?" in het Nieuwsblad

Lot Wens

06.04: reportage Erfgoeddag, 100% Cultuur, ATV
18.06: Kinderen in het museum en de schatten van vlieg, Interview met Leen Grevendonck, gepubliceerd in Visie

Adviserend gesprekken (selectie)

Heel wat medewerkers van het M HKA hadden een medebeslissende en/of adviserende stem in overlegmomenten met externen.

Jan De Vree

09.01: Sofie van de Velde / Jason Poirier
22.01: Faro werkgroep ICOM definitie (Museum M Leuven)
29.01: samenwerkingsverband Argos
31.05: samenwerkingsverband KASKA (Els De Bruyn, Antwerpen)

Piet Van Hecke

27.04: resonantiegroep Educatieve Master Lerarenopleiding Beeldende Kunst, AP Hogeschool
01.10: stuurgroep Multiperspectiviteit in het museum, Universiteit Antwerpen

Kaat Vannieuwenhuyse

13.01: interview met studenten *Innovation Management*
05.12: interview met studenten KdG Creative Technologies & Entrepreneurship

Lot Wens

13.03: interview met Bas Geenen van Piazza dell'arte, onderzoek jongerenwerking in musea, KDG Antwerpen
27.03: interview met Aaron Aerts, onderzoek aanbod blinden en slechtzienden, PXL Hasselt

Gesprekken in het kader van de opstart CKV alsook in teken van een veldecologie wat betreft kunstenaarsarchieven

Evi Bert, Jan De Vree, Jan Stuyck

17.05: werkbezoek Vlaams Architectuur Instituut, Antwerpen
23.05: werkbezoek Studio Verdran Kopljar, Antwerpen
30.05: gesprek met Jo Coucke, Antwerpen
07.06: werkbezoek Trampoline Gallery, Antwerpen

02.07: werkbezoek Studio Jan Henderikse, Antwerpen
 01.08: werkbezoek Estate Jef Lambrecht, Antwerpen
 21.08: werkbezoek Archief voor Hedendaagse Kunst van België, Brussel
 06.09: werkbezoek Studio Svend Thomsen, Gent
 17.09: werkbezoek Studio Narcisse Tordoir, Antwerpen
 19.09: werkbezoek Mu.zee (archief- en bibliotheekwerking), Oostende
 20.09: werkbezoek Atelier Paul Van Hoeydonck, Wijnegem
 21.09, 09.11, 21.12: werkbezoek TOP.OFFICE – Luc Deleu, Antwerpen
 27.09: werkbezoek Serge Largot, Grandpré (Frankrijk)
 02.10: werkbezoek Archief Wilfried Wynants, Booischot
 05.10: werkbezoek Stichting Luc Peire, Knokke
 17.10: werkbezoek de Warande, Turnhout
 25.10: gesprek met Jan Ceuleers, Antwerpen
 30.10: gesprek Els Bervoets / Archief Paul Bervoets, Antwerpen
 02.11: Bezoek Estate Mark Verstockt, Antwerpen
 24.08, 18.10, 07.11: bezoek Estate Jef Verheyen, Mechelen
 08.11: Werkbezoek Atelier Philippe Van Snick, Brussel / Schaarbeek
 12.11: werkbezoek Studio Koen Van Den Broek, Antwerpen / Morsel
 13.11: gesprek Filip Feij en Andreas Oosthoek omtrent het archief Marlow Moss, Antwerpen
 29.11: werkbezoek Studio AMVK, Antwerpen
 29.11: gesprek met de erven Jacob Smits, Antwerpen
 04.12: bezoek Studio Willy Van Eeckhout, Mechelen
 06.12: Werkbezoek Archief Marcel Rademakers / Lumen Numen, Leuven
 07.12: gesprek met Kore Yoors over Estate Jan Joors (New York / Antwerpen)

Opdracht in het kader van nationale samenwerkingsverbanden

Evi Bert

ondersteuning (via ensembles.org + ICC Archief) Onderzoeksproject *Video Jaren 1970*, ARGOS, BXL
 ondersteuning (via ensembles.org) Onderzoeksproject *Els Dietvorst, Return of the Swallows – Revisited*, AP, Antwerpen

Nav Haq

samenwerking met AIR Antwerpen in het kader van het LODGERS-programma, bestemd voor experimentele organisaties in België en de aangrenzende regio

Piet Van Hecke

AKO traject rond diversiteit

Els Verhaegen

29.01: Toerisme Vlaanderen – Brussel, inhoudelijk werkoverleg met buitenland kantoren n.a.v. internationale persstrategie in kader van samenwerking Barokjaar (Sanguine / Bloedrood)
 06.02: sectoroverleg Visit Antwerpen, Antwerpen

16.2 BUITENLANDSE WERKOPDRACHTEN

Opdrachten in het kader van internationale samenwerkingsverbanden

L'INTERNATIONALE

In 2013 startte het vijfjarig programma *The Uses of Art – The Legacy of 1848 and 1989* (UoA). Het programma bestond uit tentoonstellingen, symposia, publicaties, magazines, een online forum, een educatieplatform en uitwisselingen van personeel.

De museumconfederatie waarvan M HKA deel uitmaakt, De Internationale, sloot in 2017 het programma af met op de teller 1.250.000 bezoekers, 888.000 websitebezoekers, 21 tentoonstellingen, 20 conferenties, 1 MA programma, 21 publicaties, en een online forum.

De Europese Unie heeft een nieuwe subsidie toegekend aan de museumconfederatie voor de periode 2018 — 2022 voor het project 'Our Many Europes (OME)'. Het M HKA werkt binnen dit kader samen met de internationale hoofdpartners Reina Sofia, MACBA, Van Abbe, Moderna Galerija en Museum Szuki, met geassocieerd partner SALT en andere niet-museum partners zoals de Valand Academie in Zweden en het College of Art and Design in Ierland. OME is gericht op de Europese artistieke culturen van de jaren 1990, het post 1989 wanneer het hedendaagse Europa wordt geboren, en zet in op publieksontwikkeling en transnationale uitwisseling van personeel. OME ontwikkelt een hedendaagse museumstrategie en biedt een rijk programma van conferenties, tentoonstellingen en experimentele bemiddeling. Aan het OME project kende de jury een evaluatiescore toe van 95 op 100. Dat is uitzonderlijk hoog binnen een programma waarin maar 18% van de aanvragen werden gehonoreerd.

Zie <http://www.internationaleonline.org/>
 Zie <http://glossary.mg-lj.si/>

17 — 19.09: conferentie L'Internationale, Reina Sofia, Madrid (Jan De Vree)
 17 — 19.09: kick off meeting Our Many Europes, Madrid (Bart De Baere / member BoD, Nav Haq / Editorial Group of L'Internationale Online and co-editor of The Long 1980s publication, Dieter Vankeirsbilck)
 05.11: L'Internationale Collection Taskforce, Warsaw (Jan De Vree)
 29 — 30.11: Mediation Team Meeting, Madrid (Piet Van Hecke)

AFTERALL

M HKA mede-uitgever van het viermaandelijks internationale kunsttijdschrift *Afterall*, dat in 1999 door curator Charles Esche en kunstenaar Mark Lewis in London werd opgericht. "A *Journal of Art, Context and Enquiry*" luidt de handzame omschrijving, en het daarin weerklinkende

enthousiasme voor onderzoek en bevraging sluit naadloos aan bij de kritische kunstvisie die het M HKA sinds lange tijd aanleeft.

V-A-C FOUNDATION

Dankzij een structurele samenwerking met de V-A-C Foundation in Moskou, die sinds 2009 Russische hedendaagse kunst ondersteunt, bouwt het M HKA zijn ensemble kunstwerken uit de voormalige Sovjet-Unie verder uit.

CLUB SOLO

In 2014 is het M HKA ingegaan op de vraag van het jonge kunstenaarsinitiatief 'Club Solo' tot samenwerking en met hen in de toekomst een nieuw project te lanceren ter opvolging van het recent gesloten Lokaal 01 Breda. Deze nieuwe vorm van samenwerking levert een bijzondere bijdrage voor alle betrokken partijen, en in het bijzonder de inwoners van Breda en brede omstreken, om collectiewerken van verschillende internationale topmusea te kunnen beleven in dialoog met nieuw en recent werk van regionale kunstenaars. Dit initiatief wordt mede ondersteund door het Van Abbemuseum in Eindhoven.

Zie hoofdstuk 11.2

CAHF

23.03: Collegagroep CAHF (Jan De Vree)

16.3 BEZOEK AAN TOONAANGEVENDE KUNSTMANIFESTATIES EN TENTOONSTELLINGEN IN BINNEN- EN BUITENLAND (een zeer beperkte selectie wordt opgenomen in dit jaarverslag)

- Manifesta 12, Palermo
- Marrakech Biennale
- Berlin Biennial
- Asia Pacific Triennial, Brisbane, Australia
- AMVK, Fridericianum, Kassel
- Sanguine, Fondazione Prada, Milaan
- Marcel Broodthaers. Poetry and Images, Garage Museum of Contemporary Art, Moskou
- opening Laure Prouvost in het Palais de Tokyo, Paris, als onderdeel van het voorbereidend traject naar aanleiding van de tentoonstelling Laure Prouvost in M HKA voorjaar 2019.
- tentoonstelling
- Antwerp Art Weekend
- Raoul De Keyser, S.M.A.K.
- Schilders & Schrijvers – 50 jaar galerie De Zwarte Panter in Erfgoedbibliotheek Hendrik
- Conscience, Leon Van Assche in Art Center Hugo Voeten (Herentals), ...
- Guy Mees, Kunsthalle Wien, Wenen
- Joan Brossa, MACBA, Barcelona
- Leon Van Essche, Voeten Art Center, Herentals
- Wilfried Wynants Collectie Visuele Poëzie, Heist-Op-den-Berg
- Guy Mees, Mu.Zee, Oostende, ...

16.4 OPLEIDINGEN EN LEERMOGELIJKHEDEN BINNEN EN BUITEN DE INSTELLING

Opleidingen

Nessreen Abbashar

17.01: Nederlandse les (groep 1)
24.01: Nederlandse les (groep 1)
31.01: Nederlandse les (groep 1)
07.02: Nederlandse les (groep 1)
14.02: Nederlandse les (groep 1)
21.02: Nederlandse les (groep 1)
28.02: Nederlandse les (groep 1)
07.03: Nederlandse les (groep 1)

Katrien Batens

30.01: opleiding ProTeam in de kantoren van
Protime, Aartselaar
26.03: opleiding van Brestonica omtrent
de nieuwe kassa in de kantoren van de
boekhouding
11.05: opleiding rond het Barokjaar voor
de voltallige onthaalploeg en zaalploeg
in het auditorium
15.05: opleiding Brestonica kassa bij Fuji –
K-rent, Wommelgem

Maya Beyns

11.05: opleiding rond het Barokjaar voor
de voltallige onthaalploeg en zaalploeg
25.05: opleiding omtrent calamiteiten
met kunstwerken

Martine Delzenne

11.05: opleiding rond het Barokjaar voor
de voltallige onthaalploeg en zaalploeg
22.06: opleiding omtrent de Museumkaart
voor baliemedewerkers in Den Bell,
Antwerpen

Dirk Dumoulin

11.05: opleiding rond het Barokjaar voor
de voltallige onthaalploeg en zaalploeg
30.05: opleiding omtrent calamiteiten met
kunstwerken in het auditorium en
de tentoonstellingszalen

Joris Kestens

30.05: opleiding omtrent calamiteiten
met kunstwerken in het auditorium en
de tentoonstellingszalen
20.11 van 7 u.30 tot 16 u.: bijscholing
bewakingsagent bij Securitas Academy,
Researchpark 110, 1120 Zellik.

Renild Krols

11.05: opleiding rond het Barokjaar voor
de voltallige onthaalploeg en zaalploeg
10.09: opleiding omtrent de Museumkaart
voor baliemedewerkers in Den Bell,
2018 Antwerpen.

Reyadh Shakir

17.01: Nederlandse les (groep 2)
24.01: Nederlandse les (groep 2)
31.01: Nederlandse les (groep 2)
07.02: Nederlandse les (groep 2)
14.02: Nederlandse les (groep 2)
21.02: Nederlandse les (groep 2)

28.02: Nederlandse les (groep 2)
07.03: Nederlandse les (groep 2)
11.05: opleiding rond het Barokjaar voor
de voltallige onthaalploeg en zaalploeg
25.05: Opleiding omtrent calamiteiten
met kunstwerken

Henk Summerville

11.05: opleiding rond het Barokjaar voor
de voltallige onthaalploeg en zaalploeg
25.05: Opleiding omtrent calamiteiten
met kunstwerken

Chris Van Den Broeck

11.05: opleiding rond het Barokjaar voor
de voltallige onthaalploeg en zaalploeg

Lutgarde Van Renterghem

11.05: opleiding rond het Barokjaar voor
de voltallige onthaalploeg en zaalploeg.
10.09: opleiding omtrent de Museumkaart
voor baliemedewerkers in Den Bell,
2018 Antwerpen

Madiken Verboven

24.09 — 26.09: workshop DEEL 1 Traces,
Aarhus Denemarken, een Europees educatief
samenwerkingsproject waarbij M HKA
samen met kleine en middelgrote musea uit
het Europese landschap ondersteunt werd op
vlak van strategische digitale communicatie
in en buiten het museum.
22.10 — 24.10: workshop DEEL 2 Traces,
Mechelen, een Europees educatief
samenwerkingsproject waarbij M HKA
samen met kleine en middelgrote musea uit
het Europese landschap ondersteunt werd op
vlak van digital storytelling.

Deelname aan studiedagen, workshops, seminaries, symposia & colloquia

Bart De Baere

22 — 25.04: Antwerp Mission, Moskou
19.10: debate on the value of free space in
a time of (numerable) performance drive.
With the actors of 'Atelier': Damiaan De
Schrijver, Matthias de Koning, Peter Van
den Eede. Moderated by Jaïr Stranders and
Bo Tarenskeen, Koninklijke Academie voor
Schone Kunsten, Antwerpen
02 — 04.11: CIMAM congres, Stockholm

Katrien Batens

01.02: studiedag Die Keure en G4S over
"De nieuwe wet op de private veiligheid is er,
wat nu?" in Living Tomorrow, Vilvoorde.

Evi Bert

12.06: werkconferentie *ArtTube*, Museum
Boijmans – Van Beuningen, Rotterdam
22.06: symposium *Mapping the Art Market*,
University of Cologne | Department of Art
History, Keulen
10.09: collegagroep Digitale Participatie,
Faro, BXL
11.09: gebruikersgroep cultureel erfgoed en
auteursrecht, Faro, BXL
20.11: subwerkgroep documentatie_
registratie_waardering, Faro, BXL

22.11: collegagroep *Digitale Participatie: een zaak van heel het museum* (Saskia Scheltjens), Rubenianum, Antwerpen
22.11 — 24.11: symposium *Archiving the Unarchivable – Das Unarchivierbare archivieren*, Kassel
06.12: workshop *Scoremodel Digitale Duurzaamheid*, VIAA, Gent

Jente De Graef

29.09: startdag Gidsenvergadering, M HKA, Antwerpen
08.11: Het groot onderhoud, Vlaams parlement, Brussel
22.11: studiedag UitSalon, OPEK, Leuven

Jan De Vree

02.03: deelname seminarie 'Van Verzamelaars naar vorsers: collectiebeheer en onderzoek van erfgoedobjecten' ter gelegenheid van de ontsluiting van de collectie Thijs (Faro/UA)
05.06: colloquium Archieven en Estates (BOZAR, Brussel)
08.06: symposium 20 jaar NICC
18.06: workshop Archiefzorg (M HKA)
04.07: workshop Unesco – aanbevelingen ICOM definitie (Faro, Brussel)

Jan Stuyck

22.06: deelname internationale studiedag *Mapping the Art Market*, georganiseerd door het Departement 'Art Market Studies', Instituut Kunstgeschiedenis van de Universiteit van Keulen, Keulen, Duitsland
22.11 t.e.m. 24.11: deelname internationaal symposium *Archiving the Unarchivable – Das Unarchivierbare archivieren*, georganiseerd door Documenta Archiv. Documenta Halle, Kassel, Duitsland

Dieter Vankeirsbilck

18.05: Practical Philanthropy across Europe
4th Annual KBFUS Alumni
PPEConference, A new Need for Solidarity

Kaat Vannieuwenhuyse

18 — 19.01: Remix, London
20.03: Publiek Centraal, Gent
29.03: Collegagroep Digitale Participatie, Leuven
24.04: Digital Marketing Uncovered, Kortrijk
07.05: Hoe creëer ik een autisme vriendelijk museum, Gent
26.09: Kort en krachtig museumteksten schrijven, Antwerpen
19 — 21.11: TRACES, Breda
22.11: collegagroep Digitale Participatie, Antwerpen
04.12: Erfgoed en Immersieve Storytelling, Brussel

Sarah van Hapert

12.06: conferentie "Young adult donors & new tech trends" door FAB- Fundraisers Alliance Belgium vzw, Brussel

Piet Van Hecke

19.04: lezing & debat "Meer kleur in de kunst- en cultuur(sector)?" , Universiteit Antwerpen

Madiken Verboven

17 — 18.01: REMIX SUMMIT London 2018, een conferentie over digitale technologie in het cultuurlandschap

Els Verhaegen

20.02: Stadsdebat: Ruimte voor Cultuur in de stad, MAS, Antwerpen
17.05: infosessie lancering Museumpas – Koninklijke Bibliotheek Brussel
29.05: internationale persvoorstelling Antwerp Barok – Rubenianum, Antwerpen
18 — 20.06: Museum Next Conferentie, Londen

Lot Wens

07.05: Vorming autismevriendelijk museum, Huis van Alijn, Gent
07.06: Bijscholing Vertrouwenspersoon supervisie, Mensura, Zwijnaarde
19.06: Vorming Exclusief voor jongeren (public), De Bijloke, Gent

17 Organogram

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het aantal personeelsleden in dienst op 31 december 2018 verdeeld over de verschillende afdelingen binnen het M HKA. Deze wordt vergeleken met de invulling van het personeelsbestand op 31 december 2017.

Naast de cel directie en het directiesecretariaat zijn er nog vier andere afdelingen, namelijk de afdeling presentatie, afdeling publiekswerking, afdeling ABCD en afdeling ondersteuning.

			2017	2018	Vershil
1	Algemeen en artistiek directeur	onbepaalde duur	1	1	0
2	Zakelijk directeur	onbepaalde duur	1	1	0
3	Medewerker directiesecretariaat	onbepaalde duur	1	1	0
Totaal directie - directiesecretariaat			3	3	0
4	Afdelingsverantwoordelijke presentatie	onbepaalde duur	1	1	0
5	Senior curator	onbepaalde duur	2	1	-1
6	Onderzoekscurator	bepaalde duur	1	1	0
7	Administratief medewerker presentatie	onbepaalde duur	0,8	0,9	+0,1
8	Coördinator Cinema Zuid	onbepaalde duur	0,8	0,8	0
9	Medewerker programmering	onbepaalde duur	1	1	0
10	Medewerker programmering en communicatie	onbepaalde duur	0,8	0,8	0
11	Administratief medewerker Cinema Zuid	onbepaalde duur	0,8	0,8	0
12	Medewerker onthaal	onbepaalde duur	0,5	0	-0,5
13	Projectionist	onbepaalde duur	1,6	1,6	0
14	Coördinator productie	onbepaalde duur	0,6	1	+0,4
15	Medewerker productie	onbepaalde duur	2	1,5	-0,5
16	Werfleider	onbepaalde duur	0,8	0,8	0
17	Technicus	onbepaalde duur	3	3	0
Totaal presentatie			16,7	15,2	-1,5
18	Afdelingsverantwoordelijke publiekswerking	onbepaalde duur	1	0,9	-0,1
19	Medewerker pers en editing	onbepaalde duur	1	1	0
20	Medewerker grafische vormgeving	onbepaalde duur	0,6	0,6	0
21	Medewerker digitale communicatie	onbepaalde duur	1	1	0
22	Medewerker bemiddeling	onbepaalde duur	3	3	0
23	Medewerker reservaties	onbepaalde duur	1	1	0
24	Teamcoach publiekzorg	onbepaalde duur	1	1	0
25	Medewerker onthaal	onbepaalde duur	3,05	3,05	0
26	Erfgoedbewaker	onbepaalde duur	5	3,5	-1,5
Totaal publiekswerking			16,65	15,05	-1,6
	Afdelingsverantwoordelijke Collectie en Contentmanagement		1	1	0
	Expert collectie	onbepaalde duur	0,5	0,5	0
	Medewerker behoud	onbepaalde duur	0,8	0,8	0
	Medewerker beheer	onbepaalde duur	1	1	0
	Expert contentmanagement	onbepaalde duur	1	1	0
	Medewerker bibliotheek	onbepaalde duur	1,8	1,8	0
	Medewerker fotoarchief	onbepaalde duur	0,5	0,5	0

Teksteditor	onbepaalde duur	0,5	0,5	0
Consulent archieven	onbepaalde duur	0	1	+1
Projectmedewerker FWO	bepaalde duur	1	1	0
Totaal Collectie en Contentmanagement		8,1	9,1	+1
Medewerker IT	onbepaalde duur	1	1	0
Medewerker facility	onbepaalde duur	0	0,6	+0,6
Medewerker MHKAFE	onbepaalde duur	1,5	1,5	0
Medewerker onderhoud	onbepaalde duur	3	3	0
Boekhouder	onbepaalde duur	2	2	0
Hulpboekhouder	onbepaalde duur	1	1	0
Medewerker relatiebeheer en fondsenwerving	onbepaalde duur	1	1	0
Medewerker evenementen en fondsenwerving	onbepaalde duur	1	1	0
Medewerker HR	onbepaalde duur	0,8	1,6	+0,8
Totaal ondersteuning		11,3	12,7	+1,4

	2017	2018	Verschil
Totaal directie + directiesecretariaat	3	3	0
Totaal presentatie	16,7	15,2	-1,5
Totaal publiekswerking	16,65	15,05	-1,6
Totaal Collectie en Contentmanagement	8,1	9,1	+1
Totaal ondersteuning	11,3	12,7	+1,4
Totaal personeelsbestand			
In VTE	55,75	55,05	-0,7
Aantal	67	69	+2

18 Semi-vaste Medewerkers

M HKA

18.1 WIJK-WERK-MEDEWERKERS— Aantal Wijk-werkers in 2018

Sinds 1 januari 2018 vervangt wijk-werken het vroegere PWA-stelsel. Via dit stelsel kunnen werkzoekenden met een gebrek aan recente werkervaring tijdelijk werkervaring opdoen in een laagdrempelige werkomgeving dicht bij huis.

Een wijk-werker mag max. 60 uur per week presteren en max. 630 uur per jaar. Na maximaal 12 maanden volgt dat een nieuwe stap in de begeleiding naar werk.

De wijk-werker in het M HKA werd ingeschakeld voor de functie van host in het museum.

— Aantal wijk-werkuren per maand

maand	uren / maand
januari	45
februari	47
maart	42
april	48
mei	43
juni	60
juli	56
augustus	43
september	28
oktober	7
november	21
december	28
Totaal 2018	468

18.2 JOBSTUDENTEN— Aantal studenten in 2018

113

— Aantal opgemaakte contracten in 2018

1.966

— Aantal werkuren/maand/functie in 2018

Functie	jan	feb	mrt	apr	mei	jun	jul	aug	sep	okt	nov	dec	Totaal
Bediende Balie M HKA	56	99	110	123	130	226	197	167	172	147	126	154	1.704
Bediende Balie Cinema Zuid	20	26	37	35	63	39	32	29	45	75	71	108	577
Bediende Projectie Cinema Zuid	-	-	-	-	-	-	-	-	4	33	-	55	91
Bediende M HKAFE	282	241	254	257	274	287	202	211	296	268	238	195	3.004
Bediende Host	665	662	642	677	528	1.150	1.704	1.912	954	753	1.026	1.282	11.956
Bediende Bibliotheek	62	35	63	56	56	-	56	167	7	64	51	71	688
Totaal	1.085	1.062	1.106	1.147	1.050	1.701	2.190	2.486	1.478	1.339	1.512	1.864	18.019

— Aantal dagen jobstudenten/functie in 2018

Functie	Totaal aantal dagen
Bediende Balie M HKA	243
Bediende Balie Cinema Zuid	165
Bediende Projectie Cinema Zuid	13
Bediende M HKAFE	400
Bediende Host	1.708
Bediende Bibliotheek	98
Eindtotaal	2.628

18.3 ARTIKEL 6o

Het OCMW Antwerpen geeft mensen uit kansengroepen een duwtje in de rug door hen werkervaringstrajecten aan te bieden in samenwerking met ondernemers of diverse organisaties. Zo kunnen ze ervaring opdoen en competenties opbouwen die ze nodig hebben om een job te vinden op de reguliere arbeidsmarkt.

M HKA stelt al sinds enkele jaren, in samenwerking met het OCMW Antwerpen medewerkers onder dit statuut te werk.

— Aantal medewerkers onder statuut artikel 6o

3

— Frequentie van tewerkstelling

38 u. per week gedurende 3 maanden

38 u. per week gedurende 4 maanden

38 u. per week gedurende 1 maand

— Functie

Host museum

18.4 VRIJWILLIGERS

— Aantal vrijwilligers in 2018:

47

Frequentie inzet vrijwilligers:

Vrijwilligers zetten zich minimum 2 keer per maand in voor het M HKA of Cinema Zuid, variërend van enkele uren, een halve tot een hele dag.

— Vrijwilligerstaken:

Vrijwilligers worden op diverse terreinen ingezet in de werking van het M HKA en Cinema Zuid.

Voor de volgende taken werden vrijwilligers op regelmatige basis geëngageerd:

1. **Ticket- en zaalcontrole**

In Cinema Zuid: 1 vrijwilliger per film ondersteund door de vaste baliemedewerker. De vrijwilligers staan in voor de ticketcontrole, ontvangst van bezoekers, controle zaal, start van de film en het openen van de deuren achteraf.

— Frequentie activiteit: dagelijks (niet op maandag)

— Frequentie inzet vrijwilliger: per persoon 2 tot 4 avonden per maand

— Aantal uur: ongeveer 1.5 uur per dag of avond

— Gemiddeld aantal vrijwilligers per maand: 15 (x 2 avonden)

2. Promotieteam Folderverdeling

Het verdelen van de Cinema Zuid programmafolders, het drukwerk van het M HKA en ander promotiemateriaal in Antwerpen wordt verspreid door onze vrijwilligers. Er zijn een viertal vaste routes die door vrijwilligers 3 keer op jaarbasis werden uitgevoerd.

- Frequentie activiteit: 1 keer per 4 maanden
- Frequentie inzet vrijwilliger: 1 a 2 vrijwilliger per folderronde
- Aantal uur: 2 uur per route
- Gemiddeld aantal vrijwilligers: 2

3. Bibliotheek

Het klasseren van artikels, invoeren van datagegevens in de computer, reorganisatie van het archief. Dit wordt gedaan door een vast en trouw team, dat niet meer weg te denken is uit de bibliotheekwerking.

- Frequentie: 12 keer per week
- Frequentie inzet vrijwilliger: 1 keer per week per persoon
- Aantal uur: 3 tot 7 uur
- Gemiddeld aantal vrijwilligers per week: 8

4. Evenementen

Voor diverse evenementen met een verschillend takenpakket werd ook beroep op vrijwilligers gedaan in 2018.

a. Art's Birthday

- Frequentie: 1 keer per jaar
- Frequentie inzet vrijwilliger: 1 keer per jaar
- Aantal uur: 5 uur
- Aantal vrijwilligers: 2

b. Museumnacht

- Frequentie: 1 keer per jaar
- Frequentie inzet vrijwilliger: 1 keer per jaar
- Aantal uur: 4 tot 8 uur per vrijwilliger
- Aantal vrijwilligers: 1

5. Panamarenkohuis

In het Panamarenkohuis aan de Biekorfstraat in Antwerpen worden twee keer per maand rondleidingen gegeven aan bezoekers die dit vooraf online kunnen boeken. In 2018 werden er 30 rondleidingen gegeven. De vrijwilliger staat in voor het onthaal, de begeleiding en de receptie achteraf en fungeert als ondersteuning aan de gids mocht dit nodig zijn.

- Frequentie: 2 keer per maand
- Aantal uur: 3 uur per rondleiding
- Aantal vrijwilligers: 1 vrijwilliger per rondleiding

19 Bedrijvenclub en sponsorwerving

De Bedrijvenclub van het M HKA werd opgericht in de jaren 1993-1994 vanuit de betrachting de bedrijfsleiders en managers enerzijds en de kunstenaars en het museum anderzijds gemakkelijker met elkaar in contact te brengen.

Er werd vanuit gegaan dat er een basis van wederzijdse belangstelling bestaat en dat deze, door het organiseren van gerichte manifestaties, kan aangescherpt worden. De formule van de Bedrijvenclub is geschikt omdat de bedrijfsleider, via zijn contacten met de hedendaagse kunst, met collega-zakenmensen tot een dialoog en dynamiek kan komen, waarbij het artistieke een stimulans is.

Aan de leden, ereleden, partners en sponsors biedt de Bedrijvenclub een bevoorrechte inkijk en toegang tot de hedendaagse kunst, een bron van verbeelding, inspiratie en verwondering, een ontmoetingsplaats en een forum tot kennismaking met collega's uit de zakenwereld.

De werking binnen het M HKA wordt verzekerd door een groep bestaande uit dhr. Herman De Bode, voorzitter van de Raad van Bestuur van het M HKA, mevr. Yolande Avontroodt, ondervoorzitter van de Raad van Bestuur van het M HKA, Dhr. Ernest Van Bunyder, voorzitter van de Raad van Bestuur van de Vrienden van het M HKA, en dhr. Dieter Vankeirsbilck, Zakelijk Directeur van het M HKA. Een medewerker vanuit het M HKA ondersteunt de bedrijvenwerking. De medewerker Fondsenwerving en Relatiebeheer die eind 2017 aan de slag ging in het M HKA werkte een plan uit dat in 2019 op een consistente manier moet worden vormgegeven.

19.1 ACTIVITEITEN

De activiteiten van de Bedrijvenclub van het M HKA en de Vrienden vielen vaak samen.

Zondag 14 januari 2018

Nieuwjaarsbezoek aan de tentoonstelling 'Joseph Beuys – Groeten van de Euraziat', gevolgd door de Nieuwjaarsreceptie in het M HKAFE met de voorstelling van de editie 2018 en een toespraak door Bart De Baere.

Het was een zeer goede opkomst. De curator Nav Haq was aanwezig voor toelichting.

De editie 2018 is van Ronny Delrue.

Donderdag 8 februari 2018

Zesde Herman Tob-lezing gegeven door Dr. Annie Cohen-Solal over de joodse galeriehouders Leo Castelli.
i.s.m. Instituut voor Joodse studies, Universiteit Antwerpen.

Zondag 18 februari 2018

Rondleiding doorheen de Anne-Mie Van Kerckhoven-tentoonstelling. De kunstenares was zelf aanwezig om een kort woordje uitleg te geven.

Zaterdag 17 maart 2018

Atelierbezoek aan Robbert Fortgens in Antwerpen.

Donderdag 24 mei 2018

Exclusief bezoek aan de privécollectie van Ivo Van Vaerenbergh in Zoersel. De privécollectie is zeer boeiend en bevat topstukken van o.a. Marcel Broodthaers en Jef Geys.

Donderdag 7 juni 2018

Galeriebezoek aan twee toonaangevende galleries in Antwerpen: (re)D Gallery en Keteleer Gallery. De gastvrije galeriehouders gaven elk een toelichting over hun programma, interessepunten en kunstenaars.

Zondag 17 juni 2018 en zaterdag 15 september 2018

Tweemaal een lezing over hedendaagse kunst en Barok, in het kader van de tentoonstelling Sanguine / Bloedrood. Luc Tuymans on Baroque. De Vrienden van het M HKA en de Vrienden van het Middelheim konden gratis deelnemen. Beide lezingen vonden plaats in het M HKA.

Zondag 24 juni 2018

Rondleiding doorheen de tentoonstelling Sanguine / Bloedrood.
Luc Tuymans on Baroque.

Zondag 2 september 2018

Daguitstap naar museum Voorlinden en het Gemeentemuseum Den Haag. Hier bezochten de Vrienden van het M HKA de tentoonstelling van Wayne Thiebaud in museum Voorlinden en de tentoonstelling van Sam Samiee in het Gemeentemuseum. Dit laatste bezoek was in aanwezigheid van de galeriehouder van de Antwerpse galerie (re)D. Gallery waaraan de kunstenaar is verbonden.

Woensdag 19 september 2018

Boekvoorstelling Luster and Lucre van Otobong Nkanga, in aanwezigheid van de kunstenaar zelf. ING bood achteraf een receptie aan. Otobong Nkanga signeerde ter plaatse haar boek voor iedere aanwezige Vriend van het M HKA.

Zaterdag 22 september 2018

Grammofoonplaat voorstelling van Jan Hendrikse en Alexandra Phillips in het M HKA FE, in aanwezigheid van beide kunstenaars. De grammofoonplaat werd geïntroduceerd door Dr. Stefan Wouters, daarna werd de plaat afgespeeld en vervolgens gaf Alexandra Phillips meer toelichting bij de creatie. De aanwezige Vrienden van het M HKA konden de plaat aankopen en ter plaatse laten signeren.

Woensdag 17 oktober 2018

Documentaire over Alexander McQueen: *McQueen* in Cinema Zuid, voor de Vrienden van het M HKA en de Vrienden van het Modemuseum. De documentaire werd voorafgegaan door een korte inleiding door Katleen Derijcke van het Modemuseum.

Zondag 25 november 2018

Bezoek tentoonstelling Michaël de Kok in De Pont, in aanwezigheid van de kunstenaar zelf. Ook de tentoonstelling van kunstenaar Ann Veronica Janssens en de vaste collectie waren die dag te zien zijn in De Pont. Na het bezoek werd er een drankje in het museumcafé aangeboden.

Dinsdag 18 december 2018

In het kader van The Third Paradise en Rebirth Day, een wereldwijde bezinning over de evolutie van de maatschappij, op en rond de kortste dag van het jaar, gelanceerd door Michelangelo Pistoletto, organiseerden de M HKA-vrienden, in samenwerking met de Kunstkamer van VOKA – Kamer van Koophandel Antwerpen-Waasland, de lezing: 'NOT JUST COLLECTIVE, BUT CONNECTIVE.' door kunstenaar Nico Dockx.

19.2 LEDENAANTAL

Het ledenaantal van de Bedrijvenclub van het M HKA is gedaald. Er is in 2018 niet actief gewerkt aan de Bedrijvenclub, de focus werd gelegd op het uitwerken van een structureel plan, dewelke in 2019 wordt geïmplementeerd, met het oog op ledenwerving.

- LEDEN
€ 2.700 Aantal: 2
Jurikwest en Hiscox Verzekeringen
- Media Sponsor
€ 68.950 Aantal: 2
Klara en De Morgen
- Sponsor
€ 6.000 Aantal: 3
Leopold Hotel Antwerp, De Olifant en Duvel Moortgat

In 2018 telde de Bedrijvenclub 7 leden, waaronder 5 naturasponsors.

De Morgen

Er werd een structurele sponsordeal van een jaar met De Morgen aangegaan, ter waarde van € 32.000 excl. BTW.

Klara

Er werd een structurele sponsordeal van een jaar met Klara aangegaan, ter waarde van € 36.950 excl. BTW.

Leopold Hotel Antwerp

In juli 2018 ging de samenwerking van start met Leopold Hotel Antwerp. Deze ruilovereenkomst bestaat uit 33 kamers, ter waarde van € 2.500.

De Olifant

In 2018 liep ook de samenwerkingsovereenkomst met De Olifant verder, die de verfsponsor / naturasponsor van het M HKA bleven.

Duvel Moortgat

Ook in 2018 loopt de tienjarige sponsorovereenkomst met Duvel Moortgat verder. Dit vertaalt zich in een jaarlijkse korting van € 1.000 op aankoop drank voor het M HKAFE (€ 10.000 voor 10 jaar).

19.3 SPECIFIEKE SPONSORING

Er zijn bedrijven die specifieke tentoonstellingen of projecten steunen, waarbij de relatie met de Bedrijvenclub van het M HKA op een secundaire plaats komt. Dit geldt voor de duurzame samenwerking tussen het M HKA en **Allen & Overy LLP**. In 2018 ging deze samenwerking verder, en dit voor nog minstens een jaar. Het bedrijf ondersteunt het M HKA met € 10.000 per jaar, in ruil voor een returnpakket gebaseerd op bruikleen en evenementen.

De M HKArt Circle werd in 2014 opgestart, vanuit de bedoeling om verzamelaars en kunstliefhebbers in één groep samen te brengen.

De M HKArt Circle is een select gezelschap van kunstliefhebbers en kunstverzamelaars. Het aantal leden is beperkt en het lidmaatschap is enkel op uitnodiging.

Minstens drie maal per jaar wordt voor de leden een exclusief kunstevenement georganiseerd, waaronder ten minste een buitenlandse reis. Unieke kunstontmoetingen staan centraal en er worden uitzonderlijke contacten gelegd met inspirerende mensen op prestigieuze locaties. De leden komen in nauw contact met hedendaagse kunst en kunstenaars in binnen- en buitenland. Daarnaast biedt dit gezelschap ook de gelegenheid om ideeën uit te wisselen, passie voor kunst te delen, unieke collecties te ontdekken, netwerk uit te breiden, potentiële samenwerkingen vorm te geven of contacten te leggen. De M HKArt Circle heeft een uitermate participatief karakter. De leden hebben inspraak in de komende activiteiten en de koers die de groep zal volgen. De inbreng van de leden kan inspirerend werken voor de ontwikkeling van de visie rond Vlaamse hedendaagse kunstinstellingen.

De M HKArt Circle richt zich initieel op een beperkt gezelschap, met een jaarpremie van € 2.500, met in ruil daarvoor de mogelijkheid tot deelname aan drie exclusieve evenementen.

Deze morele en financiële steun zorgt ervoor dat het M HKA zijn missie als museum verder kan uitbouwen. De groep levert een substantiële bijdrage aan de werking van het museum. De uitstraling die de instelling daardoor krijgt, maakt het mogelijk om educatieve projecten uit te bouwen, bijzondere kunstaankopen te realiseren, onderzoekstrajecten op te zetten, fragiele kunstwerken optimaal te restaureren.

De werking wordt binnen het M HKA verzekerd door een groep bestaande uit Dhr. Herman De Bode (Voorzitter van de Raad van Bestuur van het M HKA), Mevr. Yolande Avontroodt (Ondervoorzitter van de Raad van Bestuur van het M HKA en voorzitter van de M HKArt Circle), Dhr. Dieter Vankeirsbilck (Zakelijk Directeur van het M HKA), Dhr. Frederic Diependaele (Medewerker Relatiebeheer en Fondsenwerving) en Mevr. Sarah van Hapert (Medewerker Evenementen en Sponsoring). Deze groep wil de werking van de M HKArt Circle activeren en optimaliseren.

In 2018 telde de M HKArt Circle 26 betalende duo's. Het is de bedoeling dat deze groep zich in de toekomst nog verder uitbreidt.

ACTIVITEITEN IN 2018

Zondag 14 januari 2018

De leden van de M HKArt Circle werden uitgenodigd op het nieuwjaarsbezoek aan de tentoonstelling 'Joseph Beuys – Groeten van de Euraziat', van de Vrienden van het M HKA. Na het bezoek was er een nieuwjaarsreceptie in het M HKAFE met de voorstelling van de editie 2018 en een toespraak door Bart De Baere. De editie 2018 is van Ronny Delrue.

Zaterdag 24 maart 2018

Een bezoek aan de privé collectie van de heer en mevrouw Johan en Ann Willemen.

Vrijdag 20 april 2018

In aanwezigheid van de kunstenares Anne-Mie Van Kerckhoven, kregen de leden van de M HKArt Circle een rondleiding in de tentoonstelling AMVK. Aansluitend was er een receptie op het dakterras van het M HKA

Zondag 24 juni 2018

De leden van de M HKArt Circle werden uitgenodigd op de rondleiding doorheen de tentoonstelling Sanguine / Bloedrood. Luc Tuymans on Baroque, door de Vrienden van het M HKA.

Woensdag 19 september 2018

De Vrienden van het M HKA nodigde de M HKArt Circle uit voor de boekvoorstelling Luster and Lucre van Otobong Nkanga, in aanwezigheid van de kunstenaar zelf. ING bood achteraf een receptie aan. Otobong Nkanga signeerde ter plaatse haar boek voor iedere aanwezige.

Donderdag 11 oktober 2018

Een bezoek aan de privécollectie van de heer en mevrouw Leopold en Mia Van Hool-Vuylsteke.

Donderdag 13 december 2018

Bezoek aan de tentoonstelling Museum to scale 1/7 op de stadscampus van de Universiteit Antwerpen, op uitnodiging van Art Circle lid dhr. André Van Poeck (emeritus gewoon hoogleraar en erevoorzitter Raad van Bestuur Universiteit Antwerpen) en dhr. Ernest Van Buynder (erevoorzitter M HKA en erevoorzitter van de Commissie Kunst op de Campus).

KUNSTREIZENDinsdag 5 t.e.m. zondag 10 juni 2018: kunstreis naar New York

Er werd gestreefd naar een mix van 'guided tours' in musea (New Museum, Brooklyn Museum, Whitney Museum of American Art, The Metropolitan Museum of Art), bezoeken aan 3 privécollecties (Jeanne Greenberg Rohatyn, Carole Server & Oliver Frankel, Eleanor Cayre), een studiebezoek aan Emilia & Ilya Kabakov, en kunstgalerijen (David Zwirner Gallery e.a. in Chelsea en een ruime keuze aan mogelijkheden in Bushwick/Brooklyn).

Woensdag 7 t.e.m. zondag 11 november 2018: kunstreis naar Malta

De reis naar Malta bestond uit een bezoek aan Hagar Qim, Wignacourt Museum, St Pauls Grotto en de catacomben, Mdina met zijn kathedraal en het Natural Museum, Valletta met een wandeling door de stad, een bezoek aan de kathedraal, het Parlementsgebouw en het Norbert Attard Contemporary Art Space, Blitz met ontvangst door Alexandra Pace of MICAS Contemporary Art Exhibition in Floriana, de tentoonstelling van Chiharu Shiota in Fort St Elmo alsook "The Forensic Oceanography and Forensic Architecture Exhibition", "the Fisheries" in Valletta, Marsaxlokk en Senglea.

De deelnemers ontmoetten de heer Joe Philippe Abela, een kunstverzamelaar en consulent, Daniël Azzopardi van Spazju Kreattiv van St James Cavalier en Marquis de Piro in de Casa Rocca Piccola.

ANDERE EVENEMENTENZaterdag 11 augustus 2018

Op initiatief van Art Circle lid Anna Heylen werden de leden van de M HKArt Circle uitgenodigd voor het optreden van Robin Verheyen Quartet tijdens Jazz Middelheim. Art Circle lid Jorden Goossenaerts nodigde iedereen nadien uit voor een afterparty met food & drinks ten huize Goossenaerts.

Zaterdag 15 september 2018

Op initiatief van Art Circle lid dr. Guy Hendrickx waren de leden welkom in het Kasteel d'Aspremont-Lynden te Oud-Rekem (Lanaken) voor een rondleiding om 11 u. doorheen het 'Scene-Unseen' kunstproject waarvoor curatoren Annemie Van Laethem en Erik Croux meer dan 40 kunstenaars selecteerden.

20 Nocturnes en verhuur accommodatie

Het M HKA biedt de mogelijkheid aan bedrijven, organisaties en particulieren om (private) nocturnes, evenementen en workshops in te richten, buiten de normale openingsuren van het museum.

Een nocturne omvat een (geleid) museumbezoek met gebruik van de inkomhal en balie voor ontvangst van de genodigden en mogelijkheid tot aanbieden van een receptie en/of catering.

Beschikbare museumruimtes kunnen worden afgehuurd voor het organiseren van workshops, personeelsdagen, brainstorms, colloquia en dergelijke. Anders dan bij nocturnes zijn de niet-afgehuurde museumruimtes in een dergelijk geval afgesloten.

Bovendien worden steeds meer programma's op maat uitgewerkt.

—	Verhuur accommodatie in 2004:	€ 8.837,80
—	Verhuur accommodatie in 2005:	€ 17.836,80
—	Verhuur accommodatie in 2006:	€ 33.629,05
—	Verhuur accommodatie in 2007:	€ 31.005,14
—	Verhuur accommodatie in 2008:	€ 40.054,06
—	Verhuur accommodatie in 2009:	€ 3.118,00 (sluiting M HKA)
—	Verhuur accommodatie in 2010:	€ 20.629,30
—	Verhuur accommodatie in 2011:	€ 44.955,84
—	Verhuur accommodatie in 2012:	€ 45.629,29
—	Verhuur accommodatie in 2013:	€ 66.582,29
—	Verhuur accommodatie in 2014:	€ 82.202,77
—	Verhuur accommodatie in 2015:	€ 101.909,80
—	Verhuur accommodatie in 2016:	€ 40.268,11
—	Verhuur accommodatie in 2017:	€ 58.002,29
—	Verhuur accommodatie in 2018:	€ 59.624,77

Er is een zeer lichte stijging in de omzet van 2018. De nieuwe inkomhal zorgt voor een aantal nocturnes, in de toekomst zal er meer ingezet worden op de verhuurmogelijkheid van de inkomhal. Daarnaast wordt het dakterras verhuurd, binnen de nieuwe veiligheidsvoorwaarden.

Verhuur accommodatie in 2018:

Nr.	Datum	Wie	Wat	Locatie	Bedrag	Detail	M HKA met rondleiding	M HKA zonder rondleiding	Cinema Zuid	Panamarenko huis
1	27/01/2018	Alzheimer Liga	Nieuwjaars-bijeenkomst	M HKAFE + expozalen	4.056,10 €		90			
2	30/01/2018	IKEA	Workshop + teambuilding	Auditorium + M HKAFE + expozalen	7.052,00 €		28			
2	31/01/2018	IKEA	Workshop	Auditorium + M HKAFE				28		
3	06/02/2018	Stichting Auschwitz	Screening van de film "ILLEGAL"	Grote zaal 2 Cinema Zuid	762,30 €	Kortingstarief non-profit			140	
4	15/02/2018	FOMU	Interactieve rondleiding + hapje/drankje M HKAFE	M HKAFE + expozalen	234,50 €		16			
5	19/02/2018	Cultuur-connect	Workshops in het kader van DigIT Up ³	M HKAFE + leeszaal + auditorium	2.434,00 €			60		
6	11/04/2018	Hiscox & AdvAnt	Ontvangst M HKAFE + rondleiding AMVK	M HKAFE + expozalen	615,25 €	Relatietarief	30			

Nr.	Datum	Wie	Wat	Locatie	Bedrag	Detail	MHKA met rondleiding	MHKA zonder rondleiding	Cinema Zuid	Panamarenko huis
7	20/04/2018	Stad Antwerpen	Workshop	Auditorium	618,50 €			19		
8	21/04/2018	Markant Best Pittig	Bezoek Panamarenko-huis	Panamarenko-huis	260,00 €					13
9	21/04/2018	Trouwreceptie Embrechts	Ontvangst leeszaal + rondleiding AMVK + receptie MHKAFE	Expozalen + MHKAFE	7.577,70 €		84			
10	25/04/2018	Antwerp Powered by Creatives	Award winning designers	Grote zaal 2 Cinema Zuid	1.028,50 €				147	
11	08/05/2018	Zeno X Gallery	Bezoek tentoonstelling AMVK	M HKAFE + expozalen	899,85 €	Relatietarief		35		
12	18/05/2018	B-magic	Workshop	Auditorium + MHKAFE	2.523,88 €	Relatietarief		56		
13	22/05/2018	Youlia Zaneva	Vertoning kortfilm	Grote zaal 2 Cinema Zuid	1.119,25 €				80	
14	05/06/2018	Kind & Gezin	Workshop met lunch en bezoek tentoonstelling	M HKAFE + auditorium + expozalen	487,69 €			37		
15	05/06/2018	AXI	Personeelsfeest in de leeszaal + bezoek Sanguine met gidsen op zaal	Expozalen	6.525,00 €		100			
16	07/06/2018	Handelsrechtbanken Antwerpen	Rondleidingen Sanguine + receptie in het MHKAFE	Expozalen + MHKAFE	4.597,25 €		95			
17	09/06/2018	Claudia Lauenstein – All About Benelux	Lunch in het MHKAFE	M HKAFE	1.142,60 €			29		
18	14/06/2018	Stad Antwerpen	Vrij bezoek Barok tentoonstelling + receptie MHKAFE	Expozalen + MHKAFE	549,50 €	Relatietarief		50		
19	18/06/2018	Archiefbank Vlaanderen vzw	Symposium Kunstarchieven Vlaanderen	Auditorium + MHKAFE	363,50 €			52		
20	19/06/2018 + 20/06/2018	Universiteit Antwerpen	2 x lunch Lodgers	M HKAFE	395,20 €			19		
21	28/06/2018	Ludion	Boekpresentatie Luc Tuymans	Auditorium + MHKAFE	384,50 €	Relatietarief		66		
22	30/06/2018	Nico Krols	Filmvertoning Memento	Kleine zaal 1 Cinema Zuid	635,25 €				50	
23	08/09/2018	Koenraad Haesbrouck	Rondleiding + diner	Expozalen + MHKAFE	3.086,05 €	Korting op huur, omwille van catering afname	21			
24	11/09/2018	Play Out!	Filmvertoning HAVEN	Grote zaal 2 Cinema Zuid	1.028,50 €				147	
25	15/09/2018	Leo Van de Mosselaer	Lunch en rondleiding	M HKAFE + expozalen	702,00 €		24			

Nr.	Datum	Wie	Wat	Locatie	Bedrag	Detail	M HKA met rondleiding	M HKA zonder rondleiding	Cinema Zuid	Pana- marenko huis
26	19/09/2018	Leopold Hotel	Workshop + lunch	M HKAFE + auditorium	280,40 €	Huur = return sponsoring, wel terugbetaling catering		10		
27	22/09-24/09/2018	MAC21	Event voor Gin Maré	Scheldeterras	3.897,25 €	Korting huur omwille van annulatie 2017		47		
28	12/10/2018	Anet van Haaster	Lezing	M HKAFE + auditorium	792,50 €			33		
29	14/10/2018	Miraflor	Event voor Gin Maré	Dakterras	Gratis	Kleinschalig en vervolg event 22/09		60		
30	15/11/2018	Nel Van Daele	Receptie	M HKAFE	160,63 €	Factuur 1/3 van totaal bedrag		25		
31	15/11/2018	Céline Bimbenet	Receptie	M HKAFE	160,63 €	Factuur 1/3 van totaal bedrag				
32	15/11/2018	Carlo Cardone	Receptie	M HKAFE	160,63 €	Factuur 1/3 van totaal bedrag				
33	25/11/2018	Integration BVBA	Receptie verjaardag Katrien Boeckx	M HKAFE	397,20 €			36		
34	29/11/2018	VOV	Receptie voor VOV lerend netwerk	M HKAFE	310,40 €		21			
35	12/12/2018	Kunstacademie Oostende	Teambuilding + rondleiding	M HKAFE + auditorium	1.169,80 €		15			
36	12/12/2018	Academie Westerlo	Teambuilding + rondleiding	M HKAFE	531,00 €		8			
37	13/12/2018	Moore Stephens	Opleiding	M HKAFE + auditorium	1.062,20 €			35		
38	13/12/2018	Antea Group	Rondleiding + lightpainting	M HKAFE + expozaal	189,41 €		32			
39	2018	Amarant	Lessen in 2018	Auditorium	1433,85 €			1.297		
TOTAAL					59.624,77 €		564	1.994	564	13

21 Vrienden van het M HKA vzw

Om het beleid uit te stippelen en beslissingen te treffen op financieel en organisatorisch vlak, kwam de Raad van Bestuur van de Vrienden van het M HKA in 2018 5 keer bij elkaar. Deze vergaderingen vonden plaats op dinsdag 30 januari 2018, dinsdag 27 maart 2018, dinsdag 29 mei 2018, dinsdag 25 september 2018 en dinsdag 27 november 2018.

De Algemene Vergadering vond plaats op dinsdag 29 mei 2018.

Deze vergaderingen werden gekenmerkt door een constructieve sfeer.

In de Algemene Vergadering van 2018 zetelen Dhr. Ernest Van Buynder, Dhr. Herman Daled, Mevr. Caroline De Wever, Dhr. Walter De Wilde, Mevr. Katharina Broeckx, Dhr. Eric Van Bogaert, Dhr. Eugène Van De Putte, Dhr. Eric Verbeeck, Dhr. Axel Vervoordt, Dhr. Ivo Van Vaerenbergh, Dhr. Adriaan Raemdonck, Dhr. Bart Vanderbiesen, Mevr. Caroline Alaerts, Dhr. Yoeri Vanlangendonck, Mevr. Yolande Avontroodt, Dhr. Walter Borms, Mevr. Veerle Claessens, Mevr. Thérèse Deshayes, Mevr. Suzon Ingber, Mevr. Gerrie Kinsbergen, Dhr. Robert Lievemont, Dhr. Peter Surmont, Dhr. Theo Vervliet, Dhr. Luc Wauters, ondervoorzitter, Dhr. Frank Arts, Dhr. Geert De Clercq, Dhr. Johan De Muynck, Baron Gillion-Crowet, Dhr. Jean-Pierre Lowet de Wotrenge, Dhr. Camille Paulus, Dhr. Luc Rochtus, Mevr. Emmy Tob, Mevr. Carine Van Goethem en Mevr. Ingrid Ceusters (ereondervoorzitster).

Volgende personen zijn in 2018 geen lid meer van de Algemene Vergadering: Mevr. Claire Bataille, Mevr. Carine Campo, Dhr. Georges De Graeve, Dhr. Marcel Dierckx, Dhr. Marcel Harroy, Dhr. Maurice Jeurissen, Mevr. Anneiles Keirsmakers, Dhr. Marcel Lorie, Dhr. Jean Machiels, Dhr. Marcel Mis, Dhr. Paule De Boeck, Dhr. Sylvain Verhelst, Mevr. Marthe Verswijver, Mevr. Monique Radart-Lambin, Dhr. Jan Calewaert, Dhr. Karel Poma en Dhr. Marcel Van Jole.

In de Raad van Bestuur van 2018 zetelen Dhr. Ernest Van Buynder, voorzitter, Dhr. Luc Wauters, ondervoorzitter, Mevr. Yolande Avontroodt, Dhr. Walter Borms, Mevr. Katrien Broeckx, Mevr. Veerle Claessens, Mevr. Thérèse Deshayes, Mevr. Suzon Ingber, Mevr. Gerrie Kinsbergen, Dhr. Peter Surmont, Mevr. Emmy Tob en Dhr. Theo Vervliet.

ACTIVITEITEN

Voor de leden van de Vrienden van het M HKA werden de volgende activiteiten georganiseerd. Op het merendeel van de activiteiten werden de leden van de Bedrijvenclub van het M HKA ook uitgenodigd.

Zondag 14 januari 2018

Nieuwjaarsbezoek aan de tentoonstelling 'Joseph Beuys – Groeten van de Euraziat', gevolgd door de Nieuwjaarsreceptie in het M HKAFE met de voorstelling van de editie 2018 en een toespraak.

Het was een zeer goede opkomst. De curator Nav Haq was aanwezig voor toelichting. De editie 2018 is van Ronny Delrue.

Donderdag 8 februari 2018

Zesde Herman Tob-lezing gegeven door Dr. Annie Cohen-Solal over de joodse galeriehouders Leo Castelli.

i.s.m. Instituut voor Joodse studies, Universiteit Antwerpen.

Zondag 18 februari 2018

Rondleiding doorheen de Anne-Mie Van Kerckhoven-tentoonstelling.

De kunstenaar was zelf aanwezig om een kort woordje uitleg te geven.

Zaterdag 17 maart 2018

Atelierbezoek aan Robbert Fortgens in Antwerpen

Donderdag 24 mei 2018

Exclusief bezoek aan de privécollectie van Ivo Van Vaerenbergh in Zoersel. De privécollectie is zeer boeiend en bevat topstukken van o.a. Marcel Broodthaers en Jef Geys.

Donderdag 7 juni 2018

Galeriebezoek aan twee toonaangevende galeries in Antwerpen: (re)D Gallery en Keteleer Gallery. De gastvrije galeriehouders gaven elk een toelichting over hun programma, interessepunten en kunstenaars.

Zondag 17 juni 2018

Bring a Friend. De bedoeling van deze manifestatie is om nieuwe leden te werven.

Zondag 17 juni 2018 en zaterdag 15 september 2018

Tweemaal een lezing over hedendaagse kunst en Barok, in het kader van de tentoonstelling Sanguine / Bloedrood. Luc Tuymans on Baroque. De Vrienden van het M HKA en de Vrienden van het Middelheim konden gratis deelnemen. Beide lezingen vonden plaats in het M HKA.

Zondag 24 juni 2018

Rondleiding doorheen de tentoonstelling Sanguine / Bloedrood. Luc Tuymans on Baroque.

Zaterdag 25 augustus 2018

Bring a Friend. De bedoeling van deze manifestatie is om nieuwe leden te werven.

Zondag 2 september 2018

Daguitstap naar museum Voorlinden en het Gemeentemuseum Den Haag. Hier bezochten de Vrienden van het M HKA de tentoonstelling van Wayne Thiebaud in museum Voorlinden en de tentoonstelling van Sam Samiee in het Gemeentemuseum. Dit laatste bezoek was in aanwezigheid van de galeriehouder van de Antwerpse galerie (re)D. Gallery waaraan de kunstenaar is verbonden.

Woensdag 19 september 2018

Boekvoorstelling Luster and Lucre van Otobong Nkanga, in aanwezigheid van de kunstenaar zelf. ING bood achteraf een receptie aan. Otobong Nkanga signeerte ter plaatse haar boek voor iedere aanwezige Vriend van het M HKA.

Zaterdag 22 september 2018

Grammofoonplaat voorstelling van Jan Hendrikse en Alexandra Phillips in het M HKA, in aanwezigheid van beide kunstenaars. De grammofoonplaat werd geïntroduceerd door Dr. Stefan Wouters, daarna werd de plaat afgespeeld en vervolgens gaf Alexandra Phillips meer toelichting bij de creatie. De aanwezige Vrienden van het M HKA konden de plaat aankopen en ter plaatse laten signeren.

Woensdag 17 oktober 2018

Documentaire over Alexander McQueen: McQueen in Cinema Zuid, voor de Vrienden van het M HKA en de Vrienden van het Modemuseum. De documentaire werd voorafgegaan door een korte inleiding door Katleen Derijcke van het Modemuseum

Zondag 25 november 2018

Bezoek tentoonstelling Michaël de Kok in De Pont, in aanwezigheid van de kunstenaar zelf. Ook de tentoonstelling van kunstenares Ann Veronica Janssens en de vaste collectie waren die dag te zien zijn in De Pont. Na het bezoek werd er een drankje in het museumcafé aangeboden.

Dinsdag 18 december 2018

In het kader van The Third Paradise en Rebirth Day, een wereldwijde bezinning over de evolutie van de maatschappij, op en rond de kortste dag van het jaar, gelanceerd door Michelangelo Pistoletto, organiseerden de M HKA-vrienden, in samenwerking met de Kunstkamer van VOKA – Kamer van Koophandel Antwerpen-Waasland, de lezing: 'NOT JUST COLLECTIVE, BUT CONNECTIVE.' door kunstenaar Nico Dockx.

LEDENAANTAL

LEDENAANTAL	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
GRATIS	2	1	1	1	1	1	1	1	2
€ 10 - Junior -26 jaar 2017								8	2
€ 25 - individueel > senior/junior 2007	71	89	67	81	94	13			
€ 30 - individueel > senior/junior 2015						65	66	91	81
€ 30 - individueel vanaf 2007	110	97	116	114	107	30			
€ 35 - individueel vanaf 2015						69	104	62	68
€ 35 - gezinsformule Stevens & Cie		17							
€ 50 - gezinsformule vanaf 2007	105	131	145	134	154	47			
€ 55 - gezinsformule vanaf 2015						100	124	101	115
€ 135 - opwaardering lidmaatschap		1		1			7		
€ 140 - opwaardering lidmaatschap							3		
€ 155 - opwaardering lidmaatschap			1				1		
€ 160 - opwaardering lidmaatschap					1		2		
€ 185 - steunend lid vanaf 2007	37	40	43	49	51	17			
€ 190 - steunend lid vanaf 2015						42	88	57	48
€ 650 - promotor vanaf 2007	5	3	2	6	4	4	3	4	3
TOTAAL LEDEN	330	379	375	385	408	388	399	324	319
TOTAAL OPBRENGSTEN	20.420	21.765	21.815	25.195	25.605	27.165	32.950	23.965	22.225

Het ledenaantal is in 2018 lichtjes gedaald. De administratieve opvolging is verbeterd, maar er wordt veronderstelt dat de introductie van de museumpas ervoor zorgde dat verschillende leden afhaakten. Daarnaast is het lidmaatschap van € 190 minder intrek. In 2016 kende dit een groei omwille van de editie van Koen van den Broek.

SCHENKINGEN AAN HET M HKA

De Vrienden van het M HKA schonken de volgende kunstwerken:

- Grafiek van Vaast Colson, waarde: 350 euro
- Ronny Delrue V.v.G. Memory revisited, 2017, editie 1/100, waarde: € 55 (1 multiple (100 ex = 5.500 euro))

- Ronny Delrue V.v.G, Memory revisited, 2017, origineel,
(dit is het origineel waar de multiple is op gebaseerd, ik heb geen prijs
hiervoor gekregen)
 - Dirk Vander Eecken – Disconditions, waarde: 180 euro
 - Jan Hendrikse – SPAM, 2008, waarde: 150 euro
 - OOGST magazines 2016 (vol. 5, 6, 7, 8) met multiples, waarde: 1.500 euro
 - OOGST magazines 2017 (vol. 9, 10, 11, 12) met multiples, waarde: 850 euro
 - Nico Dockx en Dennis Tyfus, We know this sounds quite ridiculous,
but we just follow the lines, 2018, waarde: 730 euro
 - Alexandra Phillips en Jan Hendrikse – You, I (2018), platenspeler met
grammofoonplaat, waarde: 500 euro
-

22 Fotocredits

Foto's

- 1 Yola Minatchy, *James Lee Byars and the Rose on the Roof of the M HKA*, 2018, tentoonstelling James Lee Byars – The Perfect Kiss, foto M HKA
- 2 M HKA verhuist naar Hof van Beroep in Antwerpen, screenshot van VRT NWS, 23.2.2018
- 3 Think Thank, #PKP18ART, ARTtube, Kunst op de wei van Pukkelpop, screenshot van De Standaard online 17.8.2018
- 4 Personeelsrondleiding, tentoonstelling Sanguine/Bloedrood. Luc Tuymans on Baroque, foto M HKA
- 5 Aankoop David Claerbout, *Olympia*, 2016, foto M HKA
- 6 Opening tentoonstelling James Lee Byars – The Perfect Kiss, foto Bram Goots
- 7 Tentoonstelling, Sanguine/Bloedrood. Luc Tuymans on Baroque, foto M HKA
- 8 Aankoop Thea Gevdatze, *If it takes forever, I will wait for you*, 2012, foto M HKA.
- 9 IN SITU: Cevdet Erek – AAAAA, foto M HKA
- 10 LODGERS #14 ARIA, samenwerking met KASKA, KCA, KDG en CCQO, foto M HKA
- 11 INBOX, Bert Lezy, De dagelijkse Lezy, foto M HKA
- 12 Extra Muros, Middelgate Geel, Orlan, *De la mesure à la démesure*, 2012, foto M HKA
- 13 Art's Birthday, verjaardagstaart van Kasper Bosmans, foto Bram Goots
- 14 Publicaties M HKA, foto M HKA
- 15 Art Tube, <https://www.arttube.nl/musea>, screenshot
- 16 Sam Steverlynck in gesprek met de Quay Brothers, Cinema Zuid
- 17 Visibility of L'Internationale, Museo Reina Sofia, presentatie Nav Haq and Nick Aikens foto Joaquín Cortés Román Lores
- 18 Tentoonstelling James Lee Byars – The Perfect Kiss, foto M HKA
- 19 Vrijwilligersrondleiding, tentoonstelling Sanguine/Bloedrood. Luc Tuymans on Baroque, foto M HKA
- 20 Persmoment, tentoonstelling Sanguine/Bloedrood. Luc Tuymans on Baroque, foto M HKA
- 21 Tentoonstelling AMVK, Anne-Mie Van Kerckhoven, foto M HKA
- 22 VIP vernissage van de Vrienden van het M HKA in de tentoonstelling met re-enactment van de Wide White Space Gallery, *James Lee Byars, Two in a Hat Mask and Dress*, performance 1969, foto M HKA
- 23 Tentoonstelling James Lee Byars – The Perfect Kiss, foto M HKA

